8894

Л. ЯКИМЧУК

РОЗОРАНІ МЕЖІ

РОБОЧА КНИЖКА

1

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО „РАДЯНСЬКА ШКОЛА“

06
10

Л. ЯКИМЧУК

РОЗОРАНІ МЕЖІ

РОБОЧА КНИЖКА З МОВИ І СУСПІЛЬСТВОЗНАВСТВА ДЛЯ СІЛЬСЬКИХ ПОЛІТОСВІТНІХ ШКІЛ ПЕРШОГО СТУПЕНЯ

ЧАСТИНА ПЕРША

8894

Державний Науково-Методологічний Комітет Наркомосвіти УСРР ухвалив до вжитку, як підручник для сільських політосвітніх установ, шкіл І-го ступеня та по бібліотеках політосвітніх закладів

ПЗ388/I

Зв. пок. гр. УРСР — 1954

Альф. спис. уч. Сосд. 1949 р

Львів. Бібліотека АН. УРСР

НАУК. ТОВ. ІМ. ШЕВЧЕНКА У ЛЬВОВІ

ДВОУ
ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО „РАДЯНСЬКА ШКОЛА"
ХАРКІВ — 1930

Ш141.4-944

Бібліографічний опис цього видання вміщено в „Літопису Українського Друку", Квартковому репертуарі" та інших покажчиках Української Книжкової Палати.

ДРУКАРНЯ ЛІТОГРАФІЯ
ДВУ—VAN
КИЇВ, ПЕЧЕРСЬКЕ
(ЦИТАДЕЛЬ. 9)

Зам. № 1653

Львівська державна наукова бібліотека
№ 5716

Укртоговлів № 711/Д (2729). Тираж 50.000 14½ друк. арк. Ост. 364. Б-5.

БІБЛІОТЕКА
НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ІНСТИТУТУ
ЛЬВІВ

ВСТУПНА СТОРІНКА.

Під випробованим проводом комуністичної партії трудящі нашої республіки з нечуваним завзяттям перебудовують свою країну на соціялістичний лад.

Могутніми лавами ударних комун, бриґад і колективів, міцно злютовані єдиною волею, в запалі соціялістичного змагання, успішно виконують вони п'ятирічку за чотири роки.

Перемагаючи скажений опір клясових ворогів—куркуля на селі і непмана в місті—з незламною рішучістю проводять вони звитяжний соціялістичний наступ.

Змінюється обличчя радянської землі. Ростуть нові велетні індустрії—фабрики і заводи. Народжуються могутні електровні. Дедалі більше стає шахт, більше видобувається вугілля і залізної руди. Країна озброюється металем, силою електрики і машинами.

Глибокі соціялістичні борозни проорює трактор на оновленій землі сільських бідняків і середняків. Розорює бур'янові межі і толоку. Злютовує дрібні, засмічені, виснажені бідняцько-середняцькі смужки у великі колективні лани. Нищить старі дідівські звички господарювати. Натомість дає простір рости і розвиватися новому соціялістичному господарству.

Непереможне прагнення бідняцько-середняцьких мас до колективізації ламає межі і обніжки власности темряви, попівської облуди і всього темного, ганебного, що цупкими пазурами тримало бідняків і середняків у постійних злиднях. Знищує як клясу і найлютішого, найогидливішого визискувача—куркуля.

Росте і міцніє наша країна, що незабаром не тільки наздожене, а й пережене розвитком свого господарства найпередовіші капіталістичні країни.

Трудящі цілого світу з непослабною увагою стежать за нашими успіхами і радіють з наших перемог. У могутньому соціялістичному Союзі вони бачать свою соціялістичну батьківщину. Наші перемоги надають їм нових сил боротися проти своїх визискувачів, яких вони ще не спромоглися скинути.

Ось про це все і має розповісти ця книжка.

Поділяється книжка на пять частин.

Перша частина під назвою «**Соціялістична індустріялізація—генеральний** (тобто основний, найголовніший)

шлях розвитку народнього господарства СРСР охоплює такі теми або питання:

1. Трудящі нашої республіки самі будують своє життя.
2. Колективізація—шлях сільського господарства до соціялізму.
3. Здійснюючи аґромінімум—підносимо сільське господарство.
4. Будівництво соціялістичної промисловости.
5. За культурну революцію.
6. Профспілки—школа комунізму.

Зміст другої частини, що має назву «**Радянська влада—влада робітничої кляси, керівника трудящих мас селянства**», складається з таких тем:

1. Ради виконують завдання соціялістичного будівництва.
2. Радянська влада об'єднує трудящих різних національностей у братерську спілку.

Третя частина «**СРСР — єдина в світі республіка трудящих**» охоплює такі теми:

1. СРСР — єдина в світі республіка трудящих.
2. Червона армія—оборонниця СРСР.
3. СРСР—фортеця трудящих цілого світу.

Четвертій частині книжки дано назву: «**Революційні роковини**». В ній розповідається також про життя і роботу Леніна.

П'ята частина книжки складена з різних додатків довідкового характеру, а саме:

1. Як треба складати ділові папери.
2. Короткий правописний словник.
3. Словничок малозрозумілих і чужомовних слів.
4. Ноти революційних пісень, уміщених в книзі.

Крім статей, нарисів і віршів, у книзі наведено завдання і вправи з рідної мови [1]).

Хоч книжка в цілому пристосована до вимог програми сільських політосвітніх шкіл 1-го ступеня, але сподіваємося, що вона буде корисна і кожному читачеві-початківцеві, охочому обізнатися з основами нашого великого соціялістичного будівництва.

Коли книжка озброїть тих, що користуватимуться з неї потрібними знаннями, запалить читачів бажанням і далі поглиблювати свою освіту, коли загартує їхній світогляд і допоможе успішніш боротися за соціялістичне майбутнє—мета, що її прагнув автор, складаючи цю книжку, буде досягнута.

Автор.

З технічних причин книжка виходить двома частинами, при чому перша частина містить в собі теми соціялістичної індустріялізації та додатки 1-й і 4-й з останньої частини.

Видавництво.

---

[1]) Методичні вказівки для вчителів і шкільних керівників, як працювати за цим підручником у сільських політосвітніх школах 1-го ступеня, видаються окремою книжкою.

СОЦІЯЛІСТИЧНА ІНДУСТРІЯЛІЗАЦІЯ—ГЕНЕРАЛЬНИЙ ШЛЯХ РОЗВИТКУ НАРОДНЬОГО ГОСПОДАРСТВА СРСР.

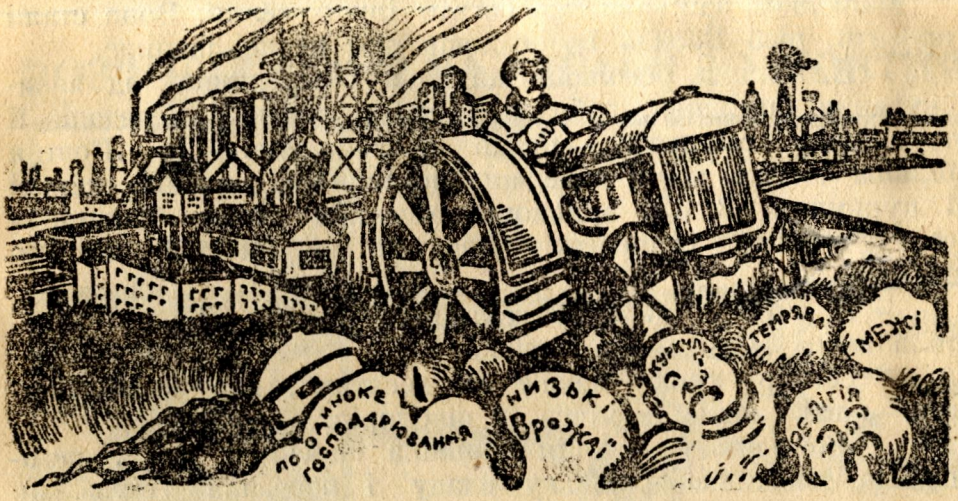

БУДУЄМО САМИ СВОЄ ЖИТТЯ.

* * *

Побіди тяжко нам дістались,
не мало сил ми віддали,
щоб пута наші розірвались
і ми новим життям пішли.

Цікавий плякат.

Данилівці прибирали свою хату-читальню до свята Жовтневої революції. Допомагати посходилося багато людей. Більше було молоді, але прийшли й літні селяни. Чекали на гостей. Надвечір мали приїхати в Данилівку на свято робітники з міста. Кожному хотілося поговорити з новою людиною, а може й запросити до себе в хату переночувати.

Тим часом комсомольці й школярі розвішували по стінах різні плякати.

— Що це за пан стоїть з гарапником на ріллі?—спитав у них старий незаможник Непийвода.

— А це, діду, малюнок, що наочно показує, скільки землі колись було у поміщика і скільки у селян,—відповів комсомолець Василь.

Малюнком зацікавилися багато інших селян. Вони стали просити, щоб Василь їм розповів про це докладніше.

— Визволила революція бідняка і середняка від визискування поміщика, забрала у нього землю і передала її трудящому селянству,—почав комсомолець.—До Жовтня більша частина землі належала поміщикам, державі, церкві і куркулям. З 431 мільйонів гектарів землі бідняцько-середняцькому селянству належало тільки 151 мільйон гектарів.

— А скільки це буде гектар за старою мірою?—запитала вдова Явдоха Криворучко.

— Гектар—трохи менше за десятину, має 2.200 сажнів,—жваво відповів хтось із школярів.

— Жовтнева революція знищила царський уряд, встановила робітничо-селянську владу і передала землю на користування бідняцько-середняцькому селянству. Ось на цьому другому малюнку видно, кому і скільки тепер належить землі,—показав Василь на інший плякат.

— Як ви бачите,—казав він далі,—тепер у користуванні трудящого селянства є понад 96% всієї землі і тільки трохи більше від 3% належить різним установам, радгоспам, заповідникам—державі. Але не тій державі, що визискувала і пригнічувала трудящих, а тій, де хазяйнує тепер робітник і трудящий селянин, що тепер успішно перебудовують сільське господарство та цілу країну на соціялістичний лад. Отже, можна вважати, що в наслідок Жовтневої революції майже вся земля перейшла до бідняцько-середняцьких мас селянства,—зробив висновок комсомолець.

— Це правильно, хлопче, тільки додай, що й усі фабрики та заводи перейшли від капіталістів до рук робітників, до пролетарської держави,—раптом промовив хтось іззаду густим басом.

Всі обернулися.

За ними стояли троє робітників, що увійшли під час розмови до хати-читальні.

— Додав би, звісно, та не встиг,—привітно усміхнувся їм Василь.

Всі гуртом оточили остей.

ЗАПИТАННЯ. В чиїх руках була раніш земля? В чиїх руках вона тепер? Кому належать тепер фабрики й заводи? Кому вони належали раніш?

РОЗПОДІЛ ЗЕМЛІ НА УКРАЇНІ ДО ЖОВТНЯ.

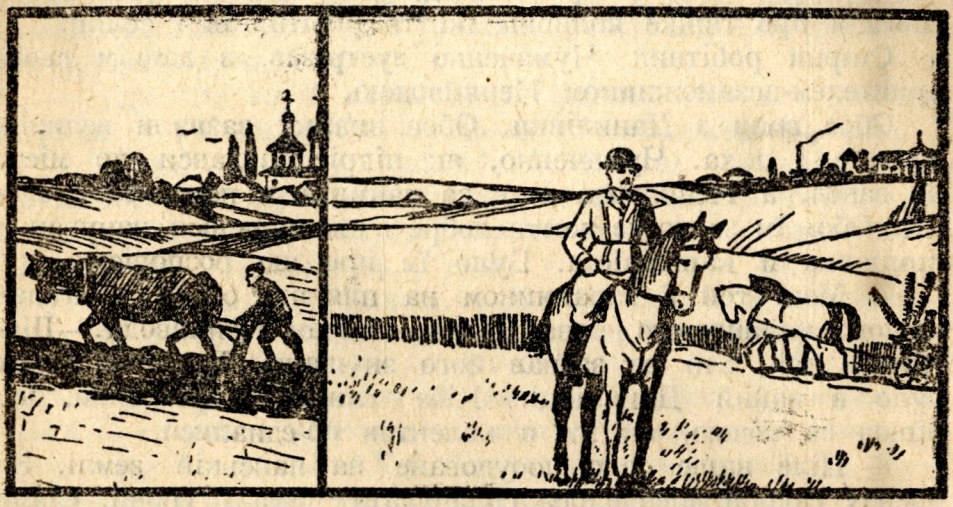

35% ВІДСОТКІВ У БІДНЯКІВ ТА СЕРЕДНЯКІВ СЕЛА.

65% У ДЕРЖАВИ, ЦЕРКВИ, ПОМІЩИКІВ ТА КУРКУЛІВ.

ЗМІНИ, ЩО ДАВ ЖОВТЕНЬ.

96% ЗЕМЛІ ДІСТАЛОСЯ СЕЛЯНАМ.

3½% — РАДГОСПАМ.

Так було колись.

Того ж таки вечора молоді довелося почути цікаві спогади про тяжке колишнє життя робітників і селян.

Старий робітник Чумаченко зустрівся з давнім своїм приятелем-незаможником Непийводою.

Обоє вони з Данилівки. Обоє змалку зазнали великих злиднів і лиха. Чумаченко, як підріс, подався до міста на завод, а Непийвода став за наймита в панській економії. Обом їм за довге життя добре в знаки далося панування поміщика й капіталіста. Було їм про що розповісти.

— Мені той з гарапником на плякаті одразу нагадав нашого колишнього пана Ралка,— почав Непийвода.—Щасливий той, хто не зазнав його знущань. Та мало таких було в нашій Данилівці. Хіба глитай Гарбузенко, що пішов за водою, як ми в колектив об'єдналися.

— Ціле наше село побудоване на панській землі. За оренду садиби доводилося сплачувати чималі гроші. Сіяли також на панській землі за третій сніп або орендували за великі гроші горби та глинища. Заробітки в економії теж гіркі були. Платили чоловікам по 40—50 копійок, а жінкам—по 20—30 копійок на день. Харчі були погані. А як станеш часом, щоб утерти рукавом піт з очей, об'їжчик так дасть нагаєм, що аж скрутишся. І жили люди, не бачивши яснішого дня...

— Так, так, — підхопив Чумаченко, — втікали люди з села світ за очі, але й у місті тоді не краще було. Я став був за робітника на завод фабриканта Мороза. Працювати доводилося по дванадцять і більше годин на день. Сам Мороз один займав триповерховий будинок, а нас гноїв у вогких і брудних підвалах.

— І робітники та селяни не повставали? Чому не вигнали ви геть, як скажених собак, цих Ралків та Морозів?— не втерпівши схвильовано закидала молодь запитаннями старих.

— Ач які гарячі!—посміхнувся Чумаченко.—Не так легко було це зробити... Земля, фабрики і заводи належали капіталістам, а царська влада дуже пильно охороняла їхні права.

— А проте пробувать пробували,—втрутився в розмову Непийвода. — 1905 року повсталі селяни запалили були економію. Але Ралк викликав козаків, і вони такого чосу дали, що ось і досі лишилася пам'ятка від їхніх нагаїв,— показав він великий рубець, що перетинав йому навскоси лоба.

— А ми, робітники, завжди боролися проти фабрикантів. Страйкували. Знімали повстання. Та боротьба була дуже важка. Сім'ї наші з голоду вмирали, і ми знову були примушені ставати до роботи. А то було й ще гірше — хазяїн викликав салдатів і вони розстрілювали робітників, — додав Чумаченко.

— Через те ви й поразок зазнавали... Бо хоч робили одне, та не в один час! — зауважив комсомолець Василь.

— Правду кажеш, синку! У Жовтні ми вже були розумніші. Під проводом комуністичної партії робітники разом з біднотою і середняцтвом вигнали фабрикантів, капіталістів і поміщиків. Тому і земля, і фабрики та заводи тепер наші, а Ралки та Морози десь там по закордонах на вулицях жебрачать, — відповів Чумаченко.

ЗАПИТАННЯ. Як визискував поміщик бідняків? Яке за старих часів було становище робітництва в місті? Чи пробувало селянство боротися проти поміщиків? Хто обороняв права поміщиків? Як боролися робітники в місті? Чому робітники й селяни зазнавали тоді поразок? Коли і за чиїм проводом робітники й бідняцько-середняцьке селянство остаточно перемогли і вигнали поміщиків і фабрикантів?

ЗАВДАННЯ. Коли ви працювали до революції в наймах у поміщика — розкажіть про це. Розкажіть, що ви чули від інших про те, як визискували поміщики сільську бідноту.

Жовтень.

Сином поля, степу й лугу
я родився на світ.
Коло рала, коло плуга
минає мій піт.
Зріс в тяжкі я дні неволі
царського ярма,
все шукав я в злиднях долі,
а її... нема.
Жовтень дав мені свободу,
панську землю дав,
і ту долю, що я зроду
все її шукав.
Жовтень дав мені пізнати
і своїх братів —
з фабрик і заводів
всіх робітників.

ЗАВДАННЯ. Прочитайте вірш уголос і виразно.

Ми перемогли

Важко жилося робітникам і трудовому селянству до Жовтневої революції. Земля належала поміщикам, фабрики і заводи капіталістам. Поміщики й капіталісти жорстоко визискували трудящих. У Жовтні за проводом комуністичної партії робітники і трудове селянство перемогли поміщиків та капіталістів. Тепер трудящі самі будують своє життя.

ЗАВДАННЯ. Прочитайте уважно цю коротеньку статтю, а потім перепишіть. Переписуючи, після крапки, ставте великі літери, як у книзі. Списуючи, вимовляйте напівголосно те, що пишете.

Заголовок до статті напишіть посередині рядка, з великої літери. З великої літери почніть і перше слово статті.

Пишіть не кваплячись, щоб не наробити помилок.

Переписане перевірте за книжкою.

Наша перемога.

МИ ПЕРЕМОГЛИ НАШИХ ВОРОГІВ.

Другого дня данилівці разом з робітниками, що приїхали з міста, святкували чотирнадцяті роковини Жовтневої революції. Майдан перед сільрадою густо ряснів людьми в святковому чистому одязі. Тісним колом обступили вони високий поміст—трибуну, де виступав промовець. Це був відомий у районі старий партійний робітник Юхим Гуля. Данилівці добре знають його ще з часів громадянської війни. Колись вони за його проводом багато разів відбивали напади різних білих банд.

Привітавши данилівців від імени комуністичної партії з великим святом трудящих, він почав свою промову згадкою про старі часи.

— Ми перемогли, товариші, але не легко дісталась нам ця перемога. Згадайте, скільки полягло борців за волю трудящих. Скільки замучили, знівечили, пограбували робітників, бідняків, середняків — денікінці, петлюрівці,

махнівці... Вшануймо ж їхню пам'ять у свято нашої перемоги.

Юрба важко зідхнула і, наче мимо волі, повернулася в сторону сумних, тихих могил селян—комунарів Денисенка й Панасюка, що їх порубали білі в Данилівці. Сумно заграла музика...

— Але ми перемогли, — промовляв далі Гуля.—Ми не тільки відбилися від усіх наших ворогів, що лютою зграєю оточили повсталих робітників і трудящих селян, ми перемогли також і руїну—наслідок світової та громадянської воєн.

ВІДНОВИЛИ ЗРУЙНОВАНЕ ГОСПОДАРСТВО.

— Під час війни заводів і фабрик не ремонтовано. Про нове устаткування ніхто не думав. Про будь-які поліпшення ніхто не дбав. У спадщину від царської влади ми дістали напівзруйновані фабрики та заводи, спрацьовані машини і верстати. Майже цілком припинилися кам'яновугільна та залізнорудна промисловість. Зруйнований був і транспорт.

— Але не менше зруйнувала війна і сільське господарство. Багато землі гуляло не засіяною. Дуже зменшився врожай хлібів. Селянське господарство збідніло на худобу й не мало в достатній кількості реманенту. Багато ще лиха наробив голод 1921 року.

— Проте, як тільки закінчилася громадянська війна, становище відразу змінилося. Наше народнє господарство почало швидко поправлятися. Під проводом комуністичної партії робітники і трудящі селяни не тільки перебороли руїну, не тільки цілком відновили народнє господарство, а й перевищили довоєнний рівень його.

ПЕРЕБУДОВУЄМО НАШЕ ГОСПОДАРСТВО НА СОЦІЯЛІСТИЧНИЙ ЛАД.

— Тепер трудящі нашої республіки заходилися перебудовувати народнє господарство по-новому—на соціялістичний лад. Перебудовувати його треба так, щоб ми видобували більше вугілля, виробляли більше чавуну й заліза, якнайбільше використовували могутню силу електрики.

Треба об'єднати окремі дрібні бідняцько-середняцькі господарства у великі, колективні. Постачити цим колективним господарствам якнайбільше машин і штучного добрива. Високо піднести врожайність. Тоді сільське господарство більше даватиме виробів, потрібних фабрикам і

заводам. Нові фабрики та заводи більше вироблятимуть машин і товарів. Усе наше народне господарство міцнішатиме і швидко розвиватиметься... Підвищиться добробут трудящих. Зміцниться наша обороноспроможність. Ми швидкими і певними кроками дійдемо нашої мети — соціялізму.

Ось завдання, що їх поставила комуністична партія у п'ятирічному пляні розвитку народнього господарства.

УСПІШНО ВИКОНУЄМО П'ЯТИРІЧКУ ЗА ЧОТИРИ РОКИ.

— Усі робітники і бідняцько-середняцьке селянство уже третій рік успішно виконують це завдання. Нечуваний запал і завзяття, з яким вони це роблять, доводить, що трудящі виконають п'ятирічку не за п'ять, а за чотири роки. Візьмім, приміром, сільське господарство. Як швидко воно зростає і перебудовується на соціялістичний лад на наших же очах. Щодня народжуються великі колективні господарства. Сільське господарство щоразу більше одержує різних машин. Поліпшилась і якість самого господарювання. Ми сіємо тепер більше пшениці, багато вигідніших рослин, як от буряк тощо.

— Не менші успіхи маємо також і в промисловості. Я міг би навести багато цифр, що свідчать про наші перемоги. Але ви їх добре знаєте з газет — адже переважна більшість із вас тепер уже письменні. Радянська влада подбала і про це, бо добре знає, що без письменности, без піднесення культурного рівня трудящих, перебудувати нашу країну на соціялістичний лад було б важко.

— Ми ростемо, розвиваємося й міцніємо. І недалеко вже той час, коли наше господарство буде краще за господарства передових капіталістичних країн. Наздогнати і випередити їх протягом найближчих років — це завдання надзвичайно успішно виконують тепер трудящі першої в світі Радянської республіки.

— Хай же живе міцний союз робітників з бідняками та середняками села! Хай живе комуністична партія, проводир трудящих! Хай живе чотирнадцятий Жовтень, третій рік п'ятирічки! — закінчив промовець.

— Ура! Ура! — радісно відповіла йому юрба під урочисті звуки «Інтернаціоналу».

ЗАПИТАННЯ.

1. З ким довелося боротися робітникам, біднякам та середняками під час громадянської війни? Хто керував цією боротьбою? Як боролися бідняки й середняки вашого села з ворогами?

2. В якому стані було народне господарство після світової і громадянської війни? За чиїм проводом трудящі відновили народне господарство?

3. Як ми маємо перебудувати наше господарство? Які завдання ставить п'ятирічка? Як трудящі виконують п'ятирічку? Що свідчить за те, що ми виконаємо п'ятирічку за чотири роки? Кого ми маємо наздогнати і випередити?

ЗАВДАННЯ. Прислухайтеся, як ваш учитель читає вголос вірш «Наша перемога». Чи робить він зупинки, коли читає? Який знак стоїть на місці кожної зупинки?

Зупинки він робить перед кожною крапкою. Запам'ятайте, що така зупинка зветься п а в з о ю. Перевірте вірш, прислухаючись, як читає вчитель.

Прочитайте цей вірш уголос. На крапках робіть зупинки. Зверніть увагу, з яких літер надруковані слова після крапок.

До праці.

Товариші, давно жадана воля
настала вже... Нема панів.
Нема рабів. Щаслива доля
до наших надійшла ланів.

О, скільки волі ми чекали!
О, скільки гинуло дарма
борців! Але повстали
й перемогли. Нема ярма!

Нема ярма! Тепер нам воля.
Тепер вже вільний рідний край.
До праці ж! Щоб сміялась доля,
лилося б щастя через край.

ЗАВДАННЯ. Прочитайте вірш уголос.

Під проводом ленінської партії досягли ми в Жовтні перемоги над поміщиками й капіталістами.

Під її проводом будуємо ми соціялізм.

Під її ж проводом доб'ємося повної перемоги на фронті соціялістичної перебудови сільського господарства.

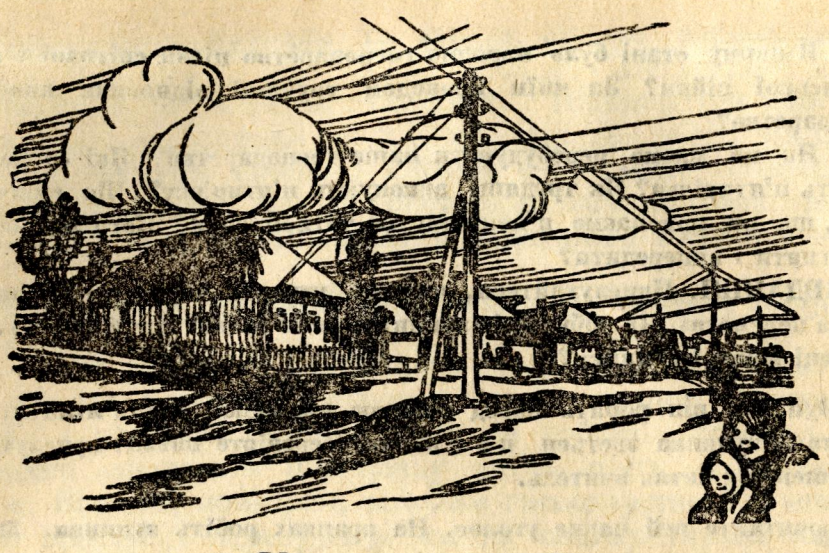

У новому селі.

Велике село розляглося на березі річки. Багато лиха зазнало воно: одвідали село німці, петлюрівці, добровільці, Махно. Від 1922 року зажило село мирним життям. Повернулися з Червоної армії біднота й середняки, що ходили відбивати напади на країну Рад різних наймитів світового капіталу. Заходилися вони заводити нові порядки. Старі тільки похитували головами.

У будинку, де жив колись поміщик, розпочав свою роботу сельбуд. Щосуботи село поділялося на дві частини: старі сільські багатії сунули до церкви, а молодь, незаможники збирались у сельбуді, дивилися на кіно та вистави драматичного гуртка. Місяць від місяця, попові на досаду, число відвідувачів сельбуду більшало.

Піп невдоволений з нових порядків, з нових людей. Раніш кожному слову його вірили й щиро молились. Тепер у сельбуді читають книжки, газети передплачують, «святому письму» не вірять. У розмові так і ладнають ущипливим питанням загнати на слизьке:

— А як це трапилось, що світло бог утворив раніш за сонце? Хіба світло не від сонця?

Сільським багатіям, куркулям багато турбот робить кооперація. Було в селі три приватні крамниці, а тепер жадної немає. Нема змоги крамарювати, коли в кооперативі все дешевше. Та найважливіше те, що кооперація, крім торгівлі, взялася до інших справ. На річці збудували електричну станцію. Рухає вона млин, освітлює сельбуд. Селяни дуже задоволені. Крутнеш вимикачем —

спалахне лямпочка Ільїча, освітлює всі хатні закутки. Адже ж багато було таких, що не йняли віри цьому, цуралися проводити електрику до своїх хат.

— Химерні це вигадки. Краще б нас постійно мали в кооперативі.

Електрика цілком змінила життя села. Вона не тільки освітлювала хати, — електричні лямпочки горіли і по хлівах, і по клунях. Набагато зменшилися випадки пожеж. А головне — сила електрики в багатьох роботах замінила силу людей і худоби. Електрика урухомлює молотарку, січкарню, віялку тощо. Електрика змінила і побут села. Довгими зимовими вечорами селяни вже не сиділи без діла, — при яскравому світлі лямпочки вони щось майстрували або читали вголос газети та книжки.

Взимку надумав кооператив купити трактор. Клопітна це була справа. Важко було умовити старих. Звикли господарювати кожний для себе, туго йшли до спільної справи.

Настала оранка. Куркулі, за звичаєм, умовилися з попом служити молебень. Того самого дня на поле вийшов трактор. Половина молебників повернулись до богів спиною і кинулись у поле. Веселе «трах-тах-тах» пролунало полем. Інші люди сміялись:

— Побачимо, як ви обійдетесь без божої помочі, у кого буде кращий урожай.

Восени переконались усі, що там, де працював трактор, вийшов кращий урожай. Трактор посіяв нові думки. Почали селяни міркувати про те, щоб гуртом обробляти свою землю. Жінки загомоніли, що не погано було б улітку влаштувати ясла для дітей.

Не легко цього досягти. Темноти та несвідомости багато ще в нашому селі, і всякій новій справі знайдуться супротивники. Проте партійний осередок, комнезам, кооперація, комсомол уперто працюють, щоб поліпшити селянське життя, перебудовуючи його на новий лад. Тепер незаможники й середняки нашого села вирішили заснувати один великий колгосп.

ПІД ПРАПОРОМ ВКП(б) ВПЕРЕД ДО ВЕЛИКОГО КОЛЕКТИВНОГО ГОСПОДАРЮВАННЯ!

Жити по-старому не можна.

Жити по-старому, як раніше, не можна. Так марно тратити людські сили та працю, як у дрібному окремому селянському господарстві, далі не можна. Удвоє та втроє підвищилася б продукційність праці, удвоє та втроє зберегли б людську працю для хліборобства, коли б від цього розпорошеного дрібного господарства перейшли до господарства громадського.

Ленін.

Там, де межі ще не розорані.

Шелестить достигле жито. Гострими гостюками важких колосків хилиться пшениця на нивах колективу.

— А це ось тих, що ще й досі на власних смужках працюють. Погляньте, як березка покрутила жито. А бур'янів так, що й усім селом не вибрати, — показав мені на вузеньку ниву хурщик.

Справді, між житами, між житнім стеблом повилася березка. Обкрутить стебло, а вгорі білою квіточкою світить. Синіють дзвіночки. Червоніє на межі колючий будяк, Гай-гай, скільки тих будяків розвелося.

— А на колективному рівне буйне стебло. Важкі колоски. Хоч би тобі один будяк! Чому це так? Хіба земля не однакова? Ні, вони, бач, біля землі ходять, вміючи, по-новому, за вказівками науки. А поодинокі господарі працюють так, як ще діди їхні колись працювали. Тому поодиноких господарів будяки та шкідники їдять, голови їм пообгризали. У них не жито, а ріжки родять. А в колективі зерно чисте, добірне... А головне — земля силу любить, голими руками її не обробиш. До неї треба не з молитвою, а з машиною підступати. Дивіться, як он робить машина на землі колективу, — показував хурщик вдалечінь.

Ми виїхали на горбок. Звідти було видно, як на колективному полі працювали селяни. Ревів серед ланів трактор. За ним поспішала крутити маленькі колеса жниварка.

За машинами йшли селяни, ставили і збирали готові снопи. І там, де щойно стояла рівна щетина озимини, почав рости широкий коридор. Стригли гострі зуби жниварки собі шлях.

Це були не селянські голодні жнива — горе, а радісна праця, бо машинами було і скоріш і легше працювати.

Попід горбком, коли ми минули поле колективу, почалися знову межі. Ми побачили, як жнивують ті, хто ще боїться їх розорати. Ми зупинились біля однієї ниви і почали розмовляти з косарем селянином.

День у нього був важкий. У поті він намочив сорочку, а до мокрого полотна міцно припав порох. Порох падав також на чоло. Струмочками збігав піт від скроні. Сірий лоб йому був покарбований гострим ножем злиднів і недоїдання. Поколола стерня ноги, ятрилися криваві виразки на пальцях.

Ще більше стомилася в'язальниця. Їй випало дві роботи: снопи за косарем в'язати і дитину годувати. Після довгого дня роботи в матері не вистачало молока. І самій матері кортіло їсти. Вона зраділа, що має нагоду хвилину відпочити. Пестила дитину на руках і чула, як їй болять руки і ноги. Вона думала, що треба далеко ще йти до села, треба ще готувати вечерю і запорати худобу.

— Дурна наша робота,—говорив косар.— Тільки подумайте: вранці з села йдуть тисячі до своїх півдесятин. Рушати треба з села ще до схід сонця, щоб устигнути. Поки дійшов до поля, а вже й стомився. Першу ручку подав, а сорочка в тебе мокра.

— Коло коси тієї проклятущої скільки роботи! Треба її поклепати, полотно витягти. Потім до брусниці, щоб жало направити. Після брусниці до мантачки. Ударив п'ять разів — і вже знову до мантачки треба братися. Так цілий день як походиш, то прокляв би і косу, і життя, і все на світі. Не робота, а мука.

І далі косар розмотував свої думки:

— А вродить — гірко дивитися. До жнив ніяк не вистачить. Ні, так жити далі не можна. З такої роботи нічого не буде. Годі, наробилися. Скінчу цю десятину, а потім піду вже до колективу. Скажу, що їхня правда, що тільки там життя бідняцькові й середняцькові.

Косар замовк. Надходив вечір. Жінка збиралася додому. Заплакала дитина. За житами гуркотів трактор...

ЗАПИТАННЯ. Чому на колективній ниві жито, пшениця були кращі, ніж у поодиноких господарів? Чому ниви поодиноких господарів менше видають за ниви колективу? Де легша праця—в колективі чи в окремому господарстві? Чому саме праця в колективі є легша?

Львівська державна наукова бібліотека
№ 5716

Який вихід із злиднів у бідняка й середняка та як їм позбутися куркульського визиску?

ЗАВДАННЯ.

1. Чи доводилося вам працювати в полі машиною? Розкажіть про це і порівняйте з роботою руками.

2. Прислухайтеся, як ваш учитель читає вголос оповідання; «Там, де межі не розорані». Зверніть увагу, як обнижується його голос перед кожною крапкою.

3. Прочитайте оповідання самі вголос. На крапках робіть зупинки і обниження голосу. Зверніть увагу, з яких літер починаються слова після крапки.

ЯК ЗРОСТАТИМЕ СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО НАШОГО СОЮЗУ ЗА П'ЯТИРІЧКУ.

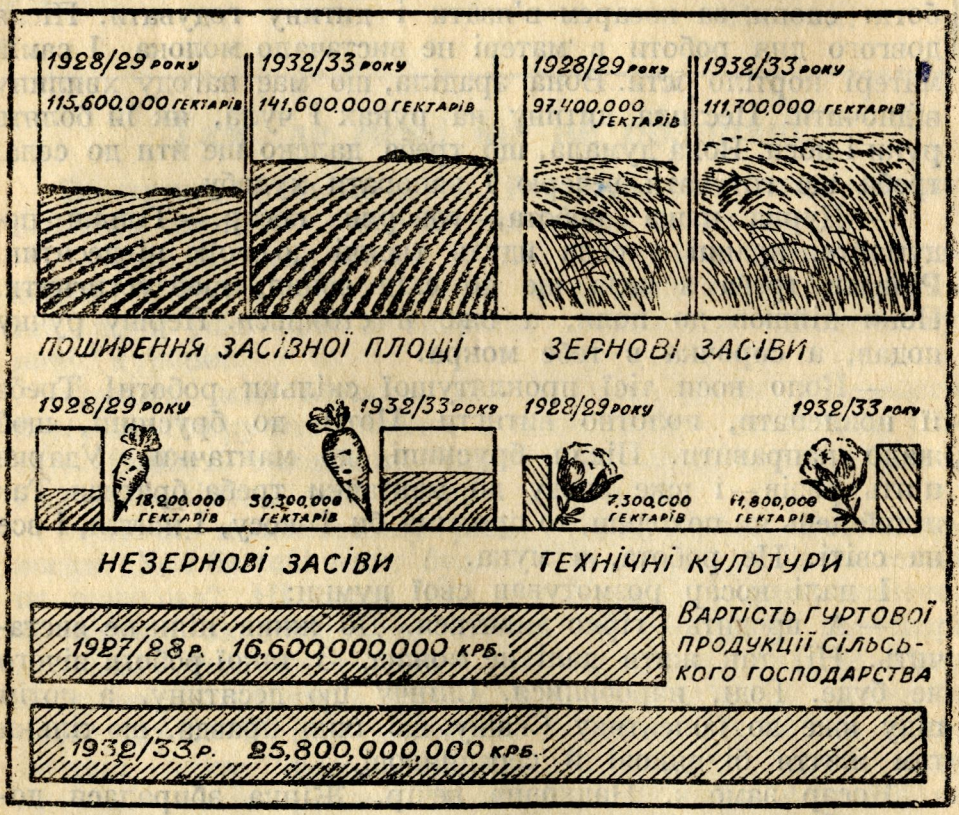

ЗАВДАННЯ. Розшукайте на діяграмі і розгляньте цифрові дані зросту сільського господарства за пляном; 1) поширення засівної площі; 2) поширення зернових (жито, пшениця тощо) культур; 3) поширення незернових (буряк, картопля та інше) культур; 4) поширення технічних (бавовник, льон тощо) культур; 5) зростання гуртової продукції (виробів сільського господарства).

Тільки колективізація забезпечить розвиток сільського господарства.

НАШЕ СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ЗРОСТАЄ.

Сільське господарство після Жовтневої революції невпинно розвивається.

Бідняки й середняки, одержавши землю, не тільки відновили стан сільського господарства, а й чимало збільшили засівну площу. Засівна площа щороку зростає. Більшає також і селянської худоби.

Зростання нашого сільського господарства найкраще показує число вживаних у господарствах машин. Приміром, за часів царату в багатьох районах колишньої Росії хлібороби не мали навіть залізних плугів, а користувалися як і сотні років тому, дерев'яною сохою. А 1928 року по селах СРСР уже працювало понад 30 тисяч тракторів, що про них за царату навіть і не чули.

ПЕРЕШКОДИ, ЩО ГАЛЬМУЮТЬ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА.

А проте рівень нашого сільського господарства ще дуже низький. Воно дуже відстає від розвитку промисловости.

Та й не може воно не відставати, бо селянство наше й досі здебільшого господарює по-дідівському. Майже третина землі у нас толокує. Земля ще не скрізь упорядкена. Навіть у невеликих господарствах часто-густо земля розбита на дрібні клапті, порозкидані за кілька верстов од села. Здобрювати землю як слід ми також не звикли. Отже земля дедалі дужче виснажується і щораз гірше родить. Багато ще важить і наша темнота, неписьменність, некультурність. У нас ще більше покладають надій на господа бога, ніж на техніку та агрономічну науку.

НАЙГОЛОВНІШЕ ЛИХО — РОЗДРІБЛЕНІСТЬ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА.

А найбільше шкодить те, що господарства наші дуже дрібні, розпорошені. По СРСР є понад 25 мільйонів дрібних селянських дворів. У таких господарствах незручно запроваджувати кращі технічні способи обробітку. Адже дрібне господарство не тільки неспроможне придбати трактора й складних машин, а навіть і доцільно використати ці машини. Один трактор, приміром, протягом року може обробити 220 гектарів землі. На полі окремого селянського двору тракторові, очевидно, дуже тісно.

Отже розвиткові сільського господарства перешкоджає головно його розпорошеність.

ОСНОВНЕ ЗАВДАННЯ П'ЯТИРІЧКИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА.

Тим то основне завдання п'ятирічного пляну розвитку сільського господарства — перебудова сільського господарства на соціялістичний лад. Для цього треба мати селу машини, використати в сільській практиці всі досягнення науки і техніки. А що успішна машинізація можлива лише у великих господарствах, то окремі невеличкі господарства й треба об'єднати у великі колективи. Перетворення окремих дрібних господарств на колективні і є першочергове завдання в соціялістичній перебудові села.

Тільки широка колективізація забезпечить могутній розвиток сільського господарства, дасть змогу підвищити врожайність, поширити засівну площу і знищити на селі куркуля як клясу.

ЗАВДАННЯ. Разом з товаришами дайте відповідь і запишіть цю відповідь на дошці на такі чотири запитання:

1. Як наше сільське господарство розвивається після Жовтневої революції і який його стан тепер, порівняно з розвитком промисловости?

2. Чому розвиток сільського господарства поки недостатній?

3. Яка основна перешкода гальмує розвиток сільського господарства?

4. Що треба робити, щоб піднести господарсько-технічний рівень нашого сільського господарства?

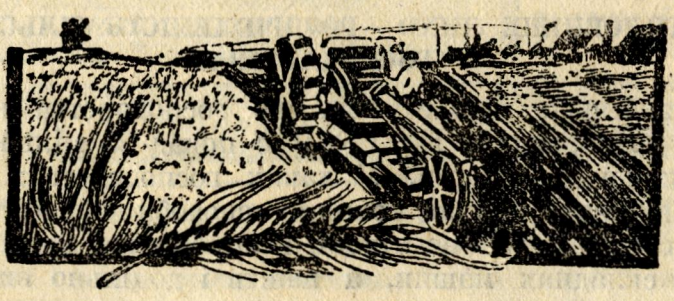

ЗРОСТАННЯ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ ЗА П'ЯТИРІЧКУ.

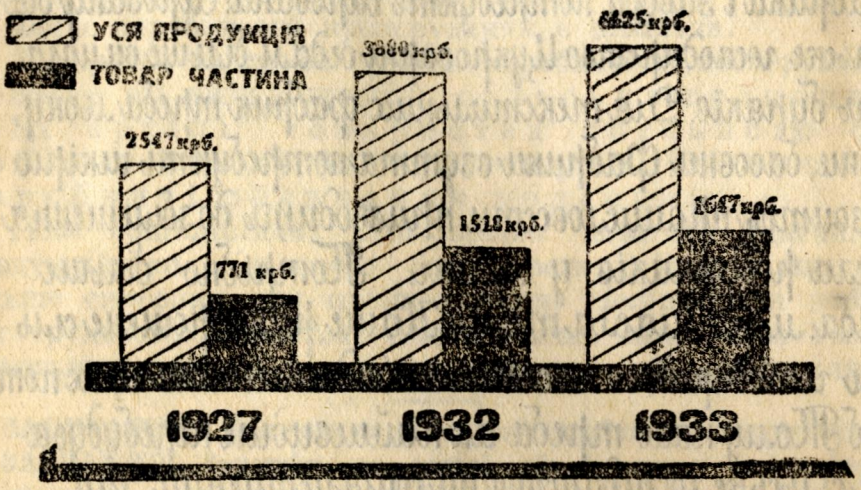

ЗБІЛЬШЕННЯ ПРОДУКЦІЇ (ВИРОБІВ) СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ НА КІНЕЦЬ П'ЯТИРІЧКИ (У МІЛЬЙОНАХ КАРБ.).

ЗАВДАННЯ. Розгляньте діяграму зростання продукції сільського господарства за п'ятирічку. Порівняйте, як зростатиме вся продукція сільського господарства і зокрема товарова частина, тобто ті сільсько-господарські вироби, що селянство їх може продати.

Колгоспівська пісня.

На поля шляхом широким
вирушаємо у даль.
Все упевненіші кроки,
все дзвінкіш пісень металь.

Ми йдемо, щоб край навколо
був суцільний колектив.
Гарт юнацький комсомола—
запорука наших днів.

Машиновою ходою
вирушають трактори.
Ми захоплені метою,
нам нову добу творить!

Хай цвітуть червоні села,
в праці радісно шумлять,—
соковита і дебела,
хліб народжує земля.

Колективами повстаньте,
хай зростає творчий труд,
щоб здіймалися Гіганти *)—
Дніпрельстан і Тракторбуд!

У єднанні братнім, тіснім
пишних нив і синіх блюз,
щоб ішов до комунізму
переможцем наш союз!

ЗАВДАННЯ. Прочитайте вірш виразно вголос.

*) Гігант—велетень.

Відсталість сільського господарства гальмує розвиток промисловости

Фабрики і заводи потребують сировини. Сировину дає сільське господарство. Цукроварни дедалі більше вимагають буряків. Для текстильних фабрик треба льону, вовни, бавовни. Фабрики взуття потребують шкіри. Розвиток промисловости призводить до збільшення числа робітників у місті. Потрібно більше хліба, м'яса, масла тощо. Наше розпорошене сільське господарство не встигає задовольнити цих потреб. Тому нам треба як найшвидше перебудувати сільське господарство на соціялістичний лад.

ЗАВДАННЯ.

1. Прочитайте статтю вголос, спиняючись і обнижуючи голос на крапках. Зверніть увагу, скільки разів ви робили зупинку і обниження голоса, скільки разів у статті подибується крапка, скільки закінчених змістом частин (думок) у статті.

Запам'ятайте, що кожна надрукована, написана, або виголошена думка зветься р е ч е н н я м.

2. Скажіть тепер, скільки речень у цій статті? яким знаком відділяється кожне речення? З якої літери починається кожне речення?

3. Спишіть статтю. На забудьте, де треба, поставити крапки і написати велику літеру.

На письмі кожне речення починаємо з великої літери; на кінці його треба ставити крапку.

Що таке виробниче кооперування.

Кооперація є основний, головний шлях соціялістичної перебудови сільського господарства. Виробниче кооперування нерозривно об'єднане з усуспільненням дрібних господарств і перетворенням їх на великі соціялістичні колективи.

Виробниче кооперування — це єдиний шлях ліквідувати відсталість сільського господарства і збудувати соціялізм

на селі. Цей шлях накреслив Ленін у своєму кооперативному пляні. Цим шляхом комуністична партія і радвлада ведуть бідняцько-середняцькі маси села до створення великого соціялістичного господарства.

Форм виробничого кооперування є декілька.

За прості, початкові форми виробничого кооперування вважаємо всі види колгоспів: сільсько-господарські артілі, товариства спільного обробітку землі (СОЗ-и), комуни та кущові виробничі об'єднання колгоспів.

Нове соціялістичне хліборобство набагато підвищить продукційність сільського господарства. Воно даватиме більше сировини для промисловости. Поліпшиться добробут трудового селянства. Соціялістичне колективне господарювання створить умови для знищення куркуля як кляси.

ЗАПИТАННЯ. Для чого нам потрібно виробниче кооперування?

ЗАВДАННЯ. Запишіть на дошці або в зошиті, які є форми виробничого кооперування.

Основні засади ленінського кооперативного пляну.

Ленінський кооперативний плян в основному такий:

Кооперувати всіх наймитів, бідняків і середняків.

Охопити кооперацією збут і постачання. Кооперувати сільсько-господарське виробництво, усуспільнивши на соціялістичних засадах усі бідняцькі й середняцькі господарства в СОЗ-и, артілі та комуни.

Машинізувати й електрифікувати сільське господарство.

На ґрунті суцільної колективізації ліквідувати куркуля як кляcу.

Митько-Созівець.

Митько щойно повернувся з комсомольської конференції, де був за делеґата. Спочатку батько не пускав.

— Робота, — каже, — на полі стоятиме, а ти по конференціях їздитимеш.

Та Митько відпросився й поїхав.

Уважно слухав доповіді, а особливо про розвиток сільського господарства, про колективізацію.

Доповідач говорив про перевагу колективного господарства над дрібним, про кредити, про машини, землевпорядження, племінну худобу. В Митька ще тоді думка блискавкою:

— А що якби в нашому селі так... Колектив щоб...

І ось тепер він знову бігає, говорить із селянами, переконує.

Його оточили, розпитують, слухають. Митькові ніяково за таку уважність до нього, не звик ще. А розмова не вгаває. Митько вичікує слушного часу, щоб знову почати розмову про СОЗ.

Хтось бідкається з гурту — погано жити селянинові, обридло бідувати.

— Обридло? — повертається Митько до розмовника, а потім обводить очима ввесь гурт. — Обридло, кажете? Правда! А чому ж моєї поради не послухати?

— Цебто як? До колективу, значить?

Позад гурту хтось тихенько, приниженно:

— Хі-хі-хі... А ти ж думав куди нас хочуть загнати? В комунію!

Це говорив високий бородатий дядько — Кирило Гарба, що в нього влітку описали олійницю за злісну нездачу державі кількох сот пудів хліба.

Митько підвівся навшпиньки, подивився на Кирила і всміхнувшися відповів:

— Звісно, такому, як ось дядько Кирило, то воно може й зайве йти до колективу, але нам, незаможникам, далі так не можна. Сами ви кажете, що набридло бідувати. Треба якось вилізти із злиднів. Треба господарство своє розвинути. Треба допомогти пролетаріятові будувати соціялістичну країну.

— Але розвивати треба не так, як ось дядько Кирило. Не треба, щоб кожний накопичував собі окремо реманент, худобу тощо. Треба, щоб реманент, худобу — докупи, і земля щоб в одному великому шматку була. В такому от господарстві і машину легко з користю застосувати і правильну сівозміну запровадити та й добробут свій поліпшити. Чи так, дядьку Миколо?

А дядько Микола:

— Та може й так. Хіба мені, неписьменному, про це знати? Коли б побачити, а то так... Хто його знає... Дивно трохи... Реманент укупі... земля в одному шматку... А орати ж як, теж усім разом.

— І орати і сіяти разом — пояснює Митько. — Хазяйнувати гуртом, — оце колектив.

А Кирило своє:

— Нахазяйнуєте, побачимо!.. Як назбираєте комсомольців та партійців, то якраз! А це ще злидні хочуть до «колективу».

Микола Щуліківський, бідняк, уже за Митьком руку тягне.

— Г-р-р-р, Кириле, г-р-р-р. Досадно за олійницю? Почекай, ще й не те буде! Ось колективізуємося — на глинищі опинишся.

Розмовляють, сперечаються. Біднота на Митьковому боці: зустрінеться хтось із них з Митьком і так, ніби між іншим:

— Ви там, Дмитрію, коли будете записувати, то й мене не минайте.

Митько й на самоті любить поговорити на цю тему.

— Все вже в нас є: земля в одному шматку... кредит, машини... Ви розумієте, що то значить — прикласти машину в сільському господарстві? Трактора, приміром, закрутив і гур-р-р-р! Пішов гуляти по полю. Це не те, що плужок з однією борозною. Це не те, що на невеличких шматочках! Це колектив!...

. . . . . .

СОЗ, що його організував Митько, вже давно перетворився на сільсько-господарську артіль «Комсомолія». Митька, що його обрали на голову цієї артілі, звуть не інакше, як Митько-Созівець.

ЗАВДАННЯ. Зверніть увагу, де ми ще пишемо велику літеру в словах, які не стоять після крапки і на початку речення. Випишіть у зошит всі слова, написані з великої літери, хоч вони й не стоять після крапки або на початку речення.

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ, що з великої літери треба писати імена (Микола, Кирило), по батькові (Ілліч, Кондратович,) прізвища (Шуліківський, Гарба), назви держав (Україна, Франція), міст (Харків, Київ), сіл (Янківці, Данилівка, Бутовці), річок (Дніпро, Дінець), морів (Чорне море) тощо.

Нечуваний темп колективізації, що перевищує найбільші передбачення, свідчить про те, що слідом за бідняцькими селянськими господарствами зрушилися справжні маси середняцьких господарств, переконавшись на практиці в перевазі колективних форм хліборобства.

З постанови листопадового пленуму ЦК ВКП(б) 1929 р.

Чому вигідніш господарювати колективом.

Сільсько-господарський колектив — це добровільне об'єднання бідняцько-середняцьких господарств. В колективі бідняки й середняки гуртом порядкують своїм господарством, усуспільнюючи землю, потрібні для колективного господарювання засоби виробництва та працю й розподіляючи наслідки своєї роботи на соціялістичних засадах. Всі працездатні учасники колективу мають однакові права.

Утворюючи колективне господарство, учасники його мають змогу якнайдоцільніше та якнайвигідніше використати свій живий та мертвий реманент. Коли 25 господарів, що мають 100 десятин землі, мусять, окремо господарюючи, мати: 15—20 плугів, 20 коней, 15—20 возів тощо, то за колективного господарювання на тій самій земельній площі буде цілком досить, щоб її обробити: 5—6 удосконалених плугів, 10—12 коней, 5—6 возів тощо. Та й машини різні можна застосувати, що значно полегшать працю і зроблять прибутковішим господарство. Спільне використовування зазначеного реманенту заощаджує багато коштів, що їх можна використати на подальший розвиток сільського господарства.

Всім відомо, які є вигідні машини в сільському господарстві. Завдяки ним заощаджується робочу силу, збільшується врожайність, отже й прибутковість господарств. Та для дрібних, розкиданих і малоземельних селянських господарств користуватися з цих машин майже неможливо. Машина цілком себе виправдує тільки за певних розмірів земельної площі (трактор — на 200 десятинах, сівалку — 50 десятин, жатку — 25 дес. тощо). Отже, лише в колективному господарстві з великим земельним наділом складні сільсько-господарські машини дають повну вигоду.

Одна з основних переваг сільсько-господарських колективів є також правильніше використовування робочої сили. Досвід деяких колективних господарств доводить, що вони витрачають на одну десятину посіву приблизно на 10 робітних днів менше, ніж поодиноке селянське господарство. Якби всі ті господарства, що мають 2—$2^1/_2$ десятин посіву, почали господарювати колективно, то вони змогли б заощадити десятки мільйонів робітних днів. Цей час можна було б витратити на розвиток та поліпшення сільського господарства.

Велике колективне господарство завжди може використовувати останні досягнення аґрономічної науки, чи то маючи аґронома поміж своїх членів, чи то утримуючи його на певній платні. Нарешті наймати аґронома можуть спільно кілька колективів, упевнившись, як доцільно господарю вести за пляном і під керівництвом аґронома. Збути продукти свого виробництва сільсько-господарський колектив також може вигідніше, ніж окремі господарі. Він бо продає великими партіями і здає свої продукти безпосередньо кооперації, минаючи, таким чином, усяких приватних скупників. Так само набуваючи на гурт усе собі, колектив може купити краще і поцінно.

Та, головне, колектив остаточно визволяє бідноту і наймитів від куркульського визиску, знищуючи куркуля, як клясу.

Колектив допомагає створити новий—соціялістичний побут.

Колектив — це школа, що виховує нових людей, здібних творити нове життя. В колективі всі його члени рівні, всі мають право одержати певну частину виробів, залежно від витраченої праці. Матеріяльно члени родини один від одного не залежать.

В колективі жінку розкріпачено цілком. Крім того, діти, через організацію ясел, дитячих будинків та шкіл, змалку привчаються до культурних форм життя.

А що працю в колективі використовується краще, то й збільшується й заробіток його членів. Це дає змогу скоротити робітний день селянина, отже, певну частину часу він зможе використати на підвищення свого культурного рівня. Ось чому в колективах організують клюби, бібліотеки, червоні кутки. Там вільного од роботи часу колективісти працюють над собою.

ЗАПИТАННЯ. **Що дає усуспільнення ремаменту і тягловоі сили у великому колективному господарстві? Чи може окремішне дрібне господарство доцільно використовувати сільсько-господарські машини? В якому господарстві на ту саму кількість роботи більше потрібно робочих рук? Якому господарству легше користуватися з досягнень аґрономічної науки? Які ще вигоди дає колективне господарювання? Яку ролю відограє колективне господарювання у знищенні клясового ворога—куркульні? Як впливає колективне господарювання на побут?**

ЗАВДАННЯ. **Давши відповідь на поставлені вище запитання, скажіть спочатку усно, а потім запишіть у зошиті чи на дошці, чому колективне господарювання вигідніше. Постарайтесь дати найстислішу відповідь.**

ЯКЕ ГОСПОДАРСТВО ПРИБУТКОВІШЕ.

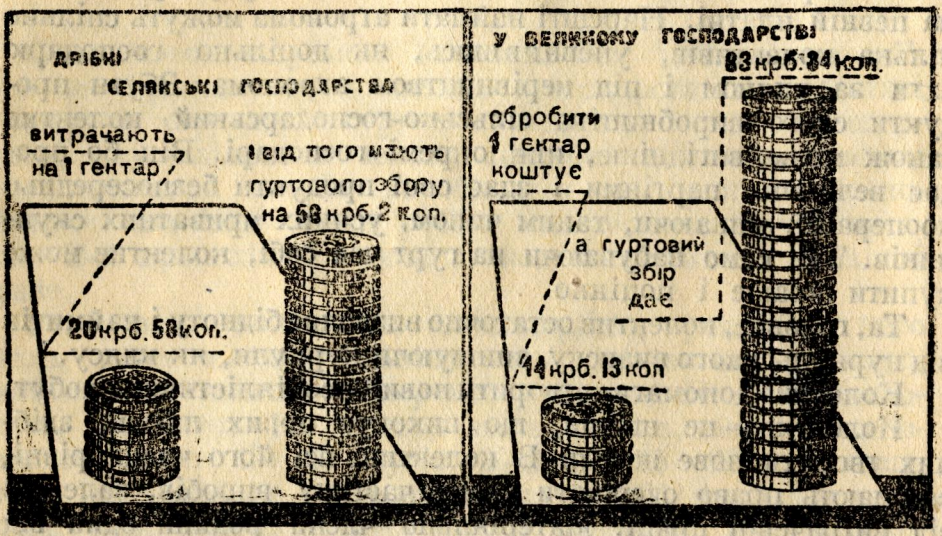

ЗАВДАННЯ. Розгляньте уважно діяграму і обчисліть, наскільки більше грошей витрачають дрібні селянські господарства на обробіток одного гектара, ніж великі господарства, і наскільки дрібні господарства мають менше против великих господарств прибутку з гектара.

Переможні кроки соціялістичної перебудови села.

Колективний рух бідняцтва й середняцтва чимраз буйнішими хвилями розливається по всій нашій країні.

Під проводом комуністичної партії бідняки й середняки вже давно і набагато перевиконали завдання, визначені в п'ятирічному пляні розвитку колективізації. За цим пляном колективізована частина сільського господарства України мала становити 1930 року дев'ять з половиною мільйонів гектарів, або 35% загальної засівної площі України.

За даними на перше березня, загальну площу України усуспільнено на 56%. Це доводить, що Україну буде цілком колективізовано протягом найближчих двох років.

Бідняцтво й середняцтво вже переконалися, що тільки колективне господарство визволить їх від злиднів і куркульського визиску, бо колективізація знищує куркуля як клясу. Бідняки й середняки переконалися, що на дріб-

них засмічених осотом, вівсюгом і берізкою клаптиках землі та ще за допомогою іржавого пл жка врожайности не піднімеш. Вони добре усвідомили значіння в сільському господарстві складних сільсько-господарських машин, штучного добрива, аґрономічної науки, організованої колективної праці.

Зрозуміли, що всі ці переваги можливі тільки у великому усуспільненому господарстві.

Тим то гасло партії «Бідняцтво й середняцтво, вперед — до великого колективного господарювання» з такою готовістю, з таким запалом і швидкістю виконують сьогодні наймити, бідняки й середняки цілого нашого радянського Союзу.

ЗАВДАННЯ. Знайдіть у статті гасло партії, за яким бідняцько-середняцькі маси здійснюють тепер соціялістичну перебудову сільського господарства.

БУЙНИЙ РОЗВИТОК КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ ПЕРЕВИЩУЄ ВСІ ПЛЯНИ.

ЗАСІВНА ПЛОЩА КОЛГОСПІВ

НА 1/III ПО СРСР КОЛЕКТИВІЗОВАНО 62,8% ВСІХ СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ.

ПО УКРАЇНІ 56% СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ.

Свято Білопільців.

Білопілля нас здивувало. Вогники червоних прапорців тріпотіли майже в кожному дворі. Чому ця урочистість? що святкують білопільці? Сьогодні, бо, здається, ніякого свята нема. Идемо далі. На парканах, на стінах гасла:

ВІТАННЯ ВИРОБНИЧІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ СУЦІЛЬНОЇ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ!

Так ось у чому річ! Білопільці проголосили своє хліборобське соціялістичне свято. Свято бідноти й середняків, що сьогодні мають закласти велику будівлю суцільної колективізації.

Конференція почалася. Чотириста голів міцно замислились над тим, як старе відстале село з цвіллю старих забобонів перебудувати на нове—соціялістичне. Перекласти одвічно тяжку працю на струм електровень, на могутній трактор і комбайн, утворивши великий колектив вільної радісної праці.

От чому така напружена увага, такий запал молоді, свіжі й старечі, в зморшках, обличчя осяяні промінням недалекого щасливого майбутнього.

Послухайте ж хоч частину з того, що говорили господарі соціялістичних нив.

Прислухаймось, що каже созівець— старий сивий дід:

— Я закликаю бідноту і середняцтво не гаючись об'єднатись у колективи. Перебуваючи в артілі, я побачив, що тільки колективізація виведе нас на нові шляхи.

А другий у відповідь:

— Ми зібрались не для того, щоб себе агітувати. Ми повинні гуртом вирішити, як да и величезний розмах маховикові колективізації. Ми бачимо, як куркуль на кожнім кроці шкодить нам, але це нас не лякає. ми маємо ви ішити, як «угробити» його як клясу.

Великим завзяттям, сміливістю, непоборною волею звучить промова:

— Суцільну колективізацію здійснимо. Що є такого, з чим би ми не впорались? Такого ще не було! Нас мільйони і труднощі нас не злякають. Куркуля переможемо!

І так говорили всі, пропонували, радились. Говорили просто. Може, нескладно, але щиро, як підказувало почуття.

Ось на трибуні старенька селянка. Незвично, тихенько й уривчасто ллються слова:

— Жінки, коли повернетесь додому, спростовуйте неправильні думки темного селянства, а найбільше жінок! Не слухайте багатія. Ідіть до комуни — тільки там буде наша воля, наше щастя... Я вже в СОЗ-і. Закликаю до СОЗ-у і вас.

— Колектив розкріпачить нас. Усі жінки — до комуни! — казали всі в один голос:

ЗА БУДІВНИЦТВО ВЕЛИКИХ РАДГОСПІВ І КОЛГОСПІВ — ПІДВАЛИНУ СОЦІЯЛІЗМУ НА СЕЛІ!

Радгоспи — зернові фабрики.

Радянські господарства або скорочено радгоспи — це державні сільсько-господарські підприємства.

Радгоспи будуються, як великі зернові фабрики. Уся робота нових радгоспів цілком машинізована. Розміром вони досягають подекуди 140 тисяч гектарів. Такий, приміром, радгосп «Гігант» на Північному Кавказі. В ньому працює тракторна колона з 575 машин. Ця колона працює з 4500 причіпними знаряддями (плуги, борони, снопов'язалки й інші складні машини).

За таким типом, як радгосп «Гігант», організовуватимуть усі нові радгоспи і перебудовуватимуть старі. Ми будуємо радгоспи — фабрики зерна, молочних продуктів, м'яса, вовни тощо. Їхня робота цілком змінить усі старі способи господарювання. Вони піднесуть сільське господарство на нечувану технічну височінь і перебудують його на соціялістичний лад.

Радгоспи — це не колишні царські державні, або поміщицькі маєтки, що нічим не допомагали околишньому селянству, а тільки живилися з його поту і праці.

Радгоспи є центри всебічної допомоги селянським бідняцько-середняцьким господарствам. При багатьох радгоспах є великі машинотракторні станції. Ці станції допомагають обробляти землю не тільки окремим селам, а навіть цілим районам. Наприклад, український радгосп імени Тараса Шевченка кооперував, через колективну оранку, декілька районів степової смуги (близько 80 тисяч гектарів землі). Деякі радгоспи допомагають селянам своїм реманенто , інші дають околишньому бідняцько-середняцькому селянству чистосортне насіння. Як відомо, чистосортне насіння

збільшує врожайність на 15%, а то й на 20%. Та й не тільки насіння постачають радгоспи бідняцько-середняцькій людності. Вони ще дають селянам і племінну худобу, закладають у себе покривні і прокатні пункти.

Радгоспи — це осередки громадського й культурного життя на селі. Разом з тим радгоспи, маючи трактори й машини, сприяють переходові поодиноких селянських господарств на рейки колективізації.

Будуючи радгоспи і колгоспи, ми остаточно позбавляємось також і від залежности од куркульні, з корінням вириваємо сільський капіталізм. Отже, вага радгоспів збільшується ще й тим, що вони допомагають бідняцько-середняцьким масам боротися проти клясового орога — куркуля.

ЗАПИТАННЯ. Чому радгоспи можна назвати «зерновими фабриками»? Як радгоспи допомагають бідняцько-середняцьким господарствам? Яку вагу мають радгоспи у справі перебудови сільського господарства на соціялістичний лад? Чому ми вважаємо радгоспи за найкращих помічників бідняцько-середняцького селянства в його боротьбі проти куркульні?

ЗАВДАННЯ. Найдіть у статті і випишіть у зошит те місце, де говориться про вагу радгоспів і колгоспів у справі клясової боротьби проти куркуля.

Переконливі аґітатори.

Радгоспи, аґробаза, цукроварні. Подивіться на суцільні масиви радгоспівських л нів! Подивітьс на зелений густий радгоспівський килим озимини і поруч — дрібні латки поодиноких господарів — з бур'янами, ховрахами, низькими врожаями, з дідівськими способами господарювання! Вислухайте кілька цифер, що правлять за найкращих аґітаторів!

Шістдесят. Шістдесят вісім. Вісімдесят два. Запам'ятайте! Це — пересічні врожаї цукрового буряка в районі протягом останніх чотирьох років. Шістдесят берковців на ланах селянських, шістдесят вісім по старих артілях, вісімдесят два по радгоспах.

П'ятдесят один. Шістдесят вісім. Сто десять. Запам'ятайте! Це — пересічні врожаї пшениці в районі. П'ятдесят один пуд в одноосібному господарстві, шістдесят вісім по старих артілях, сто десять — по радгоспах.

Чудові аґітатори, переконливі!..

ЗАВДАННЯ. Знайдіть і запишіть у зошит цифри врожаю і пшениці на ланах селянських, колективних і радгоспівських.

Перша в СРСР округа суцільної колективізації.

Якраз рік тому рідне село Тараса Шевченка відвідав Григорій Іванович Петровський. Добре пам'ятають селяни приїзд всеукраїнського старости, його переконливі слова про колектив, комуну.

Минув рік—і на трибуну двотисячної наймитсько-бідняцької конференції Шевченківщини виходить ще молода, але вдумлива землячка великого Тараса Шевченка—Марія Іщенкова, що знає свій шлях.

— Ми вирішили колективізувати наше село ще минулого року, коли Григорій Іванович нам роз'яснив, як визволитися від глитайського визиску, злиднів і темряви. Поїхав Григорій Іванович—і почалася люта боротьба з глитаями. що вирішили зірвати нашу справу. Глитаї просто осатаніли від люті, а ми ще міцніше стали за колектив.

* * *

Які зміни робить суцільна колективізація в сільському господарстві Шевченківщини?

Уже цього року площа під буряками вдвоє збільшиться проти 1929 року, а гуртовий урожай буряків збільшиться мало не вчетверо. Цукроварні Шевченківщини одержать уже 1930 року стільки сировини, що тривалість їхньої роботи збільшиться з 45 до 160 днів.

Такі будуть перші наслідки суцільної колективізації Шевченківщини.

Загальний підсумок розвитку сільського господарства особливо красномовний. Вартість усієї гуртової продукції сільського господарства округи за один тільки рік зростає на 35%.

У зв'язку з суцільною колективізацією глитайському визискові приходить край. Дорогу глитаєві до колективу закрито цілком—він не зможе використати колективу в своїх інтересах. Через суцільну колективізацію біднота й середняцтво покінчать із куркулем як класою. Жадного клаптя землі в округах суцільної колективізації куркуль не матиме.

Тепер на Шевченківщині працюють у різних місцях мало не 150 тракторів.

Крім того, поточного року будуть утворені 11 машино-тракторних станцій на 500 тракторів.

Чи треба говорити, що колективи безповоротно переходять до господарювання за вказівками науки про хліборобство—агрономії.

Правильну сівозміну, суворе додержання вимог агрономічної науки, масовий ужиток добрив — все це несе з собою суцільна колективізація Шевченківщини.

Новому велетенському колгоспові потрібно багато електричної енергії. На шумливій річці Росі будують для 6 районів Шевченківщини гідроелектровню.

На черзі ще дві електровні — в Смілянському і Златопільському районах. Всі ці станції цілком віддадуть свою енергію сільському господарству.

Такі блискучі наслідки могло дати тільки соціялістичне перебудуваня сільського господарства, тверда, рішуча заміна відсталого роздрібненого поодинокого господарства великими культурними й технічно-могутніми комунами та артілями.

ЗАПИТАННЯ. Хто такий Тарас Шевченко? Які зміни робить у розвиткові сільського господарства суцільна колективізація Шевченківської округи?

ЗАВДАННЯ. І. Останнє запитання проробіть докладніше. Дайте письмовну відповідь на такі запитання:

1. Як збільшиться засівна площа під буряки на Шевченківщині?
2. Яку це має вагу для місцевої промисловости — цукроварень?
3. Як піднесеться загальний розвиток сільського господарства на Шевченківщині?
4. Через що саме сільське господарство Шевченківщини так буйно розвинеться?

ЗАВДАННЯ. ІІ. Знайдіть у статті, що говориться про глитайню, і зробіть відповідний висновок, чому саме глитаї чинили скажений опір суцільній колективізації Шевченківщини? Запишіть цей висновок.

ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО:

ЗАВДАННЯ. З'ясуйте і дайте відповідь на такі запитання:

1. Скільки речень містить у собі перший уривок статті «Перша в СРСР округа суцільної колективізації»?
2. Скільки окремих думок є в другому уривкові?
3. Який розділовий знак стоїть після кожного речення?
4. Як обнижується голос, коли читаємо якесь речення?
5. З якої літери починається перше слово кожного речення?
6. Які ще слова пишуть з великої літери?
7. Чому саме пишуть їх з великої літери?
8. Перелічіть усі випадки, коли пишемо слово з великої літери.
9. Складіть скілька речень, де були б слова, що починаються з великої літери. Напишіть, як зветься республіка, де ми живемо, назву вашої округи, назву найближчого міста тощо.

НА ОСНОВІ СУЦІЛЬНОЇ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ ЛІКВІДУЄМО КУРКУЛЯ ЯК КЛЯСУ!

Через колективізацію знищимо куркуля як клясу.

Колектив за умов радянської країни є найкраща запорука від злиднів, найкращий шлях до нового, справді вільного—без визиску й поневірянь життя.

Це дуже добре зрозуміло трудяще селянство і тому останнім часом колективний рух так розвинувся буйно, що набагато перевищив усі намічені п'ятирічкою пляни.

Не тільки поодинокі бідняки й середняки, не тільки окремі села, а цілі райони й округи переходять на колективні форми господарювання.

Про що це говорить? Це говорить, що за проводом комуністичної партії мільйони бідняків та середняків стали на шлях ґрунтовної перебудови сільського господарства, на соціялістичний лад.

Змінюється технічна основа сільського господарства: замість прадідівського плуга, починають працювати трактор і складні сільсько-господарські машини, селянство запроваджує штучні добрива, починає господарювати за вказівками агрономії, використовуючи останні досягнення хліборобської науки.

Але в кожнім селі, крім трудящих, є ще й куркулі, що з давніх-давен багатіли з визиску трудящих. Саме від цього визиску через суцільну колективізацію визволяється трудящий селянин.

Середняк у спілці з незаможником тепер працюють вкупі з колишнім куркульським наймитом—в одному колективному соціялістичному господарстві.

Цілком зрозуміло, що споконвічному клясовому ворогові на селі—глитайні це аж ніяк не до вподоби.

Цілком зрозуміло, що, відчуваючи із зростанням колективізації свою неминучу клясову смерть, глитай скаженіє і чинить цьому лютий опір.

Мало того, що глитай береться на всякі брехні й хитрощі, щоб зірвати суцільну колективізацію, він не спиняється й перед насильством, вбиваючи найдіяльніших сільських робітників із бідноти.

Та цей скажений куркульський опір не зможе перешкодити могутньому розвиткові колективізації. Бідняки й середняцтво, переходячи на суцільну колективізацію, ще більш посилюють нещадну і рішучу боротьбу проти глитая, боротьбу не на життя, а на смерть, за цілковите знищення глитайства.

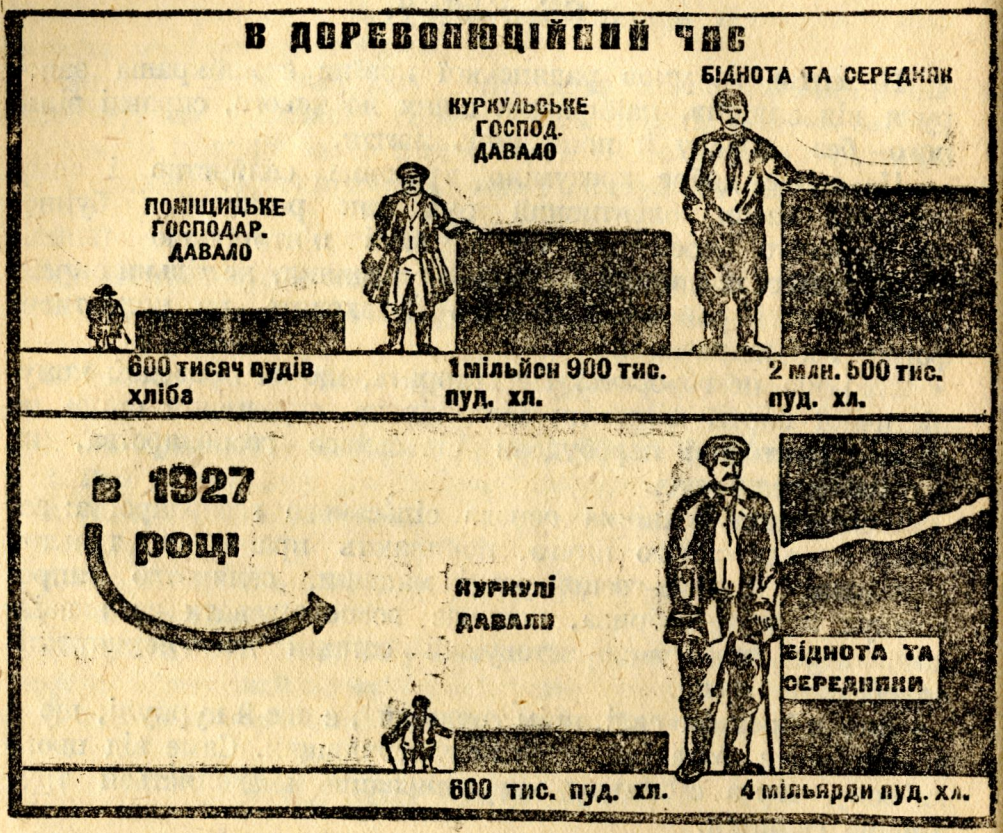

Трудящі селяни, переходячи на суцільну колективізацію, відбирають у куркуля всі засоби виробництва (землю, худобу, реманент, насіння тощо) й передають їх у неподільний фонд колективу.

У зв'язку з могутнім, нечуваним розвитком соціялістичного хліборобства на основі суцільної колективізації, ми тепер маємо цілковиту змогу перейти від політики обмеження куркульського визиску до цілковитої ліквідації литайні як кляси.

Тепер ми маємо матеріяльний ґрунт для того, щоб замінити куркульське виробництво виробництвом колгоспів та радгоспів. *Сталін.*

Терпінню край.

Терпінню край. Вже досить. Досить!
Немає місця серед нас
для глитайні. Пощади просить?
Даремно! Надійшов бо час...
«Як клясу»... Чуєте? Як клясу!
Як злісний табір ворогів,
що одрізанами та гасом
нас вчора знищити хотів,
що тиснув, наступав на глотку,
ставав нам поперек шляху.
Сьогодні їх на сто відсотків!
Сьогодні їм — не до сміху!
Майно іде до колективу,
самих їх — геть із їхніх хат.
— Ідіть, живіть собі «щасливо»,
не повертайтеся назад.
Хай люди, коні та машини
готові будуть. Шлях — ясний!
Ми до сівби готуймось нині,
До колективної весни.

ЗАВДАННЯ. Прочитайте голосно й виразно цей вірш і скажіть, чому нам треба знищити куркуля як клясу.

Не вклонюся багачу, бо сам собі молочу.

Приходить незаможник до куркуля.

— Дозвольте мені, «товаришу» Бровко, вашого плужка та конячки — земельки трохи подряпати.

— Поперше, я тобі не товариш, бо свиней з тобою не пас. А плужка — можна. Підеш за це до мене з жінкою покосити на два тижні — та й квит.... А щоб не забув — давай кожуха в заставу.

Чухається незаможник, дає.

— Позичте мені, добродію Бровко, пудиків з десяток... на харч на зиму. Як тільки вродить, так і віддам.

— Поперше, я тобі не Бровко, а Гордій Гордійович, бо ти переді мною — ша!.. А позичити — можна: візьмеш десять жита — повернеш двадцять пшениці. Та ще на виборах, щоб ти і жінка твоя за мене руки підняли... Чуєш?

«Еге-ге!.. так недовго й знову в тенета... А чи не піду я краще в колектив? Щоб не кланятися куркулеві пузатому, а колективом та залізними зубами машиновими знищити його вщент» — думає собі незаможник.

ЗАПИТАННЯ. Чому мусів незаможник звернутися до куркуля? Що йому на це відповів куркуль? Як вирішив незаможник вийти із скрутного становища і позбутися куркульського визиску? Що він розумів під «залізними зубами машиновими»?..

НАЙМИТИ, БІДНОТА, СЕРЕДНЯКИ! ТІСНІШЕ НАВКОЛО ЛЕНІНСЬКОЇ ПАРТІЇ В БОРОТЬБІ ПРОТИ ГЛИТАЯ, ЗА СОЦІЯЛІСТИЧНУ ПЕРЕБУДОВУ СЕЛА!

Ворог скаженіє.

У цей день, коли незаможники й середняки Мало-Крупільського району суцільної колективізації вперше виїхали з тракторами на сівбу, остаточно розбито останню надію крупільських куркулів. Скаженіли вони, дивлячись, як крицеві коні вивертали нутро з «їхньої» землі, як бадьоро тупали колективісти розораними межами, як уперто йшла робота ударної комсомольської бриґади.

Здавалося їм, що не землю — тіла їхні ріжуть трактори. В рівномірному гуркотінні чули вони собі зловісне:

«Кінець — край, кінець — край, кінець — край...»

І накопичувалася в серцях ворожих злість шалена і безкрая.

Про те, що трапилося вночі, можна розповісти коротенько і стисло.

Запалала спільна колективна стайня. Згоріло дев'ять коней, двоє попеклися. Згоріла вся збруя, дві підводи.

Вони були страшні, ці зойки коней, що гинули в полум'ї. Діти плакали, а вороги раділи:

— Тут уже ніякі ударні бриґади не вивезуть.

Але помилилися. За три дні, коли з села під вартою виводили куркуля Нечипора, що признався в підпалі, люди на шляху побачили стовп пилу. Потім почувся гомін. Це їхали ударні бриґади Велико-Крупільського та Войківського колгоспів допомогти обсіятися Мало-Крупільській артілі. Вони приїхали з трьома тракторами.

* * *

Знову йшли в поле колективісти з червоними стрічками. Знову гуркотіли трактори.

Ударні бриґади працювали, а дідусь Клим радів: «Красота, а не хлопці!»

Сонце світило. Земля хвилювалася плодючістю своєю, а у колективістів у грудях клекотали:

— Віра в перемогу незламно—бадьора!

— Лють до ворога клясово-безкрая!

Коли над селом зайнялися зірки, повернулися колгоспники з поля. Їх чекали двадцять сім незаможницьких заяв про вступ до колгоспу.

До ворогів жалю нема.

Біля колгоспу «Дванадцятий Жовтень» зібралися бідняки й середняки з семисот хат села Телелюй. Сімсот дворів увійшли до колгоспу «Дванадцятий Жовтень».

На ґанок вийшов голова колгоспу—Платон Марчук.

— Починай!—загукали звідусіль.

Марчук скинув шапку і заговорив про те, що хвилювало людей цього ранку.

— Конячою працею ми будували своє життя. За важкою роботою селянин завжди гнув спину. Пролетаріят випростовує спини бідняків, відкидає геть з дороги куркулів і визискувачів. Сьогодні ми розкуркулюємо трьох із них: Степаненків, Тригубенка і Горбунова. Всім колгоспом викинемо їх з наших лав, повернемо бідноті млини Степаненка, багаті доми другого Степаненка—піт і кров нашої бідноти. Товариші, бідняки й середняки!—хрипко закричав він.—Почнемо ліквідувати глитаїв?

Над головою залопотів червоний прапор. Він закликав: «Геть куркулів і визискувачів!». З піснями всією громадою розчинили ворота куркуля Степаненка. Це про нього бідняки та середняки кричали на сході.

— Геть Степаненків, щоб наші очі на них не дивилися, вони кров нашу пили.

Представники колгоспу увійшли до хати. Куркуль вискочив п'яний і, белькочучи жалісні слова, просив ощади у «хрестьянського люду». Платон Марчук жорстоко сказав:

— Колгоспники, він згинав ваші спини, скручував ваші руки і випестив собі черево. Тепер він плаче нудними сльозами, але у пролетаріяту нема жалю до визискувачів.

І знову людський натовп крикнув разом:

— Нема в нас жалю, геть!

Від хати до хати сунули сотні колгоспників, описуючи куркульське знаряддя виробництва, що переходило до колгоспу. Цього дня перед біднотою вставало все їхнє важке життя без коней, але з конячою працею, життя повне злиднів.

На другий день в хати куркулів вселяли колгоспників. Павло Довгий ціле життя поневірявся, тулився по чужих хатах. У Параски Довгої нема навіть повстяників. Її привезли на санях. Босоніж вона вступила на поріг колгоспної хати і свого нового життя.

ЗАПИТАННЯ. Що дає змогу бідякам і середнякам знищувати свого класового ворога, розкуркулюючи його, як класу?

Чому треба відбирати від куркулів знаряддя виробництва і передавати їх до колгоспу? Чому не повинно бути жалю до визискувачів?

«КУРКУЛІ—НАЙБІЛЬШ ЗВІРЯЧІ, НАЙБРУТАЛЬНІШІ, НАЙЛЮТІШІ ВИЗИСКУВАЧІ, ЩО НЕ РАЗ ВІДНОВЛЮВАЛИ В ІСТОРІЇ ІНШИХ КРАЇН ВЛАДУ ПОМІЩИКІВ, ЦАРІВ, ПОПІВ, КАПІТАЛІСТІВ».

Ленін.

Ворог у тилу.

Це було наприкінці літа, коли хліб уже зняли й позвозили на гармани. Созівці лагодилися молотити свій чималий урожай, на який поважно позирали селяни. Бо збирали цього року непогано.

Поки орали сіяли, косили, Несин був колективіст колективістом. Його ще не розкусили. Ніхто й на хвилину не припускав, що вовки забираються на вівчарню.

Але як тільки звезли хліб з поля, почав Несин якось підозріло крутитися біля созівців і все наче б то про себе:

— Так. Хліба чимало, але... куди то воно той хлібець потече. Чи до нашого засіка, чи до чужого?

А потім уже під час молотьби наважився куркуль взяти бика за роги й одкрити своє обличчя перед усіми. Він зібрав хлопців і почав:

— Хліб ми зняли, але куди він піде? І як були ми дурнями, що нас кожний, хто з клепкою в голові, за ніс водив, так ми й лишилися дурнями... І думаю я так, хлопці: чим ото по карбованцю двадцять копійок продавати кооперації, то хай той хліб огнем горить. Он-що! А коли на те пішло, то в мене є чесний покупець, що береться платити по два карбованці п'ятдесят копійок, а то й ще, може, більше.

— Та ти кажи діло: чого ти хочеш?

— Та я, власне, нічого не хочу. Моя хата з краю. Я тільки кажу, чи не натиснути б на наше правління, щоб воно не кооперації хліб віддало, а щоб сурйозному покупцеві, що працю нашу шанує!

Куркульські хитрі слова на деякого вплинули.

— А коли правління не погодиться? — крикнув хтось, блиснувши очима.

— Тоді... — і куркуль Несин подивився на молотарку. — Тоді хай правління разом з кооперацією молотить. А ми не станемо!

— Правильно, — гукнув хтось. — Хай правління молотить, коли так. Гайда до правління!

Тим часом правління уже поспішало до гарману, де саме відбувалася одна з найсміливіших, найнахабніших вилазок клясового ворога, що заліз до наших шанців.

Несин не розрахував своїх куркульських можливостей. Бо в колгоспі окрім тих новаків, що почасти являли собою підхожу сировину для всілякої куркульської провокації, був ще старий, політично вихований, кадр колективістів, що не перший уже рік працював на колективній землі.

Несин для своєї клясової вилазки обрав саме такий час, коли молотила наймолодша і найменш вихована частина колективу, яка ще не була як слід загартована і тільки-тільки ступила на новий шлях життя.

Далі цієї ранкової розмови на гармані справа не пішла. Треба було лише показати, хто такий оцей Несин і куди він гне.

І дуже цікаво й просто виступив тут же біля екирти один із старих колективістів.

— Хлопці, — сказав він просто, — ось ця молотарка, що хліб нам молотить, ось той трактор, що крутить нам її, оці-ось стайні, що ми цього року збудували, ота агрономічна робота, що її проведено, отой посівний матеріял, з якого

БІБЛІОТЕКА НАУК. ТОВ. ім. ШЕВЧЕНКА ЛЬВОВІ

виросли у нас золоті скирти на гармані, — звідки це все у нас взялося? Несин нам цього не дав. Хто з вас скаже, на які гроші ми все це придбали?

— Ну, звісно, — неріщуче хтось відгукнувся, — допомогли, от і придбали. Коли б не кредити, то чорта придбали б.

— Правильно. А оцю молотарку та оцю сівалку, що у нас працює, хто її для нас зробив?

— Там написано, — відгукнувся той же голос, — харківська марка «Серп і Молот».

— «Серп і Молот». Робітники заводів для нас готують і сівалки і молотарки. Чим ти колись молотив? — звернувся він несподівано до одного з селян, що стояв ближче за всіх.

— Звісно — ціпом.

— А тепер робітники для нас машини роблять... Так ви що хочете, хлопці, щоб робітники для нас топили чавун, робили залізо, готували молотарки та трактори, а хліб наш, щоб собаки Несини розбазарювали в спекулянтські лапи та дерли з робітників «Серпа і Молота» по сім шкір за те, що вони для нас машини будують? Так по-твоєму, Несин, кажи?

Несин мовчав.

— Ну, добре, — вів далі колективіст, — давайте продаватимемо спекулянтові хліб по три карбованці, а робітники «Серпа і Молота» продаватимуть молотарки нам же втроє дорожче. Бо зрозуміло ж, коли ми за пуд хліба братимемо по три карбованці, то зарплату робітникам треба буде збільшити втроє, щоб вони могли той хліб у Несинових агентів купувати. А через це й машини дорожчатимуть. Іде — чи ні? Так ось, давайте голосувати: хто за те, щоб хліб спекулянтові продавати, а державі, що нам кредит дає, ані фунта? Ну, підносьте руку!

У відповідь регіт.

— Бач, чого захотів. Спекулянтові хліб!

— Так, значить, за молотьбу, хлопці? — гукнув старий колективіст.

— За молотьбу! — відгукнулися ті.

— Стривайте! — крикнув той, що про «ціп» відповів. — Є у мене ще одна пропозиція. Перш, ніж почати молотіння, треба молотарку нашу почистити.

— Та вже чистили й мазали мастивом учора, — сказав тракторист.

— Ні, ще не досить... Ще іржа в ній є. Іржа, що заважає валам та колесам крутитися...

— Та де ти бачив іржу? — крикнув тракторист. — Сам же чистив!

— А ось вона іржа,—сказав той і показав на Несина, що стояв, притулившись спиною до скирти, та соломинку в зубах гриз.—Ось хто заважає молотарці крутитися!

— До біса Несина!—закричали голоси.—Хай іде голову морочити до поміщицьких недобитків. Сам такий!

— Товариші!..—пробував заговорити Несин.

— Геть!—крикнули всі.—На півтори години молотьбу припинив, наволоч така! Із колективу геть! Голосувати!

Голосували. Але не тут, а незабаром на загальних зборах. Ухвалено негайно викинути Несина з колективу. Енергійніш за всіх голосували ті, що піддалися були куркульській провокації, що слідом за Несиним пропонували кинути молотьбу.

ЗАПИТАННЯ. Чому ні в якім разі не можна пускати глитая до колгоспу? Як поводився куркуль Несин у колгоспі? До чого він закликав созівців? За кого він тягнув руку? Чи вигідно самим селянам здавати хліб кооперації, а не спекулянтам? Чому саме багато вигідніше здавати хліб кооперації? Як це довів старий колективіст? Чи правильно зробили колективісти, вигнавши куркуля з колгоспу?

ЗАВДАННЯ. Знайдіть в оповіданні речення, де про щось запитується, і зверніть увагу, який знак стоїть наприкінці таких речень.

Сільський багатій, куркуль, глитай, що десятки років грабував усю округу, воліє наживатися на спекуляції, на самогоні, адже це так вигідно для його кишені,—а вину за голод він складає на радянську владу.

Ленін.

ПОПИ, ЦЕРКОВНИКИ, СЕКТАНТИ У СПІЛЦІ З КУРКУЛЕМ ВИСТУПАЮТЬ ЄДИНИМ ФРОНТОМ ПРОТИ СОЦІЯЛІСТИЧНОГО БУДІВНИЦТВА.

Яма.

Петро Васильченко давно вже ремствує на радянську владу. Та хіба ж і не варт?..

Колись він був господарем на все село Коломці. Всі приходили до нього з поклоном, просили допомоги.

Після революції Васильченкові теж жилося непогано. Земельки трохи прирізав зайвої, дещо орендував, а загалом хватало і на їжу, і на питво. Але ота проклята «комиза», не при хаті згадуючи, як почала крутить, як почала... — Куркуль, — кажуть. — Треба позбавити голосу.

— І що ви думаєте? Таки позбавили.

І з того часу затаїв Васильченко злобу до радянської влади.

От якби переворот якийсь, — говорив Петро місцевому попові, — ну й наробив би я шелесту!

— Правду ви кажете, — відповів піп. — Невір'я пішло, до церкви не ходять, колективізацію надумали, торочать про трактори...

Поговорять, було, вип'ють трошки, ну, так — пляшок зо дві, закусять солоними огірочками та й розійдуться.

Часто будували пляни, а здійснити не можна — боязно. Пошепки, правда, говорили, що он там у Дерівцях Шуліка Юхим утопив у колодязі сількора — комсомольця, але діяти самим... Краще, якби знайти якого надійного чолов'ягу, так нема ж! Був у Коломцях колись Василь Колода, та його в бупр посадовили за злодійство...

Особливо дошкулювали Васильченкові хлібозаготівлі. По пудику носив він до кооперації, — це щоб очі замазати, а решту хліба зберігав.

— Згною, у воду кину, по подвір'ї розкидаю, а не дам! Так заявив Петро попові.

Піп дав своє благословлення, а далі, як припекло з хлібозаготівлями, то й погодився, щоб решту хліба Петрового — небагато ж залишилося, пудів з двісті — приховати в церкві.

Темної ночі кілька разів під'їжджала підвода до церкви, і Петро, крекчучи та проклинаючи усе на світі, а найбільше комуністів, мішок за мішком скидав пшеницю, ячмінь і жито у вівтарі.

Другого дня Петро, снідаючи, аж зареготався трохи:

— Ну й ловку штуку встругнули!.. Нехай тепер червоні попошукають... Дідька пухлого знайдуть. Спасибі батюшці — допомогли.

А того й не знав, що в церкві вже поралися незаможники, викладаючи мішки на кооперативний віз. Не встиг піп вчасно куркуля сповістити. А справа була проста. З комсомольських зборів ішли хлопці тієї ночі, як Петро мішками вантажив, та й примітили все. А другого дня із співами та червоним прапором одвезли хліб до кооперативу.

В неділю піп і дяк правили службу тільки для глухонімої баби Килини.

Більш до церкви ніхто не пішов. І з того часу—церкву в Коломцях стали звати куркульською ямою.

ЗАПИТАННЯ. Чому куркуль реметвував на радянську владу? У кого він знаходив собі співчуття? Що вирішили куркуль із попом? Хто їх викрив? Чому церкву в Коломцях стали звати ямою?

ЗАВДАННЯ. Розкажіть, як у вас відбувалася хлібозаготівля? Пригадайте, хто саме злісно затаював зайвину хліба і як хліб приховував?

ЗАКРІПИМО УСПІХИ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ НА ОСНОВІ ЛЕНІНСЬКОГО ГАСЛА СПІЛКИ З СЕРЕДНЯКОМ, СПИРАЮЧИСЬ НА БІДНОТУ І НЕЩАДНО БОРЮЧИСЬ З ГЛИТАЙСТВОМ!

„Богородиця“ із Сумів.

Кипить село Підліснівка. Великі вікна чотирирічки ясним промінням розтинають присмерок і освітлюють прим'ятий навколо сніг і силу всякого народу.

Над воротьми урочисте гасло:

ХАЙ ЖИВЕ СУЦІЛЬНА КОЛЕКТИВІЗАЦІЯ!

У школу сьогодні пропускають по квитках. Важкою хвилястою брилою тисне на двері юрба, тисне на двох ударників, що перевіряють перепустки.

— Без квитка не можна, назад! Не напирайте, товариші!..

— Громадянине, ви, здається, експертник? Ви як сюди потрапили? Виходьте!..

— Та я ж... Хіба податків не плачу, як і інші...

— Виходьте, без зайвих балачок!

Уже кілька сот сільського активу розмістилися в залі перед червоним столом. От-от розпочнеться нарада. Зовні долітає гомін натовпу.

Біля дверей чорного ходу теж юрба. У двері гримає закутана жінка.

— Вам чого треба?

— Пустіть мене ось із «сестрами», ми тільки висловимся, та й підемо.

— А ви хто така, ваше прізвище?

— Я... я з Сумів... Нащо вам мое прізвище?

Вартовий ударник киває товаришеві, і закутану під черницю «жінку із Сумів» відокремлюють від «сестер». «Сестри» вважають за краще з ударниками діла не мати і хутко розбігаються.

Так і не довелося висловитися «жінці із Сумів» там, де вона хотіла.

Але підліснівські ударники — народ ввічливий. Вони таки дали їй висловитися... у порожній сільраді, куди її запросили на ніч.

Вона сказала, що «послідня глава збувається», що у боголюбивих братів — баптистів був свій підпільний боголюбивий з'їзд, що їм на з'їзді господь сказав іти проти суцільної колективізації. Вони, боголюбиві баптисти, хоч і підуть у колектив, але підуть задні, щоб побити передніх... Ось що прийшла висловити на підліснівській виробничій нараді «жінка із Сумів». Причинувата «богородиця» послана якимсь куркульським «центром». Вона знала, що незаможників «словом божим» не проймеш, і ходила по селу й стягувала до наради куркульських господинь.

Але підліснівські ударники не з куркулів, а з незаможників і комсомольців. Вони не боголюбиві, а навіть навпаки, а головне—вони всі не проти, а за суцільну колективізацію. Тому вони не дали зірвати нараду «жінці із Сумів». І тому даремно гасали навколо школи експертники, а їхні боголюбиві й товстозаді господині даремно плющили носи об прозоре скло високих шкільних вікон, чекаючи на диво.

Незаможницький актив і їхні дружини спокійно, по-діловому обміркували справу суцільної колективізації й засівної кампанії.

ЗАПИТАННЯ. Кого на селі звуть «експертниками»? Чому експертників — куркулів не пускали на виробничу нараду колективу? Що вигадали куркулі? Як вони обдурюють бідняків та середняків?

ЗА РЯСОЮ ХОВАЄТЬСЯ КЛЯСОВИЙ ВОРОГ—ЦЕРКОВНИКИ І СЕКТАНТИ, АҐЕНТИ ГЛИТАЇВ І НЕПМАНІВ. ПОВЕДІМО МАСИ НА БОРОТЬБУ З РЕЛІГІЙНИМ ОШУКУВАННЯМ!

Бойова колгоспівська пісня.

Ми світові говоримо:
углиб, уздовж і вшир
країну переоремо
напруженням машин.

Гей, вперед до мети!
Наша зброя — колектив.
В нас на прапорах:
«До комуни шлях».

Глитай життя і гам зчинив.
В глибоку борозну
заорем межі спадщини —
трухлявість, гнилизну.

Гей, вперед до мети!
Наша зброя — колектив,
В нас на прапорах:
«До комуни шлях».

Розтрощимо... Не дарма ми
дві кляси: «хто кого?»
Смертельними ударами
по куркулях — вогонь!

Гей, вперед до мети!
Наша зброя — колектив.
В нас на прапорах:
«До комуни шлях».

Догоним — перегонимо!
Шлях вирівняний ліг
колгоспівськими гонами
радянської землі.

Гей, вперед до мети!
Наша зброя — колектив,
В нас на прапорах:
«До комуни шлях».

ЗАВДАННЯ. На кінці книжки ви знайдете ноти до цієї пісні. Зверніться до вчителя або до керівника співочого гуртка у вашому сельбуді чи хаті-читальні й за його допомогою навчіться співати цієї пісні.

Проспівайте перші чотири рядки пісні. Зверніть увагу, як діліться на частки слово, коли ми його співаємо. Наприклад: «Ми сві-то-ві го-во-ри-мо: у-глиб, у-здовж і вшир кра-ї-ну пе-ре-о-ре-мо на-пру-жен-ням ма-шин».

ГЕТЬ ГЛИТАЙСТВО! ХАЙ ЖИВЕ СПІЛКА РОБІТНИЧОЇ КЛЯСИ І БІДНОТИ З СЕРЕДНЯКОМ!

Єднання.

У цеху сперечалися: токар Іван Матвійович Лавриненко був твердо переконаний, що змичка — то є суто партійне діло.

Інші робітники доводили, що змичку здійснює ціла робітнича кляса за проводом партії і що у цю справу треба

втягти всіх робітників. На селі точиться класова боротьба. Глитай люто обороняється від наступу бідняцько-середняцьких мас села.

Ми стоїмо перед великими завданнями соціялістичної перебудови сільського господарства, об'єднання бідноти й середняків у міцні колективи, перетворення колишніх дрібних господарств на справжні зернові фабрики. Єднання робітників і бідняцько-середняцьких мас селянства допоможе ці завдання виконати.

Але довести про це саме так старому токареві було не легко. Проте, отак переконаний у вірності своїх поглядів, Іван Матвійович якось знявся з роботи і, разом з робітничою бриґадою, рушив на село.

Він потрапив саме в той час, коли починалась осіння сівба. Як тільки селянство дізналося про приїзд робітничої бриґади, до неї посунули з різними вимогами й з питаннями.

Хто вимагав ремонтувати реманент; хто розпитував — що буде з Китаєм; декого цікавило — кого і як обкладатимуть податком. Іншим хотілось знати, що зробили робітники в центрі, щоб усунути тяганину й прискорити видачу кредиту. І ще сила було запитань до робітничої бриґади.

І стало тоді очевидно токареві, що все те, що здавалося йому таким легким, таким зрозумілим на заводі, про що він ніколи не хотів говорити, тут, у селянській гущині, набирає великої ваги.

І що далі старий токар працював на селі, то ясніш йому ставала потреба єднання.

Село різко розпадалося на ворожі табори: з одного боку — глитайня, а з другого — бідняки й середняки. Глитайня перешкоджала засіву клина, а біднота і рада була б засіяти, та здебільшого не мала коней.

Розмови про супрягу ні до чого не доводили. Которі хотіли, а которі — не бажали. Тоді робітнича бриґада гостро поставила питання про потребу організувати супряги, щоб один одному допомагали. І за допомогою робітничої бриґади осінній засівний клин біднота засіяла.

Почалися хлібозаготівлі. Ще ясніше стала робітничій бриґаді та величезна боротьба, що точилася на селі. Глитай не тільки сам ховав хліб, а й середняка намовляв не здавати хліба, казав, що хліб, мовляв, беруть, а матерії й шкіри не дають, що тепер ходимо в полотняному, а скоро й того не буде. Глитай використовував усякі дрібнички, щоб пошкодити радянській владі.

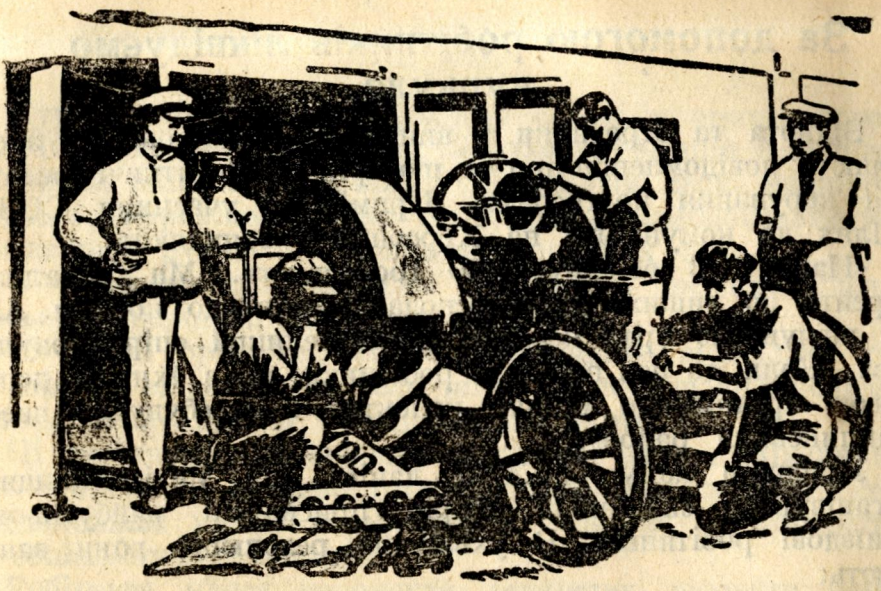

На стороні глитайні були піп і всі ті, що на сходах ніколи не зналися з біднотою і кричали про свої інтереси, що гнули шапки перед царськими урядовцями і нездоровкалися з бідняками: вони використовували ввесь свій досвід, щоб спантеличити селян.

І робітничій бриґаді довелося розповісти Ленінову науку про спілку з селянством, допомогти владі приборкати глитайню, організувати червоні валки, які б повезли хліб. Ніколи на заводі безпартійний токар Іван Матвійович не відчував себе таким більшовиком, як перебуваючи на селі.

Повернувшись на завод, Іван Матвійович частенько згадував село.

— Треба буде, — гов рив він, — поїхати ще і неодмінно закласти колектив.

ЗАПИТАННЯ. Чи правильно розумів Лавринюченко змичку? Яку вагу має змичка для справи соціялістичної перебудови сільського господаретва? Що зробила робітнича бриґада на селі? В чому саме переконався Лавринюченко?

ЗАВДАННЯ. 1. Знайдіть в сповіданні місце, де говориться про вагу єднання у справі соціялістичної перебудови сільського господаретва. Уважно перечитайте це місце. Запишіть це речення в зошит, не заглядаючи в книжку.

2. Розкажіть, що робила робітнича бриґада у вашому селі.

За допомогою робітників ліквідуємо куркуля.

Біднота та середняки з винятковим захопленням зустрічають повідомлення про те, що приїдуть робітничі бригади для керування колгоспами. Приміром, учасники СОЗ-у «Шлях до комунізму» на Херсонщині заявляють:

«Наш СОЗ об'єднує 400 господарств. Ми ухвалили перейти до вищих форм господарювання—до комуни. Але ми відчуваємо брак керівництва та великий опір куркульства. Коли до нас приїдуть робітники, ми з їхньою допомогою організуємо міцний колектив і перебудуємо ввесь Чаплинський район».

Учасники комуни «Сонце ланів» на Мелітопільщині організували спеціяльні збори, присвячені майбутньому приїздові робітників. В ухваленій резолюції вони заявляють:

«Нам доводиться витримувати величезну боротьбу з куркулями, що всіляко заважають розвиткові комун. Важко передати ту радість, що охопила всіх нас, коли ми дізналися, що до нас надовго приїдуть робітники. З робітниками ми остаточно ліквідуємо куркуля і втягнемо в комуну все село».

Збори членів комуни «Червоний маяк», що ввесь час витримує натиск куркульства, ухвалили резолюцію, де говориться: «Ми вітаємо приїзд до нас робітників. Коли у нас в комуні організується робоча трійка з робітників, ми остаточно ліквідуємо куркуля і перетворимо наш «Червоний маяк» на центр колективізації всього району».

ЗАВДАННЯ. Знайдіть у статті резолюцію комуни «Сонце ланів» і перепишіть її у зошитох.

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ: коли слово не вміщується з рядку, частину його переноситься в дальший рядок. Переносити можна декілька складів, або й один склад. При переносі слів треба ставити рисочку (-).

Ми повинні зробити так, щоб на основі боротьби з клясовим ворогом спілка робітничої кляси й бідноти з основною масою селянства—середняком ще дужче зміцнилася.

Постишев.

25.000.

Куркульство провадить шалену боротьбу проти колгоспів. Куркульство добре знає, що колективізація несе йому як клясі, цілковиту загибіль. Почуваючи свою неминучу загибіль, куркульня усяко намагається перешкоджати колективному рухові бідняцько-середняцьких мас.

В таких умовах колгоспи потребують твердого пролетарського керівництва.

25 тисяч організаторів соціялістичного сільського господарства відрядив на село штаб пролетарської революції Центральний Комітет більшовицької партії.

Ці робітники, закінчивши підготовні курси, виїхали на село і стали до активної роботи, щоб допомагати бідняцько-середняцьким масам перебудувати сільське господарство на соціялістичних засадах.

Робітнича кляса допомогла селянству знищити поміщицьке землеволодіння, допоможе знищити й глитая як клясу. Ось чому з такою ненавистю глитай ставиться до відряджуваних робітників, ось чому деякі з них навіть загинули від ворожої глитайської кулі.

Глитай знає, що цей 25-тисячний загін пролетарів, волею партії відряджений на село, допоможе бідняцько-середняцьким масам завдати рішучого удару глитаєві.

Ми маємо великі успіхи в колективізації сільського господарства, ми наступаємо широким бідняцько-середняцьким фронтом на старе капіталістичне село. За проводом комуністичної партії, з моря одноособових господарств ми будуємо великі колективні господарства.

Робітничі загони, що їх відрядила тепер партія на село, ідуть під гаслом:

— У похід за суцільну колективізацію!

— За знищення куркуля як кляси!

— За краще життя, за боротьбу проти глитая, за соціялізм!

ЗАВДАННЯ. Знайдіть у статті і випишіть у зошит гасла, що їх виконують на селі робітничі загони, відряджені комуністичною партією.

Спробуйте, дуже повільно промовляючи слова, поділити їх на частки, як ми це робили, коли співали пісню. Наприклад: У по-хід за су-ціль-ну ко-лек-ти-ві-за-ці-ю».

ЗАПА'М'ЯТАЙТЕ: частки, на які ділиться слово, коли ми його співаємо або дуже повільно промовляємо, зветься—с к л а д и.

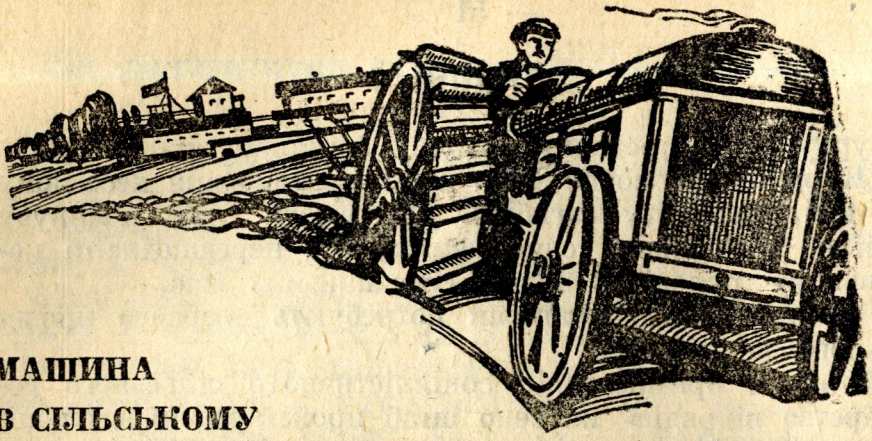

МАШИНА В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ—МОГУТНЯ ПІДОЙМА ДЛЯ ПЕРЕБУДОВИ ЙОГО НА СОЦІЯЛІСТИЧНИЙ ЛАД.

З коня на трактор.

У хаті народу було небагато, але галасували всі, як на доброму сході.

— Ти мені поясни зрозумілою мовою, на якого біса потрібна вся ця каша з машинами? От що я запитую. Я сам знаю, що машина є машина. Тільки, на мою думку, їй місце на фабриці або там на заводі. А на землі машина непотрібна. Земля сама родить, коли захоче...—кричав дід Архип.

— Коли бог захоче...—підказали йому.

— Бог тут ні до чого,—огризнувся старий,—я про землю кажу... І не кажу я зовсім, а запитую—нащо нам машина? Нащо?

— Зачекай діду,—зупинив його аґроном,—ти сам галасуєш не згірш за машину. Відповідай мені на таке запитання: скільки днів за посівний час ти працював у полі?

— Ну, скільки... Ну, тижнів чотири. Ні, може шість. Зараз підрахую.

— Не варт. Тепер скажи, скільки робітних днів припало на кожного колгоспника з «Червоного плугатаря?»

Дід помовчав, а Микита з «Червоного плугатаря» посміхаючись сказав:

— По шість день на кожного.

Аґроном хотів щось сказати, але дід його перебив:

— Та вже ж на їх трактор працює. Так я про те ж і кажу.

— Про що ти кажеш?

— Про те, що машина не хліб родить, а гультяїв робить, а хліб все одно уродить.

— Не буде гультяїв, діду. Цього року червоноплугатарці вирішили огороди збільшити і вільний час з прибутком використати. Колгоспники «Нового шляху» так і роблять.

— От тобі й користь від машини,—додав хтось.

— Яка така користь?

— Ну як же: городи будуть, птицю розведуть. От господарство і зміцніє. Краще буде жити.

Хтось хотів спинити аґронома, але той нетерпляче махнув рукою і вів далі:

— Індустріялізація або машинізація в сільському господарстві має те саме значіння, що й у промисловості. Вона підносить продуктивність праці й зміцнює господарство. І тим самим вона підносить добробут власників машин. Трактор краще оре землю, трактором можна працювати необмежене число годин, бо він не знає втоми. Звичайний трактор заміняє п'ятнадцять-двадцять коней, потужніші—до шестидесяти коней. Утримувати трактор дешевше ніж коня. Але річ у тому, що машина вимагає великого господарства. Трактор, наприклад, вигідний тільки тоді, коли обробляє не менш як дві або три сотні гектарів. Окремий селянин не має змоги завести трактора. Треба об'єднатися землею.—От і вийде колгосп. Отже, колгосп—єдиний спосіб машинізувати сільське господарство, поліпшити становище маси бідняцького і середняцького селянства, перемогти куркулів і...

— Пересівши з коня на трактор, скоріше дійти до соціялізму,—докінчив за аґронома хтось із гурту.

— Правильно, тепер і я бачу, що ваша правда,—сказав дід Архип.

ЗАПИТАННЯ. Що саме переконало діда Архипа в тому, що машини потрібні для сільського господарства?

ЗАВДАННЯ. Розшукайте в словнику чужомовних слів слово індустріялізація і добре засвойте його.

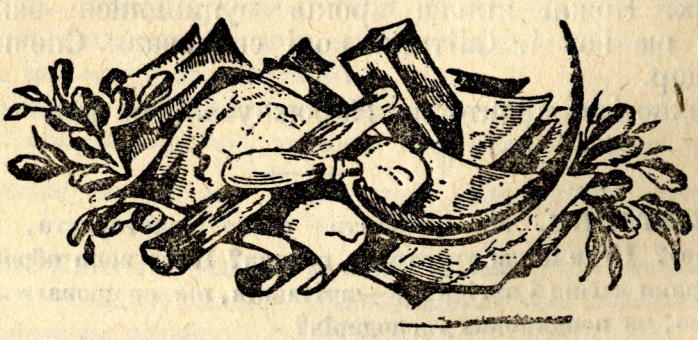

З тракторною колоною.

(Уривок)

Метушилися господарі сталевих коней, поспішаючи виїхати з подвір'я.

От запихкотів один «фордзон». Тракторист уважно оглядає його.

— Хо-о-роший! — весело вигукнув комунар. — Наче допіру з заводу. Добре буде землю краяти...

— Одужав тепер, братіку, з новими силами не підкачай, бо роботи, роботи!..

Ще півгодини — і тракторна колона з десятками букерів, сівалок, плугів виладналася в струнку лаву й поволі рушила в широкий вільний степ.

По вогкій дорозі блискучою довгою стрічкою розтягнувся тракторний поїзд. Поволі посуваються вперед. Гуркотять мотори, і гуркіт їхній приглушує пісню, що весело співають колективісти, йдучи з колоною.

От і село. Село ще здалека почуло гуркіт, змішаний з піснею, і вийшло назустріч колоні.

Колона спинилася на майдані — зайняла ввесь майдан. Вона залишається тут. Селяни розглядають машини, розпитують.

Сонце вже заховалося за обрій, коли вони розійшлися з майдану. Біля тракторів залишилися самі вартові.

Ранком, щойно розвиднилося, біля тракторів уже метушилися артільці.

А коли сонце піднялося з-за ліска, колона рушила в поле. До колони додали декілька возів із зерном, бочки з нафтою, водою, ще кілька плугів та букерів.

От зупинилися. За якийсь час по степу гуркотіли трактори, чесав землю плуг, сівалки висипали золоте зерно у вогку землю і тут же бережно загортали його.

Поруч працювали окремі господарі на своїх маленьких нивках. Кожні кілька кроків зупинялися — важко було, земля ще вогка. Спітнілі коні спочивали. Спочивав і їхній господар.

Пихкотіли трактори. Народжувалися нові засіяні гектари.

ЗАПИТАННЯ. Як розуміти слово тракториста, що трактор «одужав»? Куди йшла тракторна колона? Кому вона обробила землю? Чия праця легша і вигідніша — артільців, що працювали з тракторною колоною, чи поодиноких господарів?

ЗА БУДІВНИЦТВО ВЕЛИКИХ РАДГОСПІВ ТА КОЛГОСПІВ—ПІДВАЛИНУ СОЦІЯЛІЗМУ НА СЕЛІ!
БІЛЬШЕ ТРАКТОРІВ І МАШИН!
БІЛЬШЕ ПРОЛЕТАРСЬКИХ ОРГАНІЗАТОРІВ НА СЕЛО.

Маршем тракторних колон.

(П і с н я).

Комсомол, ми у дорозі.
В дні велетенських робіт
за комуни, за колхози
вирушаємо в похід.
Комсомол, співай в ці дні
на новий, бадьорий тон!
Йди на темряву, на злидні
маршем тракторних колон! (Приспів)
Розоремо старі межі.
Час невиданий наспів:
в кожнім закутку ведмежім
заснується колектив (Приспів)
Ще шиплять з-під парканів
Гади проти наших дій.
Ми незламні, ми востанне
Підем з піснею у бій. (Приспів)
В бій великий вирушаєм
ми, республіки сини,
щоб машинами до краю
полонить старі лани. (Приспів)

ЗАВДАННЯ. Розшукайте наприкінці книжки ноти до цієї пісні і навчіться за допомогою вчителя або керівника співочого гуртка в сельбуді чи хаті-читальні співати її?

Співаючи, ще раз простежте, як діляться слова на склади.

Випишіть у зошит приспів до пісні. Над кожним словом цифрою з зазначте, скільки складів має кожне слово. Наприклад: «комсомол» і так далі.

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ: слова бувають односкладові, двоскладові, трискладові і багатоскладові. Односкладових слів переносити на другий рядок не можна.

Комбайн і його робота.

ЖНИВА І МОЛОТЬБА.

За трактором, що позбавляє селянина зайвих витрат на коняку, революцію в сільському господарстві має зробити й жатка-молотарка, або як звуть її інакше — комбайн.

Комбайн заміняє сотні робітників. Комбайн сам жне, в'яже, молотить і віє. Досить сказати, що вдосконалений комбайн за добу скошує, обмолочує і відсортовує посіви в 20—25 десятин. Урожай цей одразу ж з поля везуть до хлібного елеватора або до млина. Для такої роботи у нас потрібно на день не менш як 100—120 чоловіка, 4 жатки-лобогрійки й 16 коней.

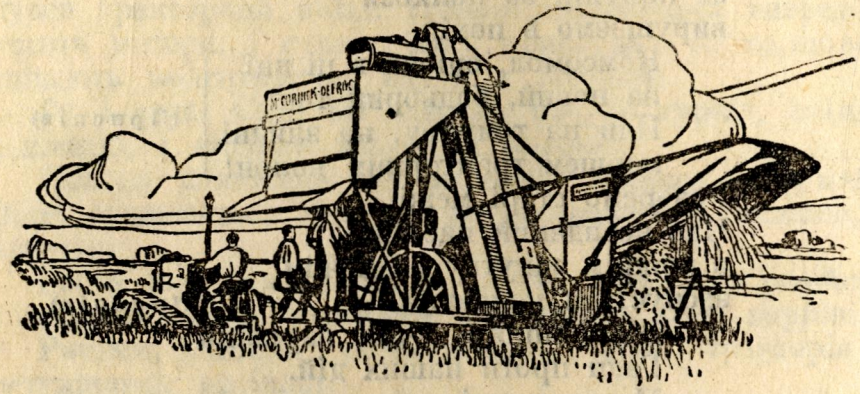

Комбайн.

Убирають комбайном як і звичайною снопов'язалкою. Ножі зрізують солому з колосу, а стебло пригинають до ножів такі самі крила, як майже на всіх жатках (мотовила). Зрізані колоски або солома падають на полотнище, що пересуваючись подає зрізаний хліб у барабан. Є комбайни, що відразу зрізують хліб на смузі трохи не в 20 футів (три сажні).

Щодо обмолоту зерна на ходу машини, то його роблять на молотарних приладах, закріплених на рамі комбайну. Всю машину тягне за собою трактор.

Комбайн збирає зерно в особливу скриню (ківш), куди входить до 120 пудів обмолоченого зерна. Коли ківш наповниться, на комбайні сам собою відчиняється люк (ляда) із спеціяльно причепленими мішками, куди й висипається зерно. Мішки з зерном вантажать в автомобіль і відвозять.

У радгоспі «Гігант» — цього літа працювало багато комбайнів. Зерно просто з-під них вантажили у ваґончики, по кілька штук причеплені до трактора, і відвозили на елеватор. Така робота вигідна ще й тим, що не треба будувати в господарстві комор для зерна.

Зерно з-під комбайну виходить досить чисте — віяти його не треба. Коли ж треба зерно відсортувати, це роблять на елеваторі, де є для цього спеціяльне устаткування.

Радянський комбайн коштуватиме 800 або 1000 крб. (заводська собівартість).

Всього намічено зробити найближчим часом 20 тисяч комбайнів.

Таке число машин дасть змогу за один день скосити, обмолотити, перевіяти і звезти трохи не 50 мільйонів пудів зерна. Для цієї роботи потрібно в багато разів менше людей, ніж звичайно у нас забирають жнива.

Там, де переведена суцільна колективізація і кущування колгоспів, убирання хліба комбайном дасть безумовно добрі наслідки.

А на маленьких клаптиках землі комбайн, як і всяка складна машина, себе не виправдає.

---

* * *

Ми зрушимо село комбайном
Під марш колонний тракторів.
З гектара землі двісті дай нам!
Вперед, комун плугатарі!

ЗАВДАННЯ. Перепишіть цей вірш у зошит. Підрахуйте, скільки в ньому слів і скільки складів.

Комбайн за роботою.

Посеред безмежного моря золотої пшениці, в хмарах куряви, рухалися незграбні велетні із сталі й заліза.

Брязкіт і гуркіт металю, свист пасів і шум коліс нагадує невеличкі міські фабрики, що якимось дивом опинились і повзають по ланах.

Ми підійшли до однієї з цих машин.

Спереду шалено скреготала крицевими зубами, мов у лютій нестямі, жатка, вигризаючи під самісінький корінь покірно-похилі стебла пшениці.

За нею швидко й зненацька виринали звідкись велетенські руки-граблі. Вони хижо горнули на смерть поранений колос в безщадну пащу молотарки. Скажено ковтаючи його, вона швидко перетравлювала гори пашні своїм сталевим шлунком. З реготом задоволеного страхіття виригала пошматовану, знівечену вщент солому разом із зерном на широке полотнище, що було ніби містком до інших машин— віялки, сортувалки і пресу.

Пливли через цей місток, котилися горами-хвилями цілі стіжки і падали у другу прірву — пащеку сортувалки.

Тут від скуйовдженої, збитої на труху соломи відділялося зерно і золотими цівками точилося з-під машини в скриньки-комори комбайну.

Якось не вірилося, що ще так недавно по цих самих ланах, зігнувшись, обливаючись потом, сотні людей плазували з серпом або косою в руках, і неймовірно важка праця не давала їм і тисячної частки того, що дає тепер це залізне машинове страхіття.

ТРАКТОРОМ І КОМБАЙНОМ, КОЛГОСПОМ І РАДГОСПОМ ЗМІЦНІМО СПІЛКУ ПРОЛЕТАРІЯТУ З СЕЛЯНСТВОМ!

Що таке машинотракторна станція.

Біднота і середняцтво, перемагаючи опір куркуля і знищуючи його як клясу, об'єднують свої господарства в колективи.

Щоб допомогти колективізації не окремих гуртів селян, а всієї маси бідняцько-середняцького селянства, організовано так звані міжселищні машинотракторні станції. Машинотракторна станція або скорочено МТС, це такий центр, де зосереджено багато тракторів (200—300) та всяких сільсько-господарських машин. На машинотракторній станції є техніки, агрономи, що обслуговують навколишнє селянство.

Машинотракторна станція має діло не з окремими невеличкими розкиданими колгоспами, а одразу з цілими селами, де бідняцько-середняцьке селянство перейшло на статут колгоспів. Станція разом обробляє величезну площу землі —цілі десятки тисяч гектарів. 50—60 тисяч гектарів стають немов би одним велетеньским господарством, де

можна через це застосувати всі досягнення аґрономічної науки і техніки.

На Україні тепер працює декілька сотень машинотракторних станцій. Найстарша станція — радгоспу імени Шевченка — перша почала обробляти землі околишнього бідняцько-незаможницького селянства. Тепер станція обробляє понад 30.000 гектарів. Всі види роботи в польовому господарстві усуспільнені, поодиноких смуг нема.

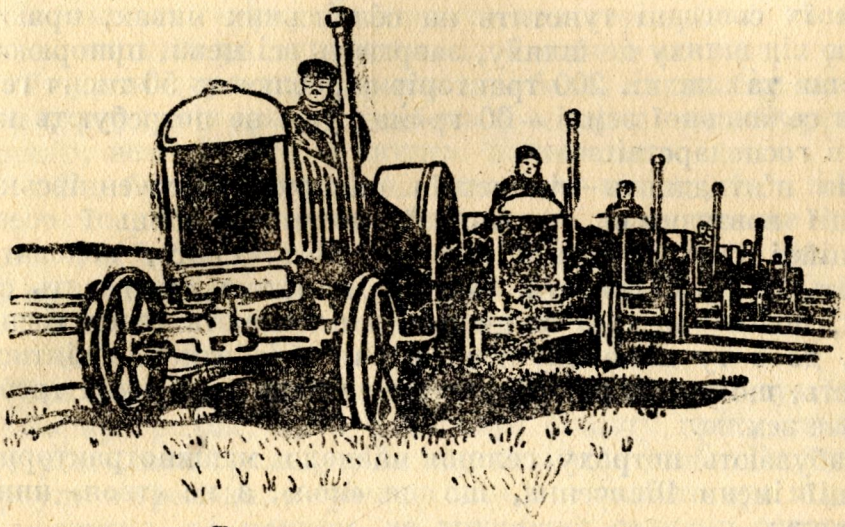

Тракторна колона вирушає в поле.

Трактор переміг, зруйнував віковічну селянську межу — найбільшу перешкоду успішного розвитку сільського господарства.

Отже в справі усуспільнення дрібних селянських господарств, об'єднання їх у великі колективні господарства, машинотракторні станції мають, як бачимо, величезне значіння. Вони великою мірою сприяють розвиткові сільського господарства і перебудові його на соціялістичний лад.

Залізні коні.

ЛАНИ БЕЗ МЕЖІ.

Скільки оком кинеш — рілля, стерні. Нема звичайних селянських нивок — смужок. На всі боки один величезний лан без меж.

Такі сьогодні степи Шевченківської тракторної станції на Одещині. Нема вже дрібних нивок, що мережать поле

вздовж і впоперек жовтими, чорними та зеленими латками. Лежить одна чорна, суцільна, неоглядна нива по один бік шляху і друга—жовта, ще не орана, по другий бік. Не чути погейкування, не видно орачів. А колись восени, бувало, ворушиться того люду та худоби по степу. Озимину порають.

Немає нічого на полі. Тільки щось швидко тукотить праворуч і плазує по стерні. Понад ріллями чорненькими жучками один, другий, третій—один наганяє одного. То трактори Шевченківської машинотракторної станції. 200 штук їх сьогодні тукотять на селянських нивах, крають землю від шляху до шляху, заорюють всі межі, приорюють бур'яни та злидні. 200 тракторів обороблюють 50 тисяч гектарів селянської землі—60 громад уже не потребують коней в господарстві.

На п'ятнадцять кілометрів навкруги Шевченківської станції вовтузяться з ранньої весни до пізньої осени станційні бадьорі залізні коні—орють, сіють, волочать, полють, косять, гребуть, звозять, молотять, розвозять солому, полову та хліб по дворах. Не думають тепер господарі, де б ту конячину позичити та обробитись, обсіятись. Знають, що станція не проґавить, а саме тоді, коли треба, вспрає землю.

Забувають потроху селяни навколо машинотракторної станції імени Шевченка, що це «моя», а це «твоя» нива, говорять:

— Наша земля. Наше оре станція, наше косить.

РОЗВ'ЯЗАЛИСЯ РУКИ.

Розв'язалися руки бідноті та середнякам. Маючи влітку багато вільного часу, вони заводять молочну худобу, насаджують виноградники, більше сіють городніх прибутковіших культур.

Розвиднився світ трудящим селянам: станція обробляє їхню землю як велить аґрономія, а через те врожаї на тракторизованих нивах на 100—200% більші, ніж там, де господарюють кіньми.

Селяни переконалися у вигідності спільно користуватися машинами.

— Жилося важко нам, поки не було тракторної станції. Тягла не було, хліба ніколи не вистачало, куркулі за обробіток брали дві третини врожаю. Та й урожай був малий. А тепер у нас усе є,—кажуть вони.

Ожила біднота на тракторизованих селах—світ уперше побачила.

А КУРКУЛІ ЗАГОВОРИЛИ.

Ожила біднота—вуха повіщали куркулі. Край настав їхній масниці. Криком кричать куркулі по всіх тракторизованих громадах:

— Не йдіть у колектив, бо посадять вас на пайок, сьорбатимете кандьор з одного казана.

Та не лякається біднота.

— Нехай! Ми в колектив і сьогодні з дорогою душею.

Залякують куркулі бідноту, замогоричують несвідоміших, зводять на суперечки, щоб одбити од тракторизації, бо уриває трактор куркульські баси: не дає більше біднота куркулям в оренду своєї землі задарма—за дві третини врожаю, нема з кого куркулеві наживатися.

— То, бувало, сам ходиш, просиш—візьми, будь ласка, землю наспіл,—хвалиться біднота,—а куркуль ще й задається, ніби не хоче. Тягне, щоб за дешево взяти. А тепер сам приходить: «платитимеш те, що й станції платищ, тільки здай мені».

— Нема дурних!

Часом куркуль прикидається добреньким, записується в тракторну громаду та й нацьковує бідноту проти станції, щоб розвалити громаду. Та не допомагає ніщо. Виженуть куркуля з громади, а громада міцніє, гомонить про перехід на колектив, на комуну, де трудящий селянин остаточно позбудеться куркульського визиску, злиднів і темряви й заживе довільним культурним життям.

ЗАПИТАННЯ. Як машинотракторна станція обробляє селянам землю? До чого спричинився обробіток машинами землі бідняків і середняків? Хто аґітував проти машинотракторної станції? Чому саме?

ЗАВДАННЯ. З кількох частин складається цей парис. З'ясуйте це за допомогою вчителя або колективно.

Використовуючи трактор, не забуваймо й за коня.

Радянська влада, розгортаючи до нечуваних розмірів власне тракторо-будівництво, збільшуючи довіз тракторів з-за кордону, не зможе проте на кінець п'ятирічки цілком замінити живу тяглову силу на машинову в сільському господарстві.

ЯК ЗБІЛЬШУЄТЬСЯ ТЯГЛОВА СИЛА ЗА П'ЯТИРІЧКУ

Як видно з вищеподаної діяграми, кінь навіть 1933 року даватиме четверту частину всієї потрібної сільському господарству тяглової сили.

Тим часом у нас часто на місцях можна почути, що, мовляв, нам коня не треба, хто думає про коня, той іде не вперед, а назад.

Часто можна спостерігати, що середняк чи незаможник, вступаючи до колективу, спродає під впливом куркуля на базарі свою робочу худобу: мені, мовляв, у колективі кінь чи віл непотрібний, там оброблятимуть землю трактором.

Такі думки дуже хибні, і проти них треба якнайріщучіше боротися: селяни, що, вирішивши йти до колгоспу, продають своїх коней, волів і сільсько-господарський реманент, є на ділі шкідники.

Вони насамперед забувають, що на сьогодні три чверті всіх сільсько-господарських робіт виконує жива тяглова сила, а під кінець п'ятирічки вона ще виконуватиме чверть усієї роботи в сільському господарстві. Такі селяни забувають, що зовсім усунути живу тяглову силу з господарства нам ще не швидко пощастить.

Розбазарювання живої тяглової сили на руку тільки спекулянтам і куркулям. Вони, користуючися з нагоди, скуповують коней мало не задарма і перепродують їх за велику ціну тим самим колгоспам чи поодиноким бідняцько-середняцьким господарствам, що мають потребу в робочій худобі.

Дотеперішнє неуважне ставлення до коня слід вважати за шкідливу помилку.

Селяни, що вступають до колгоспів, повинні добре усвідомити, що держава найближчими роками не зможе цілком задовольнити їх тракторами, не зможе перевести всі колективні сільські господарства на тракторне тягло.

Головне сьогоднішнє завдання колгоспного будівництва правильно, ощадно й вигідно організувати колективне використовування селянського реманенту.

Тому крім машинотракторних станцій організують також машино-кінні станції.

Машинокінні станції, обслуговуючи всі безхудобні й безреманентні бідняцькі господарства, воднораз об'єднують їх у колективи для спільного господарювання.

Цим самим вони, як і машинотракторні станції, сприяють справі соціялістичної перебудови сільського господарства.

Які є форми колгоспів.

Є три форми колективних господарств, а саме: 1) товариство спільного обробітку землі (СОЗ), 2) сільськогосподарська трудова артіль і 3) сільсько-господарська комуна.

Ці три форми колгоспів різняться між собою ступенем усуспільнення майна і працею своїх членів.

У товаристві спільного обробітку землі члени спільно обробляють землю, засівають і збирають хліб. Вони спільно здають товарові лишки кооперації та спільно ж будують господарські будівлі, потрібні для колективного господарювання на усуспільненій землі. Засоби виробництва в такому товаристві ще не усуспільнено.

Сільсько-господарська артіль усуспільнює землю, робочу худобу, худобу продуктивну та господарські будівлі. Але харчування родин і хатнє господарство у членів артілі може лишитись одноособовим.

Трудова сільсько-господарська комуна усуспільнює все аж до житлових приміщень і харчування всіх своїх членів та їхніх родин. Член комуни ніяких власних засобів

виробництва не має — тут усе спільне. Комуна — це єдине велике колективне господарство з усуспільненим виробництвом, житлом та споживанням. У комуні непрацездатні (старі, діти до п'ятнадцяти років) мають усе — їжу, одяг, безплатне навчання, ліки тощо. Все це на кошти комуни. Працездатних членів комуна задовольняє тільки житлом та ліками. Решту потреб (їжа, одяг, взуття тощо) кожного працездатного комунара задовольняють в міру участи його у виробництві й залежно від якості та кількості його роботи.

СТУПІНЬ УСУСПІЛЬНЕННЯ В КОЛГОСПАХ.

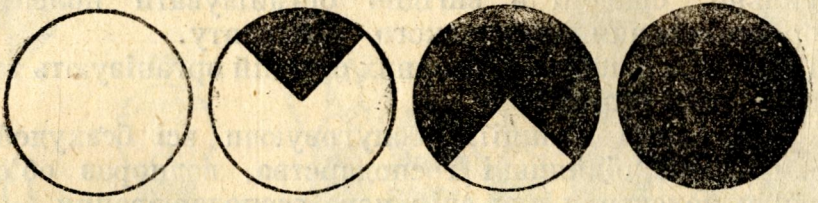

ПООДИНОКЕ ГОСПОДАРСТВО | СОЗ | С.-Г. АРТІЛЬ | КОМУНА

Різний рівень усуспільнення в товаристві СОЗ, артілі і комуні майна та роботи можна собі уявити з вище поданої діяграми. Біле коло — це одноособове господарство, що задовольняє всі свої потреби самостійно. Друге коло — це господарства, що організувалися в товариства СОЗ. Засобів виробництва ці господарства ще не усуспільнили; більшість своїх потреб задовольняють самостійно. Чорний клинчик у колі показує, яку об'єднано частину господарства та скільки господарство гуртом збуває товарових лишків від рільництва. Третє коло — це усуспільнення у артілі. Тут у колі чорного кольору вже більше. Значить, господарства усуспільнили майже всю худобу і майно, збувають майже всі свої товарові лишки через артіль. Але хатнє господарство, частину молочної і дрібної худоби, хатньої птиці тощо члени артілі ще лишають в одноособовому користуванні. Нарешті четверте коло показує, що одноособові господарства цілком зникли і всі потреби свої задовольняють спільно — через комуни. Комуна — це найвища форма колективного господарювання. Тим то колгоспи простішої форми повинні завжди прагнути до переходу на найскладніші, вищі форми господарювання.

ЗАВДАННЯ. Випишіть із статті, які є найголовніші форми колгоспів. Стисло запишіть, що відрізняє кожну з них.

Тов. Сталін про основну форму колгоспів.

Чи можна сказати, що партія вибрала основну ланку колгоспного руху в системі колгоспного будівництва? Так, можна і треба. В чому полягає вона, ця основна ланка? Можливо, в товаристві для спільного обробітку землі? Ні, не в цьому. Товариства для спільного обробітку землі, де засоби виробництва ще не усуспільнено, є вже пройдений щабель колгоспного руху. Можливо в сільсько-господарській комуні? Ні, не в комуні. Комуни є покищо поодиноке явище в колгоспному русі. Для сільсько-господарських комун, як переважної форми, де усуспільнено не тільки все виробництво, а й розподіл, умови ще не виспіли.

Основна ланка колгоспного руху, його переважна форма в даний момент, що за неї треба тепер ухопитися, є сільсько-господарська артіль. У сільсько-господарській артілі усуспільнено основні засоби виробництва, переважно по зерновому господарству: працю, землекористування, машини та інший реманент, робочу худобу, господарські будівлі.

У ній не усуспільнюється: землі при садибі (дрібні городи, садки), житлових будівель, певної худоби, хатньої птиці тощо.

(Сталін. «Запаморочення від успіхів»).

За врожай.

Перед нами далека дорога,
та не будем вертатись назад,—
ми навчились без пана, без бога
керувати країною рад.
Нам не страшно роботи важкої,
в наше діло ми віру ймемо,
не боялися брати ми зброї,
не боялись скидати ярмо.

Геть з дороги невірів отару!
Не сичіть, глитаї—куркулі!
Ми не кинемо навіть гектара
без засіву своєї землі.
Колективи, радгоспи, колгоспи
в нас ростуть, безупинно ростуть,
бовваніють в степу маяками
і важкий нам освітлюють путь.

ЗАВДАННЯ. Прочитайте вірш виразно вголос. Перепишіть першу половину вірша у зошит і поділіть слова на склади. Випишіть окремо односкладові, двоскладові і багатоскладові слова. Випишіть так (слова взято з другої половини вірша):

Односкладові	Двоскладові	Трискладові	Багатоскладові
Геть	си-чіть	до-ро-ги	ко-лек-ти-ви
ми	на-віть	не-ві-рів	без-зу-пин-но
не	зем-лі	о-та-ру	бов-ва-ні-ють
без	рос-туть	гли-ла-ї	ма-я-ка-ми
нам	сте-цу	кур-ку-лі	о-світ-лю-ють
путь та інше.	важ-кий	ки-не-мо	

Так народилась с.-г. артіль.

За ставком школа свіжою фарбою виблискує. Поруч церква обшарпана стоїть. Сьогодні святковий день.

Селяни йдуть повз ставок, обминаючи церкву. Ідуть на інше свято—до школи, де сільський сход.

На східцях шкільних товчеться народ. Тупотять, гомонять, сновигають.

— Через зиму якось прохарчуєшся, та повесні все ж таки на поклін до куркуля—отаке життя наше...

Зморщене, схудле обличчя. Очі—і сум і радість.

— Та я Явдосі казала, щоб не слухала того куркульського собаку. Все ходить проти вікон та проти СОЗ-у натякає.

Жінка в полатанім сіряку. Метушиться. Обличчя щасливе, радісне.

Натовп збирається до приміщення. Баби розсілися на передніх лавах. Поміж ними кілька жінок у нових кожушках, це—«почесні» куркулихи. Злісно дивляться на президію за столом, де сидить кремезний наймит, представник району. Так би й з'їли «районщика» куркулі, розтрощили б ущент. Та руки короткі.

На обличчях лють. Говорять поміж себе про «власть», що тільки «глумиться з селян», про «город», де «не знають колективів, де все дешево, крамниці повнісінькі».

Кремезний наймит говорить... Нескладні слова, але такі близькі, зрозумілі бідноті й середняцтву, що переважає тут на зборах. За старе згадує наймит, здалека починає. Про поміщиків, про селянство, що давало панові дешеві робочі руки. Згадує, як пани на селянському поті споруджували палаци... Про куркуля, що за панами сумує...

Уважно слухають селяни. Хтось із лави підказує:

— Правильно! Пам'ятаємо!..

Згадав кремезний наймит і про роки громадянської війни, про фронти, руїну, голоднечу, і поступово перейшов до того, що сьогодні цікавить село.

Артіль — спільна праця, кращі врожаї, визволення від куркульської неволі...

Готуються збори вислухати статут с.-г. артілі. Та підноситься галас. Це ті, що в кожушках на передніх лавах поміж жінок, та ті, що по кутках.

Червона, розгнівана жінка доводить зборам, що колектив — це вигадки, аби ще більше приборкати селянство. Зоруть селяни, а потім все до міста заберуть...

За куркулихою підвівся селянин, з тих, що з самого початку всі кутки позаймали.

Крутить дуже цей селянин. Він наче б то й не проти колективу, та що це за напасть: як висловився — то вже й куркуль. А якби не куркуль, то він перший давно б з голоду опух. Отже виходить, що радянська влада не дуже турбується за селян.

Вийшов тоді другий селянин. Вклонився зборам, зняв шапку і запитав попереднього промовця:

— Опрос ребром... Кажи, Петре, скільки пляшок самогону поставив тобі куркуль за «говореніє»?!..

Петро стояв зніяковілий. Такого «ребра» він не чекав. Раптом знявся і вискочив у двері. Слідом йому сміялися збори....

З лави підвівся русявий дядько. Його промова була коротка і виразна...

— Радився я з сином, що в Червоній армії, як мені бути: чи йти до колективу? Розказав я йому про свої сумніви, що не давали мені спокою. А тепер від сина прийшла порада... дозвольте прочитати її:

«Дорогі батьки, як прочитав я вашого листа — аж зрадів. Думаю — ген, куди батьки загнули. Не вірте брехням куркульським...» Порада від сина прийшла вчасно... Подумав за своє хазяйство. П'ять душ, чотири десятини, коняка, корова і хатинка. От і все... Либонь я і середняк, та що користи з такого хазяйнування. Воно спільно — то краще. От із старою ми й додумалися до колективу.

За ним ставали з лав бідняки й середняки, просили слова, говорили, що ще в СОЗ-і вони переконалися, що колективом господарювати вигідніше, а тепер треба не агітацію розводити, а діло робити. Так обміркувати, щоб краще на зяб зорати, бо це теплі дні будуть.

І була ще одна пропозиція — повиганяти зі зборів куркулів та підкуркульників, щоб не заважали працювати. Від них одне зло — палиці в колеса. А переконати їх — що той дубок примусити з місця зійти...

Обговорюють зразковий статут сільсько-господарської артілі. Рядок за рядком читають окремі пункти. Сила запитань: як усуспільнюватимуть тягло, реманент? як буде з кормами, коли закінчать землевпорядження? чи усуспільнюватимуть городи? чи входитимуть садки до колективу? яка розстрочка бідняцькові на пай? Із семи їдців двоє працездатних — чи забезпечить колектив решту?

Сила-силенна запитань, господарських, практичних.

А потім підходила громада до столу. На білому аркуші підписувалися. Хто закарлючку ставив, хто ледве-ледве виводив своє прізвище...

Сотні підписів чорніли під статутом.

Так народилася сільсько-господарська артіль «П'ятиліття».

ЗАПИТАННЯ. Кого підсилала куркульня на збори, щоб зірвати постанову про організацію колективу? Яку відсіч дали підкуркульникові біднота й середняки? За ким пішли середняки?

ЗАВДАННЯ. Розкажіть, як організувався колектив у вашому селі? Який саме? хто виступав за, а хто проти?

Дума наймита.

Не журитись мені, що не маю сім'ї,
що не маю ні хліба, ні хати, —
я піду до братів, заснуєм колектив,
будем разом ввесь вік працювати.
Там зібралися ті, хто в батрацтві родився,
кого зроду не кидала туга.
Та чому ж і мені не піти до братів
і не взятися з ними до плуга?
Буду з ними робить, горе й щастя ділить,
буде в мене і їжа, і хата...
Не журитись мені, що не маю сім'ї,
що не маю ні хліба, ні хати, —
я піду до братів, заснуєм колектив,
будем спільно ввесь вік працювати.

ЗАВДАННЯ. Прочитайте вірш уголос.

Приймають до колективу.

Понад двісті очей свердлять, мацають Радзихівського. Коваль з іншого району Первомайщини. Він прийшов на збори колективу, вклонився і виголосив:

— Товариші мої шановні і любі! Я у вас роблю за коваля вже кілька тижнів. Ви знаєте мого пасинка, що у вас в комуні працює. Чого я до вас прийшов? Мені ближче за все життя комунарське. Я робити хочу для соціялізму. Прийміть мене!

Посипалися запитання. Цікавились ставленням до церкви, до родинного права, до освіти, до поодинокого господарювання і таке інше.

— Є пропозиція: тим, що Радзихівського ми знаємо, прийняти його як дійсного члена без кандидатського стажу, — оголосив голова зборів.

Так одноголосно й ухвалили.

Ще прийняли чотири — п'ять селянських родин. Більше б треба, але нема де жити.

Останньою приймали до комуни завідательку дитячих ясел, тов. Тиминську. Чудна жінка! Здавалося б, дістає пристойну плату, куди більшу за ставку, що одержуватиме як член комуни, а проте приходить і палко заявляє:

— Понад рік я працюю у вас. Ви бачили мою щиру працю над вихованням славної комунарської зміни. Але я не хочу відрізнятись на цій роботі від вас усіх. Прийміть мене до комуни, щоб я внесла свою частку до колективного життя. Я буду вірною й щирою комунаркою.

День у комуні.

Ще червоніло вранішнє сонце, коли комуна прокинулася.

Поснідали й прямуємо до стайні, де розпряжені коні поїдають уже другий свій сніданок, запашне сіно-конюшину. Тут стінки вибілено, підлогу підметено, павутиння знято. Чисто.

— Удалий, іди сюди! — через штахети дверей гукає черговий на стайні сірого чистокровного жеребця.

Це від нього молоде покоління — молоді, ніжні стригуни, що так гарно стрибають, гордо помахуючи хвостом і високо тримаючи голову.

Далі ми пішли до корівника.

В одному краю корівника стоять, ремиґаючи вчорашній «обід», корови місцевої поліпшеної породи.

Зовсім окремо стоять у цьому корівнику три корови, шість телиць і три бугайчики німецької червоної білоголової породи.

Ми проходили саме тоді, як доїли корів. Спокійно точилась у відра тонесенька біла уривчаста цівка молока. Смачно пахла силосована гичка. Тут же у величезному ящику лежала чимала купа кормової моркви.

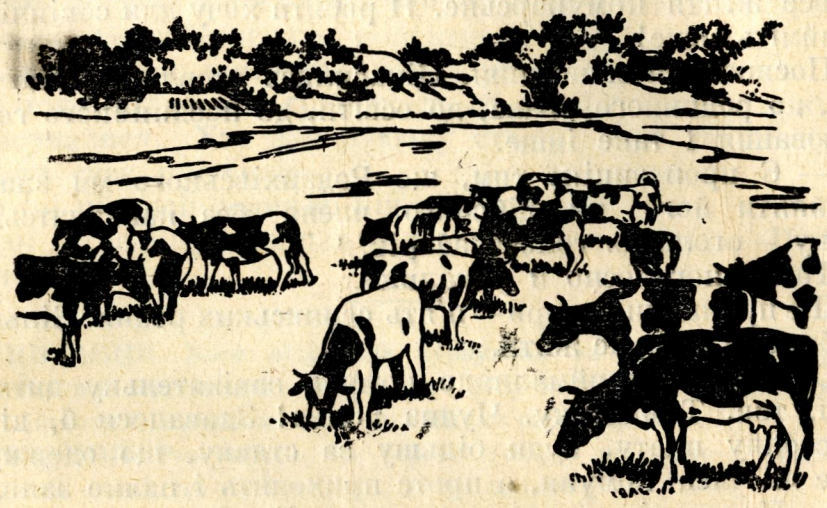

Череда племінної худоби в ґадгоспі.

Корови всі на такому кормі, що дає найбільше спожитку: силосована гичка, морква, висівки, еспарцет. Все за певними нормами. Молоко кожного видою зважують, записують до щоденника, що на стінці висить, і виводять щомісячний пересічний удій.

— Тепер завітаємо до Чемберлена!

В окремому «кабінеті», на килимі з пшеничної соломи лежить Чемберлен.

Захрюкав Чемберлен, захлюпав лопатами-вухами, важко засопів і підвівся на передні лапи.

Чемберлен — англієць. Він важить щось із 328 кілограмів (20 пудів). У вибілених свинарниках (їх аж три) дере в носі терпкий запах мускусу. Комірки з кормушками. У кожній комірці кілька представників свинячої породи.

Гарно надворі після терпкої свинарні. Обходимо комуну. Довга, бляхою крита комора. У цій коморі хліб і засівний матеріял. Під повіткою весь реманент. Розкинули свої «руки» три косарки-самоскидки. Вишкірили залізні

зуби борони. З розкритими шлунками стоять три сівалки (одна з них бурякова). Це під повіткою. А під другою — в брезентовому костюмі тридцятишестисантиметрова молотарка «Клейтон». Поруч із молотаркою під третьою повіткою стоїть льокомотив «Ланц».

Хати комунарів одрізняються від селянських хат. У кімнаті скрізь дощані підлоги. Хати чисто прибрано. Квартирки щоранку відчинені. Одяг і харч у комунарів кращий.

Я сидів у хаті одного комунара, дружина якого хотіла вішатись, коли він ішов до комуни. Згадуючи своє колишнє недовір'я, вона радісно розповідала про своє життя.

— Хіба я не пам'ятаю, як колись родила я в полі саме в жнива. Коней у нас не було. Перев'язала дитині пупок, помила його тепленькою водою, що нагрілася від сонця, сама помилася і поповзла з дитиною додому. А тепер за півтора місяці до пологів я кидаю роботу. Після пологів півтора місяці не стаю до роботи. Такий закон у нас! А з комуни я все одержую за цей час. Хоч роди щорічно, — весело додає жінка.

У комуні не лаються. Був колись випадок у комуні, що побив чоловік дружину. На загальних зборах обговорили цей вчинок. Чоловік кається — йому й простили. Сама жінка за нього просила.

Ніхто, навіть найстаріші, не говіють. До церкви забули дорогу.

За прикладом комуни селяни почали організуватись у первісні колективні осередки для спільного обробітку землі. Село охоче обирає комунарів до різних сільських організацій.

Досвід комуни використовує село. Селяни користуються з комунарських насінників, з реманенту, з насінньового матеріялу.

— Комуна сіяти поїхала, колективом поїдемо й ми!

Так вирішили ті, що ще не організовані в колгосп.

ЗАПИТАННЯ. Чим відрізняється змальоване в цьому оповіданні господарство комуни від господарства поодинокого, господарства бідняка чи середняка? Чому комунари мають змогу розводити племінну худобу та її доглядати? Які складні сільсько-господарські машини і знаряддя були в комуні? Чим відрізняються побутові умови в комуні від життя окремого господаря? Який вплив мала комуна на околишнє селянство?

КОЖНИЙ КОЛГОСП ПОВИНЕН СТАТИ НЕ ТІЛЬКИ ЗА ЗРАЗОК ПРАВИЛЬНО НАЛОГОДЖЕНОГО ГОСПОДАРСТВА Й ОРГАНІЗОВАНОЇ ПРАЦІ, А Й ЗА ЗРАЗОК ПЕРЕБУДУВАННЯ ПОБУТУ.

В колективах живуть по-новому.

Більшість колгоспів не встигли ще знищити умов старого, некультурного, нездорового селянського побуту. Тут колгоспи повинні ще багато працювати. Але й тепер не рідкі такі комуни, де вже зміцніли паростки нового побуту.

Слухають лекції радіом.

У цих колгоспах побут комунарів рік-у-рік помітно відходить від старого селянського побуту.

Хоч що взяти — виховання дітей, родинні стосунки, харчування, використання дозвілля, становище жінки — усе тут по-новому.

Ясла, спільна їдальня звільняють жінку — комунарку від дрібної хатньої праці, що так мордує сільську жінку. Комунарка працює стільки, скільки й чоловік. Має однаковий з ним заробіток і однакове дозвілля. Тим то комуна майже не знає чвар поміж чоловіком і жінкою. І залежности жінки від чоловіка майже зовсім нема.

От із Ксаверівської комуни, на Волині, повідомляють: «Їдять комунари за спільним столом, і тільки хворим дається окрему їжу. Для дітей є спеціяльна кухня і їдальня. Усі діти молодшого віку живуть у яслах. До немовлят кожні три години приходять матері годувати дитину. Дітей обслуговують чотири няні, куховарка і праля. Діти шкільного віку живуть в окремім будинку і ходять до чотирирічки».

А от що пишуть про комуну в степах імени К. Маркса: «Велика, чиста, світла кімната з пофарбованими та гарно розмальованими стінками — це їдальня комуни. На стінах намальовано Леніна, Маркса, Шевченка.

Підлога — аж блищить. Посередині столики. Біля кожного сидять по кілька душ: жінки, діти, чоловіки.

У кухні працюють дві куховарки — теж члени комуни. Ці жінки нічого іншого не роблять — тільки куховарять. На допомогу їм у їдальню по черзі призначається кілька комунарок. Ось дві дівчини, чистенько одягнені, хутко подають сніданок — бриндзу й каву.

Кожний комунар має для житла окремі кімнати. Дорослі живуть в окремих приміщеннях, а для дітей є дитячі ясла на 45 душ від 9 місяців до 6 років. То й мають чоловіки й жінки вільний час ходити до клюбу читати газети, слухати радіо. Беруть комунарки участь і в громадському житті сусідніх сіл. Є в комуні чотирирічна школа. Недавно збудували гарну театральну залю. Є клюб, читальня, радіо. Виписується чимало газет та журналів. Вечорами комунари збираються до клюбу».

Так перебудувати своє життя встигли багато селян, що заклали комуни.

ПРАВИЛЬНОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ ВИРОБНИЦТВА І ПРАЦІ В КОЛГОСПАХ ЗАБЕЗПЕЧИМО ПЕРЕМОЖНИЙ РОЗВИТОК КОЛГОСПНОГО РУХУ.

Як треба організувати працю в колгоспах.

Тільки тоді, коли праця в колгоспах організована добре, можна найрозумніше, найкраще використати і всю землю, і всю робочу людську силу, і машини, і сільсько-господарський реманент, і тяглову силу та мати від цього більше зиску.

Насамперед треба скласти виробничий плян. У цьому пляні треба відзначити: 1) скільки є робочої сили в кол-

госпі, 2) скільки її треба, 3) скільки є тяглової сили і скільки її потрібно, 4) що саме треба зробити, 5) скільки є і скільки потрібно посів-матеріялу, тих чи тих машин і таке інше.

Виробничий плян складають на цілий господарський рік. Кожний колгоспник повинен знати основні господарсько-виробничі завдання свого колективного об'єднання, розмір і вартість цих завдань, а головне, що він сам має робити. Для цього всі питання роботи в колгоспах обмірковують на виробничих нарадах.

Колективним господарством керує правління колгоспу. У великих колгоспах для зручности керівництва призначають ще керівників над окремими галузями господарства. У кожній окремій галузі утворюють бриґади на чолі з бриґадирами.

У кожній бриґаді утворюються виробничі групи на чолі з груповодом.

Велике колективне господарство, крім того, може розділятися на кілька ділянок. На чолі кожної ділянки стоїть завідувач. Робочу силу розбивають на селі по кутках і прикріпляють до тієї чи тієї ділянки. Людність кутка розподіляється по окремих галузях на бриґади.

Бриґади складається так, щоб до неї входили сусідні двори по кутках. Кожна бриґада має своє виробниче завдання.

У колгоспі кожний працює за своїми можливостями, фахом тощо. За цими ознаками колективісти одержують певні навантаження. Зайву робочу силу організовано відряджають на сторонні заробітки.

Всі члени колгоспу розподіляється на дві групи: такі, що працюють протягом цілого року, і змінні робітники. У великих колгоспах такі робітники мають працювати постійно: кваліфіковані трактористи, ковалі, стельмахи, теслярі, кравці, шевці, доярки, стаєнні, свинарі, завідувачі ділянок і окремих галузей господарства (як от рільництво, скотарство, птахівництво тощо), а також рахівники, аґрономи, вчителі, робітники дитячих ясел, будинків колективістів тощо. Інших колективістів використовують за нарядами на роботах у різних галузях господарства.

ЗАПИТАННЯ. Для чого складають виробничий плян? Хто керує господаретвом колгоспу? Що таке бриґада і з кого вона складається? Як розподіляється працю поміж членами колгоспу?

ЗАВДАННЯ. Знайдіть у статті і випишіть у зошит, які постійні робітники потрібні в колгоспі.

Провідну роль робітничої кляси в колгоспному рухові треба закріпити рішучим висуванням робітників на організаторів і керівників колгоспів і колгоспної системи у всіх її ланках, а це дасть змогу піднести колгоспний рух на вищий рівень і добитися найшвидшого переходу до справді соціялістичного хліборобства.

З постанови листопадового пленуму ЦК ВКП(б) 1929 р.

ЯКИЙ ПРИБУТОК МАЄ КОЛГОСП, ЩО ПРАЦЮЄ ЗА ПЛЯНОМ.

ЯКИЙ ПРИБУТОК МАЄ КОЛГОСП, ЩО ПРАЦЮЄ НЕПЛЯНОВО

За пляном праця вигідніша. Деякі колективісти вважають, що й без виробничого пляну можна працювати. Нащо, мовляв, розводити зайву писанину, складаючи плян, коли ми й так знаємо, коли орати, сіяти, збирати врожаи і т. інш. Але так можуть думати тільки недосвідчені колективісти. Бо завчасно розрахована праця далеко продуктивніша за працю випадкову. Щоб упевнитись де продуктивніша праця — у колгоспі, що працює за виробничим пляном, чи в колгоспі без пляну, зробили обслідування. От і виявилось, що в колгоспі, який працював за наперед складеним виробничим пляном, один трудодень дав гуртової продукції на 4 карб. 25 коп., а в колгоспі, що працював без пляну, — тільки на 3 крб. 59 коп., тобто на 66 коп. менше тільки на одному трудодні. Обчисліть, яких від цього зазнав втрат кожен колективіст.

ЗАВДАННЯ. Чому в колгоспах працюють за пляном? Відповідь на це напишіть самі, не шукаючи, де про це говориться в книзі.

ПЕРЕДОВИХ СЕРЕДНЯКІВ І БІДНЯКІВ НА КЕРІВНУ РОБОТУ В КОЛГОСПАХ!

Колектив за обміркуванням виробничого пляну.

Електричний лихтар мокрим сяйвом відбивається у великій калюжі біля клюбу. Чавунний кийок викрешує з залізного лемеху швидкий закличний дзвін.

За кілька хвилин почнуться загальні збори комунарів. Сьогодні мають обміркувати засівну кампанію і фінансовий грошовий плян. Поки ж молодь уздовж стін сидить і «обмірковує» дзвінкою піснею:

Наша спілка молода,
немов маківка на полі,
мов мале дитя.
Гей, брати, до нас, до волі,
кличе трактор нас у поле!
... Комунари мо-о-лодці!

Дзвенить дзвінок чи то стукає голова комуни олівцем по столі: до порядку, мовляв, уже пів на восьму, а призначено збори о сьомій.

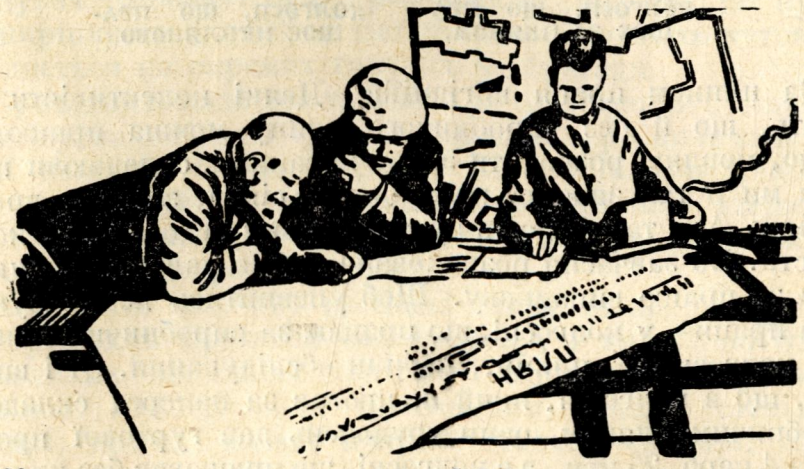

Колгоспники разом з аґрономом обмірковують засівний плян.

З записною книжечкою стоїть перед авдиторією аґроном комуни, товариш Жигалко. Уважно слухають його комунари.

— Наша озимка славно перезимувала. Скоро весна. Давайте обмірковувати плян. Рада комуни пристала на мою пропозицію. Ми посіємо 115 *га* вівса; 70 — ячменю двогранного, пивного; кукурудзи засіємо 80 *га*, сояшника 50, «зеленки», значить, під американський пар — пустимо 40 *га*, люцерни посіємо на 30. Крім усього спеціяльно на насіння посіємо 40 *га* льону. Державі треба олії для фарб, отже ми її посіємо. Все насіння уже прочищене...

— Повторіть, Жигалко, ще раз, скільки сіятимемо пропашних? — кричить з далекого кутка жінка-комунарка.

Аґроном повторює і каже далі... Він розповідає комунарам, що зерно прочищене і буде засіяне тільки після протруєння. Плуги, борони, трактори відремонтовані. Закінчують ремонт сівалок. За пляном мають заволочувати зяб два дні. За два дні треба посіяти ранню ярину. На пропашні плян дає три дні. Отже є вільні дні. Тими вільними днями виїдуть комунари своїми трьома тракторами (усього в комуні шість «фордзонів») орати й засівати землю околишніх бідняків та середняків. Це все погоджено з сільською засівною комісією села Миколаївки, до якої входять і представники комуни. Коротенька змістовна доповідь. Точні цифри гектарів розділено на дні, на реманент, на кількість працездатних комунарів. Якість зерна. Стан засівів. Коротенько. Яка ж думка комунарів?

Комунар Бондур хвилюється:

— Щоб протруїти все зерно наше й селянське, треба розтерти дев'ять пудів синього каменю. Покищо до цього діла приставлений робітник розтирає за день п'ять фунтів. Що ми маємо? Дев'ять пудів — це триста шістдесят фунтів. Розділить на п'ять — доведеться терти до червня. Чи не так? Якщо я помиляюсь, то хай аґроном скаже.

Жигалко головою киває: скажу, мовляв.

Зморщене обличчя у комунара Краєвського. Довгі роки життя в комуні ще не вигладили йому обличчя. Краєвський згадує: — Колись у пана Ремиха на тисячу десятин було завжди п'ятнадцять десятин кормових буряків. І восени він завжди відгодовував тридцять — сорок голів худоби на м'ясо. А наш аґроном і рада сіють лише п'ять гектарів. Треба збільшити.

Встає комунар т. Чабаренко:

— Аж чудно чути це від Краєвського. Коли ти був у пана Ремиха — чи сіяв він люцерну? Не сіяв. А ми — 30 гектарів самої люцерни. Досить буде 5 гектарів буряків.

За Чабаренком виступили ще з десяток комунарів. Обмірковували, виправляли плян. Заспокоїли за синій камінь. Дещо змінили. В основному погодилися. Дружньо піднесли руки догори. Плян ухвалено.

ЗАПИТАННЯ. Яке питання обмірковували комунари на виробничій нараді? Про що доповідав аґроном? Як поставилися комунари до його доповіді?

ЗАВДАННЯ. Розкажіть, як провадиться виробничі наради у вас в колгоспі або сільраді? Чи брали ви участь у цих нарадах, чим саме?

Сільсько-господарська артіль „Гігант“ — зразок організованої праці.

НОРМА ВИРОБІТКУ.

Правильна організація праці збільшує її продуктивність, полегшує умови праці, поліпшує побут колгоспників, загалом зміцнює колективне господарство.

На підставі свого досвіду, за широкої допомоги виробничих нарад, артіль «Гігант» Знаменського району встановила у себе певні норми виробітку для всіх видів робіт.

Варто відзначити деякі норми на основні види весняних польових робіт, встановлені з розрахунком на десятигодинний робітний день.

Одним однолемішним плугом при трьох конях, одному дорослому робітникові і при однім підлітку належить виорати три чверті гектара до двох з половиною вершків завглибшки.

Восьмилемішним тракторним плугом визначено виорати 5 гектарів.

Однією триланковою бороною при трьох конях і одному дорослому робітникові треба заволочити три з половиною гектари.

Одинадцятирядковою сівалкою, при двох конях, двох дорослих робітниках і однім підлітку належить засіяти три гектари.

Троє дорослих і один підліток при трьох конях повинні за день посадити під плуг півгектара картоплі.

Відповідно до перебільшення норм виробітку збільшується й зарплату кожному робітникові і навпаки.

ДЕ ПООДИНОКИЙ ГОСПОДАР ПРАЦЮЄ ТИЖДЕНЬ, ТАМ АРТІЛЬ ПРАЦЮЄ ТРИ ДНІ.

Свідомі взятої на себе відповідальности за виконання бойових завдань партії і радвлади щодо весняної сівби, гігантівці по-бойовому зорганізувались і з бойовим завзяттям виконують свої зобов'язання.

Вісім бриґад оголосили себе ударними. Багато бриґад між собою змагаються.

Майже всі норми виробітку виконується цілком, а подекуди навіть з перебільшенням.

Наслідком цього під оранку й під сівбу, приміром, замість визначених за нормою трьох гектарів, більшість бриґад орали та засівали по чотири гектари в день.

Де поодинокий господар порався коло своєї ниви тиждень, там артіль працювала лише три дні.

— Праця любить порядок! — часто каже секретар артільного партосередку товариш Калина, коли заходить мова про організацію праці в колгоспах.

Артіль «Гігант» добре порядкує коло своєї землі. Тут є чого повчитися.

ЗАВДАННЯ. Обізнайтеся з книжкою, яку ви читаєте. Спочатку придивіться до зовнішнього вигляду книжки.

Розгляньте насамперед обкладинку. Обкладинка в книжці і перший заголовний або титульний лист правлять немов би за особове «посвідчення» книжки, за її паспорт. У цьому паспорті сказано найголовніше про книжку. Там передусім великими літерами пишуть назву книжки; вона показує, про що в книзі говориться. На цьому листі стоїть прізвище автора або упорядника книжки. Тут же написано, хто видав книжку. Книжки видають державні установи, як, приміром, Державне Видавництво України, та громадські організації. На заголовнім листі зазначають також рік, коли книжку надруковано, та скільки разів її видавали (перше видання, друге, третє й т. д.) Пам'ятайте, що треба читати завжди останнє видання, бо в дальших виданнях бувають часто доповнення, виправлення, тощо. На початку або в кінці книги вміщують з м і с т або о г л а в. У змісті наведено заголовки окремих статтей, оповідань, нарисів, діяграм тощо й указано сторінки, де ці статті чи оповідання починаються.

На звороті заголовного листа зазначено, де книжку друковано (фірма друкарні) і в скількох примірниках її випущено (тираж книжки).

Бриґадир.

Я за наймита був.
Скільки років — забув,
тяжко згадувать
ці лихі роки...

І за працю важку —
чув я лайку брудну,
на плечах мав
сорочку подрану.

Така юність моя...
Пролетіла вона,
і нічим її я
не спом'яну...

Я вже білий, як сніг,
руки — чорна земля,
і зігнулася колесом
спина.

Та комуна — сім'я
дідуся прийняла.
І відчув я ізнов,
як душа віджила...

І коли перший раз
на комунські лани
на коні вирушав
бриґадиром, —

мої очі старі
дві сльози пролили.
І я став відтоді
комунаром.

І тепер знаю я:
переможемо ми—
наша сила незламна
навіки.

Нам про це на ланах
загули трактори,
зруйнувавши старого
обніжки.

Перший сів.

В сизу рань гудуть мотори
і бадьорий спів,—
то комуна «Ясні зорі»
виїжджа на сів.

В чергу рушили «фордзони»
і сівалок ряд.
Пробудились сонні гони,
в промінних горять.

Загуло веселим гудом,
від коліс сліди.
Уп'ялися в чорні груди
сошників ряди.

Й полилися в слід струмочки
золотих зернят...
... На межі прапор воркоче
й комунарів ряд.

ЗАВДАННЯ.

1. Прочитайте вірш виразно вголос. Випишіть у зошит назву тракторів «фордзони».

2. Перепишіть останнє речення цього вірша і поділіть кожне слово на склади. Скажіть, чи можна поділити ще й склади на якісь частини? Поділіть кожний склад на такі частини, приміром: *н, а, м, е, ж, і, п, р, а, п, о, р,* і таке інше.

Чи можна поділити ще й ці частини? Не можна.

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ: таку частину слова або складу, якої далі вже ділити не можна, звуть звуками, а знаки, що означають звуки на письмі,—літерами.

Затямте добре різницю між звуком і літерою. Звук ми вимовляємо і чуємо, а літери тільки бачимо.

Розподіл наслідків господарювання в колективі.

Коли скінчиться господарський рік, колгосп повинен обчислити свої прибутки. Ці прибутки треба поділити.

Єдиного способу розподілу прибутків для всіх колгоспів нема.

Кожен колгосп установлює спосіб розподілу прибутків ще на початку своєї діяльности. Але є, як і для організації праці, єдині для всіх колективів правила, що їх треба дотримувати, встановлюючи спроби розподілу прибутків. Ось ці правила: розподіляючи прибуток, треба насамперед повернути всі зроблені за рік виробничі витрати (зношування живого і мертвого реманенту), матеріяли і т. ін., та збільшити колективне майно. Розподілити прибуток поміж членами так, щоб оплатити особисту працю кожного, але одночасно вирахувати певні суми на утримання членів родини колгоспника.

Наведемо приклад. Колгосп із площею в 500 гектарів одержав гуртового прибутку за рік 40.000 крб. Він вираховує, отже, свій чистий прибуток. Його виробничі витрати такі: 1) на зношування будівель і реманенту — 1.000 крб.; 2) витрачено різних матеріялів на 8.000 крб.; 3) виплачено податку — 2.500 крб.; 4) внесено відсотків по позиках — 250 крб.; 5) витрачено на утримання фахівців — 500 крб.; 6) внесено до окрколгоспсоюзу — 250 крб.; 7) інші витрати — 500 крб. Разом за рік виробничих витрат 13.000 крб. От цю суму й вивертається з гуртового прибутку в 40.000 крб. Одержані 27.000 крб. є чистий прибуток колгоспу.

Коли чистий прибуток колгоспу, нарешті, вираховано, починають його розподіляти. Насамперед дбають про зміцнення й поширення колективного господарства. Для цього виділяють певний відсоток з визначеного в статуті умовно-чистого прибутку (прибутку, куди не входить вартість праці самих членів колгоспу) до неподільного капіталу колективу. Якщо збори вважають за потрібне, то виділяють ще й спеціяльний фонд на культурні потреби тощо.

Після належних відраховань, решту прибуткової суми ділять поміж членами. Тут для кожної форми колективу може бути свій спосіб розподілу. В комуні із спільним споживанням певну частину прибутку відраховується на покриття витрат спільного споживання та на утримання непрацездатних їдців, а решту поділяється на певні, пророблені трудодні членів. В артілях з чистого прибутку

відраховується певний відсоток, за звичайними нормами споживання, на утримання непрацездатних членів, а решту розподіляється поміж членами-виробниками, відповідно до витраченої кожним праці. В товариствах спільного обробітку землі умовно чистий прибуток розподіляється в основному так само, як і в артілях: частину призначається на утримання непрацездатних, а решту розподіляється по витрачених трудоднях.

ЗАПИТАННЯ. Коли члени колгоспу розподіляють прибуток? Що вважається за чистий прибуток? Як саме розподіляють прибуток члени колективу, комуни, с.-г. артілі, СОЗ-у.

ЗАВДАННЯ. Випишіть із статті «Розподіл наслідків господарювання в колективі» усі літери, але без повторень. Їх повинно бути тридцять три.

Коли ці всі літери розміщені за вищенаказаним порядком, то вони складають абетку.

Абетку треба вивчити на пам'ять, бо в абетковім порядку складають завжди різні списки: членів колективу, учнів, слова в словниках тощо.

ДРУКОВАНІ ЛІТЕРИ.

Аа, Бб, Вв, Гг, Ґґ, Дд, Ее, Єє, Жж, Зз, Ии, Іі, Її, Йй, Кл, Лл, Мм, Нн, Оо, Пп, Рр, Сс, Тт, Уу, Фф, Хх, Цц, Чч, Шш, Щщ, Юю, Яя, Ьь.

ПИСАНІ ЛІТЕРИ.

Аа. Бб. Вв, Гг, Ґґ, Дд. Ее, Єє, Жж, Зз, Ии. Іі. Її, Йй, Кк, Лл, Мм. Нн, Оо, Пп. Рр, Сс, Тт, Уу, Фф, Хх, Цц, Чч, Шш, Щщ, Юю, Яя, Ьь.

ЗБІЛЬШУЙМО ВРОЖАЙНІСТЬ.

Вперед до збільшення врожаїв, до соціялістичного господарювання.

(З відозви IV сесії ВУЦВК X скликання).

Зусиллями широких кіл бідняцького і середняцького селянства, під керівництвом комуністичної партії та радянської влади, сільське господарство України останніми роками впевненим кроком іде вперед шляхом свого розвитку та соціялістичної перебудови.

Підвищення врожайности наших ланів, піднесення продукційности основної бідняцько-середняцької маси селянських господарств, усуспільнення їх, перебудова селянських господарств на соціялістичній основі—ось головні завдання, що стоять перед радянським урядом, перед усією робітничою клясою та селянством.

Агрономічна наука, досягнення наших дослідних станцій забезпечують подвоєння врожаїв ланів України.

Досягнення науки, висновки наших дослідних станцій повинні стати загальним здобутком широких селянських мас України.

Не повинно бути жодного господарства, що залишилось би ще й тепер при старих дідівських формах господарювання.

Треба перейти до культурних способів обробітку землі.

Вперед до культурного господарювання, вперед до подвоєних врожаїв!

—Наш обов'язок,—говорив Володимир Ільїч Ленін,—скерувати всі сили техніки на те, щоб найвідсталіше виробництво—хліборобське, сільсько-господарське виробництво—поставити на нові рейки, щоб перетворити його з промислу, що ведеться несвідомо, по-старовинному, в промисел, що ґрунтувався б на науці та досягненнях техніки.

Треба прикласти всіх сил, щоб якнайшвидше здійснити цей Ленінський заповіт. Це можна найкраще зробити, перетворивши дрібне селянське господарство на велике усуспільнене сільсько-господарське виробництво.

Треба знати й добре пам'ятати, що кооперване бідняцько-середняцьке господарство росте швидше, ніж некоопе-

роване, і має змогу використовувати складні машини, що полегшують працю селянина.

Виробниче кооперування — це шлях, що дає змогу бідняцько-середняцьким господарствам позбутися злиднів, що гальмують їхній розвиток і затримують їх на низькому рівні.

Колективізація і кооперування сільського господарства є основний шлях підвищити врожайність.

Товариші селяни, широким фронтом до спільної перемоги над відсталістю і розпорошеністю в сільському господарстві!

Вперед до соціялістичного будівництва на селі!

ЗАПИТАННЯ. Чи всі слова ви тут розумієте? Розшукайте в словнику, що є в кінці книжки, пояснення до слів, яких ви не зрозуміли.

ЗАВДАННЯ. Зробіть собі зошит записувати незрозумілі й важкі слова. Слова записуйте в зошит за абетковим порядком.

Ось зразок, як треба записувати слова.

Стор. 1.

А.

Аґрарний — земельний, сільсько-господарський
Активний — діяльний
Амбуляторія — приміщення в лікарні, де приймають прийшлих хворих.

Лист вербівського комнезаму до свого районного аґронома.

Шановний товаришу аґрономе!

Сьогодні ми всі, члени комнезаму, як один, вкупі з середняками зібралися в сельбуді обговорювати постанову Центрального Виконавчого Комітету СРСР про піднесення врожайности за п'ять наступних років на 35%.

Обговоривши цю постанову, ми вирішили звернутися до вас із цим листом, щоб ви допомогли нам своїми порадами виконати поставлене в цій постанові завдання.

Хоч і багато допомагає нам радянська влада — звільняє від податків, дає всілякі пільги, позики тощо — але й досі ще ми, незаможники, не можемо із злиднів вибитися.

Одне те — нема з чим як слід біля землі ходити, а друге — і земля наша рік-у-рік чомусь дедалі менше родить.

Були тут на зборах у нас різні запитання. Один, приміром, незаможник питав:

— Ну, гаразд! Я обробляю свою ниву ніби як слід, і зерном гарним засіваю, а не піде вчасно дощ — і вся моя праця загине марно. Значить, як дощ не піде, так нехай всі аґрономи пораються біля моєї ділянки — однаково вона нічого не дасть.

Хтось тоді обізвався:

— А кажуть, що якось і проти посухи можна боротися. Так от, товаришу аґрономе, напишіть нам, чи й справді тут головна причина в землі, в дощах, чи то, може, наша темнота робить наші лани неродючими?

На сьогоднішніх зборах ми твердо вирішили виконати постанову радянської влади про збільшення врожайности на 35%. Ми прагнемо навіть збільшити цей відсоток, бо піднесення врожайности доконечна умова розвитку всього народнього господарства і підвищення добробуту бідняків та середняків.

Алже ми добре втямили, що в цьому порятунок для нас самих.

Тепер ми твердо також переконані, що працюючи колективно, за допомогою аґрономічної науки, ми примусимо наші лани давати великі врожаї. Так от, просимо вас — дайте нам потрібну пораду, як саме і яким способом збільшити врожайність землі і тим виконати поставлене від радянської влади завдання.

Вербівська організація комсомолу.

ЗАПИТАННЯ.

1. На скільки відсотків ми маємо піднести врожайність сільського господарства протягом п'ятирічки?

2. Що вирішили вербівські незаможники на своїх зборах?

3. З яким проханням звернулися вербівські незаможники до аґронома?

ЗАВДАННЯ. Зверніть увагу, як починається лист вербівських незаможників до аґронома. Складіть колективно і надішліть листа до редакції «Геть неписьменність» з проханням порадити вам книжки для читання з аґрономічної науки.

До редакції газети
„Геть Неписьменність"
Харків Артемова вулиця, №29

ЗАХОДИ ТА ДОПОМОГА ДЕРЖАВИ НЕ ДАДУТЬ ПЕВНИХ НАСЛІДКІВ, КОЛИ БІДНЯК І СЕРЕДНЯК ОРГАНІЗОВАНО Й ЦІЛКОМ СВІДОМО НЕ СТАНУТЬ НА ШЛЯХ УСУСПІЛЬНЕННЯ СВОЇХ ГОСПОДАРСТВ, ЗБІЛЬШЕННЯ ВРОЖАЙНОСТИ, ПОДОЛАННЯ АҐРОНОМІЧНО-КУЛЬТУРНОЇ ТА ТЕХНІЧНОЇ ВІДСТАЛОСТИ.

З відозви ВУЦВК-у.

Урожай.

Що у попа Євстрата
не борода — лопата.
Рукою пухлою розправивши її,
піп мужиків після обідні,
яких посіли злидні,
звертав на заміри свої.
«Ой, бачу — ви цікавитеся справами земними.
Забули ви про бога навесні:
та не побив би град озиме,
та не спалило б яре геть на пні...
Чого хвилюєтесь, клопочетесь даремно?
Із богом так поводитись нечемно,
і він карає за провину вас.
Не нам судить господню волю.
Ходім зо мною всі по полю —
за урожай помолимось у цей скорботний час,
і дасть вам хліба щедрий бог повіки,
а ви одмірите потроху й для попа.
Хіба багато треба: по совку з снопа,
по мірочці з засіка».

Читач, ти головою дарма не хитай.
Піп захищає діло кревне:
помолиться — і буде урожай.
Та чи в дядьків? Навряд. А у попа наневне.

ЗАВДАННЯ. Прочитайте вірш голосно.

Що відповів агроном на лист вербівського комнезаму.

Шановні товариші!

З великою приємністю я читав вашого листа, де ви просили моїх порад, як агронома, в справі збільшення врожайности.

Приємно було читати вашого листа саме через те, що ви свідомо стали на правильний шлях, відкинувши всякі сподіванки на «божу ласку» та на попівські брехні, вдавшись до науки.

Причина того, що ви не можете кінці з кінцями звести, таїться не в якості землі і не в дощах. І землю можна поліпшити — зробити її родючішою, і посуху можна зробити не страшною, якщо об'єднати дрібні бідняцько-середняцькі господарства у великі колективні та господарювати за порадами науки.

Головна причина низьких урожаїв є в тому, що ви не вмієте як слід поратися біля землі. Ще не знаєте культурних способів обробітку землі. На доказ того, що це так, я наведу вам такий приклад.

Миронівська дослідна станція на своїх ділянках протягом кількох років пересічно збирає з гектара:

Пшениці	180 пуд.
Жита	201 »
Вівса	142 »
Проса	188 »

А тепер прикиньте, скільки ви маєте у себе. Мізерні, вовсім мізерні врожаї! А живете поблизу Миронівської дослідної станції і землю маєте таку саму.

Основні агротехнічні способи, що допоможуть вам збільшити урожайність хлібів, такі:

1. Правильний обробіток раннього або зайнятого пару.
2. Удобрення землі.
3. Рядковий посів (сівалкою).
4. Своєчасний висів та правильний догляд за рослинами.
5. Негайне лущіння стерні, зразу по впоранні колоскових хлібів.
6. Запровадження правильної сівозміни — найкращої для вашої місцевости, з правильним чергуванням культур та поліпшеними сортами.
7. Очищення та протруювання насіння.

Коли додержуватимете цих порад, то безперечно матимете такі ж самі врожаї, як і Миронівська станція, про яку я згадував.

Та головне—не забувайте, що найкраще це все можна виконати лише господарюючи гуртом, колективом. Тоді не доведеться вам скаржитися й на те, що у вас нема з чим біля землі ходити. Об'єднавшись, ви матимете і досить тяглової сили, і досить машин та різного сільсько-господарського знаряддя.

Уважно перечитайте цього листа, добре обміркуйте і господарюйте так, як оце я вам раджу. Правильніш сказати, не я раджу, а радить вам аґрономічна наука.

Я певний, що перебудувавши свої господарства на соціялістичних колективних засадах та за допомогою аґрономічної науки й порадами свого місцевого аґронома, ви підвищите врожайність ваших ланів більш як на 35%, збільшите прибутковість своїх господарств і всім цим виконаєте велике і важливе завдання комуністичної партії і радянської влади—перебудувати ціле сільське господарство на новий соціялістичний лад.

З пошаною до вас *Районний агроном.*

ЗАПИТАННЯ. Що аґроном порадив зробити вербівським незаможникам, щоб підвищити врожайність? В якому господарстві легше виконати все те, що порадив аґроном, і чому саме?

ЗАВДАННЯ. Випишіть у зошит простіші аґрономічні засоби, потрібні для підвищення врожайности.

Аґромінімум.

Завдання п'ятирічки в галузі розвитку сільського господарства є в тому, щоб підвищити врожайність не менш як на 35%.

Успішно розв'язати це завдання можна лише тоді, коли основна маса бідняцько-середняцьких господарств запровадить найпростіші аґрономічні й технічні заходи, що забезпечують збільшення врожайности.

До таких заходів належать:

1. Засів чистосортним насінням.
2. Очищення та сортування всього насіння.
3. Рядковий засів.
4. Боротьба з шкідниками та бур'янами, що завдають збитків нашому Союзові мало не на мільярд карб. щороку.

5. Поширення поліпшених способів обробляти ґрунт.
6. Припинення випасу худоби на озимині.
7. Поліпшені способи доглядати і годувати худобу.
8. Правильніше використання гною на угноєння.
9. Повніше використання наявного реманенту колгоспів, прокатних пунктів, ремонтних майстерень.
10. Якнайширше вживання штучних добрив та попелу.

Цей перелік найпростіших аґрономічних заходів і названо чужомовним словом «а ґ р о м і н і м у м».

Отже аґромінімум визначає найменше число аґрономічних простіших заходів для даного району, які закон зобов'язує запровадити в цьому районі в усіх без винятку бідняцько-середняцьких господарствах.

Протилежне слово—а ґ р о м а к с и м у м. Це слово визначає найбільше число аґрономічних заходів, всі відомі аґрономічні заходи, не тільки прості, а й складні.

Аґромаксимум не можна запровадити в дрібному селянському господарстві. Але можна запровадити його—і це вже робиться—у радгоспах та колгоспах.

Треба завжди пам'ятати, що хоч аґромінімум навіть у дрібних господарствах збільшить урожай по всій країні на мільйон центнерів, та тільки усуспільнене велике колективне господарство має спроможність використати всі без винятку досягнення техніки й аґрономічної науки й піднести врожайність на нечувану височінь.

РОБІТНИКИ ТА СЕЛЯНИ!
ПІД КЕРІВНИЦТВОМ КОМУНІСТИЧНОЇ ПАРТІЇ — ВПЕРЕД ДО НОВИХ ДОСЯГНЕНЬ СОЦІЯЛІСТИЧНОГО БУДІВНИЦТВА В НАШІЙ КРАЇНІ. ВСІ НА БОРОТЬБУ ЗА ПІДВИЩЕННЯ ВРОЖАЙНОСТИ!

До бою за врожай.

Село—казан: кипить робота...
Уже готові до сівби
і середняцтво, і біднота,
щоб за врожай почати бій.

Гудуть, гуркочуть сортувалки,
почавши бій уже давно,
а надто тріер чистить вправно—
дивиться любо на зерно.

В сельбуді йдуть загальні збори,
промову каже аґроном:
«Щоб знищить голод, злидні, горе,
всім треба стати за одно.

Єднаючись у колективи,
ми на землі збудуєм рай,
розквітнуть пишно наші ниви
й зросте, розквітне ввесь наш край.

Куркуль, звичайно, буде проти,
на це ніхто з вас не вважай,
щиріш беріться до роботи,
за кращий дбайте урожай!

Зазначу ще раз: спільна праця
дасть більше зиску від землі...
А головно — нам треба знищить
глитайську клясу куркулів».

ЗАВДАННЯ. Випишіть у пісні перший рядок: «Село-казан: кипить робота».

Закресліть грубші літери і спробуйте тоді проспівати звуки тих літер, які лишились: *сл, кзн, кпть, рбт.* Чи легко це зробити? Ні, майже неможливо, бо чути лише якийсь шелест, а не голос.

А тепер закресліть тонші літери і проспівайте звуки грубіших літер: *ео, аа, ии, ооа.* Чи легко це зробити? Дуже легко.

Це тому, що повітря, коли ми вимовляємо голосом літери, надруковані грубше, вільно виходячи з легенів, нічим по дорозі не затримується.

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ: ті звуки, що можна проспівати, звуть г о л о с н и м и, а літери, що їх визначають.—г о л о с і в к а м и (*а, е, и, і, о, у,*).

Звуки надруковані тонше було трудно проспівати тому, що повітря, вийшовши з легенів, затримувалося язиком, піднебінням, зубами, губами, тобто тими частинами тіла, що за їхньою допомогою ми утворюємо різні звуки.

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ: ті звуки, що їх трудно вимовити голосно, мають назву п р и г о л о с н и х, а літери, що їх передають— звуть п р и г о л о с і в к а м и.

До приголосівок належать всі літери абетки за винятком голосівок і літер *є, ї, ю, я* та літери ь (ь не визначає жодного звуку). Про літери *є, ї, ю, я* і ь мова буде далі.

Що треба знати хліборобові про природу.

Хлібороби, що набули свої знання з діда-прадіда, гадають ніби вони правильно господарюють. Це велика помилка.

Праця дослідних станцій довела, що правильним, за вказівками науки про хліборобство (аґрономії), господарюванням можна збільшити вдвоє, а то й утроє прибутки нашого сільського господарства.

Наука аґрономія насамперед учить господаря звертати увагу на значіння для сільського господарства природних чинників—ґрунту, підсоння (клімату), властивостей тієї чи іншої рослини тощо.

Але насамперед треба знати природні умови свого району.

Для прикладу візьмім ґрунт. Він не скрізь є однаковий. Щоправда, більшість наших ґрунтів—чорноземлі. Але коли придивитися, то чорноземлі, приміром, Білоцерківської округи одмінні од чорноземель Полтавської округи або від Мелітопільських чорноземель. Родючість у них неоднакова. Відновлювати їх доводиться неодинаковим угноєнням.

Або візьмім клімат (підсоння, погоду). Не братимемо вже до уваги великої різниці між Степом, Лісостепом і Поліссям: у тій самій місцевості високе місце, схил і низьке місце вже відрізняються нагрівом сонця і опадами (дощі, сніг) та й полудневі схили різняться від північних.

Залежно від клімату різняться й способи господарювання.

Так само треба знати, яка рослина, на якому ґрунті, в якому кліматі і чому саме найпридатніша та як треба угноювати землю, щоб вона краще родила.

Усі ці знання про природу конче потрібні кожному господареві.

Ось чому радянська влада вживає багато заходів, щоб ознайомити селянство з ліпшими способами одержувати більші врожаї на різноманітних ґрунтах і в різноманітних умовах.

ЗАПИТАННЯ. Що треба знати хліборобові, щоб правильно господарювати?

ЗАВДАННЯ. Запишіть у зошит відповідь на це запитання. Підрахуйте кількість голосних звуків у вашій відповіді. Далі, поділіть на склади слова вашої відповіді. Чи збігається кількість голосних звуків з кількістю складів?

ЗРОБІТЬ ВИСНОВОК: у слові стільки складів, скільки в ньому голосних звуків.

Аґроном чи піп?

До революції був у нашому селі поміщик. У поміщицькому маєтку близько 1000 десятин, а на мужиковій землі — ралом повернутися ніде. Хліб у мужиків родив туго. Коли, бувало, мають з десятини 25 або 30 пудів, радіють без кінця. А то мало не завжди тільки насіння повернуть.

Поміщик мав і по 75 і по 100 пудів. Це тому, що у поміщика аґроном усім господарством порядкував.

Звісно, було з чим до землі приступити, — капітал! Чухають свої потилиці дядьки, а самі скоса поглядають на поміщицьку земельку. Якби нам цю земельку — ми б показали!

Прийшли дві революції. За першою революцією скинули царя, але залишили землю поміщикам, капітал і фабрики — капіталістам. За другою революцією — пролетаріят під проводом комуністичної партії скинув поміщиків і капіталістів. Земля перейшла до селян, фабрики робітникам.

Наш поміщик насилу втік. Аґроном виїхав. Лише піп залишився.

Поділили дядьки земельку, усміхаються радісно:

— Окропіть, батюшко, нову земельку!

Покропив. Мали пудів з двадцять п'ять.

Зажурилися дядьки. Тугою заслало мужицькі душі.

— Що ж це, батюшко, край приходить? помирати із земелькою? на старе сходимо?

— Через гріхи ваші, все через гріхи ваші — крекче піп, — господь карає! Недобре молитеся, без серця.

Хитають головами схудлі мужики:

— Вірно, правильно. Мало молимося, багато грішимо. Пройдіться, батюшко, по всіх наших полях!

Забрали образи, пройшлись по полях. Кропив піп, викропив з двоє відер. Правив молебні з акафістом і без акафіста — до самої ночі. Стомилися люди, насилу додому прийшли...

Почалися жнива — очам своїм не вірять мужики: зібрали по два, по три пуди з десятини.

Зібрали сход.

— Ви от що, дядьки... — звернувся до селян робітник, що вийшов колись з цього таки села. Він давно вже працював у місті на фабриці, а тепер приїхав комуністом.

Обступила його молодь та демобілізовані червоноармійці.

— Ось, що, дядьки: виженім попа — організуймо колектив та привезім аґронома!

Загомоніли мужики.

— Та хіба це можна? Хіба з нас багатії які? Ми не поміщики. Та й ще як воно там буде?.

Молодь, червоноармійці заступилися:

— Неодмінно так треба зробити, як каже товариш. Він же наш, та ще й комуніст!

Як не впиралися мужики, перемогла їх молодь.

Мусів повісити піп на церкву замок і виїхати невідомо куди. А з міста невдовзі приїхав агроном. Узявся він до свого: допоміг утворити колектив, оранку ранню запровадив, показав, як і коли вивозити гній, звелів попіл заорювати й сади оббризкувати.

Минув рік. Скосили хліб — і охнув народ: сто пудів десятина дала. Охнув народ і посміявся на всю пику:

— От так здорово!..

Лункі та веселі стали села. Аж тут раптом піп приїхав. Худий, задрипаний, мабуть — безробітний.

— Православні, подякуємо господеві за милость його невимовну, що він послав на нас. Обійдімо всі поля з молебствієм!..

Близько сотні здоровенних, чорних, земляних, перепаних дуль простяглося до нього:

— На тобі, з'їж!..

ЗАПИТАННЯ. Чому у поміщика земля краще родила, ніж у селян? Що дала революція селянам? Чому в них не було врожаю? До кого вони звернулися по допомогу? Що їм порадив робітник? Які наслідки мала його порада?

Поділ України на природні смуги.

Клімат (підсоння) та ґрунтові умови на Україні не скрізь однакові.

Різні місцевості України, залежно від клімату і ґрунтових умов, потребують інакшого обробітку поля. Той спосіб орання коло ріллі, що в Степовій смузі України дає найбільший урожай, буде вже непридатний для Полісся, де більше вологости. Тим то хлібороб повинен знати природні умови свого району і до них пристосовуватися.

Терен України за кліматичними та ґрунтовими властивостями можна поділити на три частини: Полісся, Степ і Лісостеп.

Полісся — це північні частини Волині й Київщини та Чернігівщини. Повітря тут вологіше. Ґрунти переважно піскуваті або суглинясті. Великі простори там під болотами

та луками; багато річок і озер. Великі родовища торфу. Ця сторона України здавна поросла лісами.

На Поліссі без гною невигідно господарювати. Крім того хліборобові треба завжди стерегтися зайвої вогкости ґрунту, вимокання на полях, загнивання врожаю хліба й сіна від дощу тощо. Сіють на Поліссі багато картоплі, що йде на ґуральні (спиртові заводи). Половина посівів під житом. Решту площі засівають вівсом, гречкою, лупином тощо.

Лісостеп—лежить на південь від Полісся. Тут клімат тепліший і опадів дедалі на схід меншає. Що далі на південь до Чорного моря то сильніш позначається посуха. Лісів стає менше, а натомість більше степу.

Ґрунти тут родючі—переважно чорноземлі. Але найчастіш вони такі виорані, виснажені, що на них добрі урожаї неможливі без угноєння. Головний напрямок сільського господарства—найбільше поширити прибутковість, засіваючи так звані технічні культури, особливо ж буряки.

Степ займає мало не половину України. Тут клімат іще тепліший, ніж у Лісостепу. Опадів мало. Клімат посушливий. Часто суховії влітку псують урожаї. Іноді, за невмілого господарювання через посухи, трапляються великі недороди, що призводять до голоду. Ґрунти—чорноземля. Ґрунти сухі, але коли досить дощів, добре родять. Щоб зберегти вологу, велике значіння має паровий обробіток.

Степ—це справжнє золоте дно для нашого зернового господарства, зокрема пшениці. Тому на піднесення врожайности Степу й боротьбу з посухою радвлада звертає особливу увагу.

Протягом найближчих двох-трьох років не менш як половину всієї засівної площі Степу оброблятимуть тракторами.

Колективізація особливо буйно розвинулася саме в Степу, охопивши майже всі бідняцько-середняцькі господарства.

Це є найпевніша запорука, що Степ стане таки справді золотим дном сільського господарства України.

ЗАПИТАННЯ. Що таке клімат? Як поділяється Україна за ґрунтовими особливостями? Де лежить Полісся? Які його ґрунтові особливості? Де Степ? Де Лісостеп? Які ґрунтові особливості Степу й Лісостепу? Яке значіння має колективізація в цих частинах України?

ЗАВДАННЯ.

1. Покажіть на мапі ці частини України і розкажіть про їхні ґрунтові особливості.

2. Знайдіть де в статті говориться про Полісся, Лісостеп, Степ.

В степу.

Чую—гул лунає полем,
криє простори степів,
задзвеніли ниви дзвоном
від фордзонів—сурмачів.
По ланах, по степах по широких,
де рипів журавель, горював,—
із комун і великих радгоспів
гул новітній для нас пролунав.

ЗАВДАННЯ. Прочитайте цей вірш уголос. Прислухайтеся уважно, як ви читаєте такий уривок з цього вірша:

Задзвеніли ниви *дз*воном
від фордзонів-сурмачів.

Скажіть, як вимовляються тут літери *дз*.
Порівняйте вимову *дз* в словах *дзвоном* і *підземелля*.
В якому слові *дз* становлять один звук, — в якому два?

Удосвіта в лісі.

Ліс іще дрімає. Тиша. Чути тільки, як *дзюрчать* струмочки. А з синім небом уже щось діється. Воно то зблідне, то спалахне. Небо міниться. Стрепенувся врешті ліс і собі заграв. Защепотіли збу*дж*ені б*дж*оли. За*дж*еркотіла в траві комашня. За*дз*веніли піснями вранішніми пташки на гіллях. Все ві*дж*ило, заметушилося. Ліс прокинувся.

ЗАВДАННЯ. Повторіть попередню вправу. Розшукайте в уривкові слова, де літери *дз* вимовляються як один звук. Випишіть їх. Зверніть також увагу на слова: збу*дж*ені, за*дж*еркотіли б*дж*оли. Чи так ці дві літери вимовляються, як у слові віджило?

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ: літери *дж* і *дз* означають здебільшого один звук *дж* та *дз*. Поділяючи слово на склади, цих літер ділити не можна. У деяких словах *дж* і *дз* визначають два окремі звуки.

Покажіть розділкою, як можна переносити слова із звуками *дз* і *дж*, що ви їх виписали з цього уривка.

УКРАЇНА ПОВИННА ЗА НАЙКОРОТШИЙ ТЕРМІН ДАТИ ЗРАЗКИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЕЛИКОГО ГРОМАДСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА НЕ ТІЛЬКИ НА ТЕРИТОРІЇ ОКРЕМИХ РАЙОНІВ, А НАВІТЬ НА СУЦІЛЬНИХ ПЛОЩАХ, ЩО ОХОПЛЮЮТЬ ЦІЛІ ОКРУГИ, МАЮЧИ НА УВАЗІ ПРОТЯГОМ НАЙБЛИЖЧИХ РОКІВ СУЦІЛЬНУ КОЛЕКТИВІЗАЦІЮ ВСЬОГО СТЕПОВОГО РАЙОНУ УКРАЇНИ.

З резолюції листопадового пленуму ЦК ВКП(б) 1929 р.

Як рослина живиться.

Кожна рослина, так само як і тварина, росте від того, що вона живиться. Коли їжа добра—росте краще, коли ж негодяща—рослина марніє, перестає рости, а то й зовсім гине. Як же рослини живляться?

На це вони мають коріння і листя.

Корінь кожної рослини звичайно поділяється на гілочки: спершу товсті, далі щораз тонші, а потім уже такі тоненькі, немов ниточки або волосинки. За допомогою цих кореневих ниточок рослина й живиться. А живиться вона саме так. Як шкура їх дуже тоненька, то крізь неї й проходить вільно з землі всередину кореня і вода і всі в ній розчинені речовини (поташ, салітра, сіль). Все це проходить далі—в стебло, гілки, листя. Коли кореневі ниточки спіткають на своїм шляху такі часточки землі, що в воді не розчиняються, то вони випускають із себе особливу кислоту; ця кислота і розчиняє часточки землі. Тоді вже ці часточки землі легко проходять усередину кореневих ниточок, подібно до розчинених у воді.

Навіщо ж листя рослині? Спершу здається, що листя дерева—наче б тільки його убрання, що зостарівшись, пожовкнувши, спадає потім геть, як зовсім нікчемне.

Отже ні: дерево тоді тільки й живе, поки на ньому є листя; а як скине його, то наче засипає до весни. Трапляється іноді, що гусінь зовсім до щенту об'їсть листя. Тоді дерево не ростиме, а коли воно овочеве—то й овочу від нього не питайся.

Чому ж то така шкода для нього? А тому, що рослина своїм листям дихає так само, як і тварина легенями. Для

дихання розкидані скрізь по листі малесенькі дірочки — дихальця. Ці дихальця такі малесенькі, що їх простим оком зовсім не видно, а щоб побачити — треба роздивитися це листя крізь мікроскоп (такий прилад, що в кілька сот разів збільшує розглядувану річ).

Без світла і без повітря рослина не може дихати. Та коли на дихання потрібне повітря, то навіщо світло? Адже людина чи тварина дихають добре і вдень, і вночі.

Це тому, що рослина не тільки дихає повітрям, а й живиться ним. У повітрі є, як дізналися, кисень, азот і вуглекислий газ. Вуглекислий газ рослина споживає своїм листям. Він складається з вугля і кисню. У листі рослини сонячне світло розкладає вуглекислий газ на вугіль і кисень. Кисень рослина видихає назад у повітря, а вугіль лишається в листі і сполучається там з водою, як і з тими речовинами, що разом з водою рослина витягла з землі. Ця сполука і являє рослинний сік, що з нього складаються гілля, квіти і овочі з насінням.

ЗАПИТАННЯ. Навіщо потрібний рослині корінь? Навіщо рослині листя? Чи може рослина рости без світла?

ЗАВДАННЯ. Відповідь на останнє запитання відшукайте в статті, ще раз перечитайте, а тоді стисло, по пам'яті, запишіть відповідь у зошит.

Що таке ґрунт?

Ґрунтом звуть верхній шар землі, куди рослини пускають своє коріння й що його орють, коли обробляють поле.

Рослина, як відомо, сидить корінням у землі й тягне з неї всі потрібні для свого життя соки. Що ж саме потрібне рослині? У всякім ґрунті, на якім можуть рости трави, кущі, або дерева, є перегній, пісок, глина, вапно, поташ, сіль, салітра і залізна ржа.

Коли ж ми відберемо від землі вапно, залізну ржу, салітру або поташ, то посаджені в неї насіннячка або зовсім не зійдуть, або ж коли й зійдуть, то швидко захиріють і загинуть. Спробуйте, наприклад, із ґрунту, на якім пишно ростуть боби, вилучити якимнебудь способом усю залізну ржу,—рослина незабаром почне хиріти, зелені листя її поблякнуть, або й зовсім полиняють. Коли ж рослину полити водою з невеличкою домішкою залізної ржі, то рослина швидко вичуняє: поблідлі і прив'ялі листочки почнуть випростуватися, зеленіти, і вся рослинка незабаром

матиме цілком здоровий вигляд. Отже виходить, що зелена барва листу в молодих стеблин — від того заліза, що є в землі. Отак, роблячи різні спроби та досліди, і довідалися, що для життя рослин, крім води, повітря, світла й тепла, потрібні ще: попіл від перегною, вапно, залізна ржа, сіль, салітра і поташ. Це і є їжа рослин, яку вони беруть з ґрунту, без решти рослина може зовсім обійтися.

ЗАПИТАННЯ. Звідки рослина бере собі поживу?

Ґрунти і врожай.

Ґрунти не скрізь однакові. Часто на полях однієї якої-небудь місцевости бувають різноманітні ґрунти: то глиняста земля, то піскувата, то чорноземля. Ще більша різниця буває в ґрунтах окремих частин нашого краю. Кожен знає, що на різних полях неоднаково родять різні рослини. Картопля, приміром, не так добре родить на важкій глинястій землі, як на легшій піскуватій; ярове жито краще родить на піскуватій землі й т. інш.

Про залежність врожаїв від ґрунтів дають уявлення такі дані дослідних станцій Київщини за три роки (в пудах):

Ґрунти	Урожай з десятини	
	Жита	Пшениці
Чорноземля	114	120
Сіра лісова земля	94	80
Супісок	49	—
Пісок	38	—

Тому хліборобові треба добре знати ґрунт, на якому він господарює, щоб заводити саме ті плодозміни, які на даному ґрунті дадуть найбільше користи. Найкраще це можна зробити, тільки об'єднавши дрібні господарства у великий колектив.

ЗАПИТАННЯ. Який висновок ви можете зробити про залежність урожаю хлібів від ґрунту? Запишіть його.

Чи можна вгадати погоду.

Яка буде погода? Це кожному цікаво знати, а найбільше селянинові, бо ніхто більше за нього не думає про завтрашню погоду, бо від погоди, від кліматичних умов, залежить почасти врожай. Знаючи кліматичні умови свого району, можна запобігти шкоді, що її робить засуха, або зайві дощі. Самі селяни часто вміють угадувати погоду за день-два по прикметах, що їх спостерігали десятки років.

Щоб мати змогу передбачати наступну погоду, треба добре вміти спостерігати різні природні явища, треба зважати на тиск повітря, форму хмар, напрям вітру.

На зміну погоди найбільше впливають вітер і тиск повітря. Про тиск можна довідатись із таких дослідів.

Налийте в пляшку води, заткніть її пальцем, переверніть і втопіть у миску з водою, а під водою вже відійміть пальця. Вода з пляшки не виллється, бо повітря тисне на воду в мисці й не дає вилитись воді, що в пляшці.

Наберіть повну склянку води, прикрийте її щільно товстим папером, пристисніть його рукою й переверніть склянку. Вода з склянки не виллється, коли забрати руку, бо повітря тисне на папір і не пускає воду із склянки.

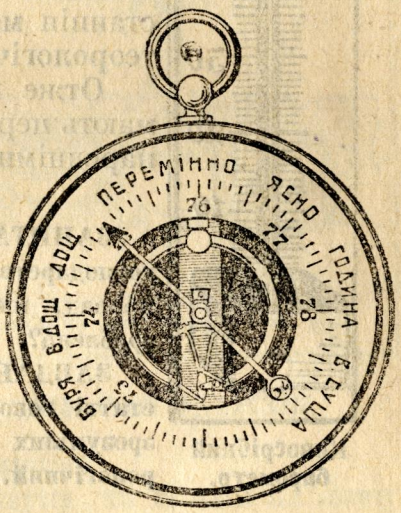

Метальовий барометр.

Щоб вимірювати тиск повітря, вчені вигадали спеціяльний прилад — барометр.

Барометр роблять так: беруть закриту з одного кінця скляну трубочку, сантиметрів 80 завдовжки, наливають у неї живого срібла, затуляють одкритий кінець пальцем і трубочку тим кінцем утоплюють у маленьку мисочку з живим сріблом. Трохи живого срібла вибіжить із трубочки, а потім воно спиниться на висоті приблизно 76 сантиметрів (або 760 міліметрів). Тоді трубочку разом із мисочкою прикріпляють до дощечки, а на ній, угорі стовпчика з живим сріблом, наносять поділки.

Висота живосріблового стовпчика й показуватиме силу повітряного (атмосферного) тиску. Коли тиск повітря біль-

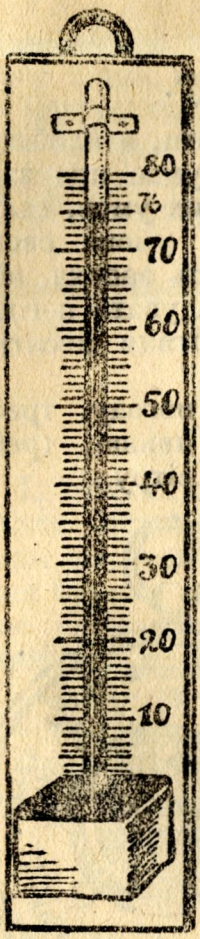

Ківосрібний барометр.

шає — живе срібло в трубочці підіймається, а коли тиск меншає — живе срібло в трубочці опускається.

Можна сподіватись гарної погоди, коли як кажуть барометр підіймається, і непогоди, — коли барометр знижується, падає.

Спостереження над погодою роблять метеорологічні станції. Радіом, телеграфом, через газети, вони оповіщають, яка має бути погода.

Великі колективні господарства заводять і власні метеорологічні станції, що тісно зв'язані з центральною метеорологічною станцією. У нас на Україні така центральна станція має назву Укрмет (українська метеорологічна станція).

Отже і в цьому колективні господарства мають перевагу, бо керуються не непевними народніми прикметами, а вказівками науки.

ЗАПИТАННЯ. Яке має значіння для сільського господарства передбачення погоди? Як зветься прилад, що показує погоду? Розкажіть, як його зроблено?

ЗАВДАННЯ. Зробіть самі дослід, про який у цій статті говориться. Запишіть у ваш словничок незрозумілих слів: температура, метеорологія, метеорологічний.

Годуй землю, то і вона тебе нагодує.

ЧОМУ ЗЕМЛЮ ТРЕБА ГОДУВАТИ.

Довелось мені везти аґронома до міста. Дорогою розбалакалися. От, — каже, — дивіться, повивозили селяни гній узимку на поле. А для чого? — Знають, що через гній земля краще родить, та не знають, ані через віщо це, ані як з гноєм поводитись треба. А знати це доброму господареві конче потрібно.

— А чому ж угноєна земля краще родить? — питаю я в аґронома.

— Тому, що часто в ґрунті бракує потрібних рослині речовин для живлення. Нашим рослинам найчастіш бракує трьох речовин: азоту, калію і фосфору. Гній якраз і має ці

три речовини. В салітрі є азот, а в фосфорній муці — фосфор. У попелі багато калію. Гній і попіл — дармові угноєння, які може збирати кожне господарство. Але поле треба вгноювати уміло, — пояснив мені аґроном. — Треба старатися вивозити гній тоді, коли його того ж дня і заорати можна, інакше бо він вивітриться і втратить свої корисні речовини.

— Та й це не все, — розповідає він далі. — Гній треба заорювати не абияк, а так завглибшки, щоб до нього й повітря могло доходити, і вільгість у тому шарі землі була; отже потрібна глибина близько трьох вершків. До того ж недоцільно потроху гною вивозити. Тепер уже відомо, що найкраще давати на десятину 2.400 пудів гною, тобто по пуду на квадратовий сажень. Що правда, піскуваті землі менше його потребують — не більше 1.200 пудів.

Хліба беруть із ґрунту фосфор, азот, калій та інші хемічні речовини.

НАУКА НА СЛУЖБІ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ.

Як почув я це, то й кажу аґрономові:

— Дякую вам, товаришу, за науку, та тільки не можу я з неї скористатися. Де я тієї худоби візьму, щоб вона мені стільки гною постачила?

— Не смутіться, — каже, — і вам допомогти можна. Адже недаремно пішла наука на службу сільському господареві. Тепер на заводах готують різні суміші з речовин, потрібних для рослин, і вживають їх замість гною. Так і звуть їх штучне, або мінеральне, «добриво». Чимало є всяких добрив; деякі з них на Україні подибуються. Ось об'єднайтеся швидше в колектив та роздобудьтесь на таке добриво. Тоді так вам земля родитиме, що всі дивуватимуться.

Одвіз я аґронома і додому повернув. Не йде та й не йде мені з думки те добриво штучне. Та хіба одному таке до снаги?..

Та навесні об'єдналося все наше село в сільсько-господарську артіль. Я тут і підкотився майже на перших зборах

ЯК ДІЮТЬ РІЗНІ ДОБРИВА НА РОДЮЧІСТЬ ЗЕМЛІ.

УРОЖАЙ ЗЕРНА ОЗИМОГО ЖИТА В КІЛОГРАМАХ НА 1 ГЕКТАР ЗА ДАНИМИ ХАРКІВСЬКОЇ ДОСЛІДНОЇ СТАНЦІЇ.

колективу, щоб дістати гуртом того штучного добрива, про яке аґроном розповідав. Спочатку засміяли, а далі розважили: худоби в нас мало, гною бракує — спробуємо. Роздобувся колектив на штучне добриво — і тепер уже который рік ба які хліба родить нам земля, як мати рідна. Мало не втроє краще врожаї, як у інших.

ЗАПИТАННЯ. Яких добрив уживається у вашому селі? Чи слід викидати попіл на дорогу, як це робить дехто в селян?

Штучне добриво.

Штучне добриво видобувають чи виготовляють по-різному. Суперфосфат, приміром, роблять на заводах з особливого каменя, що місцями в землі трапляється (фосфорит), чи з кісток. Томасівку роблять із покидьків, що залишаються, коли топлять руду. Нарешті деякі солі, як от чілійську салітру та калійну сіль, викопують просто з землі там, де вони лежать цілими покладами.

За кордоном тепер майже всі хазяї, навіть найдрібніші, купують штучне добриво, і часто дуже багато. Щоб угноїти десятину штучним порошком, треба його 15—30 пудів (один віз), а тим часом звичайного гною на таку саму десятину

треба 80—100 возів розкидати. А нива часто далеко буває від села. А вивезти штучне добриво на ту саму ниву коштує в багато разів дешевше та й клопоту з ним далеко менше.

За кордоном розходиться десятки мільйонів пудів штучного добрива. В Німеччині, наприклад, його витрачають на гектар землі в 180 раз більше ніж у нас, і тому в Німеччині втроє більші врожаї.

Останніми часами штучного добрива почали вживати й у нас на Україні, а надто під цукрові буряки.

Радянська влада віддає цій справі велику увагу і будує фабрики штучного добрива, бо запровадження в сільському господарстві штучного добрива дасть багато мільйонів пудів додаткового зерна, в наслідок збільшення врожаю. Звісно, що широко і правильно запровадити штучне добриво можна тільки у великім колективнім господарстві, що господарює за вказівками науки.

ЗАВДАННЯ. Знайдіть у змісті статтю про хемічну промисловість і розгляньте діяграми зростання хемічної промисловости та які наслідки від того матиме сільське господарство.

ХТО ЗЕМЛІ ДАЄ — ТОМУ И ЗЕМЛЯ РОДИТЬ:

Яке насіння, таке й покоління.

Наука доводить, що добірне засівне зерно збільшує врожайність на 15—20%. Зона і сажка щороку зменшують збір зерна на Україні на десятки мільйонів пудів.

Тому треба брати на засів якнайкраще зерно і неодмінно його перечищати та протруювати.

Найкраще чистити насіння машинами. Для цього є віялки, віялки-сортувалки, трієри або млинки.

Віялкою відокремлюють зерно від полови. Проте, разом з половою відвіюється вітром і добре зерно, і легке насіння бур'янів. За годину віялкою можна провіяти до 11 центнерів (центнер—6 пудів 4 фун. зерна).

Зерно і важке сміття після віялки неодмінно треба перепустити ще на віялці-сортувалці. Віялка-сортувалка має вітрогін та декілька решіт—з більшими та меншими дірочками. Решета задержують сміття, що його провіюється вітрогоном. При цьому легке сміття, а з ним і насіння

деяких бур'янів відвівається геть, а зерно падає по черзі на різні решета і тут сортується на дорідне і дрібне.

А проте, сортувалка часто не може остаточно очистити зерна. Часто насіння бур'янів вагою й величиною є таке, як і насіння хліба. Отож, щоб очистити посівне насіння від великих насінин бур'янів і відібрати для посіву щонайкраще зерно, його обов'язково треба перепустити через трієр.

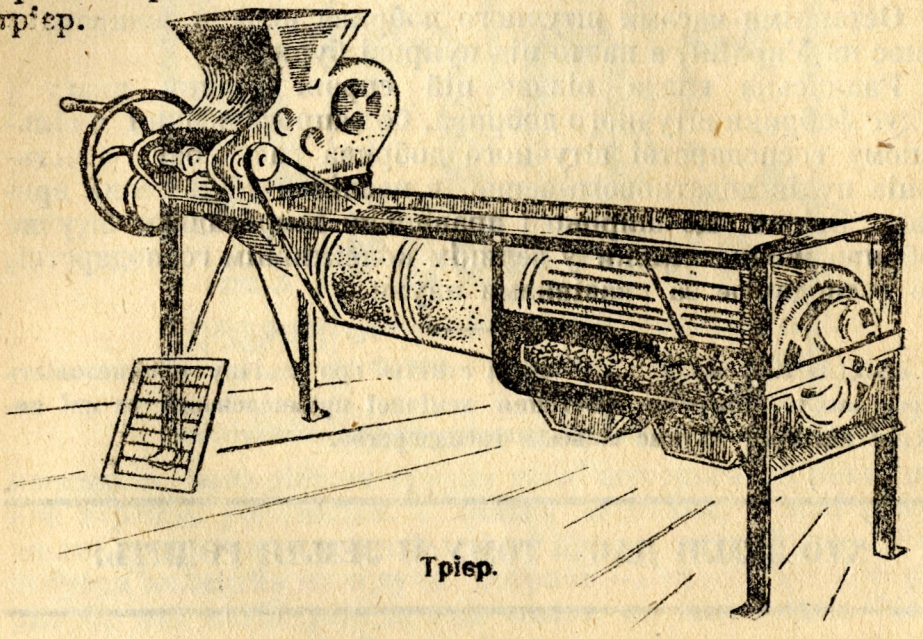

Трієр.

Трієр має решета як звичайні, так і особливі. Ці особливі коміркуваті решета зроблені так, що вони, як ложечки, відбирають дорідне зерно від дрібного, кругле від довгастого і потім висипають їх нарізно.

Найкраще і найдоцільніше можна використати очисні машини тільки у великому колективному господарстві.

Велику вагу має також протруювання зерна формаліном та іншими отрутами.

Це також найкраще робити гуртом під доглядом агронома.

ЗАПИТАННЯ. Як організовано і проведено очищення та протруювання зерна у вашому селі? Наскільки збільшується врожайність від засіву чищеним насінням? Чи набагато зменшують урожай сажка та зона? Яке господарство найкраще може використати очисні машини та організувати протруювання?

ЗАВДАННЯ. Відповідь на останнє запитання напишіть у вашому зошиті. Напишіть, які ви знаєте зерноочисні машини.

ЗАСІВАЙТЕ ЛАНИ ОЧИЩЕНИМ НАСІННЯМ— ПІДВИЩУЙТЕ ВРОЖАЙНІСТЬ!

Про кума та про кумову думку.

Що то в кума за насіння:
ось кора, кукіль, лушпиння,
тут полова, бур'яниці,
а то—просто камінці.

Сіяв прадідівським робом,
так—по жменьці крок за кроком,
не угноював землі,
не піддобрював її.

І конячкою одною
він орав разом з бідою,
і одержав бідний кум
«урожай» собі на глум.

До сусіда йде питати
господарської поради.
І сусіда розповів,
що він, як, коли робив.

В колективі, як орали
дві коняки, не одна,
тут і плуг, і борона
на свій пай роботи мали.

Розповів сусіда ще
як своє насіння все
перед сівом прочищали,
та й цього було замало,

протруїли все зерно,—
здоровіше так воно.
І тепер у них пшениця...
ну така, що людям сниться.

Повна, гарна, золота,
і важненька, і груба.
Кум замислився від суму.
Як тепер позбутись глуму?

Як? Скажіть, люди добрі!

НАСІННЯ—ОСНОВА ВРОЖАЮ.
СІЙТЕ ОЧИЩЕНЕ ТА ДОБІРНЕ ЗЕРНО!

Як треба сіяти.

Як треба сіяти?

Мудрі люди кажуть:

— Що посієш, те й збереш.

Брешуть мудрі люди!

На Курщині якось почули цю приказку і посіяли пшоно. Думали—каша вродить...

Каша не вродила, а вродило дурнів кілька чоловіка...: Але це врожай і для держави, і для трудящих не підходящий, бо з дурня навіть на вальцьовім млині борошна не намелеш.

Брешуть мудрі люди!

У нас сіють завжди пшеницю, а родить жебрій.

Сіють ячмінь, а родить мишій.

Сіють овес, а родить вівсюг.

Сіють просо, а родить свиріпа.

Тоді вийде «хазяїн» на поле, подивиться на ниву, почуха пужалном поперека, вдарить по матні п'ятернею:

— Дивись! Чи не побила б тебе руда глина: сіяв овес, а вівсюг пре! Що ти в світі білому робитимеш?..

І стоїть біля ниви, чухається...

Що робитимеш?..

Ясно що.

Посіяв овес—уродив вівсюг... Значить, треба посіяти вівсюг, щоб овес уродив.

І все...

Так і з пшеницею... Так і з ячменем, і з просом...

Та перед тим цілу зиму треба всі газети, де про сільське господарство пишуть, на цигарки покурити...

Тоді все родитиме...

Таким чином і весняну засівну кампанію відбудете, і господарство відновите...

* * *

Бризки зерна, змійка віє,
трієр решетом шумить,
колектив лани засіє,
радо валка гомонить.

Простяглася валка гоном,
усміхається весні,
і бадьорим перезвоном
колектив співа пісні.

До засіву ми готові,
степ прослався в далечінь,
час настав перебудови,
Геть з дороги, глитай!

Перечистимо насіння,
і протруїм від зони.
Для нового покоління
ми засіємо лани.

За селом село простує,
пісня голосно гуде.
Колективами весною
вся країна зацвіте.

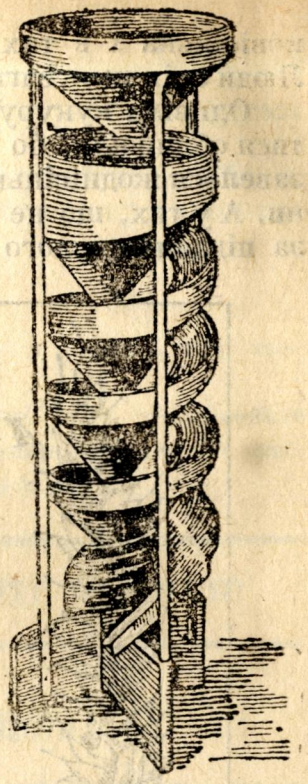

Змійка.

Як лук'янівці в формалін повірили.

Комсомольця Митрофана Фостачука цікавило і непокоїло лише одно. Вийде, бувало, в степ, гляне на ниву та й думає собі: «Ото поки доведеться за світову революцію з буржуями битися, побороти б оту кляту головню, що мов і не живе, а хліб жере». Дехто з товаришів сміявся з цих мрій.

То було навесні. В своїх справах зайшов Фостачук до райземуправи. Чекаючи своєї черги, побачив він на вікні чималу сулію з підозрілим течивом.

— Що воно таке?—цілком природно зацікавився Митрофан. Адже не може без діла стояти сулія з течивом у райземуправі.

— Формалін, — відповів діловод. — Це той формалін, що «формально» нищить оту чорну заразу на хлібові,— додав один із присутніх.

У пляшці з-під чорнила, випрошеній у секретаря райвиконкому, повіз Фостачук додому течива, що заподіє смерть головні. Батьки сміялися. А Митрофан протруїв своє насіння кукурудзи та ще й декому з сусід. Посіяли.

Буйно вип'ялася кукурудза. На зріст і на вигляд одна-

ковісінька і в тих, що труїли, і в тих, що не труїли її. Люди сміялися: загинула праця хлопчача, бо в усіх однакова.

Одцвіла кукурудза. Почала в качани вибиватися. Сміятися облишили, бо в качанах з «формалінового» насіння не завелося жоднісінького того чорного, гидкого, що жере качани. А у тих, що не труїли, десятий, а то і п'ятий качан став за піддання «злого чорного степового фашиста» — голозні.

А. Колосок пшениці, що його пошкодила зона. *Б.* Три окремі зародки зони.

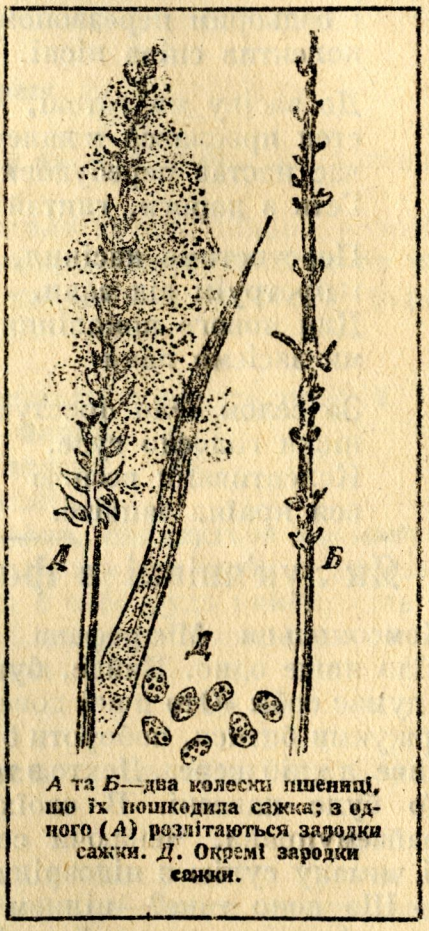

А та *Б*—два колески пшениці, що їх пошкодила сажка; з одного (*А*) розлітаються зародки сажки. *Д*. Окремі зародки сажки.

На п'ятнадцять, а може й більше відсотків збільшився врожай у «формаліністів». Про це чудо довго говорило село і, зокрема, комсомольський осередок.

Розлютився степом лютий місяць. Сніги, вітри, морози показують силу свою. Одного вівтірка на комсомольських зборах після доповіді про революцію в Китаї стояла другим питанням доповідь Фостачука про формалін. Яскраво малював Фостачук, який буде врожай, коли «проформалінять» усе насіння. Він навів кілька цифр про збільшення

врожаю у нього самого. І після кількох промов ухвалив одноголосно осередок: доручити товаришеві Фостачукові дістати формаліну на ввесь осередок.

Другого дня довідалося село про «формалінові» збори. До Фостачука та до інших комсомольців потяглося селянство за «формаліновою» порадою.

Лук'янівка повірила в формалін.

ЗАПИТАННЯ. Чому Лук'янівці повірили в користь від протруювання зерна формаліном?

ЗАВДАННЯ. Розкажіть, як у вашому селі було організоване громадське протруювання зерна. Напишіть коротенько, яку ви самі брали участь у цьому або яку участь брала ваша школа.

БОРІТЬСЯ З ЗОНОЮ—ПРОТРУЮЙТЕ НАСІННЯ!

Трипілля й багатопілля.

Ще й досі в одноособових господарствах трапляється трипільна плодозміна, тобто: всю землю поділяється на три клини: озимий, яровий, і толока.

Така плодозміна є невигідна і шкідлива для господарства. Шкода від цієї плодозміни в тім, що третина землі гуляє безкорисно. Толокуючи, ця третя частина поля заростає бур'яном, що засмічує ниви, виснажує землю, отже й зменшує врожай.

За багатопілля земля майже зовсім не толокує: багато засівається конюшини та інших кормових трав. Конюшина не виснажує ґрунту, а вгноює й поліпшує землю, та ще й дає високоякісний харч для худоби. Після конюшини завжди бувають більші врожаї зернових хлібів.

Багатопілля—надійний шлях до підвищення сільського господарства.

Найлегше запровадити багатопілля в селі, об'єднаному в одно колективне господарство.

ЗАПИТАННЯ. Яка шкода в сільському господарстві за трипілля? Чому саме? Що дає багатопілля? Чи перейшло ваше село на багатопілля? Коли ні, то що цьому на перешкоді?

ЗАВДАННЯ. Обміркуйте і скажіть, чому найлегше і найскорше можна запровадити багатопілля, коли все село об'єднується в одне колективне господарство.

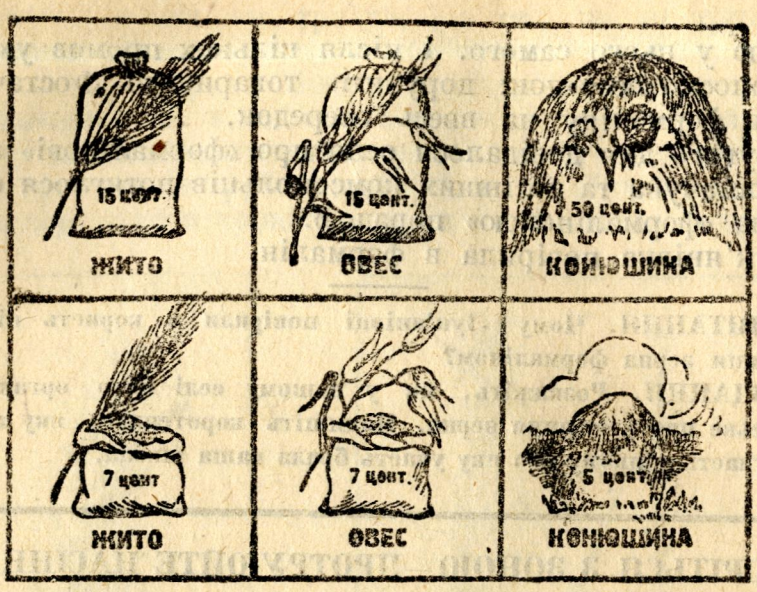

УРОЖАЙ З 1 ГЕКТАРА ЗА БАГАТОПІЛЛЯ (ВГОРІ). УРОЖАЙ ЗА ТРИПІЛЛЯ (ВНИЗУ).

Смерть толоці.

У старого Якименка більше зморшок на обличчі, ніж волосся на голові.

Послали його селяни Юрківки на аґровиробничу нараду. Він підсмикнув за дідівською звичкою штани й подав свою думку:

— Що сказати за траву? Річ вона потрібна. Нічого поганого не скажу. А ось за толоку я не згодний. Візьмім, наприклад, осот. Поганий бур'ян, добра б йому не було! І хоч що аґрономи казатимуть, лише толокою можна знищити цю паскуду. Витолоче його худоба, тоді загине він. Я скінчив...

Не стерпів комунар Молчан з комуни «Зоря нового життя». Він швидко підвівся, гостро глянув у той бік, де сидів Якименко, і похитав головою:

— Дивно слухати отаке від старого й досвідченого хліборооба. А ще кажуть, що ми повинні вчитися у старих! Та у яких? У тих, що мало не дряпачком усе життя орали? Навчишся! Ні, шановний Якименко, ти, товаришу, не тієї пісні співаєш! Толокою не можна підвищити врожай. Навпаки, буде «підвищення назад» відсотків на тридцять п'ять. Хіба не чортова толока дає ховрахів, бодай би вони тобі повиздихали?! Хіба не вона дає різну кузьку і всякі сорні

трави, бодай би вони погоріли?! Чи не тварина, що толочить, розносить толокою цю заразу? Га?

Молчанові очі розгорілися. Він проклинав дідизну, що міцним ланцюгом тримає село. Стискуючи кулаки, він кінчив:

— Наше слово коротке: смерть толоці!

Поодинокі голоси друзів толоки замовкли. Усвідомили селяни, що толока хліб витолочує.

Тодосенко, колишній вірний захисник толоки, каявся:

— Наша радвлада намагається підвищити врожайність. Але багато є перешкод—треба одверто казати. Ми самі, хлібороби, іноді стаємо за велику перешкоду. Не беремося ми жваво до роботи, як радять аґрономи.

Тодосенко закликав до походу, до походу вогнем і отрутою на шкідників, на бур'яни.

— Чи не чули ви такого? — усміхнувся незаможник Горнибуд.—У нашому селі ховрахи збираються виселити хазяїв із землі. Вони—ховрахи, значить,—ніби скаржаться, що наші селяни шкодять їм трохи, а оскільки, кажуть, ми,—ховрахи, значить,—посіли більше половини землі, то земля наша!

Ото було реготу!

Нарада обернулася на суд над прадідівськими способами хліборобства. Якби встали діди з могил, то не пізнали б вони своїх онуків, що кожний по-різному, але про одне кричали:

— Загибель, смерть толоці!

ЗАПИТАННЯ. Чому толока зменшує врожайність?

ЗАВДАННЯ. Розкажіть, як борються з толокою у вашому селі?

Трипілля-всежерущий змій-горинич.

«Це страхіття лежить на шляху до комунізму.

Воно висмоктало селянські нивн. Це воно засудило селянство на жахне, темне життя.

Це—наша кара. Це—всежерущий Змій-Горинич».

Ленін.

Геть трипілля! Хай живе багатопілля!

Збори. Першим бере слово
Показлольщенко Омелько:
«В своїй, братця, я промові
перш за все торкнусь земельки.
Землі досить у нас, знаєм,
та погано нам живеться,
бо ми землю обробляєм
так, що й півень з нас
сміється.
Он Свирид, з-під Кагамлика,
не оре, а копирсає,
і нечистим зерном — сміттям
свою землю засіває.
Потім плаче: «Не вродило,
бог карає за провини,
нічим діток годувати,
хоч лягай у домовину.»
Моя, хлопці, така рада:
геть відкинути трипілля,
нехай наша вся сільрада
заведе багатопілля.
Ранню оранку завести,
протруїти зерно гарно,—
і тяжка селянська праця
не загине тоді марно.
Замість витрат на молебні,
формалін треба придбати:
добірним зерном посіеш—
врожай гарний будеш мати.
А коли у вас бракує
чи волів, чи конячини
то еднайтеся докупи,
закладайте колективи».
Заревла, захвилювалась
незаможницька громада.
И ухвалили: «З цієї ж весни
все господарство громади
по-культурному, щоб вести».

ХЛІБ ПО ХЛІБІ СІЯТИ —
НІ МОЛОТИ НІ ВІЯТИ!

Значіння плодозмін.

Плодозміна—це правильне чергування в засіві рослин на полі.

Для чого потрібна хліборобові плодозміна, показує хліборобська наука аґрономія, а ще більше—практика.

Коли один по одному сіяти озимий та яровий хліб, то пшениця, жито, ячмінь і овес забиратимуть із землі ті самі соки, бо їм треба однакової поживи для росту. Через те, коли сіють хліб по хлібі, наша земля, хоч вона з природи й плодюча, дедалі більше виснажується, пісніє, біднішає на поживні соки, отже й не може давати рік-у-рік добрих урожаїв.

Отож краще щороку зміняти рослини на тому самому полі. От, скажем, першого року посіяти озимий хліб, другого року просапну рослину—картоплю або буряк, далі—ярину.

Як невигідно буває сіяти хліб по хлібі, показують нам досліди Полтавської дослідної станції за цілий ряд літ.

От які врожаї (в пудах зерна) були після різних хлібів:

	Ярової пшениці	Ячменю		Вівса	Ярової пшениці
Після ячменю . . .	62	99	Після вівса	101	63
» яр. пшениці .	66	111	» яр. пшениці .	105	67
» буряків . . .	71	112	» гречки	114	69
» льону	73	111	» вики з вівсом.	131	75
» кукурудзи . .	74	123	» сочевиці . . .	134	82
» картоплі . . .	81	144			

З цього ми бачимо, що і пшениця, і ячмінь уродили далеко краще тоді, коли їх сіяно після просапної рослини — картоплі, а саме: ячменю вродило більше на 44 пуди, а пшениці — на 19 пудів. От який великий прибуток виходить хліборобові, якщо завести доцільну плодозміну на полі.

Запроваджувати плодозміну найвигідніше, коли все село або навіть цілий район переходить на колективне господарювання. Тоді, залежно від умов ґрунту й роботи, за порадою аґронома бідняки й середняки можуть запровадити вигіднішу для даного району сівозміну, цілком знищивши толоку, багатосмужжя та черезсмужжя.

Суцільна колективізація — найкращий помічник у боротьбі з цими ворогами розвитку нашого сільського господарства.

НЕ БОРИСЯ З ШКІДНИКАМИ ОДНІЄЮ ХАТОЮ, А БОРИСЬ УСІМ СЕЛОМ, ЦІЛИМ КОЛЕКТИВОМ.

Борімося з шкідниками.

Щоб наша земля давала добрий прибуток, треба старанно обробляти й угноювати її, завести урожайніші сорти і таке інше. Але поруч із усім цим нашому селянству доводиться бути ввесь час напоготові й не забувати про незліченну силу всяких шкідників, що переслідують хлібороба на кожному кроці роботи, починаючи від засіву й кінчаючи жнивами та переховуванням збіжжя.

Найчастіш буває таке, що за одним лихом іде й друге. Коли посуха випалює селянські ниви, тоді й усякі шкідники на послідки врожаю чим дуж напосідають. Усі добре

пам'ятають, як недавніх посушливих років (від 1921 до 1923) по всій Україні пройшла хвиля всяких шкідників: гессенської та шведської мушок, прусика, хлібного жука. А на Прилуччині з'явилася була навіть справжня азійська сарана. Як об'їдають різні шкідники нашого хлібороба, можна бачити хоч би із таких розрахунків Полтавської дослідної станції: 1923 року тільки від двох шкідників—гессенської та шведської мух—наше сільське господарство зазнало шкоди на 150 мільйонів пудів, тобто на 17% зменшився загальний урожай зерна пшениці, жита і ячменю. Ось який величезний податок сплачує селянство тим, іноді й не дуже помітним, ворогам, що з усіх боків на нього напосідають. Але тепер наше господарство не є безпорадне у боротьбі з шкідниками. Господарюючи за вказівками науки, наше селянство зуміє досить швидко позбутися своїх ворогів—шкідників.

Що скоріш воно об'єднається в колективи, то краще, організованіше зможе боротися з ворогами сільського господарства—шкідниками.

Крім того, в цій справі на допомогу селянству тепер приходить і хемічна промисловість. За п'ятирічним пляном виробництво хемічних засобів для боротьби з шкідниками поширіться так, що протягом 2—3 років цілком забезпечить потреби сільського господарства.

ЗАПИТАННЯ. Як краще боротися з шкідниками? яких заходів уживає радвлада для боротьби з шкідниками?

ЗАВДАННЯ. Знайдіть у змісті книги статтю про розвиток хемічної промисловости, що виробляє отрути для боротьби з шкідниками.

Шкідники.

(Байка).

— Земляче, гей! Чи чуєш, землячок?! —
гукає до ховрашка хом'ячок,
сам причаївшись в борозні. —
Чого хвилюєшся, як вар у казані:
сюди—туди,
туди—сюди,
немов тебе хто з'їсти хоче?

— Ох, матінко! — ховрах шепоче —
нам лютої біди,
як не моли судьбу,
нічим не одвести:
на весняну сівбу
біднота, наймити, середняки
цілим селом ідуть у колектив...
—А розповідаєш ти, часом, не казки
такого ще ніколи не було!
— Та ні! Дізнавсь я від приятелів,
що цими днями
виводитимуть куркулів,
як чорні вічні плями;
бо, кажуть, розквитатись
з ними час...
— Гай-гай! — хом'як сміється: —
це п'ється
не до нас!
У куркулів і бідняків
із вік-віків
є приключка для бою,
а що тут ми з тобою!?.
— Як «що»? — насів на хом'яка? —
А ми то що як для бідняка —
приятелі? куми? свати?
Та дармоїди — я і ти,
не менші шкідники,
як ті куркулики!
Ми шкодим на рілі
та в руні,
а куркулі —
в селі,
в комуні...
І чує серце моє, брате,
що нам не врятуватись:
бо там, де стали колективи,
не втримаються, як би не крутили,
ні шкідники (як ми от) ниви,
ні шкідники на селі —
— куркулі.

ЗАВДАННЯ. Прочитайте вірш голосно й виразно.

**РАЙОНИ, СЕЛА, СЕЛИЩА
НА ЗМАГАННЯ, ЗА КОЛЕКТИВІЗАЦІЮ
ТА ПІДНЕСЕННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА!**

Тридцять три і сорок чотири.

В ті роки, коли білоколодязький колективіст дід Радченко ще наймитував у пана в економії, він не так міцно вірив у бога, як тепер у колектив і машину.

Тридцять три проценти селянських господарств втягти в колгоспи і підвищити врожайність на сорок чотири відсотки. Ці основні пункти угоди про соціялістичне змагання в справі перебудови села, складеної між Харківщиною і Донецькою округою, дід Радченко вважає за цілком здійсненні.

Він стоїть на трибуні, нашвидку спорудженій посеред колишнього поміщицького парку, і влучні слова, що їх він кидає в юрбу, викликають оплески.

В юрбі свої, білоколодязькі гості, виконкомівці з Харкова й Ростова, делеґати від донських станиць і околишніх колгоспів, що приїхали на свято підписання угоди, на велике свято нового соціялістичного села.

Недарма сказав Радченко, що раніш від попів чув про «свято з усіх свят» і лише сьогодні побачив його.

Угода між округами на змагання в справі перебудови села—це думка колективістів Харківської округи.

Виклик на змагання кинуто Донецькій окрузі.

Родючі ниви в Донецьких степах, міцні колгоспи, багато машин, реманенту та робочої худоби, добре прищепили там бідняцько-середняцькому селянству нові способи обробітку землі.

Донське селянство обговорило виклик Харківщини на численних сільських сходах, у колгоспах, на зборах наймитів та засіданнях виконкому. Донці підрахували сили і згодилися.

Лишалось тільки вибрати місце, щоб скласти угоду. І вирішили зупинитися на центрі Вовчанського сільськогосподарського району—Білому Колодязі.

Вовчанський район щодо розвитку сільського господарства йде попереду інших районів Харківщини. Тут понад 90% бідняків та середняків є члени кооперації; земельна площа колгоспу зросла з 7.200 до 15.290 гектарів; вісім

земельних товариств останнім часом перейшли повнотою на спільний обробіток землі. Скрізь заведено рядковий засів, і в наслідок один гектар дає пересічно 75 пудів зерна, тоді як пересічний урожай в окрузі дорівнює 54 пудам.

Ніколи до цього Білий Колодязь не бачив такої сили народу. Навіть тоді, коли приїздили до старого поміщика на іменини гості з сусідніх маєтків. Та що народ! Високо в небі ширяли невидані птахи, ескадриля з 12 аеропланів, що прилетіли на свято з Харкова. Яскраво блищали заново поляковані рідкі гості на селі — автомобілі, на яких приїхали гості з міста.

КОЛГОСПИ,
ВИХОДЬТЕ НА СОЦІЯЛІСТИЧНЕ ЗМАГАННЯ.
ДБАЙТЕ ЗА ПІДВИЩЕННЯ ВРОЖАЙНОСТИ!

Нумо змагатись!

Робкор Дмитро Калина
газету взяв якось,
читає: «По країні
змагання почалось.
На лінію — заводи,
всі села і міста».
Свідомий він — ця справа
з усіх важливіших справ.
І в стінгазеті жваво
кампанію почав:
«Гей, хлопці, нум змагатись, —
так пише він, — бо час
за діло щире взятись —
Радвлада кличе нас!
Який радгосп віднині
на першім місці йде?
Де краща дисципліна?
Порядку більше — де?
Де темряві найшвидше
покладено вже край?
Яке село найбільше
підвищить урожай?
Вперед бадьорим кроком,
біднота, наймити!
Шлях стелеться широкий
до нашої мети.
З'єднавши щільно лави,
змагатися почнем,
Радянської держави
міць разом піднесем!»

РОЗВИВАЙМО ВАЖКУ ПРОМИСЛОВІСТЬ!

ЗДІЙСНЮЮЧИ П'ЯТИРІЧКУ, МИ НАСТУПАЄМО НА КАПІТАЛІСТИЧНІ ЕЛЕМЕНТИ НА ВСЬОМУ ФРОНТІ. ВПЕРЕД ШЛЯХОМ СОЦІЯЛІСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЯЛІЗАЦІЇ КРАЇНИ!

Сільське господарство і промисловість.

Сільське господарство і промисловість — це головні частини нашого народнього господарства. Вони так тісно між собою зв'язані, що рости і розвиватися одне без одного не можуть.

І ось чому саме.

Сільське господарство виробляє і постачає сировину для фабрик і заводів: льон, коноплі, вовну, бавовняк, буряки, картоплю, кенаф, шкіри тощо — все це дає для промисловости сільське господарство. На фабриках і заводах сировину перероблюють на ситець, сукно, цукор, крохмаль, чоботи тощо. Коли нема сировини, фабрики працювати не можуть.

Крім того, сільське господарство постачає робітникам хліб, м'ясо та інші продукти харчування, яких вони не виробляють.

Але на багато більше важить промисловість для сільського господарства.

Усі тепер знають, що без машин, без добрива не тільки не можна як слід обробити землю, не тільки не збільшити

врожаїв, але—головне—не можна перебудувати сільське господарство на нових соціялістичних засадах.

Плуги, сівалки, жниварки та зерноочисні машини, трактори, різне штучне добриво—все це дає для сільського господарства промисловість. Що більше таких машин та різних хемічних продуктів вироблюють робітники на фабриках і заводах, то більше змоги має селянин піднести своє господарство, поширити засівну площу, збільшити врожайність.

Та не тільки без цих галузей промисловости не обійтися селянинові. Чавун, залізо і сталь, мідь і оливо, будівельні матеріяли, залізниці, паротяги, різні механічні двигуни, електричні машини—хіба все це не потрібне трудящому селянинові?

Виходить, що зростання та перебудова сільського господарства на соціялістичний лад залежить від промисловости.

Без промисловости сільське господарство мусіло б занепасти, зруйнуватися, а разом з цим занепало б і все народне господарство.

Це спричинилось би до того, що основну мету Жовтня—дійти до соціялізму—здійснити було б неможливо.

Ось чому найважливіше місце в народньому господарстві посідає промисловість.

ЗАПИТАННЯ. Що дає сільське господарство для промисловости? Яку вагу має промисловість для сільського господарства? Чому в народньому господарстві важливіше місце посідає промисловість?

ЗАВДАННЯ. Знайдіть у статті відповідь на кожне запитання. Поділіть статтю на частини за цими запитаннями. Колективно складіть короткі відповіді і запишіть їх на дошці.

Розмова на межнику.

Ходили ми оце по полю з Андрієм Федоровичем, з середняком.

Ходили межами, поміж житами, поміж ячменем, милувалися колосками і гомоніли про се, про те.

Андрій Федорович каже:

— Хліб росте.

А я йому кажу:

— Ремінь росте, чоботи ростуть.

— Галушки ростуть!—каже Андрій Федорович.

А я йому:

— Піджаки ростуть! Спідниці ростуть!

Андрій Федорович своєї:

— Паляниці ростуть! Книші ростуть!

А я йому своєї.:

— Плуги ростуть! Трактори ростуть!

Він мені:

— Затірка, — каже, — росте.

А я йому:

— Школи ростуть, лікарні ростуть, містки.

— Та де ви, — питає Андрій Федорович, — того трактора серед жита вздріли?

— А де, — я його питаю, — ви ту затірку серед ячменю вздріли?

— Так, — каже Андрій Федорович, — оце викошу. помолочу, помелю, замішу, затру, в чавун та в піч — от вам і затірка!

— Так, — я йому кажу, — оце ви викосите, помолотите та кооперації одвезете, та державі здасте, а вона помеле, та замісить, та робітникам хліба дасть, а робітники вам ременю на чоботи вичинять, а робітники вам мільтону на штани натчуть та трактора зроблять.

— Та воно правда...

ЗАПИТАННЯ. Чи зрозуміла вам наведена тут розмова з селянином? Перекажіть коротенько зміст її.

ЗАВДАННЯ. Складіть коротеньку статтю на тему: «Що дає село місту і що дає місто селу».

Власними силами.

Найбільше любив Петро розмови робітників під час перерви на обід. Затихав шалений гуркіт верстаків і машин. Робітники читали газети, слухали гучномовця, іноді жваво щось обговорювали. Петро, що недавно прийшов із села, спочатку боявся встрявати в ці розмови, але нові товариші таки втягли.

Якось Петра спитали:

— Петре, а який, на твою думку, метáль найдорожчий?

— Та, звісно, золото, срібло, — не подумавши відповів Петро.

— Еге, золото! Спробуй із золота зробити хоча б ножика: чого він буде вартий? Та ним і хліба не вріжеш! Без золота прожити можна, як і без булки пшеничної, а без заліза не проживеш, як без цього житнього хліба, — відповів старий робітник з ковальського цеху.

Петро подумав, пригадав, скільки речей корисних роблять із заліза: і паротяги, і трактори, і мільйони інших різних машин та знарядь, і зрозумів, що сказав дурницю. Але робітники з того не глузували.

Отож він охоче відповів ще на кілька інших запитань, а потім і собі запитав:

— А що воно таке індустріялізація? Я вже багато разів чув це слово, проте доладу не второпаю.

Один із робітників, що з ним Петро найчастіш розмовляв, відклав газету і почав пояснювати.

— Це ти, хлопче, зачепив велику справу. Але я, проте, спробую тобі її пояснити в кількох словах. Ось ти щойно впевнився, що залізо — найпотрібніший металь, бо без нього не зробиш машин. А для чого потрібні машини?

— Та як же, хіба голими руками багато зробиш? — сказав Петро.

Отож воно і є! Без машини справді далеко не поїдеш. Машина все робить: і серпа, і трактора, і паротяг, і ситець, і всякий крам. Попит на всі ці речі величезний. Значить, треба багато машин. А машин у нас мало. Та й ті, що є, — старі, спрацьовані. Бо капіталісти, що мали колись у своїх руках всі фабрики й заводи, мало гурбувалися про будування машин. Їм було вигідніш наполягати на дешеві робітничі руки, ніж на машини. У нас всі машини привозили з-за кордону.

— Так чому ж ми самі не робимо машин? — спитав Петро.

— Тепер, коли ми вже відновили зруйновану під час війни промисловість, ми сами це й робимо. Ми будуємо силу нових заводів, що вироблятимуть потрібні нам машини. Ми поширюємо нашу вугільну і металюрґійну (чавун, залізо, сталь) промисловість, запроваджуємо широку електрифікацію. Бо, звісно, без вугілля і металю машини не збудуєш. Інакше кажучи, ми широко розвиваємо нашу важку промисловість, що дасть нам удосконалені, кращі за закордонні машини. Нам не доведеться більше давати за них капіталістам золота, або продавати їм за безцінь нашу сировину. Ми власними силами перебудуємо наше господарство так, що не тільки наздоженемо, а навіть випередимо капіталістичні країни. Це важке завдання. Але ми його виконаємо, бо на цей шлях твердо стала комуністична партія і радянська влада. Цей шлях і зветься і н д у с т р і я л і з а ц і я.

ЗАПИТАННЯ. Що таке індустріялізація? Що дає нам індустріялізація нашої країни? Які заводи ми будуємо в першу чергу?

ЗАВДАННЯ.

1. Випишіть у зошит такі слова: металюрґійний, електрифікація, індустріялізація.

2. Колективно складіть відповідь на запитання: «Що таке індустріялізація?» Запишіть цю відповідь у зошит або на дошці.

Пісня молотобойця.

Я — молотобоєць!
Мій молот — грюк та грюк!
Виковую я зброю
для робітничих рук.

Гартую зброю потом,
роздмухую пожар.
Залізо — іскри злотом,
в горні — вугілля — жар.

Я знаю: на ланах —
там брат мій селянин,
коса в його руках,
а в серці спів машин...

Кую я трактори, машини,
автомобілі я кую.

І от від краю і до краю —
за океани голоси —
єдине гасло залунає:
«Хто тільки робить, той їси!»

І от від краю і до краю
буде єдина влада рад!
Мій молот грюкає, гукає,
мій молот сипле іскор град.

Я — молотобоєць!
Мій молот — грюк та грюк!
Виковую я зброю
для всіх робочих рук.

Залізо — іскри злотом,
а в горні диха жар...
Гартую зброю потом,
роздмухую пожар.

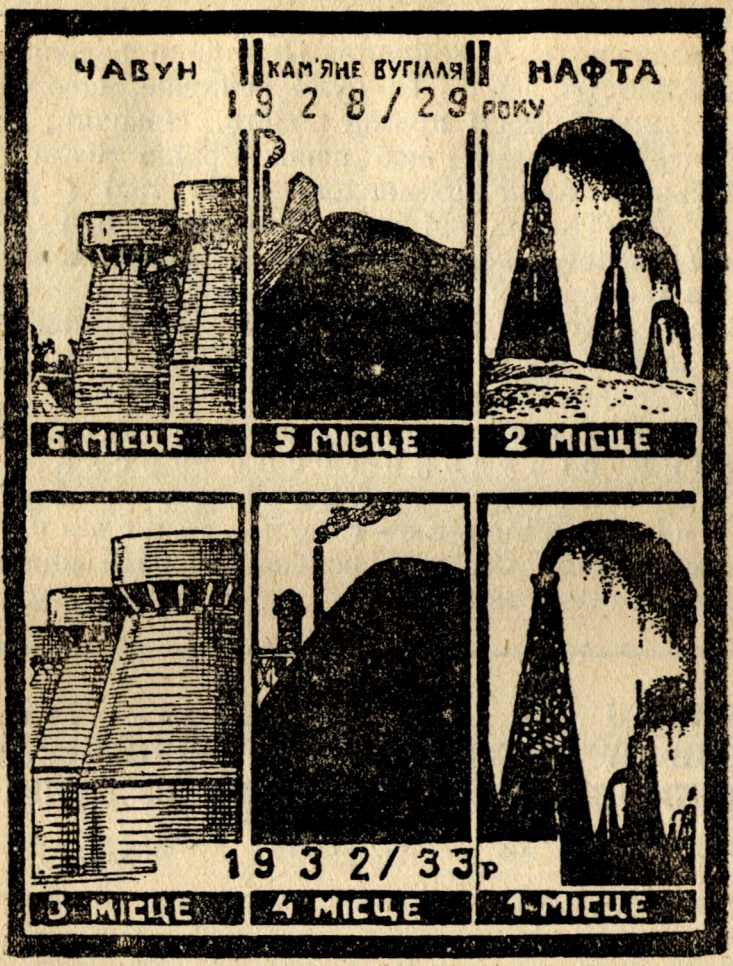

Місце, що його посідатимуть основні галузі промисловости нашого Союзу на кінці п'ятирічки.

Чому відстає наша промисловість.

Коли на сьогодні порівняти основні галузі промисловости Радянського Союзу з промисловістю передових капіталістичних країн, то виявиться, що:

витопленням чавуну наша країна посідає в світовому виробництві шосте місце;

видобуванням кам'яного вугілля—п'яте місце;

видобуванням нафти—друге місце.

Це показує, що СРСР відстає в окремих галузях промисловости від передових капіталістичних промислових країн.

Це наслідок політики царського уряду. Той уряд спирався переважно на поміщиків. Поміщики володіли величезною кількістю землі. Їм було байдуже, щоб розвивалася в колишній Росії промисловість. Навпаки, для них було навіть вигідніше, щоб наша країна була більше господарською, аніж промисловою. Бо тоді і робітничі руки для обробітку їхньої землі були дешевші, і небезпека революції зменшувалася, бо мало було промислових робітників на фабриках і заводах.

Щоб перебудувати по-новому наше життя, щоб побудувати соціялізм у нашій країні, нам треба по-новому перебудувати все наше народнє господарство.

Треба перебудувати його так, щоб наша країна з країни сільсько-господарсько-промислової перетворилася на країну промислово-сільсько-господарську, тобто, щоб промисловість посідала основне місце в нашому народньому господарстві.

ПЕРЕНЕСІМ ДО СРСР ПЕРЕДОВУ ТЕХНІКУ ЕВРОПИ И АМЕРИКИ! ДОСЯГНЕННЯ СВІТОВОЇ ТЕХНІКИ ВИКОРИСТАЙМО ДЛЯ БУДІВНИЦТВА СОЦІЯЛІЗМУ!

Грій залізо, бий!

Розпали палкіш горнило,
друже молодий!
Хай кипить у тебе праця —
грій залізо, бий!
Хлібороб чекає плуга —
дай йому новий.
Хай він глибше ниву оре —
грій залізо, бий!

П'ЯТИРІЧКА—ПРАПОР БОРОТЬБИ ЗА СОЦІЯЛІЗМ. ЕНЕРҐІЄЮ ТА ВОЛЕЮ МІЛЬЙОННИХ МАС ВИКОНАЙМО, ПЕРЕВИЩІМ ЗАВДАННЯ П'ЯТИРІЧКИ!

СКІЛЬКИ ГРОШЕЙ БУДЕ ВИТРАЧЕНО ЗА П'ЯТИРІЧКУ НА БУДІВНИЦТВО НАШОЇ ПРОМИСЛОВОСТИ І СКІЛЬКИ З НИХ ПІДЕ НА ЗАСОБИ ВИРОБНИЦТВА.

П'ятирічний плян будівництва соціялістичної промисловости.

НАШЕ ГОСПОДАРСТВО РОЗВИВАЄТЬСЯ ЗА ЄДИНИМ ПЛЯНОМ.

Ми вже знаємо, що промисловість і сільське господарство зв'язані між собою якнайтісніше. Місто дає селу машини, трактори, добриво і все потрібне для перебудови і розвитку села. Село дає сировину для заводів і продукти споживання для робітників.

Без залізниць і пароплавів не розвезти по нашому Союзі товарів і продуктів, що їх виробляють промисловість і сільське господарство.

Адже всі частини народнього господарства так і чіпляються одна за одну, як коліщата в годиннику.

Всі ці окремі частини господарства треба наладити так, щоб вони розвивалися правильно і погоджено одна з одною. Для цього радянська влада склала плян соціялістичного будівництва народнього господарства.

Тільки в радянській країні господарство будується за пляном. У буржуазних державах фабрики й заводи належать окремим капіталістам. Кожний із них дбає тільки про себе, про свою наживу. Тому в буржуазних країнах

не може бути єдиного, погодженого пляна розвитку цілого господарства країни.

Не так у нас. У Радянському Союзі народне господарство перебуває в одних руках — в руках трудящих. Це і дає змогу працювати за єдиним пляном.

ЯК РОЗВИВАЄТЬСЯ НАША ПРОМИСЛОВІСТЬ ЗА П'ЯТИРІЧКОЮ.

Наш план соціялістичного розвитку народнього господарства складено на п'ять років: з жовтня 1928 до жовтня 1933 року.

За цим пляном наша промисловість має за п'ять років зробити те, що в інших країнах робиться протягом 20—30 років. За цей час вирішено збудувати багато нових фабрик, заводів, шахт, електровень тощо. На багатьох старих заводах спрацьовані машини будуть замінені на нові, кращі. Ті, що тільки потрібні нам машини, і взагалі все те, що нам поки доводиться купувати за кордоном, вироблятиме наша промисловість, і вироблятиме стільки, щоб нам вистачало. Ми мусимо економічно і технічно наздогнати і випередити передові капіталістичні країни. Вираховано, що наприкінці п'ятирічки наша промисловість даватиме виробів у три-чотири рази більше, ніж тепер.

Вся радянська промисловість зросте за п'ять років, але найбільше зросте видобуток вугілля та руди і виробництво машин. І це тому, що без машин не можна обійтися ні в промисловості, ні в сільському господарстві, а без руди та палива і машин не можна виробляти.

П'ЯТИРІЧКА РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА.

А що буде з сільським господарством? Чи не стоятиме воно на місці? Звісно, ні. Воно зросте більш як у два рази.

Не буде роздрібненого занепалого господарства. Сотні тисяч тракторів розорють межі і оброблятимуть усю засівну площу. Виростуть нові зернові фабрики — радгоспи. Сільсько-господарські комуни та артілі об'єднають мільйони бідняцького і середняцького селянства. Земля дасть незнані досі врожаї. Виснажена тепер земля дістане в сорок разів більше штучного добрива.

До нового соціялістичного сільського господарства веде п'ятирічка.

П'ЯТИРІЧКА НЕСЕ З СОБОЮ КУЛЬТУРНУ РЕВОЛЮЦІЮ.

Жадного неписьменного не буде в нашому Союзі. Густа мережа шкіл охопить усіх дітей. Замість церков збудуємо палаци культури. Виростуть нові соціялістичні міста, ще незнані в світі. Там розквітне справжнє соціялістичне життя, що остаточно розкріпачить жінку, створить нові взаємини в сім'ї і побуті. Будуть збудовані громадські їдальні, пральні, ясла, дитячі гуртожитки, садки, клюби, парки.

ВИКОНАЄМО П'ЯТИРІЧКУ ЗА ЧОТИРИ РОКИ.

Чи справді ж можна за п'ять років зробити те, що за кордоном робилося за двадцять—тридцять років? Не легко це зробити, але в радянській державі можна. Трудящі нашої республіки знають, що коли наша країна буде багатша, то й трудящим житиметься в ній краще. Вони знають ще й те, що коли зросте наша промисловість, ми будемо більше здатні до оборони в разі нападу капіталістів. Все це розуміють робітники і всіма силами намагаються виконати п'ятирічку. Розгортається соціялістичне змагання між фабриками та заводами—хто краще виконає свої пляни?

Коли минув перший рік п'ятирічки, то виявилося, що ми виконали не тільки те, що на перший рік намічали, але в деяких галузях навіть перевищили завдання. Значить, можна здійснити цей плян не за п'ять років, а ще й швидше—за чотири, в деяких галузях навіть за три роки.

Пісня бриґади.

Гей, бриґадири, ставайте
до бою! До бою
за нове, незнане
життя,
що струмом гарячим,
розливом, весною
напружує нерви,
думки і чуття.

З копалень, заводів,
од фабрик на села—
мільйонним походом
змагання—вперед!

З п'ятирічкою, товариші!

Ах, які часи, товариші! Товариші, часи які!

П'ять років, тільки п'ять років—і нашого сільського господарства не впізнаєш. Буде воно буяти, буде воно новим, соціялістичним.

П'ять мільйонів господарств будуть об'єднані в колгоспи.

В два з половиною рази більше, ніж тепер, буде машин у сільському господарстві.

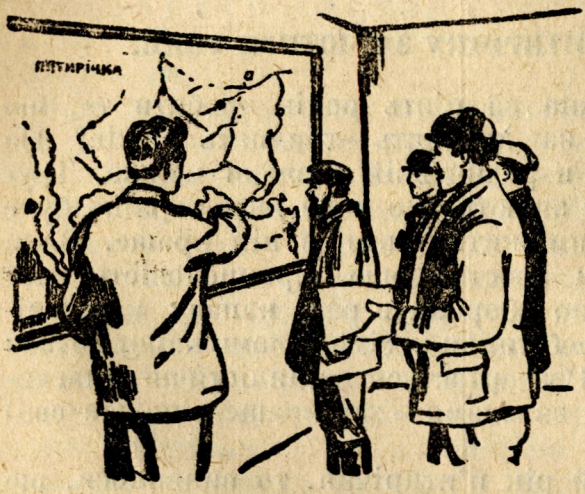

Вчитель пояснює колгоспникам мапу п'ятирічки.

Вісім мільйонів тонн матиме воно штучного добрива! (тепер—тільки 167 тисяч тонн). В сорок разів більше їжі матиме наша земля.

Сто тисяч тракторів щороку даватиме наша промисловість сільському господарству.

Ах, які часи, товариші! Які часи!

Товариші, я вас прошу, я вас благаю, доживіть ви, будь ласка, до 1932—33 року, тоді ми поїдемо з вами Дніпрельстан одкривать! Ви побачите тоді як 500.000 кінських сил закрутять турбіни і як засяють мільйонами огнів наддніпрянські степи. Доживіть, товариші! Тоді у нас вугілля здобуватиметься 75 мільйонів тонн (а тепер тільки 35 мільйонів), тоді в нас чавуна витоплюватиметься 10 мільйонів тонн (а тепер трохи-трохи більше, як 3 мільйони тонн), тоді в нас нафти буде 23 мільйони тонн (а тепер тільки 15 мільйонів тонн), тоді в нас електроенергії буде 92 мільярди кіловатів (а тепер—тільки 5 мільярдів).

Ах, які часи, товариші! Які часи!

За п'ять років—тільки п'ять років—на народню освіту буде дано 10 мільярдів карбованців, а на народне здоров'я—$4^1/_2$ мільярди карбованців!

І будемо ми освічені і здорові.

Ах, які часи, товариші! Які часи!

Та припадіть же ви вухом до землі нашої радянської та послухайте. Чуєте кроки? Чуєте ходу залізну, непереможну? То трудящі йдуть. Ідуть до чудесного майбутнього.

Не за п'ять, а за чотири.

Учора в місті—
голод, руїни,
у бідноти сільської—злидні.
А сьогодні—
заводи, турбіни
і об'єднання колективні.
А сьогодні—бадьорі пісні—
не за п'ять,
за чотири буде!
На перегонах, у змаганні дні,
на перегонах—люди.

ЗАВДАННЯ.

1. Прочитайте уважно цей вірш і скажіть, про що в ньому говориться.

2. Спишіть ці стовпчики слів:

Стан	**Стань**
Перелаз	**Перелазь**
Лад	**Ладь**
П'ять	**П'ятдесят**
Кілки	**Кілька**

Як вимовляємо підкреслені звуки в лівому, а як у правому стовпчику? Прислухавшись ви почуєте, що в лівому стовпчику підкреслені звуки вимовляємо твердо, а ті самі звуки в правому стовпчику м'яко.

Придивіться тепер, як їх позначаємо на письмі. У наших прикладах усі м'які звуки позначено літерою, що означає твердий звук, і знаком м'якшення (ь) після неї.

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ: м'якість приголосних звуків у кінці і в середині слова перед приголосними звуками позначаємо знаком м'якшення (ь).

П'ятирічка нищить куркуля й непмана.

В жорстокій класовій боротьбі доводиться робітничій класі будувати нове життя. Суспільство розбилося на дві частини. На однім боці—куркулі, крамарі, непмани та недобитки колишнього панства. На другім боці бідняцько-середняцька частина селянства та радянська інтеліґенція на чолі з робітничою класою. Перші борються проти соціялізму, намагаються повернути старий лад. Другі—ненавидять старе, знищують його і будують нове соціялістичне господарство.

П'ятирічка кладе край цій боротьбі. Індустріялізація дасть змогу перебудувати сільське господарство. На основі колективізації буде знищено куркуля як клясу через кооперацію. Щоб перемогти, треба щільніш гуртуватися навколо комуністичної партії, передового загону робітничої кляси. Під проводом комуністичної партії ми подолаємо всі труднощі.

ЗАПИТАННЯ.

1. Хто заважає здійснювати п'ятирічку?

2. Проти чого борються непмани і куркулі?

3. Що допоможе знищити куркуля й непмана?

4. Хто стоїть на чолі соціялістичного будівництва?

ЗАВДАННЯ. Прочитайте ще раз статтю «П'ятирічка нищить куркуля і непмана»; випишіть з неї слова з літерою (ь) на кінці і в середині слова.

Підкресліть у цих словах ті приголосні, що їх треба вимовляти м'яко.

Чого ми досягли за перші півтора роки п'ятирічки.

Наші вороги, і закордонні, і свої внутрішні, глузували з нас. Вони не вірили, що ми спроможемось виконати п'ятирічний плян.

Навіть серед робітництва і окремих партійців були маловіри.

Та тверда політика комуністичної партії перемогла. Минув перший рік. Цей рік показав, що робітнича кляса проводить правильну ленінську політику в будуванні соціялістичного господарства. Ми не тільки успішно виконуємо плян, а й перевищуємо його.

Року 1929 наші заводи дали чавуну на 100 тисяч тонн більше, ніж передбачалося за пляном. Року 1930 ці заводи дадуть чавуну на півмільйона тонн більше проти пляну.

Сільсько-господарських машин передбачалося виробити на шістдесят мільйонів карбованців. Тепер уже виявилося, що промисловість спроможна дати машин для соціялістичної перебудови сільського господарства більш, як на один мільярд карбованців.

Плян передбачав зростання промисловости 1928—1929 року на 21%. Насправді промисловість виросла на 24%.

Далеко швидше проти пляну ми перебудовуємо сільське господарство.

МАПА ВЕЛИКИХ РОБІТ.

Року 1929 ми в чотири рази перебільшили плян будівництва радгоспів. Набагато побільшає кількість колгоспів.

Отже перший рік п'ятирічки дав перевищення пляпів на головніших галузях народнього господарства.

Підсумки за перше півріччя другого року п'ятирічки такі: Важка промисловість збільшилася на 38%, витопленпя чавуну — на 29%, виробництво сільсько-господарських машин на 58% та електропромисловість — на 67% проти першого року п'ятирічки.

Ці величезні успіхи яскраво доводять, що ми спроможні виконати не за п'ять років, а за чотири, і в деяких галузях навіть за три роки.

Україна в п'ятирічці.

УСРР відіграє велику ролю в народньому господарстві Радянського Союзу. Донбас дає 87% усього видобутку вугілля в СРСР. Понад 70% добутої в СРСР руди і мало не 74% всього витопленого чавуну припадає на Україну. У нас зосереджені великі хемічні, маталюргійні й машинобудівельні велетні. Будуємо всесвітні велетні — Дніпрельстан і Тракторбуд. Українська державна промисловість дала останнього року промислових товарів на 2 мільярди 146 мільйонів 112 тисяч карбованців.

Навколо Донбасу та Криворіжжя, навколо Дніпрельстану велетенськими кроками розвивається українська промисловість.

За п'ять років у три з половиною рази збільшиться продукція української індустрії.

Нові заводи й фабрики коштуватимуть 4 мільярди 721 мільйон карбованців.

П'ятирічка ґрунтовно перебудує сільське господарство України. Ще до кінця п'ятирічки Україна стане республікою суцільної колективізації. 18 тисяч тракторів робитимуть на ланах України. У дванадцять разів збільшиться вживання штучного добрива.

Виростуть двигуни соціялістичної перебудови сільського господарства — радгоспи. До початку п'ятирічки 1237 радгоспів мали 1100 тисяч гектарів. На кінець п'ятирічки радгоспи матимуть 2100 тисяч гектарів. Така перебудова сільського господарства вплине на урожайність.

1927 р. 1 гектар давав 8 центнерів, 1933 року він повинен дати 11 центнерів. Вдвоє збільшиться урожайність у радгоспах та колгоспах.

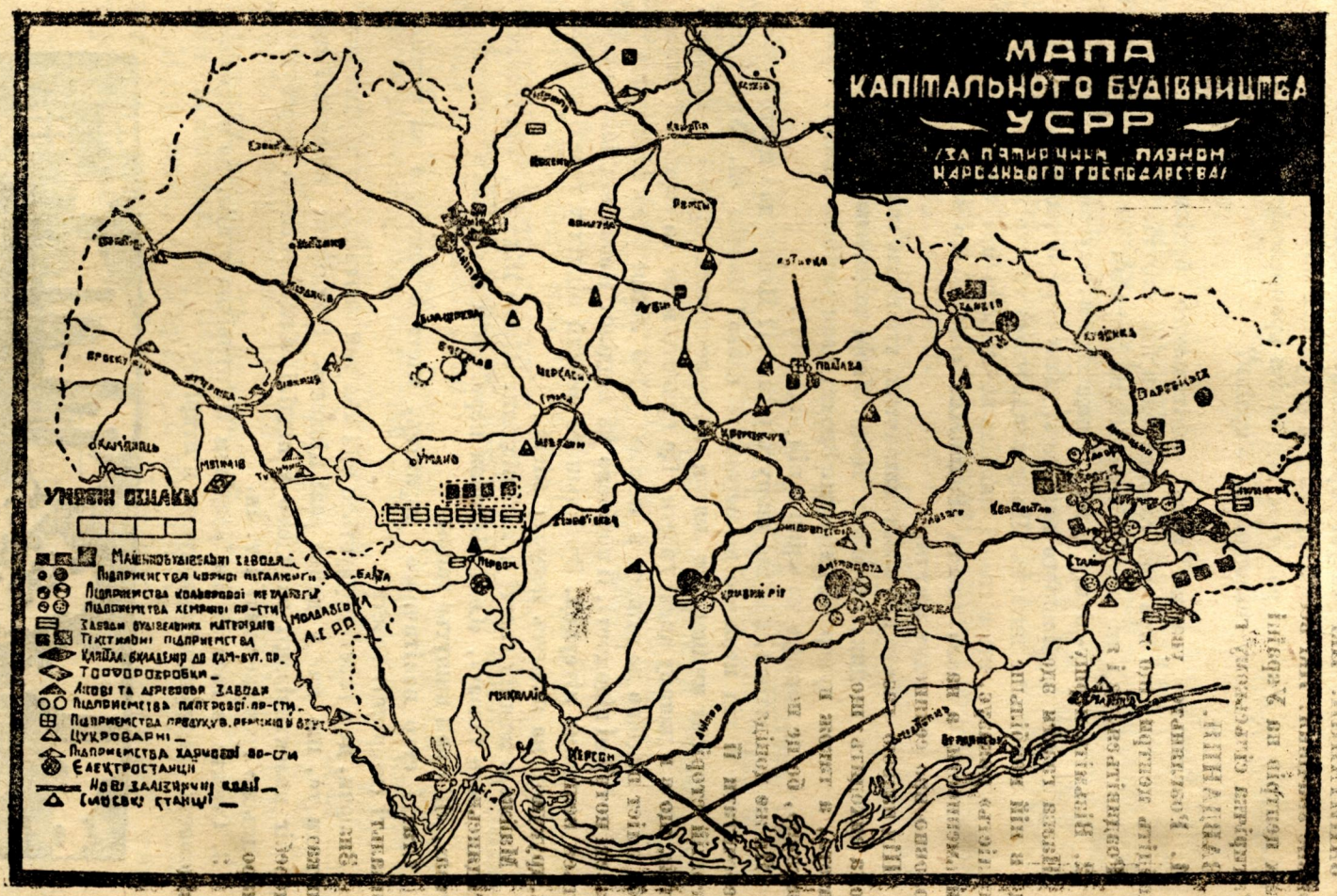
МАПА
КАПІТАЛЬНОГО БУДІВНИЦТВА
УСРР
(ЗА П'ЯТИРІЧНИМ ПЛЯНОМ
НАРОДНЬОГО ГОСПОДАРСТВА)
УМОВНІ ОЗНАКИ
Київ
Харків
Дніпропетровськ
Одеса
Кривий Ріг
Запоріжжя
Молдавська А.С.Р.Р.

ЗАПИТАННЯ. Які галузі промисловости України мають всесоюзне значіння? Які всесвітні велетні будуються на Україні? Навколо яких центрів на Україні розвивається важка промисловість? Що дасть п'ятирічка сільському господарству України?

ЗАВДАННЯ.

1. Розгляньте уважно мапу капітального будівництва УСРР. Знайдіть центри, що про них говориться в цій статті.

Роздивіться, де і які заводи будуються на Україні.

2. Візьміть першу-ліпшу газету і подивіться, яку вона має назву.

Назва газети здебільшого визначає, для кого її видається і про що в ній найбільше пишуть. Наприклад, назва газети «Геть неписьменність» показує, що в газеті найбільше пишуть про ліквідацію неписьменности, а назва газети «Радянське село» — що в ній пишуть головно про селянське життя.

Під назвою газети або вбоку зазначено, хто видає газету і як часто вона виходить: щодня, щотижня тощо. Угорі зазначено, коли вийшла газета, а також номер (№) газети. Знати, коли вийшла газета, дуже важливо, бо це показує чи свіжі в ній відомості.

Як же довідатися, про що пишуть у газеті? Невже для цього треба перечитати її від першого до останнього слова? Зовсім ні. Угорі на першій сторінці вміщаються назви найголовніших статей і відомостей, що є в даному числі газети. Це править ніби за короткий огляд або зміст подібно до огляду в книгах: Щоб легше було відшукати в газеті потрібні відомості, її поділено на відділи. Назва відділів друкується великими літерами. Здебільшого певний відділ у газеті щоразу й друкують на якомусь певному місці.

Майже в кожній газеті є такі відділи: «Наше Життя», «За мощами Радянського Союзу», «Соціялістична перебудова народнього господарства», «Що нам пишуть» тощо.

Статті суто політичного характеру містять звичайно на першій шпальті (сторінці) газети.

Знаючи, де в газеті друкується той або той матеріял, не трудно розшукати те, що нас у даним разі цікавить. Приміром, відомості про перебіг колективізації знайдемо у відділі «Соціялістична перебудова народнього господарства» і т. ін.

3. Стежте в газетах за розділом «П'ятирічка в дії», де подаються відомості, як трудящі виконують п'ятирічку.

Наші природні багатства.

БАГАТСТВА СРСР.

У нашому Союзі є все потрібне для могутнього розвитку промисловости.

У Донбасі, на Уралі, в Підмосковному районі, а також у Сибіру є величезні поклади кам'яного вугілля. СРСР багатий також і на нафту. На Кавказі біля Баку є величезні джерела нафти. Нещодавно знайдено родовища нафти й на Уралі.

Опріч вугілля й нафти, на паливо йде ще торф. А в нас є величезні торфові болота. Тепер торфу у нас видобувається більше ніж перед війною.

Крім палива в СРСР є величезні поклади залізної руди, міді, манґану, платини, золота.

Отже маємо в нашій країні все потрібне, щоб розвивати нашу промисловість, індустріялізувати нашу країну.

БАГАТСТВА УКРАЇНИ.

Україна здавна славиться своїми природними багатствами, що завжди приваблювали до себе, зокрема, чужоземну буржуазію.

Найбагатший район України — Донецький басейн, або скорочено Донбас. Донбас лежить на південнім сході України. Тут є багатющі поклади кам'яного вугілля, соли і інших копалин. Але найбільшу вагу має для нас Донбас своїми покладами кам'яного вугілля. Тут кам'яновугільні поклади сягають подекуди двох кілометрів завглибшки.

Крім великих покладів цього «чорного золота» Україна багата й на залізні руди.

Центр залізорудних покладів у Криворізькому районі. Криворізький район постачає залізну руду доброї якости не тільки українським та іншим заводам Союзу, а й за кордон.

Недалеко Кривого Рогу, біля Нікополя, є величезні поклади манґанових руд. Домішаний до сталі, цей метал робить її твердішою. Багато його використовують по українських заводах та вивозять за кордон. Запаси манґану біля Нікополя незліченні.

Крім того, на Україні є ще поклади графіту, рудого вугілля, торфу й сила всякої глини — будівельної, ганчарної, керамічної.

ЗАВДАННЯ. Знайдіть на мапі райони видобування залізної руди, кам'яного вугілля, джерела нафти, райони видобування манґану соли та інших копалин. Знайдіть у «Змісті» і прочитайте статтю про роботу нашої видобувної промисловости, що чимраз дужче розвивається.

Як використати наші багатства.

Отже, виходить, що наша країна надзвичайно багата. Проте нас цілком справедливо хтось влучно прозвав «Бідними мільярдерами», бо здебільшого всі ці багатства у нас «мертві».

Вони і є, ці багатства, і нема їх. Бо доки землі не оброблено і не використано, вона користи не дає. Доки золото, плятина, мідь, нафта, вугіль під землею — вони «мертві» багатства, для потреб сьогоднішнього дня їх не використаєш. Правда, на сьогодні ми вже багато зробили, щоб ці багатства використовувати, проте ми їх використовуємо ще мало.

А чому ж ми ці багатства ще мало використовуємо?

Тому що для цього нам треба більше машин, багато машин, а їх у нас ще мало. Без машини ж, голими руками, це знає всяке, багато не зробиш.

Тому ми й поставили перед собою завдання — якнайбільше розвинути, так звану, важку промисловість, що виробляє машини для виготування машин, устаткування шахт і фабрик, будівельний матеріял для залізниць, хемічні добрива для сільського господарства.

Цей шлях — шлях соціялістичної індустріялізації допоможе нам не тільки випередити капіталістичні країни, а й цілком збудувати новий соціялістичний лад.

Походження кам'яного вугілля.

Мільйони-мільйони років тому земля наша була зовсім не така, як тепер.

Величезні ліси вкривали землю, і росли в них такі дерева, яких тепер уже й нема. Вони скидалися формою на нашу папороть, тільки були велетенські на розмір.

Часто падали там дощі, і повітря було насичено там вологою. Ліси росли серед болота. Вода оточувала їх з усіх боків. Звалені від бурі або старости дерева падали додолу, і їх вкривала вода.

Минали віки. Дерева, залишаючись під водою без повітря, не гнили, а тільки звуглювалися та чорніли.

А потім — не мало ж змін було! — засипало ті болота піском та глиною. Горішні шари тиснули на нижчі, і від того тиску перетворювалися залишки рослин на тверде кам'яне вугілля.

Багато-багато років по тому люди навчилися добувати вугілля з-під землі і почали вживати його як паливо.

Ліс кам'яновугільної доби.

Чорне золото.

Кам'яне вугілля відограє величезну ролю в людському житті: на фабриках і заводах багато вживають його на паливо; багато спалюють його в паротягах на залізницях і в парових казанах на пароплавах.

Здавалося б, ніби й без кам'яного вугілля можна перебутися, — адже в нас багато лісів і хіба неоднаково, чим казани гріти. Та виходить, що неоднаково.

Коли б люди справді стали тільки дровами гріти парові казани, то вже й деревинки на цілім світі не лишилося б. Тим то воду в казанах переважно гріють не дровами, а кам'яним вугіллям. З нього й тепла вдвоє більше, ніж із звичайних дров.

Коли б перестали здобувати кам'яне вугілля, то довелось би не поширювати, а згортати промисловість.

Чимало кам'яного вугілля в спеціяльних печах перероблюють на так званий кокс.

Коксом у доменних печах із залізної руди витоплюють чавун.

З чавуну вироблюють залізо і сталь.

Отже, коли б перестали видобувати кам'яне вугілля, то не було б з чого випалювати кокс — тоді б і чавуну менше

БІБЛІОТЕКА НАУК. ТОВ. ім. ШЕВЧЕНКА У ЛЬВОВІ

ВИДОБУВАННЯ ВУГІЛЛЯ ЗА П'ЯТИРІЧКОЮ.

вироблялн. Не ставало б тоді нам заліза і сталі для будування фабрик і заводів, для виробництва с.-г. машин, що становлять одну з головних підвалин будівництва соціялізму.

Та й це ще не все.

З кам'яного вугілля добувають ще й газ, що ним можна в лихтарях світити, опалювати печі, газові рушії урухомлювати. Це світильний газ.

Нарешті з кам'яного вугілля добувають різні корисні речовини: парафіну, що з неї роблять свічки, особливу смолу, з якої виготовлюють фарби, ляки і різні ліки

Без достатньої кількости кам'яного вугілля не може розвиватися металюрґія, транспорт, отже не може розвиватися й усе народнє господарство.

Тим радянська влада всіх заходів уживає, щоб якнайбільше видобувати з надр землі цього чорного золота. А тепер, коли ми почали перебудовувати все народнє господарство на соціялістичний лад на основі індустріялізації країни, тобто розвитку важкої промисловости, кам'яного вугілля потрібно ще більше.

Радянська влада перебудовує і закладає нові шахти, механізує видобування вугілля.

За п'ятирічним пляном, видобуток вугілля має збільшитись удвоє, а ми ще 1926 року перевищили передвоєнний рівень видобутку кам'яного вугілля.

Через п'ять років щодо видобутку вугілля ми назложемо більшість капіталістичних країн. Тільки Америка, Германія і Франція ще трохи більше за нас видобуватимуть вугілля.

ЗАПИТАННЯ. Чому кам'яне вугілля звуть «чорним золотом»? Яку вагу має видобуток вугілля для розвитку важкої промисловости?

ЗАВДАННЯ. Запишіть у зошит висновок про вагу кам'яного вугілля в народньому господарстві.

Дума вибійника.

Бий у груди землі, обушок!
Будь гостріший, крицевий зубок!
Країні вугілля потрібне—
це знаю, як в шахту я лізу.
Кожний вдар обушка,
кожен зайвий коньок
дасть вугілля ще трохи.
Це ж та кров, що відродить країну,
це та кров, що підé на заводи,
фабрики пустить, дим димарями,
стукіт молотками!

Один день у забої.

Входимо в клітку й нашвидку розташовуємося. Розмовляти тут ніколи. Десь під долівкою, внизу, чотири рази вдарив сигнальний дзвін. Заскрипів нагорі трос. Перед самим носом з гуркотом зачинилися залізні двері, і нас кинуло на дно шахти.

Запахло вогкістю. З незвички дух зайняло, зробилося жахно.

Гуркіт кліті, плюскіт струмочків води, що стікали по стінках, приголомшує, відволікає думки.

Нарешті ми на дні шахти, понад двісті сажнів під навислими мільярдами пудів землі.

Темно і вогко. Десь поблизу, глухо й бурчливо, як осіння грязюка, шумить вода.

Ми на Калінівській рудні № 1 (на Артемівщині).

Безперервно нахиляючись, плазуючи по мокрих балках і провалюючись у наповнені водою ковдобини, йдемо безконечно довгим коридором.

Під ногами заблищала вузькоколійка. Далеко, як у тумані, болотяним вогником спалахнула і сховалась за поворотом шахтарська лямпочка.

Попереду, майже під самим носом, несподівано різкий пронизливий свист, і з-за повороту, блиснувши вогником

лямпочки, повз нас із гуркотом промчала партія навантажених вугіллям ваґонет.

Над головою і з боків нависли важкі закріплення. Як у домовині йдемо десять хвилин. Повертаємо ліворуч. Ще кілька кроків і, нарешті, зупиняємось. Над головою, розміром не більш як піваршина, уходячи кудись угору — роззявлена чорна діра.

Шахтар.

Такі діри в шахтах звуться «гезенками». Крізь них вугілля проходить до ваґонет.

Повісивши лямпочки на шию, з труднощами плазуємо по цьому гезенку, пробиваючись до печей. Очі й обличчя засипає дрібною вугільною пилюгою.

Брезентова куртка липне до тіла, а з обличчя брудними потоками стікає піт. Путь не легка. Напружуємо сили, посуваємось далі, і нарешті потрапляємо до «печі» — до найглухішої вибірки забою.

Ми в печі, але тут не душно. Свіжий, сильний, бадьорий струмок повітря, що проходить тут, а також і по всіх інших кутках шахти, силою нагнітних смоків, досхочу годує киснем забійника.

Сяк-так ми розташовуємося на закріпленнях одного з гезенків і починаємо балачку.

Питаюся:

— Ну, як у вас у забоях стоїть справа з соцзмаганням?

— Та не відстаємо від інших — з посмішкою відповідає 55-літній герой праці Ласточкін. — Досягнення у нас є. Змагаємося по-діловому, шар за шаром, забійник за забійником. З самого початку змагання йдемо добре. Почали змагатися приблизно з березня з Калінівським вузловим. Завдання в березні було — 16,800 тонн, а ми виробили 20,000 тонн. У квітні завдання було 21.800 тонн, а ми виробили 22.400 тонн. За останні два — три місяці в нас видобуток збільшився пересічно на 20%, продукційність забійника піднеслась. Хіба ж погано?.. І передвоєнний рівень здобутку ми перевищили на 20%, а незабаром дійдемо і до 40%. Тепер нашу шахту переустатковується і розширюється. Днями встановлять 150 додаткових пневматичних молотків. Встановимо молотки, почнемо працювати — підвищимо

продукційність ще на 12%, а шахта механізується на 30—40%.

Ласточкін промовляв далі:

— А ви гадаєте, що в нас там, нагорі, нема досягнень? Чи були ви тут рік тому? Вийдіть нагору, погляньте, у нас за останні два роки виріс цілий робітничий виселок. Побудували нову семирічку, будуємо лазню, нову контору і таке інше.

Приємно було чути глибоко під землею радісне оповідання старого забійника. Балачка певне затяглась би, коли б не увірвав її сам Ласточкін.

— Ну, балачки балачками, а й за змагання не слід забувати. Це ж я з вами, виходить, розмовляв коштом перерви.

Прощаючись, Ласточкін сказав:

— Так, працювати важко, але значно легше, рівняючи з минулим. Адже ми тепер на шестигодинному, а колись працювали чотирнадцять годин на добу.

Таким самим способом по коридорах, рейками і шпалами, обминаючи ваґонетки з вуглем, ми вертали до шахтної кліті і піднялись «нагору».

Ми вже на землі, а там внизу, під землею, в забоях і штреках, працювали й далі люди, що дають країні чорне золото.

ЗАПИТАННЯ. Про що розповідав старий шахтар? Які тепер умови праці в шахтах? Які були раніш? Чи були ви коли в шахтах Донбаса? Передайте свої враження.

ЗАВДАННЯ. Випишіть усі незрозумілі вам у цім нарисі слова, попрохайте вчителя їх пояснити і запишіть у ваш словник.

Новий Донбас.

Наше господарство росте. Будуються нові фабрики, нові залізниці, пароплави. Їм потрібне паливо, потрібне вугілля.

Старі шахти вже не можуть так багато дати вугілля, як це потрібно нашій промисловості. Майже нема там устаткування, що полегшувало б працю робітника і що робило б його роботу безпечною. Треба будувати нові шахти і перебудувати старі, щоб поліпшити їх.

В Донбасі—цій всесоюзній кочегарці—всього за кілька років виросли вже десятки нових шахт. Разом з перебудованими старими шахтами їх звуть новим Донбасом.

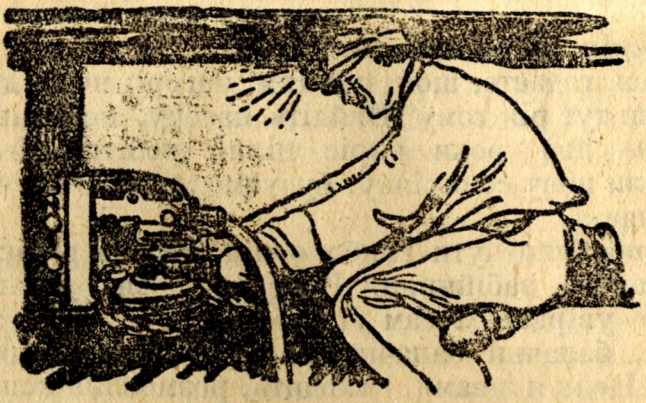

У новій шахті шахтарі видобувають вугілля врубовими машинами.

Ці шахти нові не тільки тому, що їх недавно збудовано, а ще й тому, що в них по-новому йде шахтарська робота—така каторжна в старих, дореволюційного часу, шахтах. Багато нового внесла революція у стару відсталу техніку шахтарської роботи.

От вам вибій. Це серце шахти—місце, де здобувають вугілля. Земля десь високо над головою. Яскраве світло електричних лямпочок (а не колишніх шахтарських лямп, що ледве-ледве блимали). Свіже повітря—його вдувають у забій.

Вугілля лише тоді можна відбити, коли знизу прорубати вузьку смужку, або, як кажуть шахтарі, зробити вруб. Такий вруб робили раніш вибійники. Дуже тяжка ця робота—робити доводиться важким кайлом, лежачи на боку.

У нових шахтах вибійника заступила зарубна машина: рухаючись, вона врізається в вугілля своїми крицевими зубами і робить вруб. Кожна зарубна машина може заступити 30 вибійників.

Вруб зроблено. Тепер треба вибити вугілля. Вже давно це роблять динамітом, а не руками, як робили колись. Закладають у прорубані в брилах вугілля дірки динаміт і прогодять до нього ґніт. Ґніт запалюють. Коли вогонь доходить во динаміту, стається вибух, і вугілля обвалюється, розладаючись на дрібні шматки. Але цей спосіб небезпечний. Ґніт може згоріти раніш, ніж робітники встигнуть утекти, і тоді вони можуть загинути. (Такі випадки раніш бували).

В нових шахтах динаміт запалюють електрикою. Це робиться здалека, отже й ніякої небезпеки для робітників нема.

У шахті старій—спосіб видобування кам'яного вугілля.

Здобуте вугілля треба вивезти із вузенького й низенького місця вибою до головних коридорів, а звідти подати на земну поверхню.

Раніш вугілля вивозилося з вибою саночниками—підлітками. Їм доводилося повзти по низькому вибою і тягти за собою навантажені вугіллям санчата.

В нових шахтах машина—конвеєр з рухомими безкраїми биндами сама забирає вугілля і несе його до широкого коридору.

Навантажували вугілля в ваґонети раніш теж рукошма. Тепер усе це робить машина. Навантажені ваґонети під'їжджають до підіймальної машини підойми. Машина працює швидко: 75 разів на годину спускається вона в шахту, і щоразу забираючи понад триста пудів вугілля, виносить його з-під землі, а потім знов повертається, щоб узяти нові триста пудів.

Так працюють наші нові шахти. І вугілля вони більше дають, ніж старі, і робота там швидша, і шахтарям працювати куди легше.

ЗАВДАННЯ. Порівняйте, як видобували вугілля колись і як видобувають його тепер у нових або переустатковапих шахтах. Висновок запишіть у зошит.

Вугілля дамо.

Гірники свій договір на соціялістичне змагання підписували на Всесоюзній конференції. Того дня було свято по всьому Донбасові. До Горлівки з'їхалися делеґати всіх округ гірничої промисловости—делеґати Донецького басейну.

Горлівка ще не бачила такого свята. Вперше їй пощастило, щоб тут, у Палаці Культури засідала конференція гірників усього Донецького басейну, де двісті уповноважених од двохсоттисячної армії пролетарів вугілля вирішували найпекучіші потреби шахт і копалень.

Не завжаючи на свято конституції та на неробітний день, горлівські шахти працювали нормально, а на конференції делеґати рапортували про свій подарунок у фонд індустріялізації.

— Виконали завдання проти пересічного добового з перебільшенням на 25,5%; продуктивність праці збільшилася проти пересічної добової на 38,7%

Біля Палацу, прикрашеного різними гаслами, височенні стіни сьогодні вкрито червоними полотнищами. Кожна цифра перетворилась на бойовий заклик, а різнокольорові лямпочки зробили плян великих робіт зрозумілішим.

Зібралася група старих робітників-гірників. Розмовляють. Тема—сьогоднішне свято. Мова—про сьогоднішню Вседонецьку конференцію.

Літній вибійник з виробничим стажем у кілька десятків років згадує, як двадцять чотири роки тому в цій самій Горлівці були дні великої боротьби.

Немов кіно-картина промайнули в думках бої на вулицях тодішної брудної Горлівки. Два тижні, кинувши працю в забоях, голі, босі, вимагали шахтарі восьмигодинного робітного дня, вимагали людських умов праці, людського життя і житла, людського ставлення до себе.

Славну сторінку записано в історії великої революційної боротьби Донбасу. Але сьогодні робилася вже нова історія, про нових людей, не менш героїчна, не менш бойова.

... 200 тисяч шахтарів уповноважили 300 делеґатів, скласти договір на нову революцію у вугільному господарстві, революцію у своїй роботі, у засобах роботи, у побуті.

Договір на те, щоб наздогнати і випередити капіталістичні країни, щоб по чавуну з шостого місця перейти на третє, а по вугіллю—з п'ятого не пізніш, як за п'ять років пересунутись на четверте.

На великій центральній трибуні у тій Горлівці, де колись розпочиналася революційна боротьба, урочисто підписували договір.

Договір—це документ, це нова сторінка славної історії соціялістичного Донбасу.

Країна просить вугілля:

— Єсть!—відповідає пролетаріят Донбасу.

Вугілля дано!

ЗАПИТАННЯ. Для чого з'їхалися в Горлівку делеґати шахтарів Донбасу? Про що розповідав літній вибійник? Як боролися колись шахтарі з капіталістами—власниками шахт? Хто тепер господар шахт? Для чого робітники складали договір на соцзмагання?

ЗАВДАННЯ. Випишіть у словник слова: к о н ф е р е н ц і я. ф о н д, г е р о ї ч н и й та інші незрозумілі вам слова.

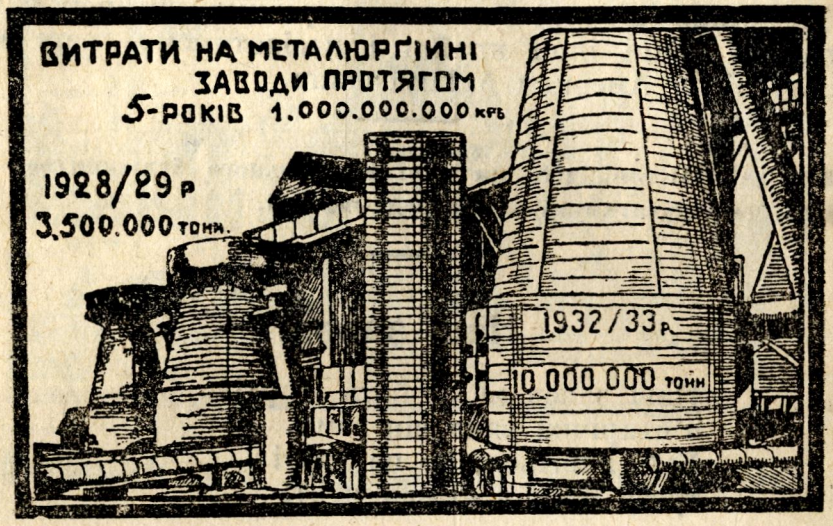

Ростуть заводи—велетні.

Без металю, без машин не можна досягти величезного розвитку промисловости, що його намічено в п'ятирічному пляні. Тому ми повинні виробляти якнайбільше заліза, чавуну і сталі.

П'ятирічка визнає зростання метальопромисловости більш, як утроє. За п'ятирічним пляном видобуток чавуну має збільшитися втроє. Щоб забезпечити такий витоп треба буде здобути близько 20 мільйонів тонн залізної руди.

Досвід першого року п'ятирічки довів, що програму п'ятирічки щодо витопу чавуну довелося значно збільшити. Ми збільшуємо виробництво тракторів та інших машин, а для цього треба збільшити й кількість металю. Для цього більш, ніж визначено у п'ятирічці, поширюється металюрґійні заводи. Основну масу металю вироблятиметься на старих заводах, що їх протягом п'ятирічки розширять і перебудують. Доменні печі тепер випускають на добу 200-250 тонн чавуну. Нові домни випускатимуть на добу 360-600 тонн, а мартенівські печі 100 тонн криці, замість 38 тонн теперішніх.

Так перебудовують, приміром, завод імени Петровського в Дніпропетровському, або завод імени Сталіна в Донбасі.

Крім перебудування і розширення старих заводів, протягом п'ятирічки будуть збудовані й нові металюрґійні заводи-велетні: Магнітогорські — на Уралі, Кузнецький — у Сибіру, Криворізький — на Україні, Керченський у Криму, Запорізький — у районі Дніпрельстану і т. інш.

До кінця п'ятирічки ми випередимо витопом чавуну Англію і деякі інші країни і посідатимемо третє місце в світі після Америки й Німеччини.

ЗАВДАННЯ. Знайдіть на мапі капітального будівництва УСРР райони, де будуватимуть нові заводи-велетні.

Наш завод.

Наш завод не любить жартів,
п'ятирічки взяв він темп.
Гей, дивіться, бо на варті
треба бути в кожен мент!

Котить в далеч, наче хмари,
сивий дим із димарів.
Тут ревне, а там ударить,
що земля аж затремить.

Ми працюємо невтомно,
щоб в чотири — п'ять пройти.
А чавун біжить із домен
рівчаками у ковші.

Там якісь мости химерні
в небо арками пливуть,
тут чекають бесемери
на розтоплений чавун.

Наш завод не любить жартів,
п'ятирічки взяв він темп.
Не дрімай, бо нам на варті
треба бути в кожний мент!

ЯК ЗБІЛЬШИТЬСЯ ВИРОБНИЦТВО МАШИН ЗА П'ЯТИРІЧКОЮ.

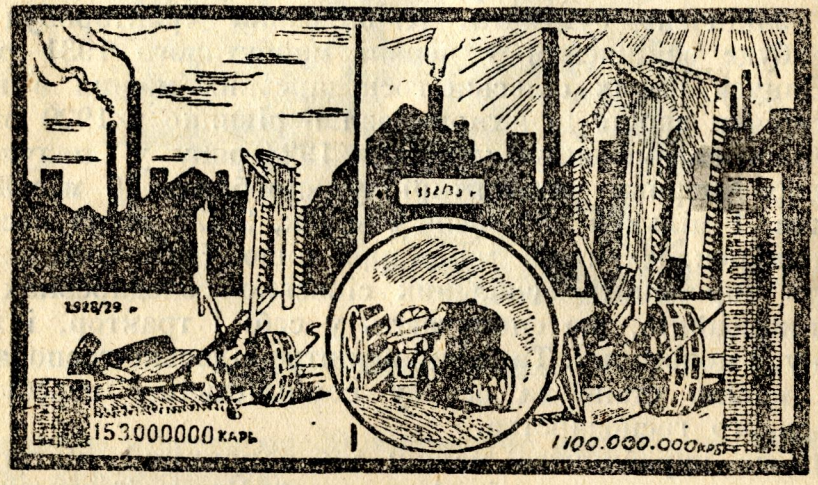

Машини для сільського господарства.

Із зростанням видобутку металю збільшується і виробництво машин.

Радянське господарство росте не роками, а днями. Також швидко росте і попит на машини. Ті заводи, що у нас є, не можуть виконати всіх замовлень на машини, отже треба будувати нові машинові заводи. Наша машинобудівна п'ятирічка повинна забезпечити машинами, верстатами й устаткуванням усі ланки промисловости, транспорту і особливо — сільського господарства. Продукція всієї машинобудівної промисловости за п'ятирічку збільшиться у три з половиною рази.

За пляном намічалося мати до кінця п'ятирічки сільсько-господарських знарядь на 24 карбованці на гектар; але перший рік виконання п'ятирічки показав, що матимемо машин значно більше.

1930 року сільське господарство одержить сільсько-господарських машин і знарядь на 406 мільйонів карбованців, замість 246 мільйонів, передбачених за пляном. А в останній рік п'ятирічки їх буде майже вдвоє більше, ніж намічалося за пляном. Спочатку передбачалося в останній рік п'ятирічки випустити машин і знарядь на 160 мільйонів карбованців, а тепер ухвалено довести випуск до 1 мільярда 100 мільйонів карбованців.

Найшвидше ростиме виробництво тракторів. Для цього збудують три великі тракторні заводи: в Сталінграді, Челябінську (Сибір) та в Харкові. Кожен завод випускатиме по 50 тисяч тракторів на рік. Сталінградський завод уже закінчено будувати. Харківський Тракторобуд також буде закінчений у червні майбутнього 1931 року.

Випуск інших сільсько-господарських машин в кінці п'ятирічки зросте в чотири рази порівняно з 1929 роком і дорівнюватиме випуску машин 1928 року у Сполучених Штатах Америки. За п'ятирічку вироблять 16 мільйонів плугів, 1 мільйон 250 тисяч сівалок, 2.375 тисяч косарок і жниварок, 905 тисяч молотарок тощо. Крім того організують виробництво складних сільсько-господарських машин-комбайнів, що сполучають у собі і трактор, і жниварку, і молотарку. Таке виробництво сільсько-господарських машин стане за основу соціялістичної перебудови сільського господарства.

Щодо виробництва машин ми наприкінці п'ятирічки відставатимемо лише від Америки й Германії, а випередимо Францію, Італію та Японію. Ще кілька років другої п'ятилітки і ми будемо змагатися за перше місце з Америкою.

ЗАВДАННЯ. Перепишіть такі речення: Радянське господарство росте дуже швидко. Донецький басейн багатий на корисні копалини. До нас приїхала делеґація закавказьких робітників.

Зверніть увагу на підкреслений кінець слів радянське, донецький, закавказьких. Які звуки тут м'які? М'які звуки тут сь, ць, зь. Участинах слів ських, цький, зький ці звуки завжди м'які.

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ: у сполученнях *ський, зький, цький* **після** *с, з, ц,* **пишемо завжди знак м'якшення** *(я).*

Що п'ять хвилин — трактор.

На маленькій станції Лосево, за 6 верстов від Харкова, вже йде підготовна робота. Тут буде харківський тракторний завод.

Нещодавно це був пустир, а тепер уже тут працюють 400 робітників. Управління Тракторобуду дало на біржу заявку на 12.000 робітників, щодня вивантажують десятки ваґонів з цеглою і деревом. Ростуть гори будівельних матеріялів. Незабаром вивантажуватимуть тисячі ваґонів щодня. Починають будувати спеціяльний залізничний рукав

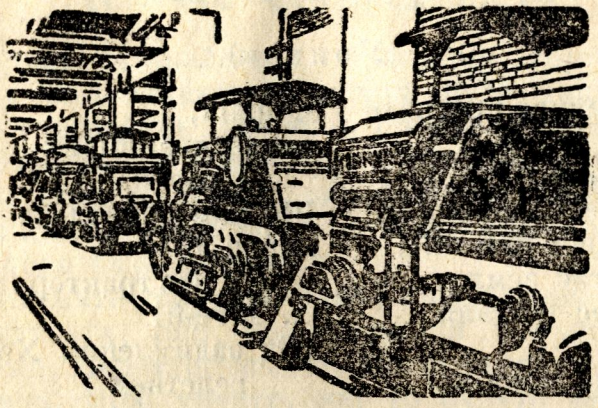

Нові трактори на село.

на станцію Лосево на 20 кілометрів завдовжки. Будують також піделектровню.

Водобуд уже почав роботу — він постачатиме воду на майбутній завод. Річка Немишля даватиме щодня понад 9.000 куб. метрів води.

Церобкооп зорганізував ваґон-крамницю і починає будувати на ст. Лосево фабрику кухню. Постачання Тракторобудові продуктів відбувається поза всякою чергою. У травні привезуть з-за кордону устаткування для фабрики-кухні.

Організується тут базу лікнепу. Бібліотека ім. Короленка влаштувала в Лосево пересувні бібліотечки, відкриває заочну консультацію.

Збудують літній театр-кіно на тисячу місць.

Років за два навколо тракторного заводу виросте ціле робітниче місто.

Вже почали виводити будинки майбутнього соціялістичного міста.

Харківський Тракторний завод почне працювати точно через 15 місяців, даючи щороку десятки тисяч тракторів — стальну кінноту з колективізованих коней.

Новий велетень щороку ковтатиме 250 тисяч тонн металю і випускатиме 50-60 тисяч тракторів. Інакше: що п'ять хвилин — трактор.

Нечуваний велетеньский розмах! У цьому розмахові чуємо кроки нової доби, залізні кроки переможного соціялістичного наступу.

Тракторобуд.

(Уривок)

Час уже з селищ прогнати злидні,
пітьму,
куркуля.
Сили машинної дай-те!!!
криком благає земля.
Досить в нас вугілля
й сталі є!
Не йти ж на поклін
Капіталові —
до різних
заморських
Фордів,
надто чванливих
і гордих!
Що нам захвалена
марка їх!
Свої у нас трактори будують!..
... А-ге-й!
Під задимленим Харковом
велетнем
встає

ТРАКТОРОБУД..

ЯКИЙ ПРИБУТОК МАТИМЕ СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ВІД МІНЕРАЛЬНОГО ДОБРИВА ЗА П'ЯТИРІЧКУ.

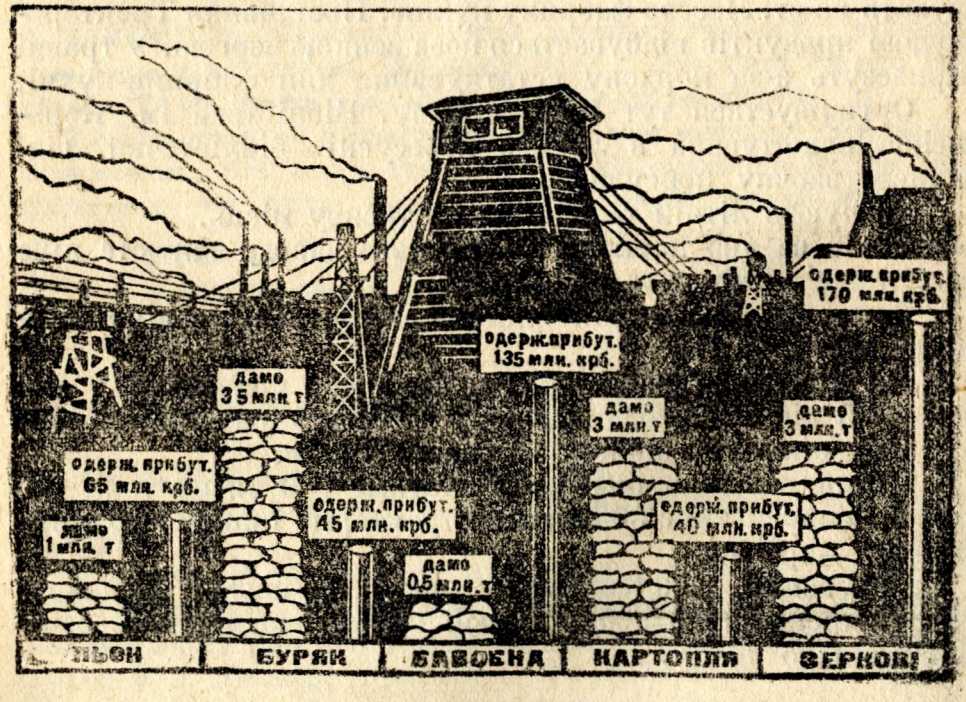

Хемічна промисловість.

Піднесення врожайности сільського господарства та боротьби з шкідниками не можна буде налагодити без достатнього розвитку хемічної промисловости. Завдання підвищити врожайність на 35% протягом 5 років примусило радянський уряд визначити виробництво мінеральних добрив на кінець п'ятирічки в 8 мільйонів тонн, замість 180 тисяч тонн 1927-28 року.

Щоб здійснити таку програму, п'ятирічний плян передбачає збудувати такі найважливіші заводи-комбінати: Московський, Березніківський, Магнітогорський, Дніпровський і інші. Щоб уявити, які то будуть заводи, досить сказати, що Московський комбінат (його передбачається закінчити 1932-1933 року і коштуватиме він 97 мільйонів карбованців) вироблятиме 765 тисяч тонн фосфорового добрива, 224 тисячі тонн азотових добрив і 200 тисяч тонн фосфорового борошна. Окрім цих заводів, що вироблятимуть добрива, намічено ще збудувати заводи, що вироблятимуть хемічні продукти для боротьби з шкідниками. Разом з цими будуть збудовані ще й інші хемічні заводи.

Хемічна промисловість допоможе не тільки сільському господарству, а й сприятиме зміцненню обороноспроможности нашої країни.

ЗАВДАННЯ. Придумайте кілька слів, що кінчались би на *-ць, -ський-цький-зький*. Розкладіть їх за такою табличкою:

-ць	-ський	-цький	-зький
фахівець беркиць	наймитський заводський	робітницький ткацький	бдизький вузький

Металюргійний завод ім. тов. Петровського.

ДОМНА.

Ліворуч цілим фронтом вишикувались газові печі, а проміж них — одна, найогрядніша і найвища. Це — домна. Праворуч якась будівля, подібна до великого льоху. Від цього льоху і аж до верху домни висять у повітрі залізні бар'єри. Під бар'єрами натягнуто дротяну сітку.

— Тепер дивіться отуди вниз...

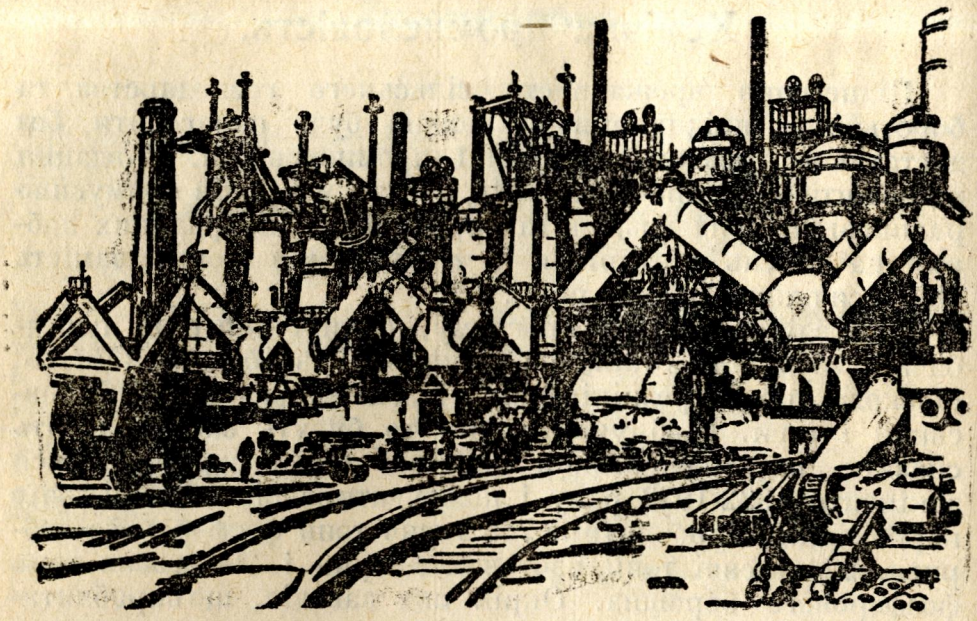

Дивимось. Там на товстелезному трямі висить великий залізний шаплик. До шаплика з тунелю проходять ваґонети, висипають в нього руду і знов ховаються під землею. В шаплику повно руди.

Десь щось стукнуло, загарчало—і шаплик з рудою залізною линвою потягло наверх домни. Там відкрилось дно шаплика—руда висипалась у домну. Шаплик знову посунувся донизу. Провідник каже:

— Отак він ходить безупинно.. Руди бере 7 тонн з гаком, а коксу 3 тонни.

— А де ж люди? Хто керує ваґонетами, шапликом: висипає, насипає руду?

— Немає нікого й близько. Все робиться автоматично (машинами).

Пішли до домни. З протилежного боку зайшли. Тут під величезним дахом, що зовсім не має стін, дуже гаряче. Залізні бар'єри так понагрівалися, що не можна обпертися на них рукою. В повітрі дим, пара, гази. З домни недавно випущено чавун. Він ніби вода на грядках, заповнив рівчаки, що їх пророблено в піску. Тепер робітники залізними кочергами видобувають бруски чавуну з піску. На руках у всіх рукавиці, на ногах прядив'яне взуття бо шкіряне і дня не витримає.

Провідник пояснює.

— Оце вам домна. Нагрівається вона газами. В неї кидають руду та кокс. Після певного процесу (дії) з домни

випускається вогняну масу — чавун. Ви його бачите. Домна працює безупинно: для неї немає ні ночі, ні свята, ні відпочинку.

— А тепер ходімо до мартенівської печі, де з чавуну роблять крицю.

МАРТЕНІВСЬКА ПІЧ.

Ідемо. Тут теж гаряче. Мартенівську піч закидають уже не рудою, а шматками чавуну.

Цю піч збудовано так, що до неї подають гарячий газ і повітря. В печі вони, розпечені якнайбільше, змішуються, сполучаються і від того згорають. Коли вони горять, то утворюють таку високу температуру, що металь перетоплюється.

Зайшли з протилежного боку. Тут саме випускають з печі крицю. Коли гаряча маса чавуну червона, то маса криці біла. Ніжніший колір, тендітніший. Крицю випускають не в пісок, як чавун, а в металеві форми. Провідник показав цілі гори виливанців.

— Бачите? Як тільки вихолонуть, їх тут складуть. На розмір виливанці бувають усякі...

— А тепер ходімо, товариші, до нашого вальцювального цеху!

ВАЛЬЦЮВАЛЬНИЙ ЦЕХ.

Це тут же, під одним дахом. Ціла армія машин. Безугавний гуркіт. Робітники довгими кліщами подають «у зуби» машин шматки дочервона нагрітого металю. Кожен шматок перебуватиме проміж вальців доти, доки не буде відповідної форми.

Ось на невеличкій машині, неначе на столі коржі, вальцюють аркуші дахового заліза. Онде «в зуби» машин впихають величезний дочервона нагрітий надібок; далі вальцюють казанове залізо. А ще трохи пройшли — з машини лізе зовсім червона рейка. А тут ось роблять дріт. Кілька машин стоять в ряд. Червоні прути нагрітого заліза довгими гадюками в'ються, скручуються в кільця повзуть від машини до машини.

Скрізь гуде, шумить, рухається.

ЗАВДАННЯ. Найдіть на мапі України, Дніпропетровське, де міститься згадуваний тут металюргійний завод.

Яка річка тече біля цього міста?

Там, де родяться паротяги й трактори.

ХАРКІВСЬКИЙ ПАРОТЯГОБУДІВЕЛЬНИЙ ЗАВОД.

Величезне дворище, повне довгих закурених кам'яниць. Мов товста довга цигарка, курить у небо заводська труба. Дим сизим павутинням низько повис над будинками. Це Харківський паротягобудівельний завод. Де-не-де дворищем, поспішаючи, проскочить чорна закурена постать,—і знов порожньо.

Одчиняємо перші двері. Раптом вітти вихорем в и р и в а є т ь с я стук, брязк, свист, ляск. Високо над головою—скляна стеля. Немов велике-велике вікно вправлено в небо. Сонце косо л л є т ь с я на машини, золотить жовту мідь, нишпорить по закутках. Оце так вікно! А від стелі й додолу попереплітались паси, штаби, рейки, колеса. Мов павутиною засотали ввесь цех, велику довгу кам'яницю на два поверхи. І все це крутиться, ляпає, гуде, брязкає, цокотить От-от з а ч е п и т ь с я колесо за колесо—і все торохне з страшним гуркотом додолу. Та де там з а ч е п и т ь с я Кожному ґвинтикові є своє окреме місце в цій великій машині. Все розраховано, припасовано. Верстати і верстати—скільки їх?! А біля кожного схилився робітник. Пильно стежить, як машина, мов жива, ріже, свердлить, пиляє. Залізні, крицеві, чавунні штаби, плахи, надібки. Це все частини паротягів та парових рушіїв, що їх тут складають і припасовують, щоб далі з тих частин скласти вже цілі машини. Ось попід скляною стелею суне велике чорне страховище. Стало. Робітники начепили йому на гак цілу купу залізних штаб.

Страховище заворушилося, і, як той шуліка горобчика в кігтях, так воно понесло на гаку десятки пудів, не хапаючись, не напружуючись. То—звід. Через усю кам'яницю переносить він до потрібного місця яку-хоч паротягову частину й безперестанку ввесь час плаває нечутно попід стелею.

Перед відчиненою брамою кам'яниці складального цеху стоять напівзакінчені паротяги. Гуртками обліпили їх майстрі, в о р у ш а т ь с я знизу, нагорі, у самому серці паровика. Цокають, клепають, пиляють. День, другий, тиждень—і новий готовий паротяг із гуркотом вийде через браму.

Просто на горбі, під сонцем, виблискує скляним дахом тракторний цех. Звідси йдуть на села трактори. В трак-

торному — тихше. Менше того брязку та гамору. Тут із готових частин, що надходять із головної комори, складають трактори. Частину кам'яниці посіли такі ж, як і в складальному цеху, верстати, що стружать, пиляють, точать — припасовують тракторні частини. Так само робітники та робітниці похилилися над машинами. А в край кам'яниці цілі ряди готових і напівготових тракторів. Той за день, той за півдня, інший за місяць вже будуть готові вийти колективні лани орати. Вздовж кам'яниці вирядилися цілою низкою готові, вже випробувані трактори. На колесах іще свіжі грудки землі.

ЗАВДАННЯ. Випишіть з параграфу всі відзначені слова. Підкресліть у них закінчення *—ться*. Як ви його вимовляєте? А як пишете?

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ: хоч у словах, що закінчуються на *ться*, це закінчення вимовляється *ця*, але писати треба *ться*.

Комунізм починається там, де виявляється самопожертва, що перемагає важку працю, піклування робітників про збільшення продуктивности праці.

Ленін

Соціялістичне змагання — Ленінів заповіт.

Довгаль, старий партієць-виробник, був уперше на Всесоюзній партконференції. Повний вражінь, він повернувся з Москви якийсь піднесений, не такий, як завжди.

Він привіз із собою книжку. Це були статті Леніна «Як організувати змагання». Перед тим, як виступати в цеху, щоб розповісти свої враження, Довгаль довгими часами сидів за цією книжкою.

Синій і червоний олівець, підкреслюючи, хутко бігав по рядках книжки, написаної Леніном ще на початку квітня 1918 року.

«Соціялізм не тільки не припиняє змагання, а, навпаки, уперше створює можливість застосувати його справді широко, справді в масовому розмірі, втягнути справді більшість трудящих у таку роботу, де вони можуть виявити себе, розгорнути свої здібности, виявити таланти, яких у народі непочатий край і які капіталізм м'яв, давив, душив тисячами й мільйонами...»

«Боротьба проти старих звичок — дивитися на працю, на засоби виробництва з погляду підневільної людини, як би звільнитися від зайвого тягара, як би вирвати хоч шматок од буржуазії, — ця боротьба конче потрібна.

Цю боротьбу вже почали передові, свідомі робітники, що дають рішучу одсіч тим, хто прийшов на фабрику, (особливо багато прийшло під час війни) і хто тепер хотів би ставитися до фабрики трудящих, до фабрики, що стала власністю пролетаріяту, так само, як колись, маючи єдину думку: «вирвати якнайбільший шматок і втекти». Все, що є свідомого, чесного серед трудящих мас, всі, хто мислить, стануть у цій боротьбі з передовими робітниками».

Довгаль кинув підкреслювати й глибоко замислився над тими основними гаслами, основними, що він мав дати і роз'яснити робітничій масі, щоб організувати соціялістичне змагання на своєму заводі.

ЗАПИТАННЯ. Що написав Ленін про соціялістичне змагання?

ЗАВДАННЯ. Стислий висновок із Ленінових слів про соцзмагання напишіть у зошит.

Що таке ударні бриґади.

Колись під час громадянської війни, в найнебезпечніших місцях фронту, кілька червоноармійців брали на себе обов'язок піти в наступ поперед усіх і завдати ворогові першого удару.

Це були найсміливіші, найсвідоміші бійці, здебільша комуністи. Вони здебільшого офірували життям, але своїм прикладом захоплювали всю масу, втягали її в наступ за собою.

Тепер іде напружена боротьба на фронті соціялістичного будівництва. Вона вимагає також величезного напруження сил робітників, вимагає справжнього героїзму. І ось знову кращі, найсвідоміші робітники, на чолі з комуністами й комсомольцями, беруться подати приклад усій робітничій масі.

Вони беруть на себе найважчі завдання та виконують їх в найкоротший термін. Краще працюючи, вони підвищують якість товару, збільшують його кількість, дають змогу продавати його дешевше.

Тисячі кращих пролетарів на всіх заводах і фабриках вступають до бриґад ударників, а за ними й уся робоча

маса самовіддано напружує всі сили, щоб виконати завдання п'ятирічного пляну.

Оте завзяття робітничих мас є найкраща запорука, що ми п'ятирічку виконаємо і навіть у коротший, ніж призначено, термін.

СОЦІЯЛІСТИЧНЕ ЗМАГАННЯ, ПІДНОСЯЧИ ТВОРЧУ ЕНЕРГІЮ ТА ПОЧИН МАС, МАЄ СТАТИ ЗА ПОСТІЙНИЙ ЗАСІБ ЗАЛУЧЕННЯ ТРУДЯЩИХ ДО СОЦІЯЛІСТИЧНОГО БУДІВНИЦТВА.

(XVI партконференція).

Перегукуються шахти і заводи.

Перегукуються заводи. Перегукуються шахти. Шахта № 17 Раковки сповіщає, що вона вийшла переможцем над шахтою № 13, давши найбільші покажчики в Донбасі — 170% завдання Донвугілля за червень місяць.

— Оце так змагання! — говорить Потап з гордістю про свій Донбас. — Оце так змагання! — і він далі ловить хвилі про тих героїв, що виконали програму, що вийшли переможцями.

Розповідає радіо про дванадцятеро безвусих, що після того, як минула парадна урочистість, згуртувалися в колектив і полізли в забій. Було їх дванадцятеро безвусих юнаків.

За першого тридцятилітнього годі промовчати. Він гісно вплетений в усі завоювання молоді, немов нитки тканини.

Він — це керівник гірпромучу. Десять років він був за кріпильника, а після нещасного випадку, коли він від вибуху мало не осліп, цей тридцятилітній працює разом з безвусими, працює разом з молоддю. Він, а поруч нього вихованці. І з любов'ю розказує шахтар про нових культурних молодих шахтарів.

Вважайте — це перші шахтарі, що працюють у забої без мата, без брудної лайки, перші, що утворили революцію в шахтарському побуті і добровільно завели пункт, що карає за лайку на роботі.

Дванадцять безвусих героїв стали героями на культурному фронті. І, крім загальних завдань у соціялістичному змаганні, поставили ще одно завдання — не лаятися, працювати культурно.

Так працювали пліч-о-пліч дванадцять безвусих героїв і троє рвачів. Треба було розвідати вугілля нижніх шарів.

Троє взялися за це і заправили п'ятдесят карбованців, але, пробивши два метри, вони прийшли до контори з вимогою:

— Давайте нам вісімдесят карбованців за метр!

Управитель шахти обурився:

— Це неймовірна ціна. Нам треба знизити собівартість. Ми підписали договір на соцзмагання.

— Чудаки, то ж підписали ви, а не ми! Наша хата скраю, а як не дасте вісімдесят карбованців, то покинемо.

Метушився управитель шахти, не знав, що робити, але знайшлися герої. Прийшов колектив—дванадцять безвусих учнів гірпромучу на чолі із своїм керівником і взяли сорок п'ять карбованців.

За два з половиною місяці шар знайдено.

Рвачі загрожували. Молоді герої сміялися. Сміялися і працювали.

— Подивимось,—говорили рвачі.

— Подивимось,—говорили молоді герої.

І через два з половиною місяці побачили.

Кипить життя. Життя вкривається цифрами, цифрами господарського походу. І стривожена земля, а в Донбасі стривожене життя і під землею. Шахта схожа на мурашник. Всі змагаються; забій з забоєм, ділянка з ділянкою, забійник із забійником. Шахта «Капітальна» видала 108% програми, її суперниця 128% програми. Шахта Бутовка перевищила завдання на 20%, шахта № 17 на 40%.

Такі вони робітники змагання.

Петрові Дем'яновичу 56 років. Але він м'язистий, його здоровий рум'янець і легка хода доводять, проте, його силу. Петро Демя'нович ніколи не спізнювався на роботу, не мав прогулів, не лаяв підручних.

Петро Дем'янович ставився до виробництва як хазяїн: шматочок мідного дроту—він і його візьме та піднесе до коробки:

— Обрізки збирати треба, бо з них мідь топити можна. Шукай, може знайдеш, збирай...

Гвинтика, шурубчика не помине Коршун: підійме, а потім у шафу.

— Нехай у шафі полежить, придасться.

Петро Дем'янович після роботи або на зібранні активу Модру, або на виробничій нараді, або в гуртку робкорів, чи на цехбюрі. Всюди встигає Коршун.

Увечері Петро Дем'янович, підбігавши до підборіддя коліна, сидить на шкільній лаві поруч з Макаром Іншаковим—дев'ятнадцятилітнім юнаком, що пішки з цікавости зробив екскурсію на Дніпрельстан.

А наука премудра. Петро Дем'янович зранку напружується. Лекції з математики. Трудно засвоїти.

— А чому тепер метрами, а не аршинами міряють?— питає він себе вголос і відразу ж собі відповідає:—так тому, що десятична система легша: все—десятки, сотні, тисячі.

Це вусатий ентузіяст. А ось безвусий Богданов. Він начальник «кавалеристів».

Із вікна Богданової кімнати видко комбінат, за ним Дніпро. Богданов—нежонатий, партієць, начальник штабу «легкої кавалерії» У. нього навантажень—не перелічити. А йому тільки двадцять чотири роки. В кімнаті чисто прибрано, два ліжка (з Богдановим живе товариш). Богданов сидить коло стола, заваленого купою книг і записок, і викладає плян «наскоку».

І його очі горять, він виразно жестикулює, ходячи з кутка в куток по кімнаті.

Це готується сьогодні «наскок» легкої кавалерії і робкорів на комбінат, щоб виявити наслідки змагання.

Ось які люди—вусаті і безвусі—беруть участь у соціялістичному змаганні. Їх багато: починаючи від звичайного робітника і аж до інженерів.

ЗАВДАННЯ. Випишіть відзначені в цьому нарисі слова:

пальотчик
нього
сьогодні.

Прислухайтеся до свого голосу, як вимовляємо підкреслені в цих словах звуки? Ці звуки (*нь*, *ль*, *сь*), вимовляємо м'яко. На письмі вони позначені знаком м'якшення. Але ці звуки не стоять ні в кінці слова, ні перед приголосним звуком. Вони стоять перед голосним звуком *о*. Проте знак м'якшення пишемо і тут.

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ: м'якість приголосних звуків перед звуком *о* позначаємо знаком м'якшення (ь).

---

11 та 25.

Які найближчі завдання ставлять перед промисловістю партія та уряд? Ці завдання такі:

Зменшити собівартість товарів на 11%;

Збільшити продукційність праці не менш, як на 25%.

11 та 25—ось два стовпи,що на них лежатиме наш майбутній розвиток до соціялізму в найближчі рокі. А з цих завдань випливають вже й інші, а саме:

Рішуча боротьба проти ледарів, прогульників, марнотратників.

Боротьба проти пияцтва.

За пролетарську самокритику, за дружнє, спільне налагодження виробництва.

В здійсненні цих завдань повинні взяти участь не лише робітники даного виробництва, а й усі громадські організації, всі передові свідомі громадяни, в тому числі й учні шкіл лікнепу.

ПОСИЛЬМО БОРОТЬБУ ПРОТИ ПРОГУЛІВ, ПРОСТОЇВ, БРАКУ, ПРИВІТ ПЕРЕДОВИКАМ СОЦІЯЛІСТИЧНОГО ЗМАГАННЯ, ГЕРОЯМ КОМУНІСТИЧНОЇ ПРАЦІ—УДАРНИКАМ РАДЯНСЬКОЇ ІНДУСТРІЇ!

Рвачі.

Два кваліфіковані токарі—Іванченко і Волків—працюють на заводі ім. Чубаря. Працюють вони там не один десяток років.

Але завод для них був тільки розрахунковою книжкою. Знали вони відстукати дні, як молотком по залізі, одержати «монету», хильнути іноді в «получку», а головне, найбільше потягти до свого господарства, що мали на селі.

Господарство для них рідне, а завод—стороннє джерело прибутків та й годі.

Працювали акуратно, сумлінно, але уникали громадського життя. Запалювалися тільки, коли мова заходила про розцінки.

Весна. Колгоспи чекають на трактори. Термінове замовлення заводів на тракторні частини. Чи буде вчасно виконане замовлення?

— Буде,—запевнили робітники.

Заходилися працювати по-ударному—і перебільшили норму.

Вогні змагання доходили і до Іванченка та Волкова, але не розпалили. Перемогло старе, дрібновласницьке, що корінням із села тяглося.

Почули вони звістку, що на біржі мало токарів. Еге, можна, виходить, «підробити». Пішли до адміністрації: так, мовляв, і так... менше як за десять карбованців у день працювати не погоджуємося. Коли не хочете, то давайте рощот. Адміністрації довелося виконати їхні рвацькі вимоги, бо ніким замінити було.

Двоє рвачів, ні з ким не розмовляючи, «гонять монету». Вони дбають тільки про с в о ю коняку, с в о ю хату, с в о ю землю, думають про те, як би найбільше покласти у свою кишеню.

Десятки, сотні, тисячі інших робітників горять запалом ударництва, соцзмагання, турбуються про поліпшення н а ш о г о виробництва, про н а ш у роботу, думають про н а ш у землю, завод.

Ці тисячі йдуть з прапором, на якому накреслені Ленінові слова:

«Ми будемо працювати, щоб витравити прокляте правило: «кожний за себе, один бог за всіх», щоб витравити звичку вважати працю тільки повинністю і правномірною працею тільки ту, за яку заплачено певною нормою. Ми будемо працювати, щоб прищепити в свідомість звичку, в повсякденний побут мас правило: «всі за одного і один за всіх».

І ці тисячі переможуть ворожу рвацьку силу, що йде за гаслом: «Своя пазуха ближче».

ЗАПИТАННЯ. В чому виявилося рвацтво Іванченка і Волкова? Про що вони більше дбали, працюючи на заводі? На чию користь працюють такі робітники, як Іванченко та Волков? Як працювали інші робітники заводу?

ЗАВДАННЯ. Випишіть гасло, за яким ішли всі робітники заводу, крім рвачів.

Перейшли на семигодинний.

Любарецький завод виробляє сільсько-господарські машини: косарки, жниварки, снопов'язалки, віялки.

Настав день переходу фабрик на семигодинну роботу. Давно не було в Любарцях такого свята. Давно не було стільки людей на зборах у червонім кутку будинку, що був колись складом сільсько-господарських машин.

Прийшли всі чотири тисячі робітників з жінками й дітьми. У залі нетерплячий гул голосів. Всі уважно

слухають прості, зрозумілі слова червоного директора заводу тов. Белікова:

— Товариші! Сьогодні, коли робітники всіх капіталістичних країн борються ще за восьмигодинний робітний день, в пролетарській державі один за одним заводи й фабрики переходять на семигодинний робітний день. На підприємствах радянської промисловости семигодинний робітний день дає змогу збільшити продуктивність праці робітника, зменшити собівартість, підвищити якість продукції і трудову дисципліну. Семигодинний день, залишаючи робітникові більше вільного часу, дає йому змогу використати цей вільний час на підвищення свого культурного рівня. Заощаджуючи фізичні сили робітника, семигодинний робітний день зберігає здоров'я робітника й тому продуктивність його праці більшає.

Семигодинний робітний день — це один із могутніх засобів соціялістичного будівництва. Ми повинні випустити цього року більше машин, ми повинні виконати п'ятирічний плян виробництва сільсько-господарських машин за чотири роки. Перед нами стоять великі труднощі, але впертість і завзяття пролетарських мас безперечно подолають ці труднощі...

Гаряче й щиро відповів йому робітник Черченко:

— Ми знаємо про ті труднощі, та ми їх переможемо. Ми дамо сотні тисяч нових косарок, жниварок, снопов'язалок. Ми підвищимо трудову дисципліну і поліпшимо нашу роботу.

Оплески, що покрили його слова, були за найкраще підтвердження, що робітництво все сказане виконає.

Другого дня, о сьомій годині ранку, всі біля верстатів. Нема жодного прогульника. У п'ятдесят другому відділі нема зменшення виробітку, у тридцять четвертому — теж. Весь величезний механізм, як заведений годинник, працює чітко, без перебоїв. По цехах питання при зустрічі:

— Як робота?

— Добре, дуже добре.

В словах чути не тільки радість, а й здивування.

— Ніколи завод на працював так, як тепер.

— За такої роботи зменшити собівартість на одинадцять відсотків — не важке завдання, — каже директор заводу Беліков. Він старий робітник, висуванець, що добре знає свій завод, але і його вся робота по-новому підхоплює і дивує.

І у нього майнула тривожна думка: а що, як це тільки перший день? Адже робітний день скоротився на годину,

і природно, що робітник виробить менше... Чи вдержиться така напруженість у роботі?

Але йшли дні й несли за собою дедалі більші й захватні новини.

В кімнаті директора одержано папірець, де кривими нерівними літерами були виведені незабуті слова. Адже ще недавно, пару місяців тому, робітники заводу на кожних зборах знімали питання про збільшення розцінок. А тут прийшов семигодинний робітний день і викликав у робітників нові слова:

«Прошу зменшити розцінки шруб «М», бо на них встановлено дуже великі розцінки—15 коп. за 100 штук. Прошу поставити на них 9 коп., бо при роботі їх наріжається більше і легше від усіх шруб.»

Зиленко, робітник № 3506.

Зиленко—двадцятичотирьохлітній комсомолець. Тільки шість місяців тому він переступив поріг 34-го відділу, але перший подав вимогу зменшити йому розцінки. Це був почин. Далі пом'яті папірці з такими ж проханнями витіснили інші папірці з стола директора. Наливайко, Макуха, Кравченко, Литвин, Сенченко.—Вони перші заговорили про зменшення їм розцінок...

З цеху йшли нові вісті. Телефоном, у службових записках, сухих і коротких, повідомлялося:

... Робітник № 3520 Богданов на правці ножів збільшив продуктивність, робив 120 штук за 8 годин, а тепер за 7 годин робить 124 штуки. Робітник № 2955 Шульченко на пригонці ножів за 8-годинного робітного дня робив 100 штук, а за 7-годинного робить 105 штук.

Так працювали не тільки окремі робітники, а цілі групи, бриґади.

В 36-му відділі, де збирають рами косарок, перша зміна, замість звичайних за восьмигодинної роботи 120 штук, зібрала 130 штук; але 4 штуки були браковані. Друга зміна дала 130 штук без браку. Друга бриґада, замість 65 косарок за восьмигодинного робітного дня, давала 70 косарок без браку.

Перехід на 7 годин викликав новий, піднесений настрій і завзяття в роботі.

Тепер завод почав соцзмагання з Краматорським заводом.

Важко навіть уявити, до якої міри може дійти це піднесення й завзяття, коли вже перехід на сім годин поставив любарецьких робітників у перші ряди робітничих колон, що впевнено ступають по шляху будівництва соціялізму.

Війна втратам!

Шахтар, кайлом збий
втрат ганебний взірець!
Наш наказ такий:
— Втратам даремним кінець!
У похід проти втрат,
вирушай шахта й вибій.
Розтратників покарати «стократ»!
Марнотратник — для нас злодій!
На облік хвилину, копійку,
грудку руди — у ваґон!
З цього країні виллєм
сотні залізних тонн.
Рудні, до бою шикуйсь!
Залізні дамо мільйони!
Смерть марнотратству! Чуєте? —
Кроки лунають бетонні.

На тиражі позики індустріялізації.

Робітники поспішають до театру. Рівно п'ять годин вечора. Раптом засяяло червоне сяйво. В очі впадає блискуча червона зірка на дахові театру. І під нею єдине слово:

ТИРАЖ

Вогняні літери сповіщають людність, що тут сьогодні відбуваються розигри першої позики індустріялізації.

На сцені дві урни з печатками; їх охороняє вартовий. Ліворуч — статуя Леніна, уквітчана п'ятикутньою зіркою та прапором. На задньому коні — великий різнокольоровий показник. Він має показувати суму виграшу, нумер облігації і серії.

Залю переповнюють робітники, робітниці, селяни, червоноармійці, профспільчани. Нараз галас ущухає. Голова тиражної комісії відкриває урочисте засідання.

— Засідання тиражної комісії для розигрів позики індустріялізації вважаю одкритим, — говорить він. — Виконати п'ятирічний плян соціялістичної перебудови народнього господарства — це значить побудувати сотні заводів, дати десятки тисяч тракторів для колгоспів тощо. На це потрібні великі гроші. Коли буржуазний уряд Германії, Франції або якоїсь іншої капіталістичної держави потре-

бують грошей, вони завжди їх можуть позичити в іншої буржуазної країни. Ми ж ніде за кордоном дістати позики не можемо. Буржуазні країни не хочуть давати нам грошей. Тамтешня буржуазія ненавидить нас за те, що ми відібрали фабрики у фабрикантів та землю у поміщиків. Якщо якась країна і пропонує нам позику, то вимагає такі величезні відсотки, що наш уряд не згоджується тої позики брати, щоб трудящим нашої країни не довелось надто дорого за неї платити. Ось чому радянська влада випускає позики тільки в своїй країні, себто позичає гроші у трудящих Радянського Союзу. За час перебудови нашого господарства наш уряд випустив кілька позик. Усі вони були розкуплені робітниками й селянами, і багато мільйонів карбованців, позичених у трудящих, були кинуті на будівництво промисловости, на підвищення сільського господарства й таке інше.

Далі виступили представники партійного комітету, робітники заводів, представники профспілок. Вони вимагали від уряду випустити нову позику п'ятирічки. Резолюцію про це ухвалюється одноголосно під бурхливі оплески присутніх.

Починають розигри. Механіка розигрів надто проста. Члени тиражної комісії стають біля урни. На сцену виходять маленькі діти. Заля вщухла.

— Начварти, зніміть варту! Зняти печатки з урн!— чути серед напруженої тиші наказ голови.

Представник робітничо-селянської інспекції з членами тиражної комісії перевіряє цілість урн, знімає печатки і відмикає урни.

— Крутіть колеса!

Рука дитини опускається в першу урну.

— Виграш сто карбованців! Серія № 124201! Всі нумери цієї серії виграють по сто карбованців!

Показник враз освітлюється. Спалахують вогненні різнокольорові цифри: «Виграш сто карбованців, № 124201!» Гучні оплески покривають повідомлення голови та членів тиражної комісії.

Тираж триває далі. З напруженням, уважно слухають. Горять вогниками показники, показуючи нумер облігації і суму виграшу.

ЗАПИТАННЯ. Для чого держава випускає позики індустріялізації?

ЗАВДАННЯ. Випишіть з цього нарису слова, де м'якість приголосного перед *о* позначаємо знаком м'якшення.

Що дає безперервний тиждень і п'ятиденка.

Радянські підприємства переходять на безперервний тиждень. Це значить, що робітники відпочиватимуть не всі один день, а по черзі. Підприємство ж працюватиме цілий рік без перерви.

Раніш усі робітники відпочивали в один день — в неділю. Фабрика в цей день не працювала. Так пропадало на рік аж 60 днів. А нам треба розвивати радянську промисловість, нам треба догнати й випередити передові капіталістичні країни. Щоб швидше це зробити, запроваджується безперервний тиждень. Тепер ці 60 днів не пропадатимуть. Наші підприємства працюватимуть не 300 день на рік, як раніш, а 360. Тільки 5 днів революційних свят не буде зовсім праці на фабриках.

За кордоном не переходять на безперервне виробництво, бо цього не хоче церква. Церква хоче, щоб усі робітники мали вільною неділю, щоб у цей день вони йшли до церкви, молилися богові. Капіталісти розуміють, що церква допомагає їм визискувати робітників, тому вони й допомагають церкві.

У нас, у радянській державі, більшість робітництва вже зрозуміла, що церква — ворог трудящих. Тому нам не доводиться зважати на церкву. І добре, що неділя буде робітним днем: це відучить від церкви й ту частину трудящих, що ще не зрозуміли шкоди релігії і ще вірять у бога. Зате коли не всі робітники відпочивають в один день, легше задовольнити їхні культурні потреби: театри, клюби, книгозбірні, читальні зможуть краще працювати і ширше обслуговувати робітників.

Одночасно з переходом на безперервне виробництво радянська промисловість переходить і на п'ятиденний тиждень, або, як скорочено кажуть, на п'ятиденку. Це значить, що робітники відпочивають не через шість днів на сьомий, як раніш, а через чотири на п'ятий. Значить, робітники тепер частіш відпочиватимуть, менше стомлюватимуться отже й краще в робітні дні працюватимуть.

Багато підприємств уже перейшли на безперервне виробництво та п'ятиденку. Решта переходять. Одночасно переходять на безперервку і радянські установи. Таким чином увесь Радянський Союз виграє нові 60 робітних днів на рік, а умови праці робітників від цього не тільки не погіршають, а навпаки — покращають.

ЗАПИТАННЯ. Що таке безперервний тиждень? Що таке п'ятиденка? Для чого ми перейшли на безперервне виробництво? Що не дасть для розвитку нашої промисловости? Який вплив матиме перехід на безперервний тиждень для боротьби з релігією?

ЗАВДАННЯ. Перепишіть нижчеподані речення і зверніть увагу, як ми вимовляємо підкреслені літери.

Усіми по сім, а найменшому вісім. Широко простягся безкраїй степ. Доки не намучишся, доти не навчишся. З малої хмари великий дощ бував. Постав борщ на стіл.

Як ми вимовляємо підкреслені в цих прикладах звуки? Можливо, що хтонебудь з вас вимовляє їх м'яко, хоч після них і не стоїть знак м'якшення. Тому треба запам'ятати, що правильна вимова цих звуків—тільки тверда.

Звуки *б*, *в*, *м*, *п*, *ф*; *ж*, *ч*, *ш*, *щ* ніколи не бувають м'які, і після літер, що означають ці звуки, знака м'якшення ніколи не пишемо.

БЕЗПЕРЕРВНЕ ВИРОБНИЦТВО ПРИСКОРЮЄ ТЕМП ІНДУСТРІЯЛІЗАЦІЇ, Б'Є ПО КАПІТАЛІЗМУ. РОБІТНИКИ И РОБІТНИЦІ, ЗДІЙСНІМО БЕЗПЕРЕРВКУ!

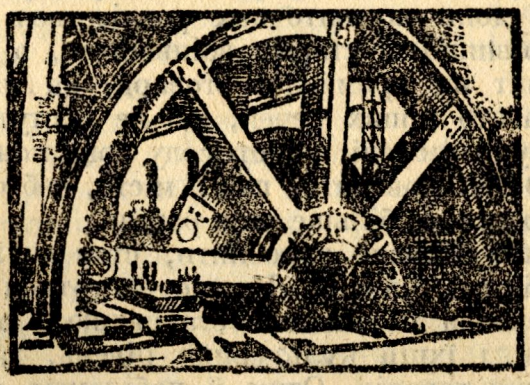

РОЗВИВАЙМО ЛЕГКУ ПРОМИСЛОВІСТЬ!

Чому в нас бракує товарів.

Хто не ремствував у черзі по мануфактуру? Кого не гнівала відсутність товарів у кооперативах? Та й важко не нарікати, не сердитися, коли іноді не можна дістати метра ситцю на сорочку, полотна на простирадло чи напірник.

А й справді, що за диво? Чом раніш товарів було скільки завгодно, а тепер не вистачає? Невже дійсно радянська влада винна в товаровому голоді? А якщо радянська влада не винна в тім, що товарів мало, то чому вона, влада, не вживає заходів, щоб збільшити виробництво, щоб кожний мав усе потрібне?

Хто не думав так, коли вертався додому, даремно простоявши в черзі?

І багато дехто забувають, як було раніш, і не зовсім здають собі звіт у тому, що є тепер.

Передусім зовсім невірно, ніби раніш товарів було більше. То покупців було менше, а не краму більше.

Село за царя і капіталістів жило в таких злиднях, що неспроможне було багато купувати. Сорочку носили на селі доти, аж доки по ниточках розлізеться. Достаток на селі тепер порівняно із старим збільшився, а тому село й збільшило попит на промислові товари, на мануфактуру, шкіру, і на багато інших речей, що не ростуть, або що їх не виробляють у самім селі, а проте селу вони конче потрібні.

А місто? Облік доводить, що і місто, цебто робітники, споживає тепер далеко більше, ніж раніш.

Робітник став більше заробляти, став культурніший, хоче частіш міняти білизну. Краще одягатися.

Радянська влада поліпшила становище і робітників, і селян, підвищила їхній культурний рівень, дала їм змогу набувати більше товарів. Отже й побільшав попит на товари, яких раніш до революції не могли купувати широкі маси робітництва та бідняцько-середняцького селянства.

ЗАПИТАННЯ. Чи вірна думка, ніби раніш товарів було більше? Чому раніш було мало покупців, а тепер багато? Як за радянської

влади поліпшився добробут трудящих селян і робітників? Чому радянська влада «винна», що не вистачає товарів?

ЗАВДАННЯ. Уважно прочитайте дальшу статтю і напишіть тоді відповідь на запитання, що стоїть заголовком цієї статті.

Два шляхи.

Що ж нам треба робити, щоб пом'якшити товаровий голод, а потім і зовсім його спекатися? І що можна зробити?

Можна, наприклад, привезти потрібні для робітників та селян товари з-за кордону, заплативши за це хлібом. Інакше кажучи—перетворитися в залежну від закордонних капіталістів країну. Тобто самохіть піти на те, що хочуть нав'язати нам капіталісти. Годі й казати, що такий вихід для нас не підхожий.

Що можна ще зробити?

Відповідь ясна—треба все нам потрібне виробляти самим.

Отут воно й починається. Треба. А де? А на чому? А як?

Де?—На заводах. На чому?—на машинах. Як?

На це можна відповісти: всі наші машини на всіх наших фабриках уже працюють. Самим збільшенням продукційности праці, хоч яке воно буде велике, задовольнити дедалі більшого попиту на товари не можна. Очевидно, треба будувати нові заводи й фабрики.

Це питання теж можна розв'язати по-різному. Можна посилено будувати такі заводи, де виготовлятиметься, так звані, речі широкого споживку: мануфактура, взуття, посуд тощо. Є і другий шлях—будувати такі заводи, що вироблюватимуть верстати і машини, потрібні для виробу речей широкого споживку.

Перший шлях—шлях розвитку легкої промисловости, або індустрії, другий—шлях розвитку важкої промисловости (важкої індустрії). Обрати перший шлях—це значить витратити величезні кошти, щоб придбати за кордоном (у капіталістів, у буржуїв) машини для виробництва взуття, мануфактури і всього того, чого нам покищо не вистачає.

Так... Товарову нестачу тимчасово цим можна пом'якшити. Якраз доти, поки працюватимуть куплені машини. А потім—знову кланяйся буржуям... Інакше кажучи, шлях цей мало чим відмінний від простої купівлі мануфактури закордоном. Крім того, по суті ми будемо залежні від закордонних капіталістів. Але якщо капіталіст машин нам не дасть, або, ще гірше, коли з буржуазією розпочнеться війна, тоді без машин і не сподівайся на задоволення своїх потреб...

ЗРОСТАННЯ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТИ ЗА П'ЯТИРІЧКУ.

Партія і все робітництво відмовилися піти цим шляхом, а вирішили так: якщо вже нам доводиться платити буржуазії, то давайте це зробимо один раз, щоб потім дійти цілковитої господарської незалежности.

А господарської незалежности ми дійдемо тоді, коли зможемо виробляти не тільки чоботи й машини для виробництва чобіт; коли ми зможемо всяку машину, хоч яка вона складна і велика, виготовляти не гірше і не дорожче, ніж її роблять за кордоном.

Щоб добитися господарської незалежности, треба розвивати важку індустрію. Будувати домни, металюргійні й машинобудівельні заводи, електровні, залізниці й т. ін.

Сталеливарні постачатимуть сталь, з цієї сталі зроблять текстильну машину. Текстильна машина витче сорочку.

Тоді все, від початку й до кінця, робитимемо сами, на власних машинах і не будемо ні від кого залежати.

Але розвиваючи насамперед важку промисловість, радянська влада одночасно дбає й за розвиток легкої промисловости.

П'ятирічний плян передбачає збільшення виробів легкої промисловости більш як удвоє.

Цукрова промисловість.

Нове будівництво в цій галузі розраховано так, щоб цілком задовольнити потреби країни на цукор. Коли тепер на душу людности в Радянському Союзі припадає близько 9 кілограмів цукру на рік, то на кінець п'ятирічки припадатиме по 17 кілограмів. Всього на нове будівництво цукрової промисловости мають витратити 90 мільйонів карбованців. Передбачено збудувати 11 заводів в УСРР, 5 заводів у РСФРР і 4 — в нових районах бурякосіяння.

Вперше збудують цукроварні в Киргизії, на Північнім Кавказі, в Сибіру, де раніш не сіяли буряків.

Цукроварні підвищують добробут країни, зокрема ж бідняцько-середняцького селянства. Навколо них сіятимуть буряки, а буряки дуже вигідна рослина. Роздаючи жом, цукроварні сприятимуть розведенню племінної худоби.

Але найбільше значіння цукроварень у тому, що вони сприятимуть масовій колективізації та кооперуванню трудящого селянства.

Радгоспи Цукротресту розгортають широку аґітацію серед навколишньої бідняцько-середняцької людности за поширення засівів, збільшення врожайности, за утворення великих бурякових колективних господарств.

ЗАВДАННЯ. Знайдіть на «Мапі капітального будівництва УСРР» де саме мають збудувати нові цукроварні. Знайдіть на «Мапі великих робіт» нові райони бурякосіяння.

Біле золото.

Ми наближаємося до найбільшої на Полтавщині — Жовтневої цукроварні, що біля містечка Карлівки. Що ближче до неї, то більше людей метушиться в степу.

Всі шляхи до цукроварні вкрито возами й гарбами: їде буряк.

На чималій площі кожна підвода лишає купку буряка й знову порожня їде до будки — важитися. З купок ростуть одна за одною гори.

Від гір буряків до цукроварні — бетонний жолоб у землі зроблено. Впоперек цього жолобу — інший, замізний і на колесах, жолоб стоїть.

Вподовж залізного жолобу стоять робітники з вилами й кидають у нього буряки.

По дорозі, пливучи за водою, вони обмиваються, але не досить. Тут їх начисто миє ще спеціяльна машина, а обмивши—подає в елеватор (підіймальна машина). Елеватор тягне буряки нагору і кидає їх у січкарню.

Ніж у січкарні круглий, крутиться скажено: за 5 хвилин ріже 140 пудів буряка. Білим безконечним струмком іде стружка до великих, залізних діжок—дифузорів (такі кадоби, що в них випарюють сік із буряків). Тут їх висолоджують—великим тиском гарячої пари із стружки вичавлюють увесь сік. Сік іде в один бік, а висолоджена стружка, що зветься жомом, іде іншим шляхом геть із заводу,—надвір.

Сік починають очищати й випарювати. Його пропускають через цілий ряд апаратів. Поступово той сік перетворюється на густий сироп, а потім стає густою кашею, де виразно проглядають кристали цукру.

«Кашу» пробілюють і просушують. Виходить готовий цукор, що білим струмком іде до сушарні. А пройде цей останній свій шлях—і до ніг робітників сиплеться «біле золото...»

Лопатами, через дірку в підлозі, кидають його робітники вниз на склад, де цукор пакують, важать і вантажать просто в ваґон.

Отак кожні вісім годин цукроварня переробляє тисячі пудів буряка на цукор.

Цілісіньку добу пливуть жолобами буряки до цукроварні, цілісіньку добу роблять робітники й машини, а від заводу від'їздять день-у-день потяги цукру. Поруч ростуть цілі гори цінного корму для худоби—жому, і наповнюються патокою величезні цистерни.

ЗАПИТАННЯ. Чи доводилося вам колись побувати на цукроварні?

ЗАВДАННЯ. Розкажіть про це.

Текстильна промисловість.

До найвизначніших галузей легкої промисловости належить текстильна промисловість, що виробляє сукна, ситець, мішки, шпагат тощо. До текстильної промисловости належать також фабрики, що обробляють текстильну сировину — бавовну, льон, вовну, шовк.

Попит на текстильний крам у нас величезний, бо покращав матеріяльний добробут трудящих.

Текстильні фабрики розташовані по нашому Союзі переважно в Центральному промисловому районі, а саме в областях: Московській, Івано-Вознесенській та в колишній Ярославській губернії. Тут центр нашої текстильної промисловости.

На українських текстильних підприємствах виробляють переважно мішки, линви, шпагат. Деякі ґатунки сукна виробляють на сукнярнях Кам'янець-подільської та Сумської округ.

У нас є величезні засіви бавовника в Туркестані, Узбекистані й Закавказзі. Проте своєї бавовни, як і вовни, нам не вистачає. Отож, хоч уже й тепер бавовнику засівається більш, ніж перед війною, радянська влада вживає всіх заходів, щоб цей засів ще збільшити. Так само багато звертається уваги на розплід тонкорунних і грубошерстих овець. Разом з тим будується нові фабрики, що вироблятимуть з бавовни й шерсти текстильний крам.

На кінець п'ятирічки споживання бавовняного краму на одну людину збільшиться проти теперішнього в півтора рази, а шерстяного — більш як удвоє.

Наприкінці п'ятирічки на кожного жителя СРСР припадатиме 28 метрів бавовняної матерії (замість теперішніх 19), а шерстяних виробів більш як півтора метри, замість півметра, як тепер. Хоч число людности зростає, проте постачання мануфактури на душу збільшується.

Бавовник.

Років сто тому тканини для одягу виготовляли з льону, вовни й шовку. Мало хто знав про бавовняні тканини. Тепер бавовняні тканини, виготовлювані з бавовни, є найпоширеніші.

Про бавовник кажуть, що він — «дитина сонця», бо йому, щоб достигнути, треба багато тепла й сухої години.

Бавовник росте в далекому Туркестані та Узбекистані, де вісім місяців на рік сонце ллє проміння на родючу землю.

Така погода дуже сприяє бавовникові. Але сіють бавовник тепер і на Україні.

Сіють бавовник звичайно наприкінці березня, а на початку червня він уже цвіте.

Щоб бавовник достиг, треба не тільки теплих, сонячних днів, а ще й гарної, в міру вогкої землі. Сонця в Туркестані, де росте бавовник, дуже багато, але води там бракує, бо дощів дуже мало. Вісім місяців на рік жодна хмарка не затьмарить ясного неба.

Бавовник треба щодня поливати — через те тут скрізь від річок проведено зрошувальні канави. Всі поля вкриті мережею таких канав. Тепер радянська влада вживає всіх заходів, щоб досягти цілковитого зрошування Туркестану.

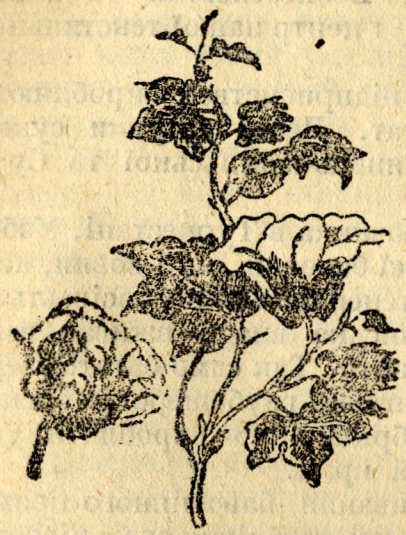

Бавовник—квітка й чашечка.

Бавовник росте невисокими зеленими кущами. Коли він достигає, розкривається брунька і з неї виходить біла квітка. Уже на другий день квітка червоніє. Далі пелюстки квітки опадають, і оголяється чашечка, подібна до маківки, завбільшки з волоський горіх. Достиглі чашечки лопаються. У кожній чашечці — кулька мя'кої волокнини, а на ній — насіння бавовника.

На заводі волокнину відокремлюють від насіння, пресують у пачки й відсилають на бавовняні фабрики. Там із волокнини на прядних машинах прядуть нитки. З цих ниток на ткацьких верстатах тчуть багато тисяч метрів бавовняної матерії.

ЗАВДАННЯ. Перепишіть у зошит такі речення:

Харків—столиця Радянської України. Крамар—що комар: де сяде, там і п'є. Секретар написав протокола. Шахтар б'є кайлом. Неодинокий господар колектив не надложене.

Як ми вимовляємо підкреслені в цих прикладах звуки? Вимовляємо твердо. Тому—

знак м'якшення після *р* писати не можна ні перед приголосними звуками, ні в кінці слова.

Проте звук *р* іноді буває м'який перед звуком *о*. В таких разах — після *р* перед *о* ставимо знак м'якшення (напр. *трьох*).

Бавовник на Україні.

Проїдьте Каховський, Цюрупінський, Чаплинський, Скадівський райони на Херсонщині, південні райони Миколаївщини та Одещини. Скрізь у степу ви побачите таке: біля чотирьох, а то й п'ятьох коней, як звичайно, йде погонич. Але коні тягнуть не сівалку, — їхні построники причеплено до великого орчика. За орчиком же на прив'язку тягнуться три-чотири невеличкі, але важкі сівалки.

За кожною сівалкою йде доглядач. Проїхавши одні гони, доглядачі підходять до вкритих рядном мішків і звідти насипають у сівалки мокре насіння. Зовні воно схоже на маленьку квасолину, тільки вкрите густим білим «пушком».

Оце і є насіння тієї рослини, що її звуть:

— Ба-вов-ник.

Передреволюційна Росія з її всіма природними можливостями і багатствами в розвитку бавовника повзла, плентала ся в хвості інших держав. Перед війною вона ледве виробляла одну двадцять четверту частину світового видобутку бавовни і одну двадцяту того, що мала Америка. За радянської влади маємо велике збільшення засіву бавовника. Проте бавовника не вистачає і тепер. Протягом останніх п'ятьох років ми примушені були заплатити за чужоземний бавовник — конче потрібну сировину для нашої текстильної промисловости — не більш і не менш як 620 мільйонів карбованців золотом.

Ось чому тепер, під час індустріялізації країни перед нами особливо гостро постало питання добитися незалежности країни щодо бавовника. Тим то в старих бавовняних районах площу засіву збільшено в кілька разів. Крім того викинуто нове гасло-вимогу:

— Дайош нові бавовняні райони!

До цих нових районів належить і Україна, точніше — її південь. Ось чому навесні цього року, їдучи безкраїми ланами південного Степу, ви побачите на нивах ті дивовижні досі невідомі місцевим селянам бавовняні сівалки.

Цього року Степ України, що вперше за все своє існування сіє бавовну не для досвіду, дістав завдання:

— Двадцять тисяч гектарів бавовника — і ні гектара менше!

Так зобов'язує план. Він точний, вирахований, перевірений. 1930 року Україна мусить мати бавовника 20.000 гектарів, 1931 року — 223.000, 1932 року — 300.000 і 1933 року — 382.000 гектарів. Цього бо вимагають інтереси країни.

На текстильній фабриці.

Лавою сунуть робітники і робітниці вдосвіта до воріт фабричних. Маківками червоніють хусточки на головах робітниць. Вбирають їх чорні, широкі фабричні ворота.

На дворі заводському гамір. Загудів гудок. Всі розходяться по своїх місцях, у свої цехи. А цехів на фабриці багато — тіпальний, прядний, ткацький, набивний тощо.

Ось тіпальний цех. Швидко рухаються машини. Тіпають, очищають, розплутують бавовну. Виходить вона з машини великими рівними блискучими пасмами. Не легко тут біля машини робити. Зловиш ґаву — палець у вальці, захрустять кісточки, руки — як і не було. Часто буває так.

Далі бавовна переходить до прядного цеху. З великого черева машини тягнуться нитки, нитки. На машинах стрибають тисячі веретен із нитками. Швидко бігають робітники: обірвалася нитка — треба зв'язати, поправити. На 100 веретен один робітник.

А в ткацькому цеху гуркіт, стукіт. Не чути власних слів. Нитяна основа вже на верстатах. — Бігають на них човники, пливуть потоки матерії.

Але вона ще не готова. Треба її спочатку побілити. У набивному цеху набивають різні візерунки, а в фарбарському — фарбують.

Це найшкідніші цехи. Гаряче, задушливе повітря захоплює дух, фарби роз'їдають руки. Щоб зменшити шкідність для робітників в цехах, установлено спеціяльні прилади відсмоктувати засмічене повітря, вбирати пил тощо. Крім того, робітники таких цехів працюють менше, їм дають додаткову відпустку і поліпшене харчування.

Прополіскані, підкрохмалені, висушені матерії складають кипами. Блискучий ситець, різні матерії везуть на склади, а потім до крамниць, звідки вони йдуть до міста та на село.

На мануфактурних фабриках багато робітниць. Найбільше їх у прядному та ткацькому цехах.

Ми — кравці.

Крам принесено з комори,
інструмент давно в руці, —
треба дать одежі гори...
Хто пошиє? Ми, кравці!

Стукотіть, наші машини,
все рівніш лягайте шви,
і зростайте щогодини
купи одягу нові!

Робітник коло машини
в маслі, поросі, муці.
Він чекає на спецодяг...
Хто пошиє? Ми, кравці!

Стукотіть, наші машини,
все рівніш лягайте шви,
і зростайте щогодини
купи одягу нові!

Із рушницею кордони
стережуть наші бійці.
Треба їх вдягти загони...
Хто пошиє? Ми, кравці!

Стукотіть, наші машини,
все рівніш лягайте шви,
і зростайте щогодини
купи одягу нові!

Скрізь у праці люд трудящий,
ладу нового творці.
Треба всім одежу дати...
Хто пошиє? Ми, кравці!..

Стукотіть, наші машини,
все рівніш лягайте шви,
і зростайте щогодини
купи одягу нові!

Людина перемогла.

Людина сильна тим, що підкорила собі природу. Вона здобула вогонь, приручила собі на користь тварини, змусила землю родити зерно. Та й цього людині замало: вона скорила великі сили природи й примусила їх рухати свої машини.

Які ж це сили природи зборола людина? Це — рух вітру, води, тепло (від вугілля, нафти) й електрика. Ці три сили, мов коні невтомні, мчать людину дедалі вперед, до кращого, легшого життя.

Цікаво довідатися, скільки сили мають самі люди та скільки сил природних вони собі підкорили. А це підраховано: всі люди вкупі по всій землі витрачають на працю таку саму кількість сили (енергії), як 5 мільйонів коней; а механічних (неживих) сил природи використовується по заводах, фабриках, копальнях, паротягами, пароплавами, автомобілями, аероплянами тощо — на 50 мільйонів кінських сил щороку. Людина підкорила вдесятеро більше сили, аніж сама має!

Довгим тяжким шляхом ішла людина з далечі віків. Тисячі років сотні поколінь боролися невтомно, щоб опанувати природу. А тепер ми сміливо можемо сказати:

— Людина перемогла!

ЗАВДАННЯ. Назвіть сили природи, що їх скорила собі на службу людина? Ці назви запишіть по пам'яті у зошит.

Як винайшли парову машину.

Перший, хто звернув увагу на силу пари, був великий винахідник Ватт. Він був син англійського робітника. Ще замалку хлопець любив читати книги й робити досліди, в тих книгах описані. Він любив ще дивитися, як працює його батько в своїй майстерні; любив спостерігати, що робиться навколо нього в хаті, надворі, в лісі, на полі. Найбільше любив він думати, міркувати над тим, що читав і що бачив.

Мати його оповідала, що хлопець раз просидів понад годину перед чайником, у якому на вогні гріли чай. Він дивився на чайник, як на чудо якесь, аж поки мати завважила це й стурбувалася, чи не сталося чого лихого синові.

— Про що ти ото думаєш? — спитала вона. — Вже цілу годину ти дивишся на покришку чайника, ніби на якісь чари, і нічого не робиш. Робив би краще щонебудь!

Про що ж думав Ватт? Він бачив, як пара підіймала покришку чайника і як та підскакувала. Набереться в чайнику пари, нікуди їй подітися, от вона й натисне на покришку — і та підійметься. Пара вийде — і покришка впаде на своє місце. Знов набереться пари — і знов робиться те саме і так доти, доки горітиме вогонь і буде вода в чайнику.

Багато людей і до Ватта бачили це, але мало хто замислювався над цим. А Ватт не тільки дивився, а й мислив. «У чайнику, — міркував він, — мало пари, проте пара підіймає покришку. А от якби нагріти великий казан, то пари було б багато, і вона підіймала б не тільки легкі, а й важкі речі. Якби до покришки великого казана приробити сталевий важіль, то пара підіймала б покришку, а покришка підіймала б важіль; якби важіль приладнати до коліс, то пара, підіймала б покришку, а покришка — важеля, а важіль крутив би колеса. Якби на ті колеса та поставити цей казан, то він повіз би сам себе без коней — по землі, без вітрил і весел — по воді». І хлопець почав мріяти, як він загнуздає вільну пару й керуватиме нею. (Мріяв Ватт про те, як він спорудить і пароплави і паротяги, як дешево й швидко їздитимуть люди по землі і по воді, як пара й молотитиме, і пилятиме, і рубатиме, і ткатиме, і прястиме, і робитиме всякі інші роботи).

Коли Ватт виріс, то багато чого зробив із того, про що мріяв у дитинстві, а зокрема — парову машину.

Згодом парову машину, що винайтов Ватт, кілька разів переінакшували. Тепер вона рухає потяги на залізницях, пароплави на річках і по морях, робить і на фабриках,

і в полі. В багатьох місцевостях паровою машиною і орють, і молотять, і мелють, і пиляють, і прядуть, і тчуть, і залізо кують, і книги друкують. Парові машини набагато здешевили всяку роботу.

Сила в парової машини величезна: є такі, що заміняють у роботі тридцять тисяч коней. Паровими машинами люди почали виробляти всякого краму в десять, в сто разів більше, ніж раніш. Парові машини роблять тепер більше, ніж це здолали б зробити сотні мільйонів робітників.

Але й цю силу заступає нова, ще могутніша сила — електрика.

Коли минуле століття звали віком пари, то наше треба називати віком електрики.

ЗАПИТАННЯ. Що наштовхнуло винахідника Ватта на думку вигадати парову машину? Яку користь дає парова машина людям? Назвіть могутнішу силу, що заміняє тепер силу пари?

ЗАВДАННЯ. Випишіть із статті слова, що закінчуються звуками: *б, в, м, п, ф, ж, ч, ш, щ* і *р*. Прислухайтеся, як ви їх вимовляєте. Вимовляти треба твердо. Тому і знака м'якшення після них майже ніколи не пишемо.

Що таке електрика.

Хто з вас розчісувався роговим гребінцем? Чи не пригадуєте, як при розчісуванні щось немов би потріскувало, а в темряві навіть іскри з-під гребінця вирвало. А сам гребінець після розчісування нових властивостей набував — він притягав тоді легенькі речі: клаптики паперу, волосинки, пушинки тощо.

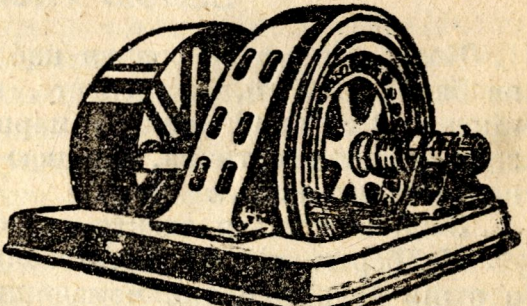

Електричний двигун.

Всі ці явища є прояви електрики, але вони такі дрібні, що ніякісінької уяви не дають про могутність цієї сили природи. Згадайте інше явище — блискавку. Це — теж один із проявів електрики, але вже потужніший, грізний, руйнницький.

Довго люди мало знали електрику, бо не досліджували її, і тільки за останні сто років знання в цій галузі так

збагатилися, що тепер електрика обслуговує всі сторони нашого життя.

Електрика зручна тим, що дає змогу в одному місці, на невеликому просторі зосередити величезні сили, приміром — електрична підойма, що підіймає тисячі пудів, а сама важить лише кілька пудів. Друга вигода електрики та, що її можна пересилати: немов вода рівчаками, тече електрика по дротах. Третя вигода та, що електрику немов би розподіляти можна від одного джерела, як от воду від водогону, а це дає змогу будувати електровні там, де це найвигідніше: на річках та водоспадах, де є даремна сила води, у вугільних басейнах та на торфовищах, де паливо дешеве і т. ін.

Та всіх вигід від електрики й не перелічити. Телефон, телеграф, радіо, електропечі, електровози, електропоїзди — скрізь тут електрика служить людині. Коли минулий XIX вік звали «віком пари», то наш XX вік цілком слушно називають «віком електрики». Електрика — це могутня сила, що стала тепер за найкориснішого помічника людині в боротьбі за опанування природи.

ЗАПИТАННЯ. **Як можна без машини видобути електрику? Що таке блискавка? Які вигоди дає електрична сила? Чому наш вік звуть віком «електрики»?**

ЗАВДАННЯ. **Розкажіть, які прояви електрики вам доводиться спостерігати під час громовиці. Розкажіть, що ви знаєте про руйнницьку силу блискавки. Розпитайте вчителя про громовідвід, що охороняє від руйнницької сили блискавки.**

Силою електрики.

Коли темного вечора ви наближаєтесь до міста, то, ще не бачивши його, вже знаєте, що скоро мандрівці вашій кінець. Освітлені знизу хмари здалеку подають про це звістку. То електрика, що нею світять у місті, відбилась на небі загравою...

Звідки береться електричне світло?

На березі річки стоїть великий будинок — електровня, а в ній величезні динамомашини витворюють електричний струм, що дротом розтікається геть по всьому місту, до кожного ліхтаря, до кожної лямпки. І горять ті лямпки рівно, не блимаючи, не даючи ні духу неприємного, ані чаду.

Але не тільки на це вживають електрику. З її сили користуються, щоб урухомлювати безліч машин, що тчуть, пиляють, стружать переставляють з місця на місце тисячо-

пудові речі. Ця сама електрика рухала й ту машину, що нею друковано цю книгу. Електрика як таки (згадайте ваґони трамваю) перевозить дуже швидко людей з кінця в кінець міста. А в сільському господарстві електрорушій в електрифікованих селах рухає молотарки, віялки тощо. Є навіть електроплуги.

Бачите, куди не повернути електрику, всюди вона корисна й вигідна. Радянська влада якнайбільше дбає, щоб поширити електрику скрізь по містах і селах і, як кажуть, електрифікувати нашу країну. Найдешевшу електрику може дати сила води, бо це сила дуже дешева. Отож електровні здебільшого будують на водоспадах чи на берегах великих річок. А звідти вже дротами пересилають її куди треба. Водяну силу, що дає стільки користи, назвали «білим вугіллям» у відміну від чорного кам'яного вугілля, що його теж, як уже знаємо, використовують рухати машини. Білого вугілля на Україні й по всьому Радянському Союзові є дуже багато, бо річок у нас чимало. Тим то й електрики у нас згодом скрізь буде доволі.

ЗАПИТАННЯ. Як використовують електрику в місті? Як використовують її в сільському господарстві? Що звуть «білим вугіллям»? Чому електровні вигідно будувати на берегах великих річок або біля водоспадів?

ЗАВДАННЯ. Напишіть коротеньку статтю на тему «Електрика в сільському господарстві».

Електрифікація — одна з умов будівництва соціялізму.

«Комунізм — це є радянська влада плюс електрифікація всієї країни» — так сказав Володимир Ільїч Ленін на VIII З'їзді Рад. Ще не відгриміли гармати громадянської війни, ще ворог напосідав на наші кордони, а вже далекозорий керманич пролетарської революції Ленін ставить перед радянською владою як одно з найважливіших завдань — електрифікацію країни.

І не даремно так ставив Ленін це питання. Ми тепер індустріялізуємо нашу країну, ми вирішили наздогнати й випередити капіталістичні країни щодо техніки, а електрика — це основа сучасної техніки.

Електрика здешевить виробництво в багатьох галузях промисловости. Електрика не тільки дасть цінні добрива сільському господарству (азотові добрива виробляють за

допомогою електрики), а й набагато спростить, механізує роботу сільсько-господарського виробника. У великому колективному господарстві за допомогою електрики виконуватимуть більшість усяких робіт. Тому електрика є могутній засіб перетворити дрібне селянське господарство на велике соціялістичне.

Електрика несе культурність (освітлення, радіо, кіно), спричиняється до зміни звичок, побуту на нових соціялістичних засадах. Вона допоможе людині і в роботі, і під час відпочинку.

Тим то радянська влада дбала й дбає за якнайшвидшу електрифікацію країни.

Ще за життя Леніна склали пляна електрифікації. За цим пляном мали збудувати протягом 10—15 років 30 великих районових електровень.

Вже встигли збудувати такі велетні, як Волховська електровня, Шатурська, Штерівська, Свірська, Мало-Вішерська. Почали будувати і вже широко розгорнули будівництво другої в світі як на потужність електровні — Дніпрельстану.

За п'ятирічним пляном маємо всього збудувати 42 районові електровні. 30 із них уже почали будувати.

Кількість електроенергії до кінця п'ятирічки збільшиться по цілому Союзу майже в чотири з половиною рази.

ЗАПИТАННЯ. Що нам дасть електрифікація нашої країни?
ЗАВДАННЯ. Запишіть у зошит відповідь на це запитання.

Колгосп і електрика.

Вирішено перевести першу велику спробу найбільшого з а п р о в а д ж е н н я електрики в колгоспне господарство. Це вирішено зробити в Каширському районі, щоб використати потужну енергію Каширської електровні (в Московському краєві).

Ось що до цього спричинилося. У Каширському районі завжди бракує робочих рук. Нема кому своєчасно збирати, нема досить робочих рук, щоб налагодити молочарське та городнє господарство. А проте поруч стоїть Каширська електровня, що п р а ц ю є з не зовсім повним н а в а н т а ж е н н я м. Їй нема куди дівати зайвину енергії. Отже, само собою виникло питання, щоб дати Каширському районові тисячі й сотні тисяч «електричних робітників».

Пляном передбачено збудувати в цьому районі 21 електрифіковану фарму з пересічною площею в 4000 гектарів. На кожній фармі триматимуть по 3000 дійних корів. Це значить, що біля Москви утворюється єдине електрифіковане сільське господарство на 84000 гектарів землі, що матиме 63.000 дійних корів.

Це буде не тільки велике, але й зовсім нове господарство, якого ще не бачили в СРСР. Буде працювати електрифікований млин, м'ясольодовня, фабрика їжі для худоби та центральна ремонтна майстерня.

Силою електрики оратимуть землю і збиратимуть урожай, обмолочуватимуть, чиститимуть і сортуватимуть зерно. Електрика молотиме житнє і пшеничне борошно, різатиме січку та буряки для худоби. Електрика буде подавати худобі їжу, доїти корів, охолоджувати молоко і вичищати стайні від гною. Підраховано, що 70% сільсько-господарської праці виконуватиме електрика, 20%—трактори та вантажні автомобілі, а решту—людина. Це надзвичайно збільшить врожайність. Якщо 1929 року вартість урожаю дорівнювала 1,7 мільйона карбованців, то 1930 року, коли Каширський район цілком перейде на електрику, вартість збільшиться в 20 разів і дійде майже 40 мільйонів карбованців.

ЗАПИТАННЯ. Які роботи виконуватимуть силою електрики в колгоспах Каширського району? Як це вплине на підвищення прибутковости сільського господарства?

ЗАВДАННЯ.

1. Зробіть висновки про вагу електрифікації для розвитку перебудованого на соціялістичний лад сільського господарства.

2. Випишіть із статті всі підкреслені слова: запровадження, навантаження, працює, пляном, майстерня, житнє.

Поділіть ці слова на склади, а потім на звуки.

Матимемо такі звуки:

а-а-п-р-о-в-а-дж-е-н-нь-а, н-а-в-а-н-т-а-ж-е-н-нь-а, п-р-а-ць-у-є, п-ль-а-н-о-м, м-а-й-с-т-е-р-нь-а, ж-и-т-нь-е.

Звуки *нь*, *ль*, *ць*, позначені курсивними літерами,—м'які. Ці м'які стоять перед голосними звуками *а*, *у*, *е*.

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ: перед голосними звуками *а*, *у*, *е*, м'якість приголосних позначаємо не знаком м'якшення, а замість нього і літер *а*, *у*, *е*, пишемо літери *я*, *ю*, *є*.

Волховський велетень.

Тільки в казках чули ми про велетнів. І чого вони тільки не можуть зробити? Все!

Але це в казці. А от те, що роблять робітники — це не в казці, а в дійсності.

Недалеко від Ленінграду є річка Волхов, що з'єднується з Ладозьким озером. Недовга річка, але бурхлива: їздити нею не можна. З силою б'ються хвилі об кам'яні береги. Наче воюють зі скелями, наче вїдаються в них.

І от наша робітничо-селянська влада збудувала величезну станцію, що могла б зібрати цю силу, а потім розподілити її так, як цього схоче людина.

Будівля ця зветься гідроелектровня.

Ця гідроелектровня подає електричну енергію (силу) Ленінградським фабрикам і заводам. Сила електровні дорівнює 80 тисячам механічних коней. Потрібно півтора мільйона людей — невтомних робітників — тільки тоді їхня сила зрівняється з силою станції.

ЗАВДАННЯ: 1.

1. Знайдіть на мапі названі в цій статті місця, район Волховської електровні.

2. Випишіть із статті «Волховський велетень» підкреслені слова: є, їздити, нею, їхня, воюють, як.

Вимовляючи поволі ці слова, ми почуваємо, що літери *є, і, ю, та я*, **ми вимовляємо так:** *йе, йі, йу, йа.*

Тобто виписані слова ми вимовляємо так:

йе, йіздити, нейу, йіхня, войуйуть, йак. **Виходить, що говоримо два звуки** *й-е, й-і, й-у, й-а*, **а пишемо замість двох літер одну:**

Замість	*й-е*	**пишемо**	*є*
»	*й-і*	»	*і*
»	*й-у*	»	*ю*
»	*й-а*	»	*я*

Коли ж літери *є, і, ю, я* **означають два звуки** *йе, йі, йу, йа?* **Придивімось уважно, де вони стоять. Вони стоять або на початку слова або після голосівок. Отже можемо зробити перший висновок такий:**

> **Літери** *є, і, ю, я*, **коли вони стоять на початку слова або після голосівок, означають сполучення двох звуків:** *йе, йі, йу, йа.*

Далі випишемо ще три слова, підкреслених в цій статті: з'єднується, б'ються, кам'яні, в'їдаються.

НАУК. ТОВ. ім. ШЕВЧЕНКА У ЛЬВОВІ

І тут літери *є, ю, я, ї* також означають по два звуки: *йе, йу, йа, йі*. Вони стоять після приголосних *з, б, м, в*, але між цими приголосними і літерами *є, ю, я*, стоїть угорі значок (’), що звуть його апостроф. Цей значок показує, що приголосівку, після якої він стоїть, треба вимовляти твердо.

Отже можемо зробити другий висновок:

Між приголосними і літерами *є, ю, я*, також літерою *ї*, щоб означити тверду вимову приголосного, на письмі пишемо апостроф (’).

3. Випишіть із статті всі слова, де *я, ю, є, ї* вимовляються, як два звуки.

ЗРОСТАННЯ РУШІЙНОЇ СИЛИ ЕЛЕКТРИКИ НА УКРАЇНІ ЗА П’ЯТИРІЧКОЮ.

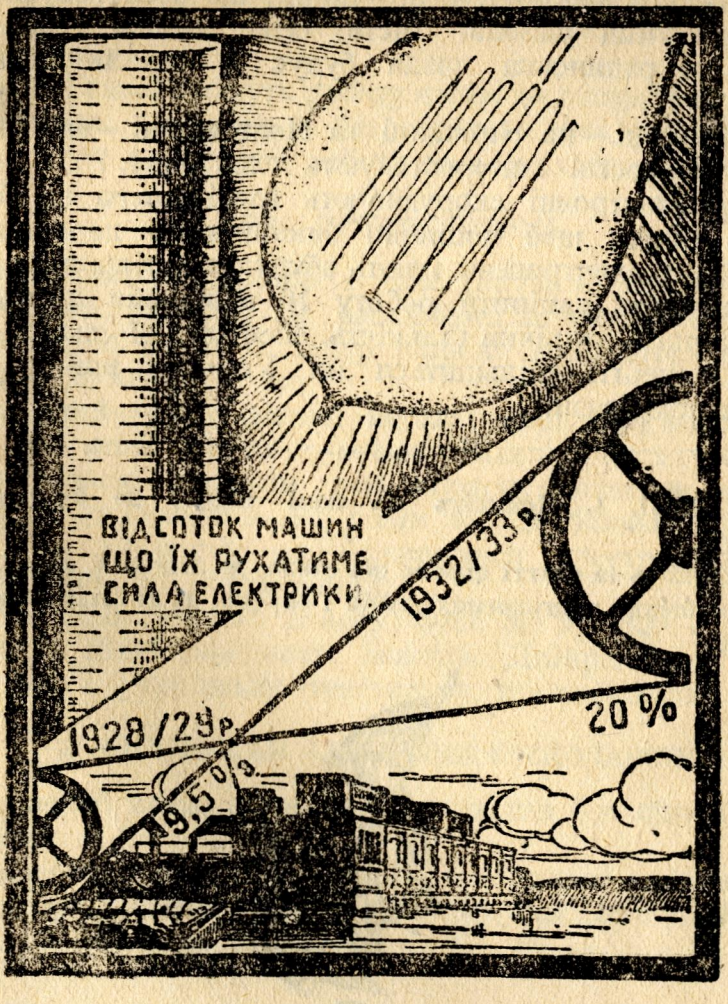

Електрифікація України.

Найбільшу електровню в нас на Україні поки збудовано в Штерівці в Донбасі. Ця електровня постачає електроенергію фабрикам, заводам, шахтам, копальням на цілий промисловий район Донбасу.

Ще не закінчили будувати Штерівську електровню, а вже держава заходилась будувати нові дві великі електровні: одну на річці Донець, що має давати електрику на всю Харківщину, а другу, величезну, на Дніпрі — Дніпровську електричну станцію, або скорочено — «Дніпрельстан».

Не байдикуватиме тепер Дніпро, ревучи між порогами, а на користь і пожиток нам вироблятиме електрику! Відтепер він буде служити радянській державі!

Електрифікація на Україні не обмежиться тільки великими електровнями. Країна потребує ще багато електровень місцевого значіння, цебто таких, що обслуговуватимуть окремі дрібніші райони, міста, села, заводи тощо.

Тим то радянська влада будує й чимало невеликих станцій.

На Україні — на Київщині та Полтавщині — вже є села, де в господарстві використовують електрику.

Тепер електровні споруджують здебільшого на берегах великих річок, щоб доцільно використати даремну силу течії. Таких електровень мають збудувати стільки, що вони разом зможуть замінити роботу 16 мільйонів людей.

До кінця п'ятирічки кількість електричної сили або, як кажуть, енергії збільшиться на Україні майже в два з половиною рази.

ЗАВДАННЯ. 1. Покажіть на мапі місця, де будують нові електровні.

2. Випишіть із статті окремо всі слова, де літери *я, ю, є*, означають пом'якшення приголосних звуків і окремо, де ці літери означають два звуки.

Що нам дасть Дніпрельстан.

НОВІ ЗАВОДИ.

Навколо Дніпрельстану виростуть нові великі заводи, що будуть споживачами його енергії. Ці нові заводи такі: на Запоріжжі гадають збудувати великий металюрґійний завод, що даватиме мільйон тонн металю. Цей завод даватиме тонну металю (заліза) на 10 карбованців дешевше від інших заводів. Другий великий завод з виробом до 700 тисяч тонн заліза на рік збудують у Криворізькому районі.

В Запоріжжі збудують ще великий машинобудівельний завод. Нові заводи виростуть ще у м. Нікополі та Дніпропетровському.

Ці нові заводи дадуть роботу новим десяткам тисяч робітників. Значить, зменшиться безробіття. Зайві робочі руки на селі зможуть найти собі роботу на цих заводах та фабриках.

НОВА ПРОМИСЛОВІСТЬ.

Дніпрельстан створить і такі галузі промисловости, що досі їх у нас не було. Це насамперед виробництво алюмінію та його стопів, що їх тепер широко вживається в техніці, особливо в авіяції.

Алюміній—дуже легкий метал; коли його як слід обробити, він може замінити залізо. Більшу частину алюмінію ми примушені довозити з-за кордону, платячи за тонну 700—1000 карбованців. На новім заводі близько Дніпрельстану, де алюміній вироблятиметься електрикою, тонна коштуватиме 600 карбованців.

Крім алюмінійного заводу, буде ще дротяно-мідьо-переробний та цілий ряд інших заводів. Дніпрельстан так само поширить і українську текстильну промисловість.

ДНІПРЕЛЬСТАН І СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО.

Не менші зміни заподіє Дніпрельстан і в сільськім господарстві.

Насамперед нам треба зрошити посушливі райони. Земля у нас добра, але є райони, головне на південь від Дніпрельстану, що їм не вистачає води.

В посушливих районах поставлять електросмоки, що компуватимуть воду силою Дніпрельстанової електрики з річки, ставка, криниці і зрошуватимуть землю. Земля дасть тоді завжди добрі врожаї.

Зрошення дозволить розвести на Україні бавовник, що потребує багато води й сонця. На нашому півдні сонця досить, а воду дасть Дніпрельстан. От і буде в нас свій бавовник, а це зміцнить нашу текстильну промисловість.

Та не тільки це дасть Дніпрельстан сільському господарству. Електрикою будуть орати, сіяти, молотити, молоти, рухати січкарні, корморізки, олійниці, пилятимуть дрова, стригтимуть вовну і шерсть, доїтимуть корів, підійматимуть мішки, освітлюватимуть хати й двори. Та й не перелічити!

Могутня рушійна сила Дніпрельстана допоможе швидше перебудувати сільське господарство на основі техніки на соціялістичний лад і прискорить через суцільну колективізацію повне знищення куркуля як кляси.

Пороги.

Гримлять, гудуть старі пороги,
гримлять, і дзвонять, і
ревуть...
І хвилі в скелі чорні б'ють,
і лижуть їх боки відлогі.

Як на вогні, вода кипить...
Виводять кола чорторії,
і в чорні пельки водянії
втягають все, що набіжить.

Гойдає хвиля білі гриви...
Над нею носяться чайки,
в воді шукаючи поживи;
летять і скиглять здалеки.

Ось, підгорнувши білі крила,
одна торкнулась до води,
знялася з хвиль... летить
сюди,
у кігтях рибка б'ється біла...

Дніпро ж і стогне, і шумить...
І все кипить, і все біжить,
повитий млою водяною,
мов чує пекло під собою.

І тільки скелі мовчазні
стоять гранітною стіною
над прудкоходою водою
і нерухомі, і сумні.

За ними сонце погаса,
і темна тінь од них лягає
і берег млою одяга...
Дніпро шумить, не затихає.

ЗАВДАННЯ. Випишіть із вірша «Пороги» усі слова, де літери **я, є, ю** означають пом'якшення приголосних звуків.

Дніпрельстан.

Цвіте червона Україна.
Де хвиля в берег б'є дзвінка
там, де Дніпро гримить і лине,
уже поставила турбіни
міцна робочого рука.

Пороги, вежі, мури, брами...
І от над шумами ріки
спокійні велетні—динамо,
де золотими двигунами
біжать за склом маховики.
Немов пожар на небокраї,
од нього в барвах далина.
То ненажерливо, без краю,
Вкраїна домнами ковтає
моря огненні чавуна.

Ваґони рвуть повітря груди,
через мости й ланами йдуть.
А за вікном щасливі люди
про те, що є, і те, що буде,
проміж собою гомонять.
Шумить Дніпро... Керують люди
двигтіння сил, глухе, сліпе.
Машини дмуть могутні груди...
СРСР дала це чудо
безсмертна воля ВКП...

На Дніпрельстані.

ТАМ, ДЕ БУДУЮТЬ ДНІПРЕЛЬСТАН.

Здивування й захоплення опановують вас, коли ви оглядаєте Дніпрові береги коло Кичкасу.

Яка зміна! Яка велика зміна!

Виросли цілі селища. Степ перерізала залізниця. До землі прослано труби, дроти, проводи електричні, прокладено десятки кілометрів шосе. Насаджено бульвари, ростуть, як гриби, бараки. Димлять димарі. Чохкають льокомобілі. Гудуть пароплави. Стукають сокири. Б'ють молоти. Лунають вибухи. Розносяться людські голоси.

Береги Дніпра ожили. Повільну працю хлібороба, що два рази на рік приходив сюди, раз—щоб зорати степ, вдруге—щоб зібрати врожай,—тепер замінили машина і рухливий робітник.

Степ зажив іншим життям, життям покваплівої праці. Дзвінкий звук коси, що її може тут мантачив косар, тепер замінили інші звуки—звуки машинізованої праці.

РОБОТА МАШИН.

Там, де торік вилізали з землі сірі скелі, вже тепер їх нема. Їх зірвано, а замість них—рів. А в тім рові поволі повертається величезна залізна потвора, в якої на залізному хоботі хитається залізна паща з чотирма драконовими зубами. Краєм рову прокладено вузькоколійку і ляльковий паротяг пригнав цілу низку ваґончиків. Навколо потвори метушаться люди, що скоріше скидаються на комах.

Та ось потвора ворухнулася, дихнула парою, ніби набираючи в свої груди повітря, і паща її опустилась на дно рову. Чути, як сталеві зуби скреготять об ґраніт. Видно, як горнеться наверх величезне каміння, і понад головами людей за секунду хитається паща, повна землі. Вона нахиляється до ваґончика, стулені щелепи відвалюються, і земля, і камінь з шумом висипаються. Тільки два рази потвора хитнула головою—і ваґончик повний.

Потвора ця—екскаватор. За десять кроків від нього працюють підривники пневматичними свердлами. Повітря спеціяльними трубами натискує машина. Тут стоїть глухий шум і дзенькіт. Робота ця тяжка, але ґраніт, що лежав тут цілі віки, піддається силі людини. Одну по одній в ньому роблять глибокі свердловини і рвуть—аж стугонить земля.

СИЛАМИ КОЛЕКТИВУ.

На Дніпрельстані передусім і найбільше вас вражає людина-робітник. Люди схожі на маленьких комах. Але ці комахи уперті: вони об'єднані єдиною волею: вони—колектив. І ви тут пізнаєте силу колективної праці. Її зусиллями виросте на тім місці, де колись гуляла чубата запорізька вольниця, прекрасний твір, у якому втілять себе наука, техніка й організована людська праця.

Дніпрельстан на карті—це маленька цяточка. Але це третя розмахом і величиною будова в світі. Це велична будова, що її будує пролетаріят.

Дніпрельстан ми гадаємо збудувати в максимально короткий строк. Ось чому таким шаленим темпом ідуть на ньому роботи, ось чому все охоплює запал роботи. Робота йде з усіх кінців. Плян і календар підганяє всіх, і незґрабний переділ, і екскаватори, і землечерпниці на воді, і вузь-

коколійка, що ріже повітря тонкими голосами своїх лялькових паротягів, і металеві звуки пневматичних свердел, і вибухи динаміту, і голоси людей над водою, і купи жовтої землі на шлюзах, і грабар, і тесляр і машиніст, і інженер — все скеровано до однієї мети — упокорення природи.

Природа — Дніпро.

Зупинити його, впрягти його в турбіни, примусити його всю свою силу віддати на службу людям — ось завдання, що його поставили собі п'ятнадцять тисяч робітників Дніпрельстану.

Це тяжка й відповідальна робота. П'ятнадцять тисяч двоногих комах. Подумаєш, яка велика сила!.. Але вони хочуть підкорити 650 тисяч кінських сил!

І підкорять!.. Повільно, уперто, крок за кроком, вони накладатимуть пута на Дніпро — і він таки опиниться у них у полоні.

Дніпрельстан.

Залізним кроком роки йдуть
над нашим бунтівливим краєм.
Святкує перемогу труд,
вінком новим чоло квітчає.
Там, де ланів одвічний спокій,
засяє невиданий день —
Вкраїну в синьозорі роки
Дніпро закований веде.
Як тепло жити всім нам стане
от холоду закутих хвиль,
коли бетони Дніпрельстану
могутнє серце оживить.
Помчить електрокров по жилах:
як думка — в села полетить:
нову непереможну силу
під небом понесуть дроти.
Яка краса скрізь забуяє,
який це небувалий спів:
між селами — вогні трамваїв,
завод — без диму й димарів!
Земля одкриє своє лоно,
нове зерно дасть тихий степ,
країна тиха й невгомонна
електрикою проросте.

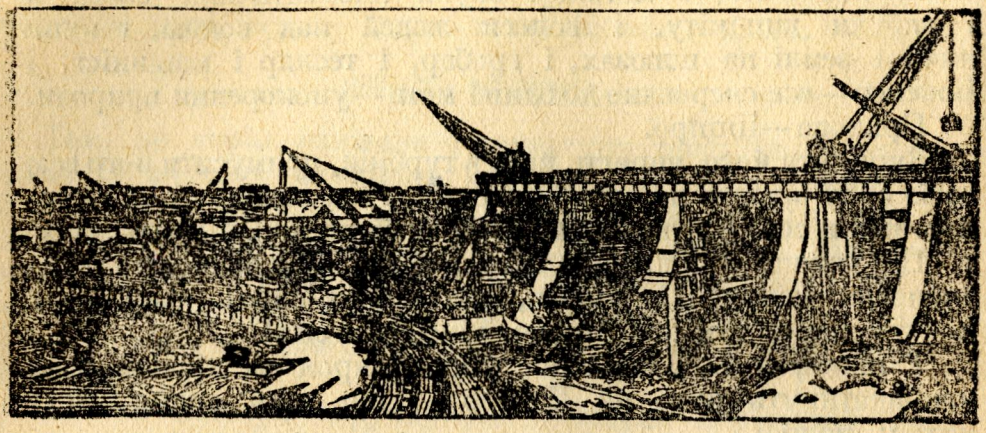

Дніпрельстан сьогодні.

— Дніпро повернув ліворуч...

— Дніпро змінив течію...

— Праворуч Дніпрові ходу немає... — великими літерами сповіщали всі газети Радянського Союзу своїм читачам ленінськими днями 1930 року.

Тисячі років текли води могутнього красуня Дніпра просто річищем, а ленінськими днями 1930 року повернули туди, куди спрямувала їх рука мільйонного колективу трудівників.

І водночас, як Дніпро змінив течію, головну увагу, машини і робітників перекинули на лівий берег і середину. Сьогодні бо головна робота тут. Треба загородити хід Дніпрові цілком.

1930 рік—останній рік існування Дніпрових порогів. Ще рік—і навіки поринуть вони у воді. Замість них народиться витвір науки і праці—Дніпрельстан.

І це буде. Буде! Бо невгамовно клекочуть цебра підйомні, рушаться скелі, працюють каменедробарки, стукають молотки, підвозять нові тисячі тонн піску, цементу, каміння.

Мов комашня, цілий день метушаться дніпрельстанівці. Але ця метушня має свої закони, свою чіткість. Бо кожна щонайменша ділянка роботи на обліку, будівництво всюди провадиться за заздалегідь виробленим пляном. Спитайте керівників, і вони вам точно можуть сказати, що кожен гурт робітників, частина п'ятнадцятитисячного колективу дніпрельстанівців, робитиме завтра, позавтра. Знають, бо завдання всього колективу в цілому точно враховані, розроблені.

Швидкістю роботи на Дніпрельстані ми вже не тільки догнали, а й перегнали американців. Розгорнувши ударництво, змагання, дніпрельстанівці, безперечно, встановлять нові соціялістичні рекорди будівництва. І ось це і є головна запорука того, що завдання, поставлені перед нами, ми виконаємо, і виконаємо вчасно.

Незабаром електричне серце країни почне битися.

Воля, бажання півтораста мільйонного колективу будівників соціялізму, керованого комуністичною партією, буде здійснена.

Повторення вивченого.

Спишіть ці речення, вставивши пропущені слова.

Трудящі скинули . . . . . царату. Вони переможно будують тепер . . . . . Найбільші вороги трудящих на селі — це . . . . . Він . . . . . багато країв, але побачив справжнє . . . . . трудящих тільки у нас. Засудженого поставили біля . . . . . Він ніколи не . . . . . горілки. Передо мною був . . . . . степ.

Слова треба вставити такі:

ярмо, соціялізм, глитаї, з'їздив, єднання, ями, п'є, безкраїй.

„2000-й рік" у 1930 році.

Років двадцять тому, ще за старих часів, вийшла у нас дуже цікава книжка «2000-й рік». Ось найцікавіший уривок з цієї книжки:

«Великі електричні плуги замінили дерев'яний плуг. Швидко, легко, без напруження і без батога, що свистить над замордованим конем, вони глибоко орють поле. За ними йдуть інші машини. Вони розбивають грудки землі, засипають на полі штучне добриво і засівають рівно, обережно, акуратно, бо роблять теж електрикою. Для електричного поля нема ні дня, ні ночі. Тому що в день — сонце, а вночі сотні штучних сонць — сотні могутніх електричних ліхтарів. Для нього нема приморозків пізньої весни, або дуже ранньої осени. У ґрунті влаштовано електричний кабель: як електрична грілка хворого, він гріє ґрунт. Цей безперервний день і ця штучна піч роблять своє: електричне поле не знає малих врожаїв.

Електричний струм збирає врожай, електричні косарки поволі, «гуляючи», косять хліб та трави. Електричні молотарки дають чисте, повне зерно. Худоба живе чисто, культурно: в її приміщені багато електричного світла. Доють корів теж електрикою, і рука людини не доторкується ні до корів, ні до молока. Є електричне освітлення курей, і через те вони однаково несуться, що взимку, що влітку. Електричні інкубатори для виплоду курчат...»

Це вигадка, що, за думкою автора, повинна стати дійсністю в 2000-м році. А ось уривок з третьої сторінки газети «Известия ЦК», що був надрукований цими днями:

«Господарство Кашірського району, площею в десятки тисяч гектарів, буде цілком електрифіковане. Частково, наприклад, електрифікується водопостачання, різання кормів, увесь внутрішньо-господарський транспорт, молотьба, млини, провітрювання дворів для худоби; електрика чиститиме корів, висмоктуватиме рідину з-під гною, охолоджуватиме молоко тощо».

Отже, вигадка 2000 року, через індустріялізацію та електрифікацію країни, стає дійсністю вже тепер, 1930 року.

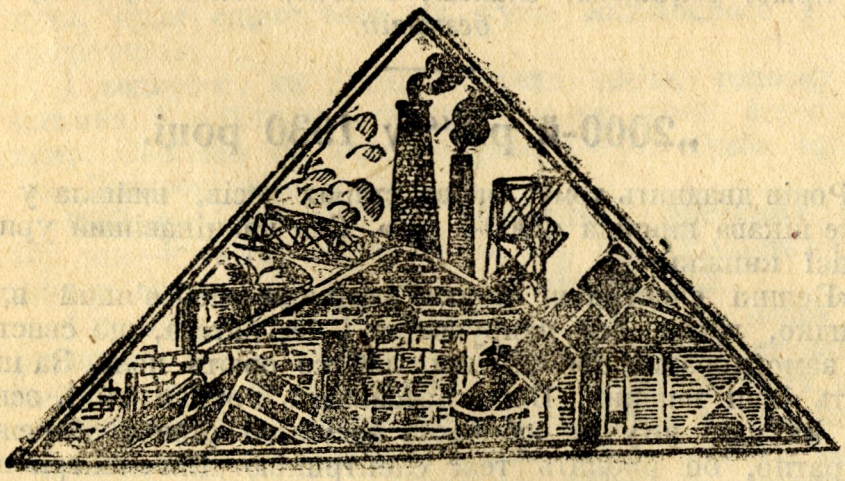

ЗА КУЛЬТУРНУ РЕВОЛЮЦІЮ.

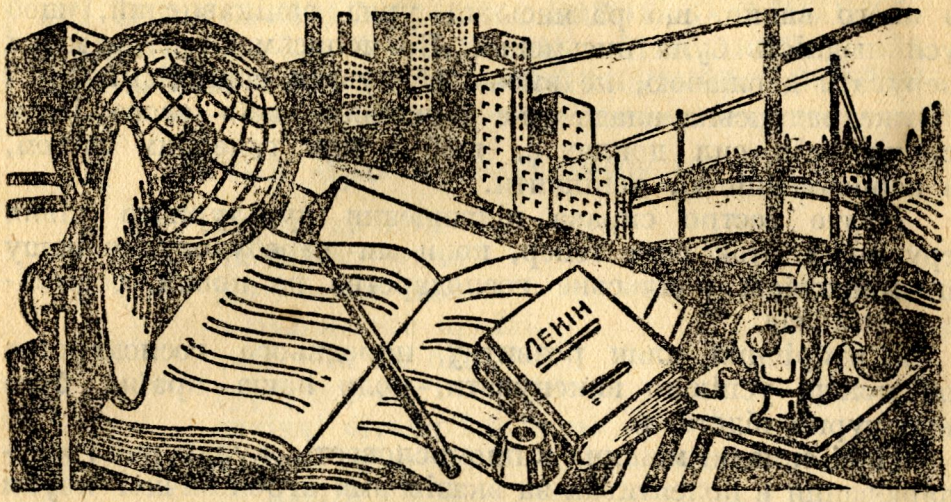

«ПОВ'ЯЗАТИ ПЛЯН КУЛЬТУРНОГО БУДІВНИЦТВА З ІНДУСТРІЯЛІЗАЦІЄЮ КРАЇНИ, ЯК НЕВІДНІМАНУ ЧАСТИНУ ЗАГАЛЬНОГО ПЛЯНУ СОЦІЯЛІСТИЧНОГО БУДІВНИЦТВА». З резолюцій XV З'їзду ВКП(б).

Без підвищення культурного рівня трудящих п'ятирічки не виконати.

Від царату з відсталим господарством ми дістали в спадщину ще й культурну відсталість країни.

Супроти інших країн у нас сила неписьменних. І це тяжке лихо падає виключно на трудящі шари людности — на робітників, сільське бідняцтво і середняцтво.

Поміщикам і фабрикантам некорисно, коли селяни і робітники письменні. Неписьменного робітника і селянина легше держати в покорі, легше визискувати.

Отож царський уряд не тільки не дбав про освіту трудящих колишньої Росії, а навпаки — всяко гальмував її. Царська влада будувала багаті церкви, але шкільні будинки були бідні. Церковно-парафіяльні школи, що їх призначалося для селян, були тільки на те, щоб засліпити очі трудящим. А тим часом для панів будували гімназії, університети, академії. І рідко кому з селян щастило попасти до цих шкіл.

Радянська влада відрізняється від влади панів, від влади буржуазії насамперед тим, що радянською державою

керують самі трудящі, самі робітники й селяни. Вже з цього видно, що радянський уряд зацікавлений, щоб уся людність була письменна. Бо неписьменний не може керувати державою, не зможе збудувати соціялізм.

Отже радянська влада уже з перших часів свого існування всіх сил докладає, щоб з цим ганебним лихом, з неписьменністю, покінчити.

Надто гостро справа підвищення культурного рівня трудящих стає саме тепер, коли ми перебудовуємо нашу промисловість і сільське господарство на новий, соціялістичний лад.

П'ятирічний плян розвитку народнього господарства не можна успішно виконувати, коли наша країна буде культурно відстала.

Нові складні машини в промисловості, культурне господарювання в колективах за вказівками аґрономічної науки потребують від робітника й селянина насамперед уміння читати й писати.

Отже радянська влада одним із головних завдань найближчих років поставила запровадити загальне навчання для дітей і остаточно ліквідувати неписьменність серед дорослої людности.

Та крім звичайної грамотности трудящих, наше нове господарство потребує й багато фахівців інженерів, аґрономів, лікарів тощо.

Ці фахівці повинні вийти з пролетарської сім'ї, щоб могли справді щиро, заради спільних інтересів усіх трудящих, здійснять соціялістичну перебудову нашої промисловости і сільського господарства.

Знання—зброя в боротьбі за соціялізм.

«Трудящі прагнуть знання, бо воно конче потрібне їм для перемоги. Дев'ять десятих трудящих мас зрозуміли, що знання—зброя в їхній боротьбі за визволення, що їхні невдачі пояснюються браком освіти й що від них самих залежить зробити освіту справді приступною для всіх. Наша справа забезпечена тим, що маси сами взялися до побудування нової соціялістичної країни. Вони вчаться на своєму власному досвіді, на своїх невдачах і помилках, вони бачать, як дуже потрібна освіта для переможного закінчення провадженої боротьби»... **Ленін.**

ПОДОЛАЙМО ГАНЕБНЕ ВІДСТАВАННЯ В ЛІКВІДАЦІЇ НЕПИСЬМЕННОСТИ. НА БОРОТЬБУ З НЕПИСЬМЕННІСТЮ, ЗА КУЛЬТУРНУ РЕВОЛЮЦІЮ, ЗА ЗДІЙСНЕННЯ ОБОВ'ЯЗКОВОЇ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ!

Пісня про культурний похід.

Багаті на все,
як багата весна,
що з нами співає
в радянській країні,
та все ж ми бідні,—
турбують нас
одвічні пітьма і злидні.
І поки не згине
на нашій землі
темрява і бруд,
ми серце і розум,
і руки свої
на бій з ними кидати будем.
До зброї, брати! На горілку ідем,
на пітьму, на бруд повстаньмо.
Сьогодні і завтра,
і кожен день
ми пні викорчовувать станем.
І ось попереду,
позаду
гук...
Озвалися села,
спинились заводи:
— Дайош мобілізацію
сердець і рук
для нашого
великого походу!

До останнього бою з неписьменністю!

Вже не раз говорилося про те, що мільйони неписьменних стають великим гальмом посилених темпів соціялістичного будівництва, наступу на капіталістичні елементи нашої країни.

Цю ганебну спадщину старого повинні ми зліквідувати якнайскорше. А для цього потрібно змобілізувати всі творчі сили радянської країни, потрібно поставити завдання

ліквідації неписьменности в центрі уваги — партії, профспілок, комсомолу.

Минулого року за проводом Центрального Комітету нашої партії — ми дійшли велетенських зрушень на фронті ліквідації неписьменности.

Та ці успіхи усієї справи не розв'язують. Більша частина роботи ще залишається, її треба провести швидким темпом. Цього потребує соціялістичне будівництво нашої країни.

Чи треба ще раз казати про те, що письменний робітник, колгоспник в кілька раз хуткіше йде вперед в переможному соціялістичному будівництві?

Чи треба казати про те, що письменний робітник і колгоспник — це непереможна сила в боротьбі за соціялізм, в боротьбі проти куркуля, попа, спекулянта — усієї контрреволюційної зграї?

Розгортаючи новий наступ на фронті ліквідації неписьменности, повинні ми змобілізувати всі сили. Партійні організації, профспілки, комсомол, кооперація, кожна сільрада, завод, фабрика — мають 1930—31 року з ліквідацією неписьменности закінчити.

Треба, щоб кожен громадянин республіки нашої узяв участь в роботі цій.

Увесь культурний фронт повинен мобілізуватися для останнього бою проти найганебнішої спадщини царської Росії.

«Ми темні люди й некультурні люди. Нічого. Аби свідомість була, що треба вчитися. Аби — бажання вчитися. Аби було яскраве розуміння того, що робітникові та селянинові навчання потрібне тепер не для того, щоб дати користь і прибуток поміщикам та капіталістам, а щоб поліпшити своє життя».

Ленін.

У лікнепі.

Ой, тісно в нашому лікнепі —
на парточці по сім у ряд.
Але так щиро в нас, так тепло, —
до вчення аж тремтять...
— Ми вільні вже, — читає Пріська
і водить пальцем в букварі.
В очах у нас червоні блиски,
в обличчях лоскіт прапорів.

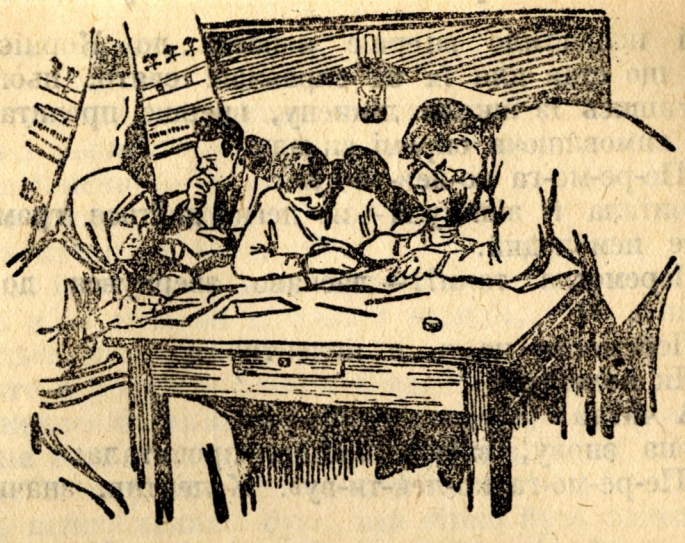

Гурток лікнепу за роботою.

— А наша армія червона
на варті СРСР стоїть...
А там будьоновці на конях
летять на захід білих бить...
«А я носив у ліс обідать,
коли в селі Денікін був»...
«А я»... «А ми були в розвідці»...
Прокинувсь наш лікнеп, загув...
Зацокотіла Харитина
(ой, дівчина — як маків цвіт).
— Та годі вам.! Та хай вам хрін.
Знов почнете якраз до світу.
А вчитель: — Справді, хлопці, буде.
Хай ще на завтра... Нум співать...—
«Інтернаціонал» креснули,
та так, що аж шибки бряжчать...
— Ну, на сьогодні, мабуть, досить.
Кінець. Та ще, товариші,
в стінну газету, другий нумер,
статті на завтра напишіть... —
Ой, тісно в нашому лікнепі —
на парточці по сім у ряд.
Але так щиро в нас, так тепло, —
до вчення аж тремтять...

Перемога колективу.

Мені пощастило вперше попасти до Корнієнків того вечора, що став для їх за справжнє свято: цього вечора, повернувшись із школи лікнепу, вперше прочитала Корнієнкова, вимовляючи окремі склади:

— «Пе-ре-мо-га ко-лек-ти-ву»...

Прочитала й зідхнула—не легко дається грамота, коли вік уже немолодий.

— Перемогла таки?!—ласкаво звернувся до дружини Корнієнко.

— Перемогла не я, а колектив.

— Як колектив?

— А читай!

І вона знову, вже вільніше, прочитала:

— «Пе-ре́-мо-га ко-лек-ти-ву». Колектив, значить, переміг.

Так, це була найкраща відповідь на Корнієнкове зауваження. Бо справді: те, що змогла вона прочитати «перемога колективу», свідчить якраз про перемогу колективу, колективної праці не тільки в господарюванні, а й над одвічною відсталістю, затурканістю жіночою. Бо, не бувши в комуні, Корнієнкова, понад сорок років мавши, навряд чи подолала б неписьменність, бо не мала б часу стільки вільного від роботи, щоб учитися, не мала б такого оточення, що до науки заохочує. А вчитися їй було не легко. Говорить вона:

— Мені далеко легше працювати на полі, на городі, де хочете, ніж учитися грамоти. Попервах, признаюся вам, хотілося облишити цю справу. А тепер така я рада, що не кинула, така рада, що й не сказати. Бачу тепер, що світло не тільки у вікні.

Темпи соціялістичного будівництва, накреслені п'ятирічним планом, вимагають далеко вищого культурного рівня мас, далеко активнішої участи в соціялістичному будівництві і тих, хто дотепер не зліквідував своєї неписьменности. Ліквідацію неписьменности серед дорослих, віком до 35 років, треба закінчити в найкоротший термін.

З резолюції XI всеукраїнської партконференції.

Пам'ятайте про неписьменних.

Колись царі держали довгий час
у темряві, у злиднях нас.
Народня темрява — в народнім бідуванні.
На Україні неписьменних розвелося так,
що люд письменний — крапля в океані.
Ми вміємо писати тільки на паркані,
а мудрість наша — в молитвах.
До вас, що прочитаєте моє писання,
звертаюсь я. З книжок діставши знання,
ви поділіться потім цим добром
з тими, хто з розумом сліпим і темною душею
простує, неписьменний, стежкою — межею,
далеким не второваним, важким шляхом.
Хай сонце їх осяє крицею своєю!
Так гірко неписьменним буть, так гірко буть сліпцем.
Не тільки вас самих — їх били теж бичем,
вони ще гіршої, ніж ми, зазнали долі.
Тому ж нехай у цей великий час,
у дні червоної міцної волі,
навчаться всі вони читати в нас
і зрозуміють, на яку ступити ногу,
щоб вийти на простору соняшну дорогу.

Куркуль—спільник неписьменности, лікнеп—смерть куркулеві.

Мов крига навесні, могутньою лавою пішов незаможник та середняк до колгоспу. Певніше не пішов, а посунув, як ідуть на останній бій на перемогу.

Крім могутнього мільйонного руху за колгоспи, розпочався новий, не менший рух — за культуру, за грамоту, бо:

«Трудящі прагнуть знаннів тому, що вони їм потрібні для перемоги» — так сказав Ленін.

І куркуль це знає. Він чудово розуміє, що сельбуд замість церкви, письменність там, де панувала одвічна темрява — це смерть йому. І щоб затримати цей рух, зменшити його, глитай удається до всього. В одному місці він підпалює приміщення лікнепу, в другому залякує учнів, у третьому — зриває роботу лікнепу зсередини, в четвертому — допускається одвертого залякування.

Прикладів можна навести тисячі, але тут ми хочемо розповісти лише про один.

Спочатку куркулі села Мальованки Славуцького району на Шепетівщині сподівалися зірвати роботу лікнепу залякуваннями. В грамотно друкованими літерами написаній записці вони загрожували ліквідаторові неписьменности Мар'янові Сенкевичу, що його вб'ють, коли він не припинить своєї роботи в лікнепі і сельбуді.

Але хіба демобілізованого червоноармійця Мар'яна Сенкевича могла злякати куркульська записка!

Тоді куркулі вдалися до останнього. Вночі, коли Мар'ян, замкнувши сельбуд, повертався додому, його спіймали. Зв'язавши потягли до яру. Там спочатку відрізали вухо, потім носа, а коли Сенкевич знепритомнів — відрізали язика.

Другого дня вранці сходячи кров'ю колишній червоноармієць, а останніми часами рядовий боєць на фронті лікнепу, — Мар'ян Сенкевич помер.

Ось зразок як куркуль прекрасно розуміє смертельну для нього небезпеку від ліквідації неписьменности, приклад, до чого куркуль вдається, щоб тільки цю роботу зірвати.

Отож в похід! За цілковите якнайшвидше виконання Ленінового заповіту, що прискорює перебудову господарства нашого на соціялістичний лад і знищення куркуля як кляси.

ЗАПИТАННЯ. Хто аґітує проти ліквідації неписьменности? Кому не до вподоби, що трудящі набувають знаннів? До яких засобів вдаються куркулі, щоб перешкодити ліквідації неписьменности?

ЗАВДАННЯ. Розкажіть про випадки, коли глитайня вашого села або району намагалася перешкодити ліквідації неписьменности. Розкажіть про аґітацію, хуліганство та інші прояви наступу нашого класового ворога на фронті лікнепу.

Озброюються аґрономічною наукою.

Озброюються аґрономічною наукою сорок двоє селян — молодих і старих. У кожухах, свитках, у пальтах і шапках, у хустках, з олівцями й зшитками сидять на шкільних лавах сорок двоє селян, молодих і старих, майбутніх «майстрів» у справі перебудови сільського господарства.

Аґроном Руденко нібито вдруге народився. Десь під шапкою горять йому очі, курсанти бо зацікавилися питанням колективізації, що про неї він оце зараз розповідає.

Вже минуло сорок п'ять хвилин — шкільна година, а перерви нема. Закінчилася і друга шкільна година —

а лекція триває далі. Власне не лекція, а розмова аґронома з курсантами про основні аґрономічні заходи, про колективізацію. Питання за питанням. Відповідь за відповіддю. Складне питання колективізації стає просте і ясне. Озброюються курсанти для наступу на поодиноке господарство.

Перерва — п'ять хвилин. Покурили. Після перерви закінчуються курси. Аґрономи ухвалили:

— То ми все говорили та відповідали — хай тепер курсанти говорять.

Першим виступає Дулін — молодий хлопчисько, високий та кирпатий.

За шість днів небагато чого можна було навчитися. А проте багато почули курсанти невідомого й цікавого. Понесуть вони набуті знання на село в маси. Спасибі за це аґрономам: вони по два по три рази пояснювали незрозумілі питання.

І ще кажуть курсанти:

— Нас цифри шкоди від ховрахів приголомшили. Ми й не знали, що ховрахи — таке лихо. Буде смерть ховрахам!

Завідувач курсів питає, чи просить ще хто слова. З-за четвертої парти підвівся сірий верх смушевої шапки. За верхом сама шапка. А під шапкою немолоде, але бадьоре на вигляд обличчя і нешироке плечі в кожусі.

— Слово належить Андрієві Цурканові — оголошує завідувач курсів.

— За короткий час ми багато про що довідалися, ми пам'ятатимемо те, чого нас учили. А тепер давайте робити, як радянська влада каже за насіння, і за поле, і за угноєння, і як можемо завести і добрий сорт, і худоби, і насіння, і трави, щоб поліпшити своє господарство.

Почули робітники, що вона за сажка така. Мені п'ятдесят років, а я не знав, що вона знищує багато наших мільйонів. А ховрахи?! А бур'ян!

І закінчив закликом до колективізації, бо він сам був членом колективу.

Дзвоником дзвенів голос комсомолки Затучної: зараз, як приїде на село, організує при сельбуді сільсько-господарський гурток, як радив аґроном Панасюк.

Курси розпалили бажання знати ще більше.

Молодь обіцяла ретельно виконувати у своїх господарствах поради аґронома. Молодь плянувала, як і своїх сусід прилучити до аґронауки. Ну, зрозуміло, молодь гарячіша.

А старі. Серед курсантів чимало було дорослих і старих. Старі — теж само. Ніби відмоложені аґронаукою, вони теж

говорили про наступ на злидні, про виконання аґропорад, про завоювання села.

Слово середняка Токаренка, середнього віку, було надзвичайно запальне:

— На цих наших курсах ми зрозуміли, що єдиний шлях підвищити господарство і жити краще—тільки колектив!

Після курсантів розповідали аґрономи. Майже стовідсоткове відвідування курсів. Добре засвоювали науку. Прекрасні будуть аґровиконавці. Лише зв'язок з ними не губити. Літератури треба їм постачати.

ЗАПИТАННЯ. Чого навчилися селяни на аґрономічних курсах? Який шлях підвищити сільське господарство вказали їм курси? Чи відвідували ви аґролікпункт? Про що ви там довідалися?

ЗАВДАННЯ. Дайте відповідь на друге запитання і запишіть її в зошит або на дошці.

Бог і наука.

Що більше розвивається наука, що більше людський розум вигадує таких чудес, які попам раніш і уві-сні не вмилалися, то менше й менше стає темних людей, що вірять у бога.

Ще не так давно по селах у нас люди, чуючи грім, вірили, нібито святий Ілько по небу їздить своїм вогненним возом. А тепер ми добре знаємо, що грім та блискавка то є така ж сама електрика, яка освітлює нам приміщення, тягне трамваї, допомагає говорити телефоном, слухати радіо тощо. Коли б дати послухати радіо тим людям, що жили років триста перед нами, коли нічого не знали про електрику, вони перелякались би. Вони подумали б, що то балакає, співає або грає сам бог. А тепер, коли ми чуємо про святого Ількового воза, що гримить під час грози, нам стає смішно. Коли письменна людина хоче вберегти свою хату від удару блискавки, вона поставить громозвід на хаті, а не покличе попа правити молебня. Раніш люди не довіряли лікарям, а коли хворіли, то сподівалися видужати з поміччю попів та ворожок. Тепер, коли скрізь наочно доведено користь від лікарень та лікарів, цього вже майже нема. Отже, що далі, то більше перемагає наука. Проти неї не можуть утриматися попи та темна віра в бога, якого люди самі собі вигадали. І недалекий уже той час, коли на землі не буде ні одного попа, ні однієї церкви. Замість них будуть освічені вільні люди, школи й фабрики.

ЗАВДАННЯ. Складіть коротенький зміст статті за такими запитаннями:

1. Чому чимраз менше стає людей, що вірять у бога?

2. Що доводить наука?

3. Що дасть остаточна перемога науки?

Стукає в двері новий побут.

Паростки нового вже не тільки в колективі, що розорює межі. Село вже гострить зуби проти старого запеклого ворога—вогнища темряви. Сотні підписів збирають селяни, щоб закрити церкви та перетворити їх на культурні осередки.

Тут теж фронт, тут теж неухильний наступ...

Межі розорано—вчорашні границі власности, і вже стукає в двері новий побут.

...У сельбуді на урочистих зборах було багато старих. Учитель деклямував Шевченка.

Будем, брате,
з багряниць онучі драти,
люльки з кадил закуряти,
«явленими» піч топити,
кропилами будем, брате,
нову хату вимітати.

Читав вірша вчитель... А в кількох селах старі селяни нещодавно вже повикидали образи на горище. Жінки, потрапляючи на горище, брали образи до хати і, з господарських міркувань кидали їх у піч.

Вогнище запаморочування приступом беруть бідняки й середняки, одкриваючи в приміщеннях церков клюби, сельбуди, хати-читальні.

ЗАВДАННЯ. Розкажіть, коли вам відомі випадки закриття церков, то як використано ці будинки. Організуйте збирання підписів за закриття церкви та передачу її приміщення під якусь культурну установу.

ПИЯЦТВО—ГАЛЬМО СОЦІЯЛІСТИЧНОГО БУДІВНИЦТВА. РАДІОМ, КІНОМ, КЛЮБОМ І ТЕАТРОМ ВИТИСНІМО ГОРІЛКУ З ПОБУТУ РОБІТНИКІВ ТА СЕЛЯН!

Селькор.

Ще досить є лихих,
шкідливих, потайних,
яких би всіх під суд,
щоб не губили люд.
І ловить їх селькор
в газету
та
на світ.
Від них—
один розор.
Без них—
вільніше жить.
А скільки куркулів
пролізли, де не слід!
На місце б їх,
у хлів!
Селькор,
селькор провчить.
Він
має пильний зір
і гострий,
як перо.
Його не вирве,
вир,
у нього певний крок.
. . . . . .
Коли ж село імла
занадто облягла,
немає добрих шкіл
і скрізь росте кукіль,—
селькор
подбає й тут:
на поміч як позве,
і клюби зацвітуть,
машина зареве.
І буде боронить
він побут наш
новий,
селькор—
червоний гніт,
селянський вартовий!

Ясла.

У нашому селі довго не було дитячих ясел.

У жнива мати йде в поле, а дітей лишає самих у хаті. Працює, а серце болить: «Як там діти? Чи не наробили якого лиха? Може, граючись, підпалили хату, а може собака покусав?»

Чуло жіноцтво, що по інших селах є дитячі ясла. Зібрались якось кілька матерів та почали обмірковувати:

«Чому б і нам не влаштувати... І дітям буде краще, і нам легше...» «Авжеж... Он, пам'ятаєте, як торік моя Горпина трохи не померла в жнива, коли гепнулася з печі...»

Довго обмірковувало жіноцтво цю справу. Насамперед треба приміщення. Влітку школа стоїть порожня. Ось і приміщення є. Посуд там—ложки, миски, глеки—можна зібрати. Для немовляток можна кошики поставити.

Матері даватимуть хто скільки спроможеться, молока, хліба. Кооперація обіцяла допомогти: дати трохи мила, крупів. Дітей доглядатимуть за чергою.

Спочатку важко було. Потім налагодили.
Шефи з міста допомогли: дали вати, ліків, дечого з посуду. Легше стало матерям, краще—дітям.

Мати.

Я сумом сповнила садочок,
сльозами випекла квітки;
, топче доріжку синочок,
е йде збирати ягідки.
І де шукати тебе, сину?
Гукати на ціленький світ?
Та звук не дійде в домовину,
тебе землі не пустить гніт.
Це вчитель радив (було б слухать)
до лікаря з хлоп'ям піти,
а я шалалась по шептухах,
і мушу вік тепер клясти.
Ой, не втішайте мене, люди,
говорячи, що ще дітей
у мене буде й перебуде...
Нехай і будуть... та не цей.

Зорини.

Батько—наймит—комсомолець,
комсомолка мати...
Це ж сьогодні у нас свято—
зорини справляти...
Ще удосвіта по хатах
баби гомоніли:
у Грицька—у комсомольця
дитинча родилось...
Вечір... Весело заграли
вогники в сельбуді.
Як метелики на світло,
поспішають люди...
«Там таке гидке та тоще,
сказано—не людське»...
«В комітет нести, бач, хоче—
там христити будуть»..

А столітня баба з печі:
«Боже, світ звертівся.
Комітет уже панує—
ван-отець де ж дівся?»
Там під Леніна портретом
сяє щастям мати...
Усміхаються по стінах
прапори, плякати...
Тиша радісна... чекання
нового-нового...
Очі жадібно вп'ялися
в обличчя «малого»...
Замість тих христин попівських
творимо зорини,
і йменння берем не з святців,
а звемо—Леніна...
«А воно хороша штука—
без розходу буде»...
Правда. Забирайсь, пан-отче,
геть твої христини!
По-новому жити хочем—
справимо зорини...

ЗАВДАННЯ. Випишіть з вірша всі слова, де *я, е, ю, і* вимовляються, як два звуки.

РОБІТНИКИ Й РОБІТНИЦІ, БІДНЯКИ Й СЕРЕДНЯКИ! НА БОРОТЬБУ З ПИЯЦТВОМ, АНТИСЕМІТИЗМОМ, ПОПІВСЬКО-СЕКТАНТСЬКИМ ДУРМАНОМ! ЗА ПИСЬМЕННІСТЬ, ЗА КУЛЬТУРУ, ЗА НОВИЙ ПОБУТ!

Там, де жили царі.

Далеко-далеко в передвечірньому тумані майоріють велетенські будинки. Це Лівадія. Колись там «відпочивав» цар із своєю родиною, а тепер у колишньому царському палаці міститься всесоюзна санаторія для селян.

Всі заворушились, коли ми під'їжджали автомобілем до Лівадії. І довгобородий дядько з Полтавщини, і двоє молодих, виснажних якоюсь недугою селян, із Смоленської губернії—всі тільки й розмовляли про неї, про Лівадію.

Автомобіль спинився на п'ятій верстві. Розчинилася

величезна чавунна брама. Воротар перелічив пасажирів, і машина покотила далі по алеї, посипаній дрібненькими камінцями.

З одного й другого боку — кипариси, виноградні поля, квітки на грядках. Між деревами миготить світло у вікнах палацу. Чути, як хтось грає на «гармошці».

Приїхали.

Спочатку різні канцелярські формальності, далі медичний огляд, ванна... Нарешті ви повноправний член ліваДійської санаторії. Вас чекає повний відпочинок, здоровий режим, чудове оточення — все те, задля чого ви кинули свою родину, хату, задля чого мандрували тисячі верстов.

Нам у Лівадії довелось бути разом з делеґацією німецької робітничої молоді.

Дуже дивувалися делеґати. Та й ми дечому дивувалися.

Не розкошам царського палацу. Цар мав досить народніх грошей, щоб прикрасити свій палац безцінними мармуровими статуями, картинами славетних художників, найдорожчими меблями. Хто не знає, що цар жив «по-царському».

Ні, нас дивувало зовсім інше. В тих залях, де ще так недавно аж очі сліпли від золотих генеральських еполет, де в шовках та в оксамитах походжали пишні баронеси, княгині тощо, в тих самих залях тепер відпочивають селяни, що своїм потом і кров'ю збудували розкішні палати «помазаника божого».

Хвилі Жовтневої революції розкидали геть по білому світу баронес і баронів, графів та графинь неначе осінній вітер гниле, пожовкле листя.

Буря вщухла. Розвіялися чорні хмари. Проглянуло ясне сонечко, і в Лівадії, колишній імператорській Лівадії, відпочивають тепер не ситі паразити, а виснажені працею робітники й селяни.

Нема царської Лівадії — є Лівадія селянська.

Лівадія — перша всесоюзна оздоровниця нашого села.

Але однієї оздоровниці нам мало.

Коли зросте наша міць, коли відновиться наше господарство, коли матимемо економічну змогу — то збудуємо ще не одну й не дві такі оздоровниці.

ЗАВДАННЯ. Випишіть з нарису всі слова, де літери *я*, *ю*, *є* стоять для пом'якшення попереднього приголосного.

До соціялізму.

Як це стане
з Дніпрельстану
плисти в даль
електросила,
і по трактах
тракторами
зарясніє радкраїна.
будуть авта жито везти
трактори будуть орати,
а комбайни
будуть жати,
молотити
і в'язати.
І не буде
меж на полі,
водотяг
посухи знищить,
від угноєнь
розмаїтних
буде збіжжя
наше вище.
Елеватори усюди
будуть збіжжя
це ховати.
І зросте
тоді країна,
колективна
наша мати.
Град,
гарматами розбитий,
не торкнеться
піль селянських.
Сарану з аеропляна
ми потруємо дощенту.
І від заздрости загинуть
буржуазні елементи.
О, тоді,
як з очерету,
в шовк
одягнеться країна,
і життя перебудує
індустрія многосила.
Некультурність нашу
знищить —
темність ляже
у могилу.
І не буде неписьменних,
і не буде несвідомих.
Буде кожному
все ясно,
буде кожен з нас
свідомий.
І ніхто вже
не повірить
більше
жодному святому.
Тільки будуть дідугани
онукам розповідати,
як крізь смугу
днів минулих,
через смугу
крови й сліз,
ми вросли
предивним зростом
в ту добу —
в соціялізм.

ПРОФСПІЛКИ — ШКОЛА КОМУНІЗМУ.

«ПРОФСПІЛКИ Є ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВІДНОЇ КЛЯСИ, АЛЕ ЦЕ НЕ ОРГАНІЗАЦІЯ ПРИМУСУ, ЦЕ Є ОРГАНІЗАЦІЯ ВИХОВНА, ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАЛУЧЕННЯ, ВИВЧАННЯ, ЦЕ Є ШКОЛА КЕРУВАННЯ, ШКОЛА ГОСПОДАРЮВАННЯ, ШКОЛА КОМУНІЗМУ»

Ленін.

Профспілки в Радянському Союзі.

У радянській державі майже зовсім нема тепер робітників, що не були б членами професійних спілок, бо всі робітники знають велику користь професійних об'єднань і для кожного робітника і для всієї робітничої кляси.

Профспілки, через виробничі наради, через своїх висуванців допомагають краще налагодити виробництво, поліпшити та пожвавити роботу підприємств, фабрик, заводів, радгоспів, тощо. Цим самим профспілки стають на чолі соціялістичної перебудови нашої країни.

Профспілки організують нові форми і способи роботи соціялістичного змагання, ударні бриґади тощо. Цим самим профспілки перевиховують у соціялістичнім напрямку все наше суспільство.

Профспілки — це клясова організація пролетаріяту. Під керівництвом комуністичної партії профспілки, об'єднуючи пролетаріят, ведуть його на боротьбу за свою мету — за соціялізм.

Профспілки борються з клясовим ворогом на селі і в місті.

25.000 кращих своїх членів висунули профспілки на організаторів колгоспів і на допомогу бідняцько-середняцьким масам в їхній боротьбі з куркулем.

Профспілки, підвищуючи лінію пролетаріяту, дають рішучу відсіч усяким проявам ворожих нам клясових настроїв, рвацтву, недбальству, ледарству серед робітництва, особливо серед того, що нещодавно прийшло на завод із села.

«Профспілки мають бути найближчим і неодмінним співробітником держвлади, якою керує в усій політичній і господарській роботі свідомий авангард робітничої кляси—комуністична партія. Бувши школою комунізму взагалі, профспілки повинні бути, зокрема, школою управління соціялістичною промисловістю (а потім поступовно й хліборобства), для всіх робітників, а потім і для всіх трудящих.»

Ленін.

Обличчям до виробництва.

Профспілки й донизу повинні повернутися обличчям, до виробництва.

Що це значить?

У багатьох є така думка, що виробництво—це справа, мовляв, тільки господарників, а справа профспілок боронити робітничу клясу. Це—одна помилка.

Але буває й друга, протилежна помилка, коли профспілки переймають на себе обов'язки адміністрації. Це спричиняється до того, що господарники перекладають з себе відповідальність за роботу на профспілки. Цим самим господарники зменшують свою власну відповідальність за виробництво.

Профспілки повинні сполучити пляни велетенського соціялістичного будівництва із задоволенням потреб окремих груп робітників. Участь профспілок у господарстві не виключає потреби провадити захисну роботу. Вміле сполучення захисної роботи з роботою в справі соціялістичного перебудування країни, із здійсненням п'ятирічного пляну можливе тільки тоді, коли робітничі маси свідомо братимуть участь у цьому соціялістичному будівництві й свідомо ставитимуться до праці.

Єдиноначальність і міцну тверду дисципліну з'єднаймо з широкою й активною участю робітничих мас в управлінні виробництвом.

Не протоколів, а живої роботи.

Стрічкою залізних башт, що нагадують стіну фортеці старовинного замку, перерізує заводське подвір'я доменний цех. Він основа заводу. Стануть домни—і через добу

замре життя заводу-велетня, де працюють тисячі робітників.

У червоному кутку доменного цеху — нарада. До початку роботи лишилася година. Цей час вирішено використати. На порядку денному було два питання: перспектива цеху й доповідь профуповноваженого.

Доповідь профуповноваженого була одною з тих доповідей, що про них говориться:

— Що ти спиш? — це ж тобі не доповідь уповноваженого!

І справді, доповідь була занадто нудна. Цифри, цифри й цифри. І коли робітників певною мірою цікавлять цифри про свій завод, про перспективи зарплати, то їх зовсім не обходить, скільки протоколів за останні шість місяців встиг написати профуповноважений, скільки разів засідала КРК і скільки вихідних паперів розіслала канцелярія завкому.

Профуповноважений говорив довго, але його майже ніхто не слухав. Під час доповіді палили цигарки, розповідали один одному про свої діла, читали газети... Складалося враження, що це не нарада, а якась трудова повинність, що просто люди примушені були прийти на нараду, бо в протоколі треба неодмінно зазначити велику активність.

Але коли профуповноважений скінчив, активність і справді з'явилася.

«Крили» довго. І за доповідь, і за погану роботу, і ті самі протоколи, що їх лише писано, але не виконувано.

— Треба переобрати, неодмінно треба, бо бездіяльний наш Прошка за останній час зробився.

Особливо ця бездіяльність почувалася, — як почали сипати запитаннями:

А ти нам скажи, що з нормами виробітку буде?

— А як там з прийомом до ВИШ-ів?

— А чому й досі не устатковано у нас червоний куток?

— Одірвався наш Прошка од маси. Доведеться знову його поставити на виробництво: хай краще працює там. А керувати громадським нашим життям доручимо комусь іншому.

Обрали трійку. Вона мала скласти резолюцію, відзначивши все хибне в роботі профорганізації. Потім доповідав начальник цеху про плян дальшої роботи. Ця доповідь була вже набагато краще. Він накреслив певні завдання, щоб виконати програму. Відзначив і участь інженерів та техніків у виконанні програми дальших робіт. Дуже довго говорив начальник цеху про виробничі наради, дав слово виконати всі цінні робітничі пропозиції, що мають поліпшити стан виробництва, й усунути хиби, що заважають роботі.

Резолюція на доповідь була векселем, тобто певним зобов'язанням перед країною. Доменники цей вексель підписали.

Того ж самого дня відбулися виробничі наради й по інших цехах. Друга зміна докладно обізналася з завданням заводу, взяла на себе зобов'язання ці завдання здійснити.

— Збори сьогодні були активні, — говорили розходячись робітники. — Тільки зіпсував настрій наш профчиновник Прошка. Ну й доповідь він зробив!

— При чому тут доповідь? Як роботи нема, то й доповідь погана.

— Була б робота, так і доповіді не треба.

Маса вимагала від своїх профспілкових робітників не бюрократичних протоколів, а живої роботи.

ЧЕРЕЗ ПРОФСПІЛКИ — ШКОЛИ КОМУНІЗМУ — ПРИТЯГНІМО МІЛЬЙОНИ ПРОЛЕТАРІВ ДО АКТИВНОГО БУДІВНИЦТВА СОЦІЯЛІЗМУ. ШИРШЕ РОЗГОРНІМ САМОКРИТИКУ В ПРОФСПІЛКАХ. ПОСИЛЬМО ЗВ'ЯЗОК З МАСАМИ, ЗМІЦНІМ КЕРІВНИЦТВО ПАРТІЇ.

Чотири завдання профспілок.

Основне завдання культосвітньої роботи профспілок в добу соціялістичної перебудови нашого народнього господарства — це якнайширше роз'яснення та поширення серед робітництва завдань п'ятирічки і соціялістичного змагання.

Друге найважливіше завдання культосвітньої роботи профспілок — ліквідація неписьменности. Ми повинні якнайшвидше ліквідувати неписьменність. Серед промислових робітників ми повинні ліквідувати неписьменність цього року остаточно. Але мало навчити робітника грамоти, — треба ще й дати йому відповідну книгу. У нас часто трапляється поворот неписьменности, бо робітник, навчившися грамоти, не може дістати потрібної йому книжки. Наше завдання — дати йому цю книжку, щоб з її допомогою він і далі продовжував свій культурний розвиток.

Підготування кваліфікованої робочої сили — третє завдання культосвітньої роботи профспілок.

Нарешті четверте завдання, на якому треба особливо спинитися, це — інтернаціональне виховання робітництва. Робітник повинен знати, що діється на Заході, в капіталістичних країнах. Він повинен зрозуміти, чим стали

західньо-европейські соціялісти; що вони вже перестали бути соціялістами; тепер вони — зрадники робітничої кляси і служать буржуазії, працюють для зміцнення капіталістичного ладу. Робітничі маси повинні знати про роботу Комінтерну та Профінтерну, знати, як борються західні робітники проти своїх визискувачів, виховуватись в дусі міжнародньої солідарности. Будуючи соціялізм у своїй країні, ніколи не забувати, про майбутню світову революцію, що покладе кінець капіталізмові цілого світу.

Небезпека і охорона праці.

НЕБЕЗПЕКА ДЛЯ ЗДОРОВ'Я.

На сучасних фабриках доводиться працювати здебільшого в шкідливих для здоров'я умовах. Робітника сліпить яскраве світло, мучить спека, приголомшує шалений стук. Йому доводиться дихати порохом, або отруєним повітрям, працювати поміж величезних маховиків, що швидко обертаються й кожної хвилини можуть захопити й покалічити його.

Ще небезпечніша праця шахтаря. Отруйні гази, завали, вибухи, повідь тощо загрожують не тільки здоров'ю, а й життю робітника.

В такій обстанові робітникові доводиться працювати день-у-день. Від цього руйнується його здоров'я, виникає загроза різних захворювань.

Насамперед професія впливає на загальний фізичний стан і розвиток робітника, цебто на його зріст, вагу, силу.

Дані огляду призовників на військову службу показують, що із 100 робітників, що працюють у сільському господарстві, здатні до військової служби 62, а із 100 фабричних робітників — тільки 45.

Це показує, що фабричні робітники фізично значно слабіші.

ОХОРОНА ПРАЦІ В РАДЯНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ.

Професійні, зв'язані з певною роботою, захворювання це наслідок капіталістичного ладу. Капіталістам байдуже, що робітник, працюючи на них, руйнує своє здоров'я. Вони не турбуються створити такі умови на виробництві, так устаткувати фабрики і копальні, щоб праця була здорова й безпечна.

Зрозуміло, що пролетарська держава, якій належать у нас фабрики, заводи й копальні, прикладає всіх сил, щоб якнайбільше знешкодити й убезпечити працю наших робітників. Ніде в світі так широко і всебічно не організовано охорону праці, як у Радянському союзі.

Поставити охорону праці як слід — справа не легка. Поперше треба з'ясувати і вивчити причини різних виробничих шкідностей, щоб знати, як їм запобігти.

Подруге, треба наново переустаткувати виробництво, замінити шкідливі способи виробництва нешкідливими, усунути всякі небезпеки в роботі, організувати охорону праці на нових засадах.

Радянська влада в цій справі не спиняється перед труднощами. Вона не тільки запровадила 8-годинний робітний день, а й поступово переводить уже фабрики й заводи на 7-годинний день. Підлітки працюють у нас тільки 6 годин. Стільки ж працюють робітники особливо шкідних виробництв. Робітникам дається 2-х тижневу відпустку. Встановлено розмір платні, який не можна зменшувати. Видано силу обов'язкових постанов, що мають зменшити шкідливість праці на виробництві. Робітникам видається захисне приладдя і спеціяльний одяг. Поступово переустатковують і переобладновують старі фабрики й заводи; нові будують за останнім словом техніки безпеки.

Участь профспілок у громадському житті села.

Тепер, коли з нечуваним завзяттям бідняцько-середняцькі маси села перебудовують сільське господарство на соціялістичний лад, коли клясова боротьба в країні надзвичайно загострилася, потрібне дальше зміцнення проводу робітничої кляси на селі та підсилення пролетарського зв'язку міста з селом.

Без цього проводу неможливо успішно і всебічно розвивати колективізаіцю, радгоспи, машинотракторні станції тощо. Без проводу робітничих мас не може культурно зростати село.

Треба закріпити пролетарський вплив на роботу сільських рад, сільської кооперації та всіх громадських організацій села.

Основна організація, на яку передусім повинні спиратися пролетарські організації на селі, це — спілка сільгоспробітників. Ця спілка є основне джерело, з якого мають

вийти кадри для колективних господарств, що господарюватимуть на основі високої техніки.

Та насамперед треба ліквідувати неписьменність серед цих кадрів майбутніх висококваліфікованих робітників.

Бо неписьменність серед членів спілки сільгоспробітників—найбільша. За даними 1929 року, серед членів цієї спілки було 300.000 неписьменних.

Профспілки велику увагу віддають і роботі з сезонниками. По селах, де є багато сезонників, профорганізації розгортають мережу червоних кутків. Червоні кутки є центри політично-клясового виховання та підвищення культурного рівня сезонників.

Через червоні кутки профспілки справляють пролетарський вплив і на околишнє селянство.

Нові форми змички з селом—робітничі бриґади, що їх організують профспілки, не тільки провадять на селі всякі політичні кампанії, а й практично допомагають селянам перебудувати господарство на соціялістичний лад.

Міцний зв'язок профспілок з мільйоновими масами бідняків і середняцтва перетворює профспілки на справжню школу комунізму для найвідсталіших шарів трудящих. Цей зв'язок допоможе остаточно знищити коріння капіталізму на селі, знищити куркуля як клясу і переможно провадити соціялістичне будівництво.

ЗАВДАННЯ. Знайдіть у книзі нарис «Єднання», прочитайте його і дайте відповідь, як здійснюється виробнича змичка між пролетаріятом і бідняцько-незаможницькими масами села.

Охорона праці наймитів.

Наймити, наймички, пастухи, підпасичі, робітники радгоспів та плянтацій, лісники—усі вони, як і робітники в місті, живуть із свого заробітку в наймах.

Сільські пролетарі мають свою професійну спілку. Це спілка сільсько-господарських та лісових робітників (скорочено: «спілка сільгоспробітників» або «профспілка СГЛР»).

ЗАПИТАННЯ. Назвіть професійну спілку, що об'єднує наймитів та робітників радгоспів і лісництв? Які завдання цієї спілки?

ЗАВДАННЯ. Попросіть в сельбуді або хаті-читальні газету «Наймит» і знайдіть у ній статті, де говориться про роботу спілки сільгоспробітників.

ПРОФСПІЛКИ — МОГУТНІ ЩДОЙМИ СОЦІЯЛІСТИЧНОГО БУДІВНИЦТВА.

Сільробітком.

В хмарах місяць купається,
наче човен в морі.
Іде наймит до сількому
на загальні збори.
Іде наймит по вулиці
та пісні співає:
«Нехай мене мій наймач
як хоче, так лає,
що пішов я до сількому
на наймитські збори,
не боюсь, бо спілка наша
мене оборонить!»

У сількому всі наймити
щовечір бувають.
Чути співи та розмови,
газети читають.
В хмару місяць заховався
і світу немає...
Іде наймит по вулиці,
косо поглядає.
Наймачам сількоми наші
не любі, не милі,—
бо всіх наймитів єднають
до одної сили.

Червона книжечка.

Другий рік минув уже, як пішов у найми Москалишин син Михайло.

За роботою, за клопотом не знав хлопець, коли сонце сходить, а коли заходить.

Бо не встигне птиця в садах хазяїнових прокинутися, а хазяйка Мокрина, що пишається своїм багатством на все село, вже будить Михайла:

— Вставай, лежню, вставай... Це тобі не злидні в матері присипляти. Це, хлопче, хазяйська робота. Не доспи, не доїк, а хазяйське добро бережи більше, ніж свою голову дурну.

Михайло потягався зі сну, питав хазяйку посміхаючися:

— А може ще рано їхати на поле? Дядько Овсій спить.

Мокрина розводила руками:

— Чи ти здурів, хлопче? Що ти патякаєш: «дядько Овсій»... Чортяка ти з синіми очима. Дядько Овсій — хазяїн, а ти... Та вставай мені, гаспиде, не розводь теревенів, ато так і вчешу мішалкою — аж скрутишся...

— А сніданок готовий, чи ні? — глухо поспитав наймит Мокрину і повернувши голову на схід сонця, витяг з пазухи червону книжечку. Потім розгорнув її і почав, може в двадцятий раз перечитувати:

Пролетарі всіх країн єднайтеся!

Спілка робітників землі та лісу.

ЧЛЕНСЬКА КАРТКА
№ 88346.

Москаленко, Михайло,

сільсько-господарський робітник.

Пробігають перед очима Михайловими слова з червоної книжечки, а в голові стоять, як вирубані сокирою, поради уповноваженого спілки:

— Не забувайте, товариші, що наша спілка разом з радянською владою боронить інтереси всіх трудящих.

Терпець Мокрині увірвався.

— Де це видано,—почала Мокрина,—щоб я ще просила якесь казнащо, наймита, кланяйся йому: «їдь, голубе, поле орати?» А на гробовище швидше ти поїдеш, чортів сину!—вигукнула, заверещала коло Михайла тітка.

А на цю сварку як з-під землі виріс сам Овсій Дука—здоровий, з рудою бородою чоловік, що говорив таким хрипким голосом, наче гавкав.

— Що це ти, парубче,—звернувся він загрозливо до Михайла,—може комуну хочеш у моєму хазяйстві заводити? Знай же: сьогодні поробиш, та йди собі туди, звідкіля прийшов. Оце тобі моє слово, мій рощот. Я не боюся твоїх червоних книжечок,—кінчив, сердито вилаявшись, багатий хазяїн.

Михайло на це сказав:

— Добре, дядьку. Побачимо ще, чия зверху буде.

Він заховав обережно книжечку за пазуху і мовчки пішов запрягати хазяйські воли...

Не схотів Дука чесно заплатити за два роки Москаленкової кривавої роботи, вихвалявся:—Краще попам до Лаври дати, аніж наймитові!—І мусів осередок спілки робітників землі та лісу до пролетарського суду вдатися.

Сьогодні у Вербному суд розглядає справу куркуля Дуки.

Дука ходить по базару, перед багатими задається:

— Не я тобі буду Овсій Дука, коли не вигорить моє діло.

А члени спілки робітників землі та лісу—наймити, що змалку

все чужії воли пасуть,
все чужії вози мажуть...

обстоюють права свого товариша Москаленка,—вони боронять сьогодні права червоної книжечки.

У кам'яному виконкомі повно людей набилося, а найбільше наймитів та наймичок.

Суд розпочався.

— Радянська влада, — розлігся степовий голос секретаря осередку, коли дійшла справа Москаленка з Дукою, — не дозволить зневажати право нашої червоної книжечки.

Коваленко підняв у правій руці членську картку № 88346. Наймити з наймичками заляскали в долоні, та задзвонив дзвоником голова суду — затихли.

— Ви чули тут, товариші, від свідків про договір товариша Москаленка з «паном»—хазяїном? Хіба це не є, товариші, кривавиця — робота всіх наймитів, що босі й голі, за чуже дбали? Ми сьогодні, я вірю в це глибоко, знайдемо нашу правду...

І секретар осередку спілки робітників землі та лісу скінчив своє слово.

— Хай всім наймитам Москаленкова справа покаже, що червона книжечка боронить права, а суд пролетарський за два роки товариша Михайла присудить як умовилися з Дукою — сто п'ятдесят карбованців.

— Правда, правда! — загомоніли в судовій залі.

І постанова пролетарського суду була така: присудити з Дуки сто п'ятдесят карбованців на користь Москаленкові, на радість усім наймитам і наймичкам на оборону червоної книжечки.

Та незабаром за злісну аґітацію проти колгоспу, за знищення худоби, бідняки й наймити разом з середняками, об'єднавшись в один колектив, і зовсім вигнали Дуку з господарства, на яке стільки сили і праці поклав Москаленко.

Наймити свого досягли.

Дорогою наближалася якась постать. Гурт наймитів, що сиділи біля сельбудинку, почав пильно придивлятися. Щойно відбулися спілкові збори, і наймити, скінчивши справи, розмовляли.

— Щось схоже на Семена, — сказав Данило.

— Ану, Іване, дивись но, в тебе очі гостріші.

Постать помалу наближалася. Вже можна було роздивитися засмагле й спітніле обличчя подорожнього.

— Так і є... Це Семен! — гукнув Іван.

— А хто він такий, отой Семен? — запитав парубок, що недавно тут працював.

— Та це наш товариш. Хороший парубок. Наймитував тут, а кілька років тому спілка послала до міста вчитися.

Тим часом подорожній побачив гурт і прискорив ходу. Він теж пізнав своїх товаришів.

Радо зустріли його хлопці. Почалися привітання, товариська розмова. Семена так і закидали запитаннями.

— Звідки? Де працюєш? Як живеться? Скільки заробляєш?

Семен не встигав відповідати.

— Та почекайте бо. Зараз усе розкажу, дайте тільки трохи відпочити... Та й на вас хочу подивитися.

Всі оточили його й оглядали з усіх боків.

— І той Семен, і не той. Та й молодчага який. Вилюднів...

— Ну, розказуй, як там?

— Чекайте, треба за порядком. Пам'ятаєте, як я боявся до робфаку їхати? Думав, де вже мені малописьменному на аґронома вчитися? І таки, справді, трудновато спочатку було. Довелося добре погострити зуби об той, мовляв, ґраніт науки. А потім нічого — призвичаївся. Скінчив робфак. Поступив до сільсько-господарського технікуму. Спілка увесь час допомагала. Ну, от я й технікум скінчив. Правда чимало води в Дніпрі збігло.

— А тепер де?

— Тепер працюю за аґронома в комуні «Зірка».

— З товаришів нікого не зустрічав цими роками? — зацікавився Данило.

— Ще б пак. Гната Мироненка пам'ятаєш?

— Це той, що колись у радгоспі працював?

— Той самий. Він тепер кінчає вищу школу народнього господарства: незабаром червоним директором буде. А Степан Коваль поїхав на робфак учитися. Бачив ще Дениса, того, що наймитував у Чорному Яру. На заводі працює і вечірній університет відвідує.

— Та невже? От молодці, хлопці,— дивувалися наймити, —повиходили в люди.

ЗАПИТАННЯ. Хто допоміг колишньому наймитові Семенові вивчитися на аґронома? Що розповів Семен про інших наймитів?

ЗАВДАННЯ. Розкажіть про роботу спілки сільгоспробітників у вашому селі. Сміліше висувайте робітниць, наймичок і селянок на провідну роботу. Більше допомагайте в роботі нашим висуванцям—новим кадрам будівників соціялізму.

Колгоспівські пісні.

Колгоспівська.

Слова М. Зіхана. Муз. П. Батюка.
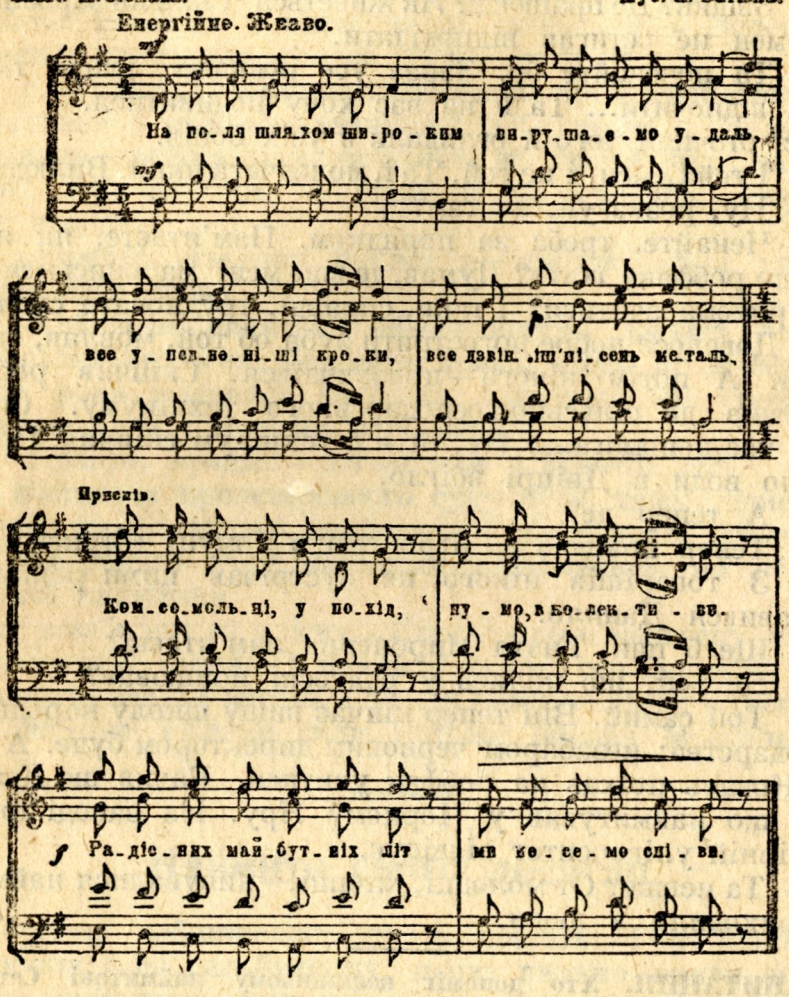
2. Ми йдемо, щоб край навкол
був суцільний колектив.
Гарт юнацький комсомола
запоруку наших днів.

Приспів.

3. Машиновою ходою
вирушають трактори,
ми захоплені метою,
нам нову добу творить!

Приспів.

4. Хай цвітуть червоні села,
в праці радісно шумлять,
соковита і дебела
хліб народжує земля.

Приспів.

5. Колективами повстаньте,
хай зростає творчий труд,
щоб здіймалися гіганти —
Дніпрельстан і Тракторбуд.

Приспів.

6. У єднанні братнім, тіснім
пишних нив і синіх блюз,
щоб ішов до комунізму
переможцем наш Союз!

Приспів.

Бойова колгоспівська.

Слова І. Гончаренка. Муз. М. Вериківського.
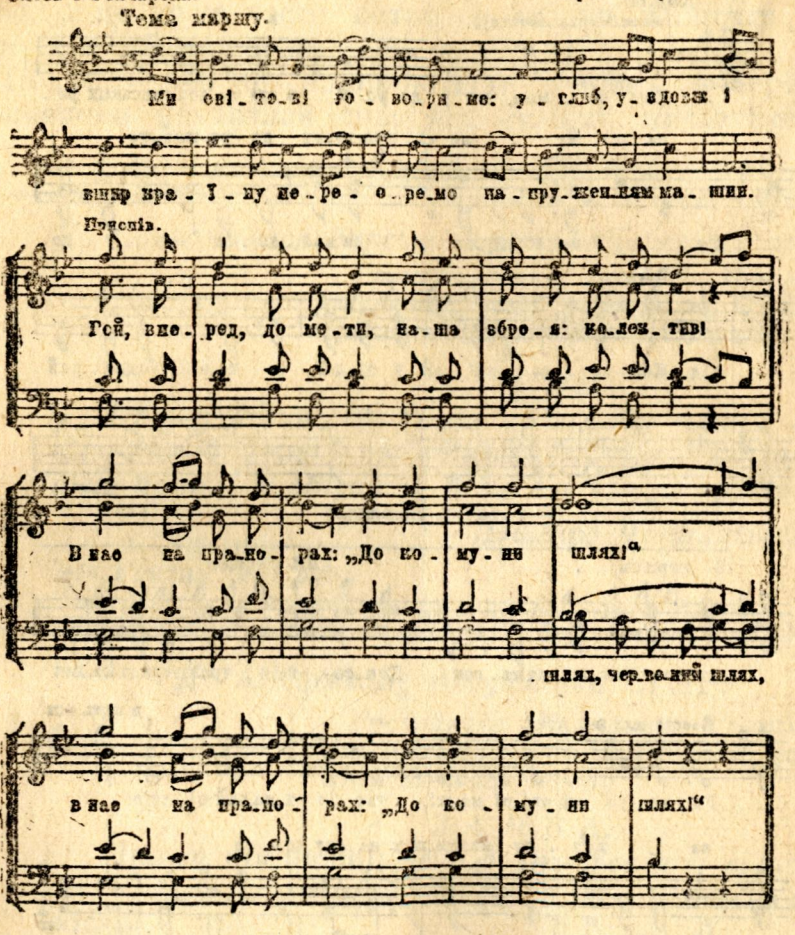
2. Глитай виття і гам зчинив.
В глибоку борозну
заорем межі й спадщини
тряхлявість, гнилизну.

Приспів.

3. Розтрощимо... Недарма ми
дві кляси: хто кого?
Смертельними ударами
по куркулях:
— Вогонь!

Приспів.

4. „Догоним — перегонимо“!
Шлях вирівняний ліг
колгоспівськими гонами
радянської землі.

Приспів.

Комсомол, співай в ці дні.

Слова О. Крижанівського. Муз. П. Козицького.
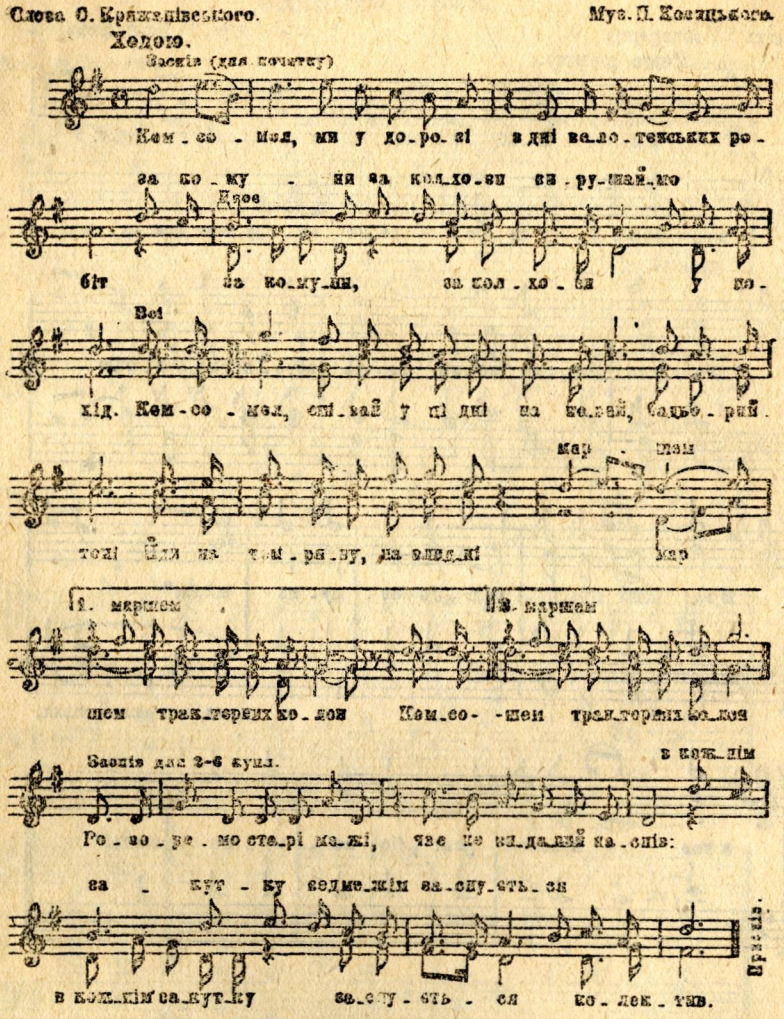
3. Ще шиплять з-попід парканів
гади — проти наших дій.
Ми незламні, ми востанне
підем з піснею — у бій.

Приспів.

4. В бій великий вирушаєм
ми — Республіки сини,
щоб машинами до краю
полонить старі лани.

Приспів.

5. Юні ми, та ще завзяті
прославляємо девіз:
наших піль латки картаті
вщент змете — колективізм.

Приспів.

Як писати ділові папери.

Кожному доводиться в житті вдаватися до різних установ, окремих осіб, брати участь у зборах, нарадах тощо, а це дуже часто потребує вміння написати заяву, лист, протокола тощо.

Подаємо зразки найпростіших ділових паперів, що їх повинен навчитися складати кожний письменний.

Заява.

До Сільсько-господарської артілі «Червоний лан».

Громадянина с. Бутівці, Старокон-стянтинівського району на Київщині, Дмитра Петровича Чаплинського

ЗАЯВА.

Прошу прийняти мене до складу членів сільсько-господарського товариства (артілі). Із статутом артілі я обізнався й на всі умови пристаю.

Дмитро Чаплинський.

с. Бутівці.
1-го Грудня 1930 року.

До Місцевкому профспілки СГЛР.

Громадянки Катерини Трохимовни Холодної, що працює в радгоспі «Гігант», Знам'янського району

ЗАЯВА.

Прошу прийняти мене до профспілки сільсько-господарських робітників. Працюю в радгоспі три місяці.

К. Холодна.

«20» Жовтня 1930 року.

Зверніть увагу, як треба писати заяви:

1. Вгорі пишемо з великої літери назву установи або організації, до якої звертаємося.

2. Праворуч під назвою пишемо, хто подає заяву.

3. Далі посередині з великої літери пишемо «Заява».

5. З нового рядка стисло і ясно пишемо, про що саме просимо, заявляємо, скаржимося тощо. Коли заява написана нечітко, може виникнути зайва тяганина, або її зовсім не зрозуміють.

5. Під заявою праворуч підписуємося, ліворуч пишемо дату, тобто день, місяць і рік, коли заяву склали. Без підпису заява не дійсна.

Розписка.

РОЗПИСКА.

Я, нижчепідписаний член сільсько-господарської артілі «Червона Зірка», Кирило Іванович Полудрабок, належне мені за розподілом збіжжя, а саме: 120 (сто двадцять) пудів пшениці і вісімдесят (80) пудів жита, від правління артілі одержав повністю.

К. Полудрабок.

8 вересня 1930 р.

Зверніть увагу, як треба писати розписку.

У розписці обов'язково зазначаємо:

1. Хто одержує гроші або якісь речі.

2. Від кого одержано.

3. Що саме одержано, зазначаючи ціну, кількість і т. інш.

4. Дату і підпис.

Доручення.

ДОРУЧЕННЯ.

Доручаю одержати гроші в сумі 25 (двадцять п'ять) крб., що адресовані на моє ім'я, громадянинові с. Шумстка Троянівського району Данилюкові Дмитру Степановичу.

Громадянин села..... району.....

Максим Петрович Грива.

21 вересня 1930 року.

Печатка

Підпис громадянина М. Гриви свідчу.

Секретар сільради П. Швачко.

У дорученні обов'язково треба зазначити:

1. Прізвище, ім'я та по-батькові того, кому щось доручають.

2. Прізвище, ім'я та по-батькові, а також адресу особи, що дає доручення (тобто коли ви комусь щось доручаєте, то пишіть власне ім'я та адресу.) Це робити, підписуючи доручення.

3. Що саме доручається одержати.

4. Підпис відповідальної особи з установи, що свідчить підпис віродавця.

5. Дату, коли видано доручення. На дорученні ще треба поставити і печатку установи, де служить особа, що засвідчила підпис віродавця.

Протокол.

На кожних зборах, засіданні, нараді обирають голову і секретаря. Голова керує зборами, а секретар пише протокола. Керувати зборами треба для того, щоб запобігти зайвій балаканині і щоб зібрання працювало за пляном. В протоколі ж записується найголовніше, що обмірковувано на зборах.

Плян, за яким мають обмірковувати на зборах питання, звуть порядок денний.

Протокола пишуть так:

Спочатку пишуть заголовок, де зазначається, які саме збори відбулися, № протокола і дату.

Далі йде список присутніх або зазначається число їх. Потім наводять порядок денний.

Під порядком денним пишуть самий протокол.

Ліворуч під наголовком «Слухали» записують зміст доповіді і пропозиції або зауваження обмірковуваних питань. Праворуч під наголовком «Ухвалили» записують постанови зборів щодо кожного питання.

Протоколи підписують голова зборів і секретар. Іноді підписують протокол і всі учасники зборів.

ПРОТОКОЛ № 4

засідання Правління Яблуцького кооперативного товариства «Допомога».

Присутні були: Голова т-ва Д. Дудка, члени Правління т-ва М. Корш, В. Гробак, К. Козлонюк, Я. Кравченко, Д. Деренчук, П. Гарковенкова.

Порядок денний:

1. Доповідь голови правління про роботу товариства.
2. Про організацію книжкової полиці в крамниці.
3. Поточні справи.

Слухали.	Ухвалили.
1. Доповідь тов. Дудки про роботу товариства.	1. Роботу товариства вважати за задовільну. Притягнути в члени товариства більше наймитів та незаможників.
2. Повідомлення представника Державного Видавництва України тов. Козлонюка про постачання крамниці т-ва книжок для продажу.	2. Пропозицію районної філії ДВУ про відкриття в крамниці т-ва «книжкової полиці» прийняти. Асигнувати на це 500 крб.
3. Заява завідувача крамниці тов. Гробака про потребу почати заготівлю льоду в лідники.	3. Доручити членові Правління тов. Деренчукові розпочати заготівлі на літо.

Голова *А. Дудка*

Секретар *Гарковенкова*

От другий зразок протоколу:

ПРОТОКОЛ

зборів громадян села Червоної Луки, Гадяцького району, Роменської округи, 193..... р.....дня.

На зборах було.....осіб, з них чоловіків.....жінок.....

На голову обрано..... на секретаря.....

Слухали.	Ухвалили.
Доповідь організаційного гуртка про утворення с.-г. колективу.	1. Визнаючи, що окремим дрібним селянським господарствам нарізно неможливо поліпшити свого господарювання, що лише спільними зусиллями незаможного та середняцького селянства можна дійти найкращих наслідків щодо розвитку сільського господарства та збільшення його прибутковости, ми, нижчепідписані, ухвалюємо заснувати в с. Червоній Луці с.-г. артіль (зазначити завжди ту відміну колективу, що її ухвалено організувати) під назвою «Товариська Праця». 2. Зразковий статут с.-г. артілі (або іншої форми колгоспу), що його затверджено НКЗС (тоді-то) приймам цілком без змін (або визначити всі зміни, які робляться в статуті). 3. Подбати за реєстрацію статуту обираємо таких уповноважених: 1. ..... 2. .....

Протокол підписують голова, секретар і всі присутні на зборах члени утворюваного колективу.

Поштовий бланк грошового переказу.

Штемпель місця, де гроші одержують

ПОВІДОМЛЕННЯ
про те, що одержано пошт. переказа.
№.....
На 50 крб. 75 коп.
Кому:
Івану Івановичу ГРИВІ
Адреса:
с. Яблонець, Колгосп «Зірка»
Від кого і його адреса:
Т. І. Масютиної м. Харків, Клочківський спуск буд. № 5 кв. 4.

ПОШТОВИЙ ПЕРЕКАЗ
На 50 крб. 75 коп.
Повторити суму крб. словами, а коп. цифрами.
П'ятдесят крб. 75 коп.
КУДИ: *с. Яблонець Колг. «Зірка»*
КОМУ: *Івану Івановичу Гриві.*
ВІД КОГО: *Тетяни Іван. Масютиної* і його адреса: *м. Харків. Клочківський спуск, буд. 5, кв. 4.*

СЛУЖБОВІ ПОМІТКИ

Штемпель місця, звідки гроші посилають

ЗМІСТ

Вступна сторінка 3

І. Будуємо сами своє життя.

Побіди тяжко нам дістались. Вірш *Ів. Франка* 5
Цікавий плякат. 5
Розподіл землі до і після Жовтня. Діяграма 7
Так було колись. 8
Жовтень. Вірш 9
Ми перемогли. 10
Наша перемога. 10
До праці! Вірш 13
У новому селі. 14

ІІ. Під прапором ВКП(б) вперед до великого колективного господарювання.

Жити по-старому не можна. *Ленін* 16
Там, де межі ще не розорані. За *Скляренком* 16
Як зростатиме сільське господарство нашого Союзу за п'ятирічкою. Діяграма . . . 18
Тільки колективізація забезпечує розвиток сільського господарства. 19
Зростання продукції сільського господарства України за п'ятирічку. Діяграма . . . 21
Колгоспівська пісня. Вірш 21
Відсталість сільського господарства гальмує розвиток промисловости. 22
Що таке виробниче кооперування. 22
Основні засади Ленінського кооперативного пляну. 23
Митько-созівець. За *К. Невдобним*. 23
Чому вигідніше господарювати колективом. 26
Яке господарство прибутковіше. Діяграма 28
Переможні кроки соціялістичної перебудови села. 28
Буйний розвиток колективізації перевищує всі пляни. Діяграма 29
Свято Білопільців. 30
Радгоспи — зернові фабрики. 31
Переконливі агітатори. 32
Перша в СРСР округа суцільної колективізації. За *Полевим*. 33
Через колективізацію знищимо куркуля як клясу. 35
Що дає змогу ліквідувати куркуля як клясу. Діяграма 36
Терпінню край. Вірш *К-и*. 37
Не вклонюся багачу, бо сам собі молочу. 37
Ворог скаженіє. 38
До ворогів жалю нема. 39
Ворог у тилу. За *Ю. Золотаревим* 40
Яма. 43
„Богородиця" із Сумів. *К.* 45
Бойова колгоспівська пісня. Вірш *Г. Гончаренка* 47
Єднання. 47
За допомогою робітників ліквідуємо куркуля як клясу. 50
25.000 51
З коня на трактор. За *П. Вігдоровичем* 52
З тракторною колоною. 54
Маршем тракторних колон. Вірш. *С Крижанівського* 55
Комбайн і його робота. 56
Ми зрушимо село комбайном. Вірш 57
Комбайн за роботою 57
Що таке машинотракторна станція. 58
Залізні коні. 59
Використовуючи трактора, не забуваймо й за коня. 61

Як збільшуватиметься тяглова сила за п'ятирічку. Діяграма . . . 62
Які є форми колгоспів. . . . 63
Ступінь усуспільнення в колгоспах. Діяграма . . . 64
Тов. Сталін про основну форму колгоспів . . . 65
За врожай. Вірш . . . 65
Так народилась с.-г. артіль. . . . 66
Дума наймита. Вірш . . . 68
Приймають до колективу. . . . 69
День у комуні. За *С. Сумним* . . . 69
В колективах живуть по-новому. . . . 72
Як треба організувати працю в колгоспах . . . 73
За пляном праця виглядніша. Діяграма . . . 75
Колектив за обміркуванням виробничого плану. . . . 76
Сільсько-господарська артіль „Гігант"—зразок організованої праці. . . . 78
Бригадир. Вірш *Шукайло* . . . 79
Перший сів. Вірш *Ст. Яновського* . . . 80
Розподіл наслідків господарювання в колективі. . . . 81

III. Збільшуймо врожайність.

Вперед до збільшення врожаїв, до соціялістичного господарювання. . . . 83
Лист вербівського комнезаму до свого районного агронома. . . . 84
Урожай. Вірш *Д. Бідного*. . . . 86
Що відповів агроном на лист вербівського комнезаму. . . . 87
Агромінімум. . . . 88
До бою за врожай. Вірш *О. Репетілова*. . . . 89
Що треба знати хліборобові про природу. . . . 91
Агроном чи піп. За *Серафімовичем*. . . . 92
Поділ України на природні смуги. . . . 93
В степу. Вірш . . . 95
Удосвіта в лісі. За *М. Коцюбинським* . . . 95
Як рослина живиться. . . . 96
Що таке ґрунт. . . . 97
Ґрунти і врожай. . . . 98
Чи можна вгадати погоду. . . . 99
Годуй землю, то і вона тебе нагодує. . . . 100
Штучне добриво. . . . 102
Як діють різні добрива на чорноземлі. Діяграма . . . 102
Яке насіння, таке і покоління. . . . 103
Про кума та кумову думку. Вірш *М. Задека* . . . 105
Як треба сіяти. *О. Вишня*. . . . 106
Бризки зерна, змійка віє. Вірш *Ісаїва*. . . . 107
Як лук'янівці в формалін повірили. За *С. Сумним*. . . . 107
Трипілля і багатопілля. . . . 109
Урожай за багатопілля і за трипілля. Діяграма . . . 110
Смерть толоці . . . 110
Трипілля—всежеруций змій-Горинич. *Лекін*. . . . 111
Геть трипілля, хай живе багатопілля. Вірш *П. Барвінок*. . . . 112
Значіння плодозмін. . . . 112
Борімося з шкідниками. . . . 113
Шкідники. Байка *Годованця* . . . 114
Тридцять три і сорок чотири. За *О. Черним* . . . 116
Нумо змагатись! . . . 117

IV. Будівництво соціялістичної промисловости.

Сільське господарство і промисловість. . . . 118
Розмова на межнику. За *О. Вишнею*. . . . 119
Власними силами. . . . 120
Пісня молотобійця. Вірш . . . 122
Місце, що його посідатимуть основні галузі промисловости нашого Союзу на кінець п'ятирічки. Діяграма . . . 123
Чому відстає наша промисловість. . . . 123
Грій залізо, бий. Вірш *Чумака*. . . . 124
Видатки на будівництво промисловости за п'ятирічним пляном. Діяграма . . . 125
П'ятирічний план будівництва соціялістичної промисловости. . . . 125
Пісня бригади. Вірш . . . 127
З п'ятирічкою, товариші! За *О. Вишнею*. . . . 128
Не за п'ять, а за чотири. Вірш . . . 129
П'ятирічка ницить куркуля й непмана. . . . 129
Чого ми досягли за перші півтора роки п'ятирічки. . . . 130

Мапа великих робіт . . . 131
Україна в п'ятирічці . . . 132
Мапа капітального будівництва УСРР . . . 133
Наші природні багатства . . . 135
Як використати наші багатства . . . 136
Походження кам'яного вугілля . . . 136
Чорне золото . . . 137
Видобування вугілля за п'ятирічкою. Діяграма . . . 138
Дума вибійника. Вірш . . . 139
Один день у забої . . . 139
Новий Донбас . . . 141
Вугілля дамо . . . 143
Ростуть заводи—велетні . . . 145
Витрати на металюргійні заводи протягом п'ятирічки. Діяграма . . . 145
Наш завод. Вірш . . . 146
Машини для сільського господарства . . . 147
Як збільшиться виробництво с.-г. машин за п'ятирічним планом. Діяграма . . . 147
Що п'ять хвилин—трактор . . . 148
Тракторобуд . . . 150
Який прибуток матиме сільське господарство від мінерального добрива за п'ятирічку. Діяграма . . . 150
Хемічна промисловість . . . 151
Металюргійний завод ім. Петровського. За *Дніпровським* . . . 151
Там, де родяться паротяги й трактори . . . 154
Соціялістичне змагання — Ленінів заповіт . . . 155
Що таке ударні бригади . . . 156
Перегукуються шахти і заводи . . . 157
Такі вони робітники змагання . . . 158
11 та 25 . . . 160
Рвачі . . . 160
Перейшли на семигодинний . . . 161
Війна втратам. Вірш . . . 164
На тиражі позики індустріялізації . . . 164
Що дає безперервний тиждень і п'ятиденка . . . 166
Чому у нас бракує товарів. За *Вігдоровичем* . . . 168
Два шляхи. За *Відоровичем* . . . 169
Зростання легкої індустрії за п'ятирічкою. Діяграма . . . 170
Цукрова промисловість . . . 171
Біле золото . . . 171
Текстильна промисловість . . . 173
Бавовник . . . 173
Бавовник на Україні . . . 175
На текстильній фабриці . . . 176
Ми кравці. Вірш . . . 176
Людина перемогла . . . 177
Як винайшли парову машину . . . 178
Що таке електрика . . . 179
Силою електрики . . . 180
Електрифікація—одна з умов будівництва соціялізму . . . 181
Колгосп і електрика . . . 182
Волховський велетень . . . 184
Зростання рушійної сили електрики на Україні за п'ятирічкою. Діяграма . . . 185
Електрифікація України . . . 186
Дніпрельстан. Що нам дасть Дніпрельстан . . . 187
Пороги . . . 188
Дніпрельстан. Вірш *В. Сосюри* . . . 189
На Дніпрельстані. За *Лісовим* . . . 189
Дніпрельстан. Вірш *А. Попова* . . . 191
Дніпрельстан сьогодні. За *Ю. Дольдом* . . . 192
„2000-й рік" у 1930 році . . . 193

V. За культурну революцію.

Без підвищення культурного рівня трудящих п'ятирічки не виконати . . . 195
Знання—зброя в боротьбі за соціялізм. *Ленін* . . . 196
Пісня про культурний похід. Вірш . . . 197
До останнього бою з неписьменністю . . . 197
У лікнепі. Вірш *С. Ярового* . . . 198
Перемога колективу . . . 200
Пам'ятайте про неписьменних. Вірш *Д. Бідного* . . . 201

Куркуль спільник неписьменности, лікнеп—смерть куркулю. За *Ю. Дольдом*. . . . 201
Озброюються агрономічною наукою 202
Бог і наука 204
Стукає в двері новий побут 205
Селькор. Вірш *М. Терещенка* 206
Ясла 206
Мати. Вірш *С. Богуславського* 207
Зорини. Вірш *Ярового* 207
Там, де жили царі 208
До соціялізму. Вірш *М. Гаска* 210

VI. Профспілки—школа комунізму.

Профспілки в Радянському Союзі 211
Обличчям до виробництва 212
Не протоколів, а живої роботи 212
Чотири завдання профспілок 214
Небезпека і охорона праці 215
Участь профспілок у громадському житті села 216
Охорона праці наймитів 217
Сільробітком. Вірш 218
Червона книжечка 218
Наймити свого досягли 220

VII. Додатки.

Колгоспівські пісні 222
Як писати ділові папери 225

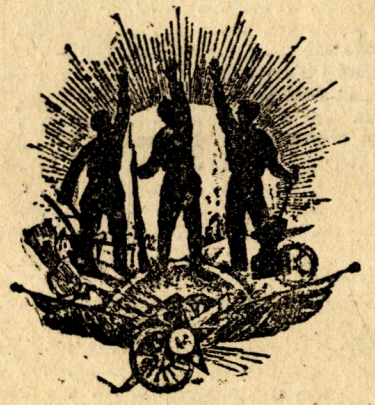

БІБЛІОТЕКА НАУК. ТОВ. ІМ. ШЕВЧЕНКА У ЛЬВОВІ

Ціна 70 коп. (II)

6,96
(1986)

рл 5716

1 8894

Л. ЯКИМЧУК

РОЗОРАНІ МЕЖІ

РОБОЧА КНИЖКА

1

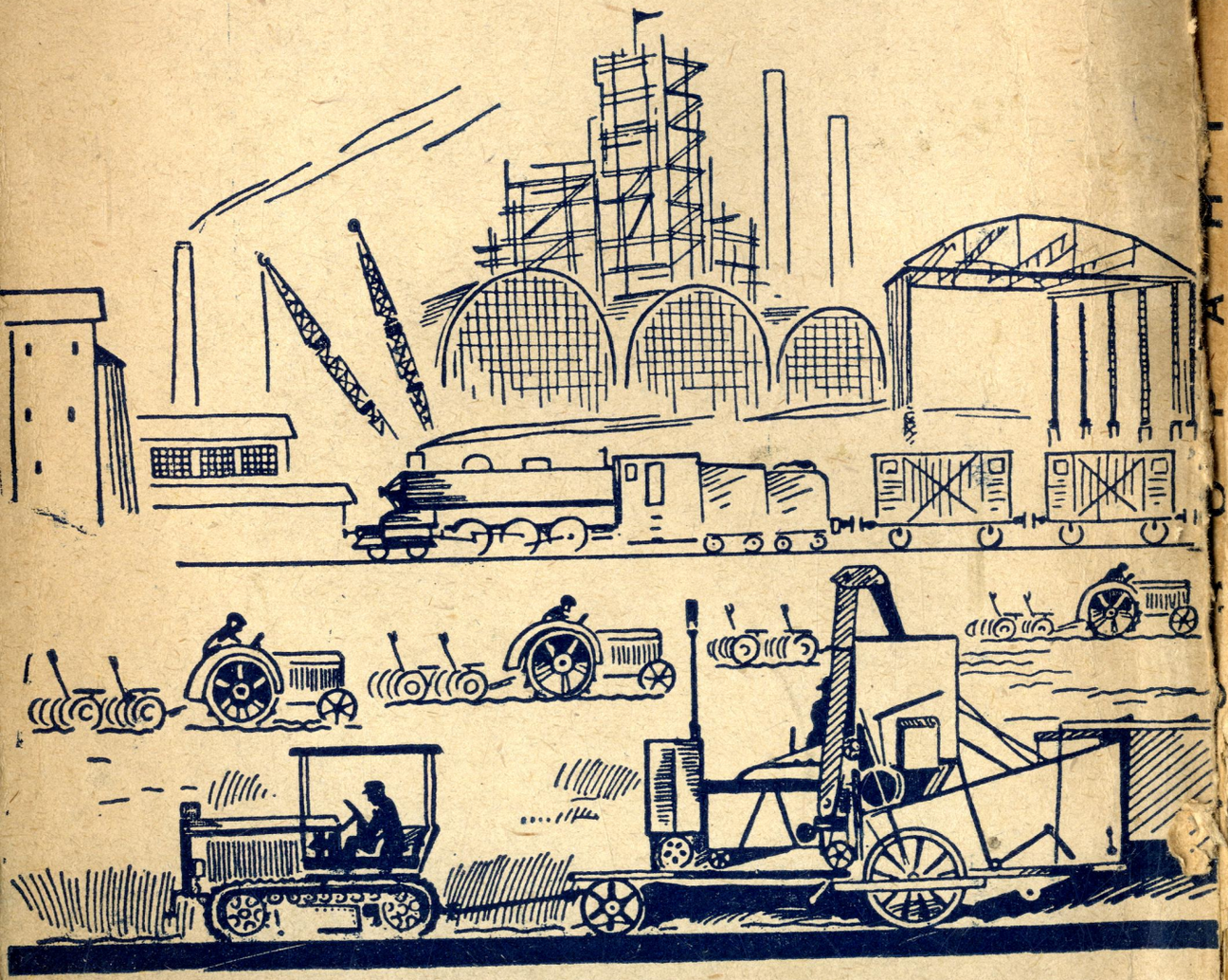

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО „РАДЯНСЬКА ШКОЛА“